

Projekt

z dnia 15 czerwca 2026 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY GMINY LUBICZ**

z dnia 25 czerwca 2026 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata 2026-2030”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 oraz art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2026 r. poz. 662) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292; zm.: Dz. U. z 2025 r. poz. 1168 i poz. 1673 oraz z 2026 r. poz. 483) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata 2026-2030”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Lubicz.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Marcin Różycki

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY LUBICZ NA LATA 2026 - 2030

Lubicz Dolny, 2026 r.

GEZPRO Daniel Wiśniewski, ul. Traktorowa 50/25, 87-100 Toruń

WYKAZ SKRÓTÓW UŻYTYCH W OPRACOWANIU

AZP – Archeologiczne Zdjęcie Polski,
EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
EFS – Europejski Fundusz Społeczny,
GBP – Gminna Biblioteka Publiczna w Lubiczu,
GEZ – Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Lubicz,
GPONZ – Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz,
GUS – Główny Urząd Statystyczny,
Dz. U. – Dziennik Ustaw,
KEZAL – Karta Ewidencyjna Zabytku Archeologicznego Lądowego,
KGW – Koło Gospodyń Wiejskich,
KOWR – Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa,
KSRR – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego,
MKIDN – Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
NID – Narodowy Instytut Dziedzictwa,
MPZP – Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego,
SWOT – ang. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (mocne, słabe strony, szanse i zagrożenia),
UG – Urząd Gminy Lubicz,
WKZ – Wojewódzki Konserwator Zabytków,
WUOZ – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków.

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	5
1.1. Podstawowe zagadnienia	6
1.2. Metodologia opracowania	9
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	10
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	10
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	12
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	12
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	15
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	20
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	20
5.2. Charakterystyka gminy i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	50
5.2.1. Położenie gminy	50
5.2.2. Charakterystyka społeczno-gospodarcza	52
5.2.3. Charakterystyka przyrodnicza	54
5.2.4. Zarys historii gminy	55
5.2.5. Krajobraz kulturowy	74
5.2.6. Zabytki nieruchome	78
5.2.7. Zabytki ruchome	78
5.2.8. Zabytki archeologiczne	84
5.2.9. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	93
5.2.10. Dziedzictwo niematerialne	94
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	100
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	107
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	125
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY – ANALIZA SWOT	136
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	138
7.1. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami	139
7.2. Kierunki działań gminnego programu opieki nad zabytkami	139
7.3. Zadania gminnego programu opieki nad zabytkami	140
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	143
9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	143
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	145

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	150
12. BIBLIOGRAFIA.....	152
13. SPISY	153
13.1. Spis tabel	153
13.2. Spis rycin.....	153
13.3. Spis wykresów	154
13.4. Spis fotografii.....	154
14 ANEKSY	155

1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania jest Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata 2026-2030 (dalej GPOnZ, Program), który jest zgodny z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Program jest podstawowym dokumentem w sferze zarządzania dziedzictwem kulturowym Gminy Lubicz, a także elementem polityki samorządowej w części dotyczącej zabytków z terenu gminy. Odnosi się do zasobów własnych gminy, jak i tych, które stanowią własność innych podmiotów, które znajdują się na terytorium gminy. Program ma charakter strategiczny, jego celem jest ochrona i opieka nad zabytkami oraz wykorzystanie lokalnych potencjałów dziedzictwa kulturowego. Jego skuteczne wdrażanie przyczyni się do polepszenia stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków, rozwoju społeczno-gospodarczego gminy oraz poprawy jakości życia mieszkańców. Program ma również charakter edukacyjny i powinien być znany szerszemu gronu odbiorców, nie tylko właścicielom zabytków, ale także wszystkim mieszkańcom, którzy żyją i obcują na co dzień w otoczeniu substancji zabytkowej. GPOnZ składa się z 3 głównych faz:

- poznawczej;
- analiz i wniosków;
- programowania.

Rozdziały 2 oraz 3 dotyczą podstaw i uwarunkowań prawnych. W tej części wskazano na główne dokumenty prawne odnoszące się do ochrony zabytków. Wskazane ustawy i rozporządzenia opracowane zostały na szczeblu krajowym i przedstawiają nadrzędne rozwiązania dla obiektów zabytkowych. Jest to jednocześnie podstawowa i nadrzędna faza poznawcza przepisów odnoszących się do zabytków.

W rozdziale 4 i 5 również opisano fazę pierwszą. Jest ona punktem wyjścia, rozpoznania oraz zgeneralizowania szeregu wiadomości na temat dziedzictwa kulturowego na szczeblu gminy oraz na szczeblach wyższych w nawiązaniu do ogólnych zasad programowania związanych z dziedzictwem kulturowym. Ww. rozdziały są najbardziej obszerne. Przeanalizowane zostały dokumenty o charakterze strategicznym oraz planistycznym, z podziałem na uwarunkowania zewnętrzne (poziom kraju, województwa i powiatu) oraz wewnętrzne (poziom gminy), które stanowiły podstawę do opracowania kolejnych dwóch faz. Ponadto pogłębionej analizie poddano dziedzictwo kulturowe gminy z rozróżnieniem na dziedzictwo materialne oraz niematerialne. Opisano historię gminy oraz ważniejszych miejscowości, krajobraz kulturowy w nawiązaniu do historycznego osadnictwa, układów przestrzennych, zabytki ruchome oraz zabytki nieruchome. Te ostatnie podzielono na nieruchome zabytki archeologiczne oraz nieruchome zabytki architektury i budownictwa. Zaszeregowaniu poddano także zabytki nieruchome ze względu na swoją przynależność do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków, która jest stanem wyjściowym do rozpoznania dziedzictwa kulturowego gminy, a zarazem opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami. W sposób szczególnie pogłębionej diagnozie poddano obiekty zabytkowe znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Ocenie poddano z osobna każdą z charakterystycznych grup obiektów. Najważniejsze zabytki opisano szczegółowo w osobnym podrozdziale.

W rozdziale 6 przedstawiono fazę analiz i wniosków. Poprzez analizę SWOT wskazano mocne strony, słabe strony, szanse oraz zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego gminy. Pogłębiona analiza dziedzictwa kulturowego gminy oparta została na dokumentach planistycznych i strategicznych, gminnej ewidencji zabytków, otoczeniu kulturowym oraz własnych spostrzeżeniach i adnotacjach.

Rozdział 7, 8 i 9 poświęcono programowaniu, w którym to znalazły się priorytety, kierunki działań i zadania wraz z instrumentarium oraz kryteriami oceny realizacji gminnego programu. W fazie programowania określono zasadnicze kierunki działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. W fazie tej wskazano również na możliwość finansowania części wyznaczonych zadań w programie ze źródeł zewnętrznych, jak i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

Przedstawiono również podstawowe zagadnienia związane z ochroną i opieką nad zabytkami, obowiązujące ramy prawne, a także załączono aneksy w postaci wykazu nieruchomości zabytków architektury i budownictwa oraz nieruchomości zabytków archeologicznych.

Program wzbogacono o liczne ryciny, tabele, wykresy, mapy oraz zdjęcia ukazujące wybrane obiekty zabytkowe.

Zrównoważone zarządzanie dziedzictwem kulturowym pozwoli na rozwój gminy przy jednoczesnym jego poszanowaniu i wykorzystaniu. Same zaś zabytki jako zasób nieodnawialny poprzez odpowiednią, długofalową politykę gminy przetrwają na rzecz przyszłych pokoleń, które również będą mogły ich doświadczać tak samo jak obecni mieszkańcy gminy.

1.1. Podstawowe zagadnienia

W Programie znajdują się podstawowe pojęcia specjalistyczne związane z szeroko rozumianym dziedzictwem kulturowym. Poniżej podano kilka przykładów na podstawie Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także wybranych pojęć zamieszczonych na portalu <http://samorząd.nid.pl/>.

AZP – Archeologiczne Zdjęcie Polski. Program badawczy rozpoczęty w 1978 roku, polegający na metodycznym ewidencjonowaniu stanowisk archeologicznych na terenie Polski metodą badań powierzchniowych. Obszar kraju został podzielony na obszary w kształcie prostokąta, o powierzchni 37,5 km² każdy. Obszary zostały ponumerowane i po kolei poddano je metodycznej prospekcji powierzchniowej. Wynikiem prospekcji obszaru jest zaewidencjonowanie w postaci kart zabytków (KEZAL – kart ewidencji zabytku archeologicznego i lądowego) wszystkich stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w terenie. Wyniki badań AZP przekształcone zostały w wojewódzką i krajową ewidencję zabytków archeologicznych. Współcześnie prowadzone badania AZP służą prowadzeniu i aktualizacji krajowej i wojewódzkiej ewidencji zabytków w zakresie archeologii.

Badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego.

Badania architektoniczne – działania ingerujące w substancje zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń.

Dominanta przestrzenna – element przestrzeni o niezakłóconej ekspozycji; obiekt budowlany (grupa obiektów) lub obiekt naturalny wyraźnie odróżniający się od otaczającej zabudowy formą lub gabarytami, posiadający czytelną i zasadniczą wartość kompozycyjną lub estetyczną.

Funkcja stanowiska archeologicznego – sposób użytkowania stanowiska w przeszłości, np. cmentarzysko, osada, miejsce wymiany handlowej, miejsce kultu.

Historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg.

Historyczny zespół budowlany – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi.

Konserwacja zabytków (prace konserwatorskie) – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tego procesu. Podstawowym celem prowadzenia prac konserwatorskich jest ocalenie materii i formy obiektu zabytkowego dla przyszłych pokoleń (...).

Krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań.

Prace modernizacyjne (modernizacja zabytku) – unowocześnienie, uwspółcześnienie obiektu. W przypadku budynków i budowli zabytkowych, wbrew pozorom, ten typ prac jest prowadzony bardzo często w związku z adaptacją do nowych funkcji lub utrzymaniem w obiekcie pierwotnego sposobu użytkowania, a także przystosowaniem go do obecnej roli.

Renowacja zabytków – przywrócenie oraz utrzymanie estetycznego wyglądu obiektu zabytkowego. Każdorazowo renowacja powinna być prowadzona z uwzględnieniem aktualnej wiedzy o historycznym wyglądzie i formie obiektu. Typowymi pracami renowacyjnymi są odmalowanie elewacji albo wnętrza budynku zabytkowego, uzupełnienie zieleni niskiej w zabytkowym zespole zieleni (np. trawników, łąk kwietnych). Renowacja zabytku nie powinna prowadzić do naruszenia substancji zabytkowej lub doprowadzenia obiektu do wyglądu ahistorycznego.

Remont zabytku (prace remontowe przy zabytku) – rodzaj robót budowlanych przy zabytku nieruchomym, których celem jest odtworzenie stanu pierwotnego. Możliwe jest używanie materiałów innych niż te, które zostały zastosowane pierwotnie. Remont polega na wymianie elementów zużytych, zniszczonych lub uszkodzonych. W przypadku budynków i budowli zabytkowych obejmuje zazwyczaj prace polegające na naprawach lub wymianie elementów wtórnych albo intensywnie użytkowanych, których wartość zabytkowa jest niewielka bądź jej nie mają, a w obecnym stanie technicznym negatywnie wpływają na estetykę i funkcjonalność obiektów. Najczęściej spotykane remonty w obiektach zabytkowych obejmują elementy dachów i więźby dachowe, wnętrza mieszkań pozbawionych detalu architektonicznego, klatki schodowe niewymagające prac konserwatorskich, instalacje, izolacje przeciwwilgociowe fundamentów.

Restauracja zabytków (prace restauratorskie) – dziedzina szeroko pojętej konserwacji zabytków, pojęcie odnosi się do prac mających na celu przywrócenie dawnej, pierwotnej formy obiektowi zabytkowemu. Każdorazowo musi być poprzedzona badaniami architektonicznymi, konserwatorskimi oraz kwerendą archiwalną, która jest koniecznym elementem dla rozpoznania wartości zabytku i zrozumienia jego historii. Prowadzi do zniszczenia późniejszych nawarstwień, dlatego może być

prowadzona jedynie w przypadku wyraźnie niższej wartości obecnej formy zabytku od kształtu obiektu, do którego planujemy wrócić. Powinna być prowadzona z użyciem zachowanych oryginalnych elementów.

Rewaloryzacja zabytków – przywrócenie wartości zabytku, w szczególności walorów użytkowych oraz wyeksponowanie wartości obiektu. Pojęcie używane głównie w odniesieniu do zabytków architektury i budownictwa oraz urbanistyki. Rewaloryzacja łączy w sobie działania konserwatorskie adaptacyjne w celu ocalenia, a nawet przywrócenia wartości obiektu zabytkowego i przystosowania go do pełnienia nowej funkcji bądź utrzymania pierwotnego sposobu użytkowania, przy spełnieniu potrzeb współczesnych użytkowników, w sposób nie naruszający najważniejszych wartości zabytku.

Roboty budowlane przy zabytku lub w jego otoczeniu – pojęcie zdefiniowane w prawie budowlanym, polegające na budowie, rozbiórce, modernizacji, montażu, rozbudowie, nadbudowie i przebudowie obiektu budowlanego objętego ochroną konserwatorską. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków remont wymaga uzyskania pozwolenia odpowiedniego konserwatora zabytków w oparciu o projekt budowlany albo wyciąg z tego projektu przygotowany w celu oceny wpływu inwestycji na zabytek.

Stanowisko archeologiczne – miejsce, gdzie w ziemi, na jej powierzchni lub pod wodą znajdują się ślady obecności człowieka w przeszłości, które mają charakter zabytkowy. W przepisach prawa stanowisko archeologiczne nazwane jest nieruchomym zabytkiem archeologicznym.

Strefa ochrony konserwatorskiej – wyznaczony granicami obszar, na którym obowiązują określone ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Strefy ochrony konserwatorskiej definiowane są przez swoje cechy (zawartość i wyróżniki) oraz cele, dla których zostały wyznaczone.

Sylweta (panorama) – rozległy widok obserwowany ze znacznej odległości, często z punktu lub ciągu widokowego – prezentujący obiekty budowlane, zieleni i obiekty naturalne (w tym ukształtowanie terenu), wzajemnie dostosowanych do siebie pod względem estetycznym i tworzących czytelną spójną formę krajobrazową.

Termomodernizacja – modernizacja mająca na celu poprawę warunków termicznych budynku, zmniejszenie zapotrzebowania i zużycia energii. W obiektach zabytkowych zazwyczaj możliwa w ograniczonym stopniu ze względu na wartości zabytkowe obiektu. Na ogół dopuszczalny zakres prac termomodernizacyjnych obejmuje docieplenie dachu, stropu najwyższej kondygnacji, poprawę izolacyjności albo wymianę stolarki i ślusarki, docieplenie fundamentów (...).

Warstwa kulturowa – nawarstwienie ziemne powstałe na skutek działalności człowieka w przeszłości.

Zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości o cechach j.w.

Zabytek ruchomy – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych o cechach j.w.

1.2. Metodologia opracowania

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata 2026-2030 opracowano na podstawie gminnej ewidencji zabytków, która jest punktem wyjścia i podstawowym źródłem wiedzy na temat zabytków w gminie.

Prace terenowe dotyczące aktualizacji gminnej ewidencji zabytków przeprowadzone zostały z końcem 2025 r. oraz na początku roku 2026 r. Pozwoliły zweryfikować faktyczny stan zachowanego dziedzictwa. Mieszkańcy gminy zostali poinformowani o prowadzonych pracach poprzez zamieszczenie ogłoszenia na stronie internetowej gminy oraz na facebooku gminy. Ponadto w miejscowościach, w których przeprowadzono inwentaryzację, rozwieszono na tablicach ogłoszeń plakaty informacyjne. Także na stronie biuletynu informacji publicznej Gminy zamieszczono ogłoszenie w sprawie opracowania gminnej ewidencji zabytków.

Gminna ewidencja zabytków z terenu Gminy Lubicz opracowana została po przeprowadzeniu badań terenowych oraz spotkań z pracownikami Urzędu Gminy Lubicz. Podczas prac terenowych przydatne okazały się rozmowy z właścicielami zabytków, którzy przedstawiali ich historie.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Lubicz w postaci zbioru kart adresowych zarówno stanowisk archeologicznych, jak i zabytków nieruchomych uzyskała pozytywną opinię Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Celem uzyskania odpowiednich materiałów do sporządzenia GPOnZ zaznajomiono się z materiałami dotyczącymi Gminy Lubicz będącymi w zasobach NID. Ponadto przeprowadzono research terenowy za pomocą ogólnodostępnych baz danych, map oraz platform mapowych i terenowych. Pozyskano dane z banku danych lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz z pozostałych stron internetowych, które wykorzystano w niniejszym opracowaniu. Przy opracowaniu dokumentu wykorzystano fachową literaturę, w tym książki, publikacje i przewodniki lokalne związane z Gminą Lubicz.

Część programową opracowano na podstawie analizy aktualnych dokumentów strategicznych i planistycznych, obserwacji własnych oraz ścisłej współpracy z pracownikami Urzędu Gminy Lubicz.

Projekt Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata 2026-2030 został przekazany do WUOZ w Toruniu celem pozytywnego zaopiniowania. Po uchwaleniu przez Radę Gminy Lubicz zostanie opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego. W dalszym etapie zostanie rozpowszechniony wśród mieszkańców gminy, np. poprzez zamieszczenie go na stronie internetowej gminy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata 2026-2030 uwzględnia wymogi zawarte w poradniku metodycznym – „Gminny Program Opieki nad Zabytkami” oraz założenia przyjęte w opracowaniu „Dziedzictwo obok Mnie – poradnik zarządzania dziedzictwem w gminach”.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek wykonania programu opieki nad zabytkami, określony został w art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W ust. 1 wskazano: „Zarząd województwa, powiatu lub **wójt** (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub **gminny** program opieki nad zabytkami.” W ust. 2 znajdują się cele, jakie powinny znaleźć się w gminnym programie opieki nad zabytkami, tj.:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Z kolei ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. narzuca na organ gminy realizację zadań własnych. W art. 7 ust. 1 pkt. 9 wskazano, że „Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata 2026-2030 nie posiada statusu aktu prawa miejscowego.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP). Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Obowiązujące uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami to:

- 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 roku Nr 78 poz. 483 ze zm., z dnia 2 kwietnia 1997 r.).
- 2) ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 roku poz. 1292 ze zm.)
- 3) ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2026 r. poz. 662).

Inne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w wielu obowiązujących ustawach:

- 1) ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2026 r. poz. 538).
- 2) ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2026 r. poz. 524 z późn. zm.).
- 3) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2025 roku, poz. 647 ze zm.).
- 4) ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2026 roku, poz. 13).
- 5) ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2026 r. poz. 399).
- 6) ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2026 r. poz. 457).
- 7) ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2025 roku, poz. 1338 ze zm.).
- 8) ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2024 roku, poz. 278).
- 9) ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2025 roku, poz. 1590).
- 10) ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. z 2018 roku, poz. 2337).
- 11) ustawa z dnia 19 grudnia 2009 r. o partnerstwie publiczno – prywatnym (Dz. U. z 2023 roku, poz. 1637).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- 1) ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 roku, poz. 385).
- 2) ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 roku, poz. 2393).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 roku, poz. 164 ze zm.).

Uregulowania prawne dotyczące zabytków i dziedzictwa kulturowego znajdują się również w poniższych rozporządzeniach:

- 1) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia zakresu celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. z 1990 roku, Nr 61, poz. 354).
- 2) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 roku, poz. 56).
- 3) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 roku, poz. 81).
- 4) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku

wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1380).

- 5) rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku, nr 212, poz. 2153).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

W podrozdziale 4.1. oraz 4.2. przedstawiono te dokumenty strategiczne, które obowiązują w ramach czasowych odpowiadających Gminnemu Programowi Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata **2026-2030**.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Podrozdział zawiera informacje o strategicznych celach polityki państwa i uwarunkowaniach formalnoprawnych w sferze ochrony zabytków. Analizie poddano relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami sporządzanymi na poziomie krajowym. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026

Uchwałą nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r. przyjęto Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026. Program jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów. Dokonano w nim diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w trzech podstawowych obszarach:

1. Organizacja i zadania organów ochrony zabytków w Polsce.
2. Stan zachowania zabytków w Polsce – rola i znaczenie form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach.
3. Komunikacja, porozumienie i współpraca w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

Jako cel główny wyznaczono „zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce”, który realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe dotyczące:

- weryfikacji wybranego zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości;
- wzmocnienia potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków;
- roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Cele składają się na kierunki działań, a te zostały podzielone na zadania. Przyjęte do realizacji zadań kierunki działań to:

- podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju;
- ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości;
- realizacja międzynarodowych zobowiązań;
- cyfryzacja procesów administracyjnych;

- wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków;
- reforma finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych;
- edukacja – podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Przedstawiono karty zadań wraz z opisami szczegółowymi, opisem wskaźników celu projektu oraz harmonogramem projektu. W rozdziale siódmym podano plan finansowy, zaś w kolejnym system wdrażania, monitoringu i ewaluacji Programu. Krótko scharakteryzowano zarządzanie ryzykiem oraz dołączono załączniki takie jak:

- zabytki nieruchome wpisane na Listę Dziedzictwa UNESCO;
- zabytki nieruchome uznane za pomnik historii;
- zestawienie zabytków nieruchomych;
- zestawienie zabytków archeologicznych;
- zestawienie zabytków ruchomych;
- spis WKZ i delegatur;
- spis porozumień.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030

Uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. przyjęto Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030. Strategia jest jednym z elementów kompleksowej modernizacji systemu zarządzania rozwojem kraju. Dokument składa się z części diagnostycznej, w której omówiono 3 obszary:

1. Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie.
2. Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie.
3. Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze nr 2 wskazano na zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych. Tylko niespełna 1/3 obiektów zabytkowych figurujących w rejestrze nie wykazuje objawów zniszczenia, które uzasadniałyby konieczność przeprowadzenia ingerencji remontowych. Ponad 70% zarejestrowanych obiektów oceniono jako wykazujące objawy zniszczenia. W dokumencie podano także liczbę zabytków rejestrowych z podziałem na województwa, a także podkreślono potrzebę tworzenia szlaków kulturowych, które prowadzić będą do rozwoju turystyki kulturowej. W dalszej części dokumentu wyznaczone zostały cele, kierunki i narzędzia realizacji. Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Będzie on realizowany poprzez trzy cele szczegółowe:

1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne.
2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich.
3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

Dla każdego celu szczegółowego wyznaczono priorytety oraz kierunki interwencji. W ramach celu szczegółowego nr 2 wyróżniono następujące priorytety:

- 2.1 Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze.
- 2.2 Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury.
- 2.3 Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.
- 2.4 Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.
- 2.5 Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Szczególnie istotny jest priorytet 2.2. Jednym z kluczowych zadań państwa w tym obszarze jest dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków. W tym celu realizowany będzie projekt strategiczny pn. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami. Jednym z priorytetowych działań w omawianym obszarze będzie wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii przez Prezydenta RP. W dokumencie wskazano także wykaz projektów strategicznych oraz system realizacji, wskaźniki, ramy finansowe i wymiar terytorialny. W projektach strategicznych znalazły się takie zadania jak:

- Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej (obejmujący zasób muzeów, czy zabytki);
- Dziedzictwo Buduje Wspólnotę;
- Zintegrowany system promocji kultury polskiej za granicą;
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami;
- Rozwój Turystyki Kulturowej.

W ostatniej części Strategii podano, że wyzwaniem w obszarze kultury i dziedzictwa narodowego jest ciągle niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych oraz zabytków i Pomników Historii.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Uchwałą nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r. przyjęto Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2030. KSRR jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. Składa się z następujących merytorycznie rozdziałów: Wyzwania rozwojowe kraju w ujęciu regionalnym do 2030 roku w świetle analiz terytorialnych, Polityka regionalna 2030, Cel główny i cele szczegółowe polityki regionalnej do 2030 roku, System realizacji KSRR, Ramy finansowe krajowej strategii rozwoju regionalnego, Monitorowanie i ewaluacja. Celem głównym KSRR jest *efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym*. Wyznaczono 3 cele szczegółowe:

Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.

Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

W ramach Celu 1 poprzez kierunek inwestycji nr 5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów wskazano, że infrastruktura społeczna będzie bardziej dostępna, obejmie nie tylko infrastrukturę w ramach służby zdrowia oraz edukacji, ale również obiekty turystyczne, sportowe, tereny rekreacyjne oraz zabytki i miejsca kultury. Szczególnie istotne będzie realizowanie działań w tym zakresie na obszarach małych miast i na wsi, gdzie poziom dostępności przestrzennej jest zdecydowanie niższy niż w pozostałej części kraju. Ponadto wspierane będą różnego rodzaju działania w ramach celu nr 2, np. promocja i kultywowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich, zwiększanie dostępu mieszkańców tych obszarów do dóbr i usług kultury, rozwijanie przemysłu kreatywnego oraz zwiększanie wykorzystania technik teleinformatycznych w dostępie do dóbr kultury.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

W podrozdziale dokonano analizy opracowań strategicznych i planistycznych sporządzonych dla obszaru województwa kujawsko-pomorskiego i powiatu toruńskiego pod kątem znaczenia ich zapisów i działań dotyczących dziedzictwa kulturowego Gminy Lubicz. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz jest zbieżny ze strategicznymi celami województwa i powiatu w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+

Uchwałą nr XXVIII/399/20 z dnia 21 grudnia 2020 r. Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął Strategię rozwoju województwa. Strategia odnosi się do wszystkich istotnych aspektów rozwoju województwa, nie tylko do zadań przypisanych kompetencyjnie do Samorządu Województwa. Składa się z części diagnostycznej (przedstawiającej syntezę uwarunkowań rozwoju, scharakteryzowanych w odrębnym opracowaniu, niebędącym częścią strategii), części kierunkowej (zawierającej ustalenia dotyczące kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz określającej cele i kierunki rozwoju województwa) oraz części wdrożeniowej (odnoszącej się do sposobu realizacji oraz monitorowania ustaleń strategii). W syntezie diagnozy uwarunkowań rozwoju województwa odniesiono się do obiektów zabytkowych marginalnie: „na znaczeniu zyskują atrakcyjne walory przyrodnicze, dobrze zachowane oraz zaadaptowane obiekty zabytkowe, organizowane imprezy kulturalne czy rozrywkowe nie tylko te o zasięgu regionalnym, ale także krajowym”. W dalszej części strategii zabytkom poświęcono więcej uwagi. W rozdziale dotyczącym koncepcji rozwoju funkcjonalno – przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego wymieniono kluczowe elementy budujące potencjał ponadregionalny i przewagi konkurencyjne województwa. Wśród nich wymieniono i opisano m.in.: Toruń – obiekt Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO, czy Chełmno – Pomnik Historii oraz ośrodek dziedzictwa historyczno-kulturowego. Opracowano cel nadrzędny: *„Jakość życia typowa dla wysokorozwiniętych regionów europejskich”*. Ponadto wyznaczono 4 obszary tematyczne rozwoju:

1. Obszar Społeczeństwo.
2. Obszar Gospodarka.
3. Obszar Przestrzeń.
4. Obszar Spójność.

Obszary te realizowane będą przez cele główne. Te z kolei podzielono na cele operacyjne i dalej na kierunki zadań. Kierunki zadań związane z szeroko rozumianą tematyką zabytków wyznaczone w analizowanym dokumencie to:

- 1107. Rozwój edukacji regionalnej i lokalnej – zamierza się wyposażyć mieszkańców regionu w wiedzę i nowoczesne materiały w zakresie edukacji regionalnej i lokalnej oraz rozwijania zainteresowań młodzieży literaturą, historią, geografią, zabytkami, przyrodą, tradycją i kulturą regionu;
- 4301. Ochrona, zachowanie, odnowa, wzmacnianie i promocja dziedzictwa kulturowego województwa - Kierunek ma charakter ogólny i dotyczy wszystkich działań mających na celu ochronę, zachowanie, wzmacnianie potencjału oraz promocję dziedzictwa kulturowego województwa. Do tego kierunku zaliczają się także działania ratownicze wobec obiektów i obszarów będących częścią środowiska kulturowego województwa, zachowanie tradycyjnej

kultury wiejskiej, ochrona, zachowanie, konserwacja i szeroko rozumiana poprawa dobrostanu historycznych budowli zabytkowych, obiektów architektury, budownictwa czy zespołów urbanistycznych, dziedzictwa ginących zawodów, wsparcie powstających drobnych kolekcji, tworzenia nowych oraz rozwoju istniejących zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa. Kierunek obejmuje także obiekty sakralne (w tym elementy ich wyposażenia). Kierunek dotyczy także działań towarzyszących ochronie dziedzictwa kultury w ramach miejsc/obiektów objętych rozporządzeniem Prezydenta RP – Pomniki Historii oraz wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO.

- Adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów publicznych i komercyjnych - Kierunek dotyczy wykorzystania obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów np. prowadzenia instytucji kultury, edukacji, działalności noclegowych, gastronomicznych, handlu, innego rodzaju usług publicznych lub komercyjnych. Obejmuje działania mające na celu ich adaptację do nowych funkcji przy zachowaniu obostrzeń konserwatorskich. Głównym celem działań jest ochrona obiektów istotnych dla dziedzictwa kultury poprzez nadanie im możliwości pełnienia funkcji publicznych lub komercyjnych, wskutek czego niezbędne będzie utrzymywanie ich we właściwym stanie technicznym, pod nadzorem służb konserwatorskich.
- 4801. Rozwój uzdrowisk - zachowanie, ochrona i wzmacniania potencjału parków zdrojowych, obiektów zabytkowych oraz infrastruktury uzdrowiskowej (również przez tworzenie parków kulturowych i innych form organizacyjnych opieki nad obszarami istotnymi dla rozwoju i zachowania funkcji uzdrowiskowych).

Wśród wykazu projektów kluczowych znalazły się takie inwestycje jak:

1. „Młyn Energii” w Grudziądzu.
2. „Muzeum Ziemiaństwa, Tradycji Patriotycznych i Kultury Rolnej” w Nawrze.
3. Artefakty przeszłości symbolem tożsamości regionalnej.
4. Wsparcie opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego.
5. Ochrona, konserwacja i promocja obiektów dziedzictwa kulturowego UNESCO w Toruniu.
6. Rozbudowa Muzeum Archeologicznego w Biskupinie.
7. Rozbudowa Filharmonii Pomorskiej.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego

Uchwałą Nr XXIX/418/21 z dnia 8 lutego 2021 r. Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął uchwałę w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego. Projekt Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego nie został przyjęty uchwałą do momentu przyjęcia uchwałą GPOnZ. Obecnie obowiązującym dokumentem planistycznym dla województwa jest Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego z 2003 r., którego zdecydowana większość ustaleń nie jest już aktualna.

Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027

Komisja Europejska decyzją wykonawczą CCI 2021PL16FFPR002 przyjęła 7 grudnia 2022 r. program Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027. W dokumencie sformułowano następujące priorytety:

1. Fundusze Europejskie na rzecz wzrostu innowacyjności i konkurencyjności regionu.

2. Fundusze Europejskie dla czystej energii i ochrony zasobów środowiska regionu.
3. Fundusze Europejskie na zrównoważony transport miejski.
4. Fundusze Europejskie na rzecz spójności i dostępności komunikacyjnej regionu.
5. Fundusze Europejskie na wzmacnianie potencjałów endogenicznych regionu.
6. Fundusze Europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury dla mieszkańców.
7. Fundusze Europejskie na rozwój regionalny.
8. Fundusze Europejskie na wsparcie w obszarze rynku pracy, edukacji i włączenia społecznego.
9. Pomoc techniczna (EFRR).
10. Pomoc techniczna (EFS+).

W programie przedstawiono cele polityki spójności, w tym nawiązujące do szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego:

- CP 4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych, w tym cel szczegółowy 4(VI) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych, w ramach którego. Podkreślono, że obiekty zabytkowe stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego regionu, podnoszą jego atrakcyjność, a przede wszystkim są elementem budowy tożsamości regionalnej.
- CP 5 Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych, w tym cel szczegółowy 5(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich. Podkreślono, że istotne znaczenie dla rozwoju WK-P mają działania wspierające turystykę opartą o dziedzictwo naturalne i kulturalne regionu, co ma związek z dochodowością (dla podmiotów i samorządów) tego sektora. Potencjałem, który należy rozwijać jest rozbudowa infrastr. turystycznej, tworzenie produktów turyst. oraz ich promocja, co przełoży się na wzrost atrakcyjności regionu oraz powstawanie nowych miejsc pracy. Odpowiedzią na problemy społ. jest rewitalizacja obszarów o dużej koncentracji negatywnych zjawisk.

Wskazano także, że istotna jest ochrona dziedzictwa kulturowego regionu zróżnicowanego etnograficznie poprzez pielęgnowanie unikatowości obiektów wyróżniających ich na tle regionu i kraju. Jednym z wyzwań województwa w zakresie kultury jest ochrona i zapewnienie lepszego dostępu do zasobów dziedzictwa kulturowego. Innym wyzwaniem pozostaje digitalizacja i udostępnianie najcenniejszych zasobów dziedzictwa regionalnego wpływająca na zwiększenie dostępności do zasobów kultury. Wszystkie inwestycje powinny stosować rozwiązania poprawiające dostępność, promujące rozwiązania z zakresu zielonej i niebieskiej infrastruktury.

Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2025 - 2028

Uchwałą nr XII/199/25 z dnia 26 maja 2025 r. Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2025 - 2028. Dokument składa się z 7. następujących rozdziałów: wprowadzenie, działania podjęte przez samorząd województwa w czasie obowiązywania czwartego programu opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego, uwarunkowania formalno-prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, idea nowego europejskiego bauhausu i europejskiego zielonego ładu, zabytki objęte formami ochrony,

założenia programowe i kierunki działań, wdrażanie i monitoring programu, zasady współpracy i finansowania. W analizowanym programie wskazano, że jest to dokument o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów strategicznych województwa. Nie stanowi aktu prawa miejscowego, lecz jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami i krajobrazu kulturowego. Głównym zadaniem jest upowszechnianie i promowanie dziedzictwa kulturowego i wskazanie zadań, które leżą w gestii Samorządu Województwa. Nie jest to dokument umożliwiający udzielanie dotacji przez samorząd na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane. W rozdziale 6. wskazane zostały założenia programowe. Wyznaczono następujące cele główne, cele operacyjne oraz kierunki działań:

Cel główny: Skuteczna edukacja

Cel operacyjny: Podniesienie jakości kształcenia i wychowania

Kierunki działań:

- Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony zabytków;
- Edukacja;
- Promocja;
- Dokumentacja i popularyzacja.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Cel operacyjny: Przestrzeń kulturowa

Kierunki działań:

- Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane;
- Finansowanie prac przy obiektach zabytkowych, których właścicielem jest Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego;

Do każdego kierunku działania podano przykładowe zadania. W analizowanym dokumencie nie odwołano się w sposób bezpośredni do Gminy Lubicz.

Audyt krajobrazowy dla województwa kujawsko-pomorskiego

Uchwałą nr LXI/851/23 z dnia 25 września 2023 r. Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął audyt krajobrazowy dla województwa kujawsko-pomorskiego. Audyt dla obszaru województwa sporządza się nie rzadziej niż raz na 20 lat. Dokument składa się z 4 części:

1. Wprowadzenie

2. Część opisowa i tabelaryczna, która zawiera:

- informacje ogólne o położeniu województwa kujawsko-pomorskiego;
- zestawienie oraz klasyfikację 1244 zidentyfikowanych krajobrazów;
- karty charakterystyki krajobrazu - składają się z pięciu modułów: I metryczka ogólna krajobrazu, II cechy analityczne, III cechy syntetyczne, IV wyniki porównania z innymi krajobrazami, V dokumentacja fotograficzna i kartograficzna;
- karty oceny zidentyfikowanych krajobrazów - waloryzacja krajobrazów opiera się na wynikach obliczeń wielokrotności odchylenia standardowego zawartych w module IV Karty Charakterystyki Krajobrazu, zawiera 1244 Karty Oceny Krajobrazu;
- wykaz 115 krajobrazów priorytetowych;
- wykaz parków kulturowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obiektów znajdujących się na listach światowego dziedzictwa

UNESCO, obszarów sieci rezerwatów biosfery UNESCO (MAB) lub obszarów i obiektów proponowanych do umieszczenia na tych listach znajdujących się na obszarze województwa;

- 685 kart zawierających zestawienie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów w obrębie obszarów i obiektów;
- 685 kart zawierających wykaz rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów;
- katalog 11 lokalnych form architektonicznych zabudowy dla krajobrazów priorytetowych.

3. Część graficzna, która zawiera:

- mapę zidentyfikowanych krajobrazów;
- mapę obszarów chronionych: parki kulturowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obiekty UNESCO;
- mapę lokalizacji krajobrazów priorytetowych;
- mapę obszarów wymagających pogłębionej analizy, proponowane parki kulturowe;
- 11 map obszarów zabudowanych wyróżniających się lokalną formą architektoniczną w skali 1:2 000.

4. Dokumentacja, która zawiera:

- metodykę – opis opracowania poszczególnych etapów prac, słownik pojęć wykorzystanych w audycie krajobrazowym oraz 3 załączniki zawierające: obszary objęte formami ochrony przyrody, które ze względu na znaczący spadek wartości krajobrazu wymagają pogłębionej analizy zasadności ich dalszej ochrony, punkty widokowe, przedpola ekspozycji;
- dane przestrzenne dla map - dane przestrzenne dla map w dwóch formatach GML oraz SHP: krajobrazy priorytetowe, obiekty unikatowe, obszary chronione, obszary wymagające pogłębionej analizy, obszary zabudowane wyróżniające się lokalną formą architektoniczną, wskazania obszarów do ochrony-parki kulturowe, zidentyfikowane krajobrazy;

zestawienia tabelaryczne

Powiatowy program opieki nad zabytkami powiatu toruńskiego na lata 2023-2026

Uchwałą nr LV/339/2023 z dnia 30 listopada 2023 r. Rada Powiatu Toruńskiego przyjęła Powiatowy program opieki nad zabytkami powiatu toruńskiego na lata 2023-2026. Dokument składa się z 10. rozdziałów. Przedstawiono w nim wstęp i podstawę prawną opracowania programu, sprawozdanie z realizacji PPOnZ na lata 2019-2022, charakterystykę uwarunkowań prawnych ochrony i opieki nad zabytkami, przedmiot i formy ochrony prawnej, zabytki nieruchome stanowiące własność Powiatu Toruńskiego, założenia programowe – cele, kierunki działań, zadania, instrumentarium realizacji Programu, monitoring realizacji Programu, źródła finansowania Programu oraz spis załączników. W rozdziale 4. Przedmiot i formy ochrony prawnej wskazano, że na obszarze powiatu znajdują się 104 zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków, w tym 18 z terenu Gminy Lubicz (stan na 30.10.2023 r.). Jest to druga w kolejności największa liczba zabytków spośród wszystkich gmin powiatu. Liczba zabytków ruchomych wpisanych do rejestru wynosi 685, w tym 62 znajdujące się w Gminie Lubicz (stan na 30.10.2023 r.). Z kolei liczba zaewidencjonowanych zabytków archeologicznych wynosi 13, w tym 2 z Gminy Lubicz (stan na 30.10.2023 r.). We własności Starostwa znajduje się spichrz młyński w Lubiczu Górnym przy ul. Lipnowskiej 2 datowany na koniec XIX w. W programie wyznaczono założenia programowe - cele, kierunki działań, zadania. Jako cel główny wskazano: „ Wzmocnienie i poprawa funkcjonowania systemu opieki nad ochroną zabytków oraz promocja dziedzictwa

kulturowego i pielęgnowanie tożsamości regionalnej powiatu toruńskiego”. Cele szczegółowe Programu to:

1. Stworzenie warunków dla efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami powiatu toruńskiego.
2. Upowszechnianie i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym powiatu toruńskiego.

Z kolei zaproponowane kierunki działań przedstawiają się następująco:

1. Realizacja zadań kompetencyjnych powiatu.
2. Działania w zakresie zahamowania degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania.
3. Popularyzacja dziedzictwa kulturowego powiatu.
4. Edukacja i upowszechnianie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.
5. Promocja dziedzictwa kulturowego.

Program Rozwoju Powiatu Toruńskiego na lata 2021-2030

Dokument przyjęty został Uchwałą Nr XXV/149/2021 przez Radę Powiatu Toruńskiego z dnia 29 kwietnia 2021 r. Wskazano w nim 6. rozdziałów, w tym diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu toruńskiego”. W niej przedstawiono walory turystyczne. Wymieniono najważniejsze zabytki powiatu, do których zaliczono obiekty z Gminy Lubicz: kościoły w Grębocinie, Gronowie, Młyńcu II i Rogowie oraz ruiny zamku w Złotorii. Wskazano również gotycki kościół w Grębocinie, który został przekształcony w unikatowe Muzeum Piśmiennictwa i Drukarni w Grębocinie. W silnych stronach wyznaczonych w analizie SWOT podano liczne obiekty kulturalne. W Programie Rozwoju wyznaczono cel główny: „Jakość życia typowa dla wysokorozwiniętych regionów europejskich” oraz następujące cele strategiczne:

1. Skuteczna edukacja
2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo
3. Konkurencyjna gospodarka
4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko
5. Spójne i bezpieczne województwo

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

W podrozdziale 5.1. przedstawiono te dokumenty strategiczne, które obowiązują w ramach czasowych odpowiadających Gminnemu Programowi Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata 2026-2030.

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Strategia Rozwoju Gminy Lubicz na lata 2021-2028

Strategia Rozwoju Gminy Lubicz na lata 2021-2028 przyjęta została Uchwałą Nr LVII/735/23 Rady Gminy Lubicz w dn. 27 kwietnia 2023 r. Dokument składa się z 10. rozdziałów, w tym diagnozy stanu Gminy Lubicz, w której omówiono potencjał kulturalny i turystyczny. W tej części dokumentu wymieniono zachowane dobra kultury gminy:

1. Zespoły dworsko-parkowe w Brzezinku, Grębocinie, Gronowie, Gronówku, Jedwabnie i Mierzynku;

2. Obiekty sakralne wraz z wyposażeniem, wpisane do rejestru zabytków – w Grębocinie, Młyńcu Drugim, Rogowie i Złotorii oraz inne kościoły i kaplice na terenie gminy;
3. Ruiny zamku w Złotorii;
4. Grodziska wczesnośredniowieczne w Gronowie i Jedwabnie;
5. Kaplica św. Rocha w Brzeźnie;
6. Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa w Grębocinie.

W dalszej części Strategii opisano parki podworskie w miejscowościach: Brzezinko, Gronowo, Gronówko, Jedwabno, Lubicz Dolny, a także wskazano, że w parku w Gronowie znajdują się dwa drzewa zasługujące na uznanie za pomniki przyrody. Z kolei w rozdziale poświęconym ustaleniom i rekomendacjom w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej gminy w zakresie obiektów zabytkowych wskazano: Kształtowanie przestrzeni zgodnie z poszanowaniem i ochroną dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, poprzez:

- utrzymanie historycznie ukształtowanej struktury osadniczej;
- przeciwdziałanie bezplanowej i chaotycznej parcelacji terenu;
- kształtowanie wysokich walorów estetycznych nowej zabudowy mieszkalnej, rekreacyjno-turystycznej i produkcyjnej nawiązującej do tradycji i wartości lokalnych;
- ochronę i wykorzystanie do nowych celów obiektów i przestrzeni zabytkowych nie kolidujących z ich funkcją podstawową.

Wypracowana misja Gminy Lubicz brzmi następująco: „*Zrównoważony rozwój Gminy Lubicz – modernizacja kluczowych obszarów funkcjonowania gminy do roku 2028*”. Ponadto wyznaczono 3 cele główne:

1. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój usług publicznych, możliwości spędzania wolnego czasu i samorealizacji oraz ochrona lokalnego środowiska naturalnego
2. Zwiększenie potencjału gospodarczego Gminy Lubicz
3. Rozbudowa infrastruktury technicznej na terenie gminy

Dla każdego celu głównego wyznaczono cele operacyjne, łącznie 8, a do nich przypisano kierunki działań. Znalazły się wśród nich kierunki związane pośrednio lub bezpośrednio z zabytkami i szeroko rozumianym dziedzictwem kulturowym:

- wsparcie mieszkańców w usuwaniu dachówki eternitowej z dachów ich gospodarstw, w tym wsparcie finansowe gminy w wymianie na nowe pokrycie dachowe i wsparcie merytoryczne w tworzeniu wniosków o dofinansowanie zewnętrzne;
- stworzenie parku historycznego na ruinach zamku w Złotorii – miejsca do rekreacji o walorach edukacyjnych;
- animacja życia kulturalnego gminy, poprzez wspieranie przedsięwzięć oraz wydarzeń kulturalnych;
- przystosowanie wszystkich budynków publicznych pozostających pod zarządem władz gminnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubicz

Gmina Lubicz posiada Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubicz - przyjęte uchwałą Nr XV/176/2011 Rady Gminy Lubicz z dnia 11 października 2011 r. Dokument składa się z :

- części tekstowej – uwarunkowania;

- załączników mapowych do części uwarunkowania;
- części tekstowej – kierunki zagospodarowania przestrzennego;
- załączników mapowych do części kierunku zagospodarowania przestrzennego.

W części tekstowej uwarunkowania przedstawiono rozdział pn. Uwarunkowania wynikające z diagnozy stanu dziedzictwa kulturowego. Podano ogólną charakterystykę zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Lubicz z uwzględnieniem obiektów wpisanych do rejestru zabytków, szczegółową charakterystykę zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Lubicz z podziałem na sołectwa, a także zasoby archeologiczne.

W części tekstowej kierunki zagospodarowania przestrzennego wyodrębniono rozdział Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego. Wskazano w nim ogólne zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w Gminie Lubicz oraz zasady ochrony stanowisk archeologicznych.

Wyznaczono:

- obszar wskazany do rehabilitacji (tereny zurbanizowane w Lubiczu Dolnym wraz z terenem parku podworskiego w zakolu Drwęcy, tereny zurbanizowane w Lubiczu Górnym, tereny zabudowy usługowej w Grębocinie oraz tereny zurbanizowane w Złotorii);
- obszar wskazany do rewaloryzacji (tereny parków podworskich w Gronówku, Gronowie, Jedwabnie, Brzezinku, Lubiczu Dolnym);
- obszar objęty ochroną konserwatorską (tereny obiektów zabytkowych wraz z otoczeniem w Grębocinie);
- obszar objęty ochroną konserwatorską ekspozycji (tereny otoczenia obiektu objętego rejestrem konserwatorskim w Grębocinie);
- obszar konserwatorskiej strefy ochrony układu ruralistycznego (teren zabudowy o wartościach historyczno – kulturowych w Złotorii);
- obszar historycznego układu zabudowy (tereny historycznego układu przestrzennego wsi Lubicz Dolny i Lubicz Górny).

W załączniku mapowym Uwarunkowania kulturowe na mapie gminy zaznaczono następujące obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- obiekty sakralne;
- ruiny zamku;
- budynki mieszkalne;
- obiekty przemysłowe;
- dwory;
- założenia parkowe;
- grodziska wczesnośredniowieczne.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego z terenu Gminy Lubicz

MPZP są jedną z prawnych form ochrony zabytków wymienionych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zapisy chroniące obiekty zabytkowe znajdują się zazwyczaj w części poświęconej dziedzictwu kulturowemu. Na terenie Gminy Lubicz funkcjonują 82 Plany Zagospodarowania Przestrzennego. Stopień pokrycia gminy planami miejscowymi wynosi 29,8 % powierzchni gminy (GUS, 2024). Poniżej w formie tabelarycznej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące MPZP.

Tabela 1. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego na terenie Gminy Lubicz

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
1	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz	XVI/183/95	1995-12-29	brak
2	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz w pasie terenu pod gazociąg wysokiego ciśnienia DN 500 p nom 8 MPa	XXVIII/325/96	1996-12-30	obowiązują
3	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Gronowo	XXXIV/449/97	1997-08-29	brak
4	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz dot. terenów komercyjnych położonych przy drodze nr 52 na obszarach wsi: Grębocin, Rogowo, Rogówko, Brzeźno, Brzezinko i Gronowo	VI/72/99	1999-01-27	brak
5	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz w części obejmującej działki nr 95/9 i 96/14 położone w miejscowości Młyniec Drugi	XI/178/99	1999-05-28	brak
6	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz na obszarze wsi Lubicz Dolny (rejon ulic: Dworcowej, Warszawskiej i Grębockiej)	XVII/275/99	1999-12-22	obowiązują
7	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz w części obejmującej działki nr 461, 325/1 i 334/2 w Młyńcu Drugim	XX/309/2000	2000-03-22	brak
8	w sprawie: zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz w części obejmującej działki nr 59/4 i 59/6 w Mierzynku	XX/310/2000	2000-03-22	brak
9	w sprawie: zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz w części obejmującej działkę nr 104/4 w Mierzynku	XX/311/2000	2000-03-22	obowiązują
10	w sprawie: zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz w części obejmującej działki nr 7, 8, 18, 65/10, 66/5 i 26/1 w Mierzynku	XX/312/2000	2000-03-22	brak
11	w sprawie: zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubisz w części obejmującej działkę nr 161/1 w Mierzynku.	XX/313/2000	2000-03-22	brak
12	w sprawie: zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz w części obejmującej działkę nr 64 w Jedwabnie	XX/315/2000	2000-03-22	brak
13	w sprawie: zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz w części obejmującej działkę nr 61/1 w Grabowcu	XX/316/2000	2000-03-22	brak

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
14	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubisz w części obejmującej działkę nr 535/1 w Grębocinie	XX/319/2000	2000-03-22	brak
15	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz w części obejmującej działkę nr 50/5 w Rogowie	XX/321/2000	2000-03-22	brak
16	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz w części obejmującej część działek 52/2 i 71/3 oraz działkę nr 53/1 w Młyńcu Drugim	XX/325/2000	2000-03-22	brak
17	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubicz obejmującej tereny pod eksploatację kruszywa	XLIII/651/02	2002-02-28	brak
18	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Mierzynek, dot. powierzchniowej eksploatacji kruszywa	XXVI/333/04	2004-10-14	obowiązują
19	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi (osady) Józefowo, dot. powierzchniowej eksploatacji kruszywa	XXVIII/371/04	2004-12-30	obowiązują
20	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Lubicz Dolny, droga lokalna łącząca wiadukt autostradowy z ul. Leśny Trakt w Toruniu	XLI/489/05	2005-11-16	adnotacja
21	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Młyniec Pierwszy (rejon ulicy Gronowskiej i Bierzgalskiej)	XLIII/514/05	2005-12-30	obowiązują
22	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Młyniec Drugi (rejon kościoła i drogi do Ciechocina)	XLIII/515/05	2005-12-30	obowiązują
23	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Młyniec Drugi (przy drodze w kierunku na Mierzynek)	XLIII/516/05	2005-12-30	obowiązują
24	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Młyniec Pierwszy (rejon ul. Toruńskiej)	XLVII/548/06	2006-03-31	obowiązują
25	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Lubicz Górny i Krobia, obejmującego również zmianę czterech niżej wymienionych planów: - zmianę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Lubicz Górny, uchwaloną uchwałą Rady Gminy Lubicz nr X/154/99 z dnia 23.04.1999 r., - trzy zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego części wsi Krobia, uchwalone uchwałami Rady Gminy Lubicz nr XX/322/2000 z dnia	XLVIII/566/06	2006-04-24	obowiązują

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
	22.03.2000 r., nr XX/323/2000 z dnia 22.03.2000 r. i nr XXXV/582/2001 z dnia 31.08.2001 r.			
26	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Kopanino	VIII/73/07	2007-05-31	obowiązują
27	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Krobia i Mierzynek, gmina Lubicz	XIX/179/08	2008-03-19	obowiązują
28	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części wsi Złotoria i części wsi Grabowiec	XXV/270/08	2008-11-03	obowiązują
29	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru części wsi Lubicz Dolny - Małgorzатовo	XLII/440/10	2010-02-22	obowiązują
30	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Krobia, Lubicz Górny i Mierzynek	XLIII/458/10	2010-03-29	obowiązują
31	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Lubicz Dolny – Małgorzатовo	L/593/2014	2014-05-30	brak
32	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Lubicz Dolny - Małgorzатовo	L/595/2014	2014-05-30	obowiązują
33	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Grębocin	XI/99/2015	2015-06-17	adnotacja
34	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz w pasie terenu pod gazociąg wysokiego ciśnienia DN500 p nom 8Mpa	XI/98/2015	2015-07-17	adnotacja
35	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz dot. terenów komercyjnych położonych przy drodze nr 52 na obszarach wsi: Grębocin, Rogowo, Rogówko, Brzeźno, Brzezinko i Gronowo	XI/100/2015	2015-07-17	adnotacja
36	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Krobia, Lubicz Górny i Mierzynek	XVIII/212/2016	2016-02-26	adnotacja
37	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz obejmującej tereny pod eksploatację kruszywa	XVIII/208/2016	2016-02-26	adnotacja
38	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Kopanino	XVIII/210/2016	2016-02-26	adnotacja
39	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz dot. terenów komercyjnych położonych przy drodze nr 52 na obszarach wsi: Grębocin, Rogowo, Rogówko, Brzeźno, Brzezinko i Gronowo	XVIII/213/2016	2016-02-26	obowiązują

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
40	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Złotoria i części wsi Grabowiec	XXII/257/2016	2016-06-07	adnotacja
41	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Krobia, Lubicz Górny i Mierzynek	XXII/258/2016	2016-06-07	adnotacja
42	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Krobia, Lubicz Górny i Mierzynek	XXII/259/2016	2016-06-07	adnotacja
43	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Młyniec Drugi (rejon kościoła i drogi do Ciechocina)	XXVI/306/2016	2016-09-30	obowiązują
44	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Krobia i Mierzynek	XXVI/307/2016	2016-09-30	adnotacja
45	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Grabowiec	XXVIII/348/2016	2016-11-25	adnotacja
46	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Lubicz Dolny – Małgorzатово	XXVIII/344/2016	2016-11-25	adnotacja
47	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubicz na obszarze wsi Lubicz Dolny w rejonie ulic: Dworcowej, Warszawskiej i Grębockiej	XXVIII/345/2016	2016-11-25	adnotacja
48	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Krobia, Lubicz Górny i Mierzynek	XXVIII/346/2016	2016-12-21	adnotacja
49	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Józefowo	XXXI/385/2017	2017-02-24	obowiązują
50	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Brzezinko	XXXV/444/2017	2017-06-29	adnotacja
51	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz dot. terenów komercyjnych położonych przy drodze nr 52 na obszarach wsi: Grębocin, Rogowo, Rogówko, Brzeźno, Brzezinko i Gronowo	XXXV/445/2017	2017-06-29	adnotacja
52	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz dot. terenów komercyjnych położonych przy drodze nr 52 na obszarach wsi: Grębocin, Rogowo, Rogówko, Brzeźno, Brzezinko i Gronowo	XLII/566/2018	2018-02-28	adnotacja
53	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz na obszarze wsi Lubicz Dolny w rejonie ulic: Dworcowej, Warszawskiej i Grębockiej	XLV/592/2018	2018-04-27	obowiązują

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
54	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Grębocin	XLVII/626/2018	2018-06-26	obowiązują
55	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Gronówko	XLVIII/640/2018	2018-07-27	adnotacja
56	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Krobia, Lubicz Górny i Mierzynek	XLVIII/641/2018	2018-07-27	adnotacja
57	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Krobia, Lubicz Górny i Mierzynek	L/667/2018	2018-09-07	adnotacja
58	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Krobia, Lubicz Górny i Mierzynek	LI/680/2018	2018-10-12	adnotacja
59	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Kopanino	VI/52/19	2019-02-28	adnotacja
60	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz na obszarze wsi Lubicz Dolny w rejonie ulic: Dworcowej, Warszawskiej i Grębockiej	VI/53/19	2019-02-28	adnotacja
61	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Krobia i Mierzynek	XV/183/19	2019-10-24	adnotacja
62	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz na obszarze wsi Lubicz Dolny (rejon ulic: Dworcowej, Warszawskiej i Grębockiej)	XV/185/19	2019-10-24	obowiązują
63	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz dot. terenów komercyjnych położonych przy drodze nr 52 na obszarach wsi: Grębocin, Rogowo, Rogówko, Brzeźno, Brzezinko i Gronowo	XVIII/239/20	2020-01-30	adnotacja
64	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części wsi Złotoria i części wsi Grabowiec	XXIV/331/20	2020-10-29	adnotacja
65	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Nowa Wieś	XLI/540/22	2022-03-31	obowiązują
66	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Rogowo i Rogówko	LIV/685/23	2023-02-27	obowiązują
67	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz dot. terenów komercyjnych położonych przy drodze nr 52 na obszarach wsi: Grębocin, Rogowo, Rogówko, Brzeźno, Brzezinko i Gronowo	LIV/686/23	2023-02-27	adnotacja
68	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz dot.	LVII/731/23	2023-04-27	adnotacja

Lp.	Nazwa	Uchwała	Data uchwały	Zapisy dot. zabytków
	terenów komercyjnych położonych przy drodze nr 15 na obszarach wsi: Grębocin, Rogowo, Rogówko, Brzeźno, Brzezinko i Gronowo			
69	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Lubicz Górny i Krobia	LXII/781/23	2023-10-26	obowiązują
70	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz na obszarze wsi Lubicz Dolny (rejon ulic: Dworcowej, Warszawskiej i Grębockiej)	LXII/782/23	2023-10-26	obowiązują
71	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru części wsi Lubicz Dolny - Małgorzatowo	LXV/817/23	2023-12-15	obowiązują
72	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Lubicz Dolny	LXVII/833/24	2024-02-29	obowiązują
73	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Brzeźno, gmina Lubicz stanowiącego zmianę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubicz dot. terenów komercyjnych położonych przy drodze nr 52 na obszarach wsi: Grębocin, Rogowo, Rogówko, Brzeźno, Brzezinko i Gronowo	IV/39/24	2024-08-29	adnotacja
74	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Grębocin	VI/65/24	2024-10-03	obowiązują
75	w sprawie zintegrowanego planu inwestycyjnego dla terenu przy ul. Piaskowej w obrębie Lubicz Górny, Gmina Lubicz	XI/140/25	2025-02-27	adnotacja
76	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Nowa Wieś	XII/144/25	2025-03-27	adnotacja
77	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Brzeźno	XVIII/205/25	2025-08-28	adnotacja
78	w sprawie zintegrowanego planu inwestycyjnego „Nowy Grębocin” dla terenów położonych przy ul. Dworcowej w obrębie Grębocin, gmina Lubicz	XX/215/25	2025-09-29	obowiązują
79	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Gronowo	XX/218/25	2025-09-29	obowiązują
80	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Rogowo	XX/219/25	2025-09-29	obowiązują
81	w sprawie zintegrowanego planu inwestycyjnego dla terenu przy ul. Glinianki w obrębie Grębocin, gmina Lubicz	XXII/246/25	2025-11-27	obowiązują
82	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Młyniec Drugi (rejon kościoła i drogi do Ciechocina)	XXIII/264/25	2025-12-18	adnotacja

Źródło: opracowanie własne na podstawie obowiązujących MPZP, www.lubicz.e-mapa.net/wykazplanow/

Poniżej przedstawiono poszczególne zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Uchwała Nr XXVIII/325/96

Ustala się obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Toruniu przedsięwzięć związanych z robotami ziemnymi i prowadzenia tychże pod nadzorem archeologicznym.

Uchwała Nr XVII/275/99

Ochronę konserwatorską stanowiska archeologicznego z okresu neolitu oraz późnego średniowiecza znajdującego się na terenie oznaczonym symbolem AG1, polegającą na prowadzeniu prac ziemnych na warunkach i pod nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - na koszt inwestora.

Uchwała Nr XX/311/2000

Prace w obszarze stanowiska archeologicznego nie posiadającego własnej ekspozycji w terenie - oznaczonego na rys. nr 1 - prowadzi się pod stałym nadzorem archeologicznym.

Uchwała Nr XXVI/333/04

Z uwagi na możliwość występowania stanowisk archeologicznych nie eksponowanych w terenie, ustala się obowiązek niezwłocznego powiadomienia właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w przypadku odkrycia w trakcie prac eksploatacyjnych, wykopalisk archeologicznych lub przedmiotu, który posiada cechy zabytku.

Uchwała Nr XXVIII/371/04

Z uwagi na możliwość występowania stanowisk archeologicznych nie eksponowanych w terenie, obowiązek niezwłocznego powiadomienia właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w przypadku odkrycia w trakcie prac eksploatacyjnych, wykopalisk archeologicznych lub przedmiotu, który posiada cechy zabytku.

Uchwała Nr XLI/489/05

Na obszarze objętym planem nie występuje potrzeba ustalenia:

- 1) zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
- 2) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Uchwała Nr XLIII/514/05

§ 10.

1. Dla budynków o cechach zabudowy historycznej i kulturowej, oznaczonych na rysunku planu zaleca się wpisanie do gminnej ewidencji zabytków.
2. Dla budynków, które zostaną wpisane do gminnej ewidencji zabytków ustala się:
 - 1) zasadę zachowania zabudowy istniejącej z dopuszczeniem jej wymiany ze względu na zły stan techniczny;
 - 2) obowiązek nawiązania nową, zabudową do ogólnych gabarytów i kształtu bryły wymienianej na nową, z zaleceniem zachowania charakteru pokrycia dachu;

3) zasadę nawiązania nową zabudową do usytuowania zabudowy wymienianej, jeżeli nie utrudni to budowy niezbędnych ciągów komunikacji pieszej i rowerowej, oraz nie ograniczy widoczności na łukach drogi;

4) obowiązek uzgadniania z właściwym organem ochrony zabytków przebudowy, rozbudowy, nadbudowy, a także wymiany zabudowy.

§ 11. Dla części terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem "24MN", na którym występuje nieekspozowane stanowisko archeologiczne, ustala się:

1) dostępność terenów dla celów inwestycyjnych pod warunkiem wyprzedzającego przeprowadzenia niezbędnego zakresu prac archeologicznych, o charakterze zależnym od wartości poznawczej stanowiska, zapewniających odpowiednie warunki ochrony konserwatorskiej;

2) obowiązek uzyskania wytycznych konserwatorskich (na etapie opracowywania projektów budowlanych), oraz uzgadniania inwestycji wymagających prowadzenia prac ziemnych, z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;

3) zasadę zapewnienia inwestorskiego nadzoru archeologicznego i uzyskania pozwolenia właściwego organu ochrony zabytków na ten nadzór.

§ 12. Ustala się obowiązek niezwłocznego wstrzymania prac ziemnych i powiadomienia właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Wójta gminy w przypadku odkrycia w trakcie prac budowlanych, wykopalisk archeologicznych lub przedmiotu, w stosunku do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem.

Uchwała Nr XLIII/515/05

§ 9.

1. Dla budynków o cechach zabudowy historycznej i kulturowej, oznaczonych na rysunku planu zaleca się wpisanie do gminnej ewidencji zabytków.

2. Dla budynków, które zostaną wpisane do gminnej ewidencji zabytków ustala się:

1) zasadę zachowania zabudowy istniejącej z dopuszczeniem jej wymiany ze względu na zły stan techniczny;

2) obowiązek nawiązania nową, zabudową do ogólnych gabarytów i kształtu bryły wymienianej na nową, z zaleceniem zachowania charakteru pokrycia dachu;

3) zasadę nawiązania nową zabudową do usytuowania zabudowy wymienianej, jeżeli nie utrudni to budowy niezbędnych ciągów komunikacji pieszej i rowerowej, oraz nie ograniczy widoczności na łukach drogi;

4) obowiązek uzgadniania z właściwym organem ochrony zabytków przebudowy, rozbudowy, nadbudowy, a także wymiany zabudowy.

§ 10. Dla części terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem "7ZI", "20R" i "25ZI" na których występują nieekspozowane stanowiska archeologiczne, ustala się:

1) dostępność terenów dla celów inwestycyjnych związanych z infrastrukturą techniczną, pod warunkiem wyprzedzającego przeprowadzenia niezbędnego zakresu prac archeologicznych, o charakterze zależnym od wartości poznawczej stanowiska, zapewniających odpowiednie warunki ochrony konserwatorskiej;

2) obowiązek uzyskania wytycznych konserwatorskich (na etapie opracowywania projektów budowlanych), oraz uzgadniania inwestycji wymagających prowadzenia prac ziemnych, z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;

3) zasadę zapewnienia inwestorskiego nadzoru archeologicznego i uzyskania pozwolenia właściwego organu ochrony zabytków na ten nadzór.

§ 11. Ustala się obowiązek niezwłocznego wstrzymania prac ziemnych i powiadomienia właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Wójta gminy w przypadku odkrycia w trakcie prac budowlanych, wykopalisk archeologicznych lub przedmiotu, w stosunku do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem.

Uchwała Nr XLIII/516/05

Ustala się obowiązek niezwłocznego wstrzymania prac ziemnych i powiadomienia właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Wójta gminy w przypadku odkrycia w trakcie prac budowlanych, wykopalisk archeologicznych lub przedmiotu, w stosunku do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem.

Uchwała Nr XLVII/548/06

§ 9.

1. Dla budynków o cechach zabudowy historycznej i kulturowej, oznaczonych na rysunku planu zaleca się wpisanie do gminnej ewidencji zabytków.

2. Dla budynków, które zostaną wpisane do gminnej ewidencji zabytków ustala się:

1) zasadę zachowania zabudowy istniejącej z dopuszczeniem jej wymiany ze względu na zły stan techniczny;

2) obowiązek nawiązania nową zabudową do ogólnych gabarytów i kształtu bryły wymienianej na nową, z zaleceniem zachowania charakteru pokrycia dachu;

3) zasadę nawiązania nową zabudową do usytuowania zabudowy wymienianej, jeżeli nie utrudni to budowy niezbędnych ciągów komunikacji pieszej i rowerowej, oraz nie ograniczy widoczności na łukach drogi;

4) obowiązek uzgadniania z właściwym organem ochrony zabytków przebudowy, rozbudowy, nadbudowy, a także wymiany zabudowy.

§ 10. Dla części terenów oznaczonych na rysunku planu symbolami "4MN", "8MN", "32MN/U", "36MN", "38MN", na których występują nieeksploatowane stanowiska archeologiczne, ustala się:

1) dostępność terenów dla celów inwestycyjnych pod warunkiem wyprzedzającego przeprowadzenia niezbędnego zakresu prac archeologicznych, o charakterze zależnym od wartości poznawczej stanowiska, zapewniających odpowiednie warunki ochrony konserwatorskiej;

2) obowiązek uzyskania wytycznych konserwatorskich (na etapie opracowywania projektów budowlanych), oraz uzgadniania inwestycji wymagających prowadzenia prac ziemnych, z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;

3) zasadę zapewnienia inwestorskiego nadzoru archeologicznego i uzyskania pozwolenia właściwego organu ochrony zabytków na ten nadzór.

§ 11. Ustala się obowiązek niezwłocznego wstrzymania prac ziemnych i powiadomienia właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Wójta gminy w przypadku odkrycia w trakcie prac budowlanych, wykopalisk archeologicznych lub przedmiotu, w stosunku do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem.

Uchwała Nr XLVIII/566/06

§11.

1. Dla budynków o cechach zabudowy historycznej i kulturowej, oznaczonych na rysunku planu ustala się zalecenie wpisania do gminnej ewidencji zabytków.

2. Dla budynków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków ustala się:

1) zasadę zachowania zabudowy istniejącej z dopuszczeniem jej wymiany ze względu na zły stan techniczny;

2) obowiązek nawiązania nową zabudową do ogólnych gabarytów i kształtu bryły wymienianej na nową, z zaleceniem zachowania charakteru pokrycia dachu;

3) zasadę nawiązania nową zabudową do usytuowania zabudowy wymienianej, jeżeli nie utrudni to budowy niezbędnych ciągów komunikacji pieszej i rowerowej, oraz nie ograniczy widoczności na łukach drogi;

4) obowiązek uzgadniania z właściwym organem ochrony zabytków przebudowy, rozbudowy, nadbudowy, a także wymiany zabudowy.

2. Ustala się zalecenie ochrony bryły istniejącego kościoła parafialnego, usytuowanego na terenie oznaczonym symbolem "45 UK", stanowiącego dominantę architektoniczną oraz obowiązek ochrony otoczenia kościoła, jako otoczenia dominanty.

§ 12. Ustala się obowiązek niezwłocznego wstrzymania prac ziemnych i powiadomienia właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Wójta gminy w przypadku odkrycia w trakcie prac budowlanych, wykopalisk archeologicznych lub przedmiotu, w stosunku do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem.

Uchwała Nr VIII/73/07

Na terenie MN4 ustala się adaptację istniejącego domu przy ul. Alei Dębów 39, murowany z 1902 r., o wartościach historyczno-kulturowych, podlegającego ochronie konserwatorskiej. Należy zachować wygląd architektoniczny zabudowy w zakresie: gabarytu, kształtu dachu, wystroju i kompozycji elewacji, tzn. zachowania detalu architektonicznego, rozmieszczenia, wielkości, kształtu oraz proporcji otworów okiennych i drzwiowych. Wszelkie roboty budowlane wymagające pozwolenia na budowę należy uzgodnić z Konserwatorem Zabytków zachowanie istniejącego cmentarza ewangelickiego, nieczynnego z 2 poł. XIX w. wraz ze strefą ochrony konserwatorskiej terenu cmentarza. Teren objęty ochroną konserwatorską, należy ogrodzić i wyłączyć spod zabudowy i zachować jako miejsce kultu i pomnik historii. Obowiązuje zakaz przemieszczania, usuwania nagrobków i wycinania drzew, oraz nakaz użytkowania cmentarza w sposób zgodny z dotychczasowym przeznaczeniem terenu. Konserwację zniszczonych nagrobków, prace porządkowo-pielęgnacyjne drzewostanu oraz prace polegające na uczytelnieniu układu przestrzennego cmentarza należy uzgodnić z Konserwatorem Zabytków.

Uchwała Nr XIX/179/08

§10. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

1. Na obszarze objętym planem ochroną zabytków obejmuje się:

1. teren zespołu podworskiego (Mierzynek 22) z budynkami i zadrzewieniami o charakterze parkowym (kasztanowce, jesiony, wierzby, lilaki), oznaczony na rysunku symbolem RM9;

2. teren zieleni urządzonej publicznej, obejmujący teren byłego cmentarza, oznaczony na rysunku symbolem ZP12;

3. stanowiska archeologiczne, oznaczone graficznie na rysunku.
2. Wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej zespołu podworskiego i cmentarza ewangelickiego oraz strefy ochrony konserwatorskiej OW stanowisk archeologicznych, które oznaczono na rysunku.
3. Na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej zespołu podworskiego należy:
 - 1) zachować wygląd architektoniczny budynków, w zakresie gabarytów, kształtu dachu, wystroju i kompozycji elewacji;
 - 2) zachować detal architektoniczny, rozmieszczenie, wielkość, kształt oraz proporcje otworów okiennych i drzwiowych;
 - 3) przywrócić ceramiczne pokrycie dachu budynku byłego dworu;
 - 4) wszelkie prace, remonty i modernizacje istniejących budynków należy uzgadniać z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
 - 5) wszelkie prace i działania w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej w tym prace związane z infrastrukturą techniczną i zagospodarowaniem terenu oraz zielenią należy uzgodnić z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
4. Na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej, byłego cmentarza ustala się:
 - 1) zakaz pochówku;
 - 2) zakaz usuwania zachowanych nagrobków;
 - 3) zachowanie wartościowych kwater, alejek tworzących pierwotny układ przestrzenny cmentarza,
 - 4) zakaz usuwania wartościowych zadrzewień stanowiących element kompozycyjny zagospodarowania cmentarza;
 - 5) wskazanie do odbudowy ogrodzenia i uporządkowania porastającej zieleni z odtworzeniem pierwotnego układu kompozycyjnego po dokonaniu oceny dendrologicznej i historycznej zachowanego układu zieleni;
 - 6) wszelkie prace przy nagrobkach i istniejącej zieleni należy uzgadniać z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
5. Wszelkie inwestycje na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej OW, stanowisk archeologicznych, wymagają przeprowadzenia niezbędnego zakresu prac archeologicznych, zapewniających odpowiednie warunki ochrony konserwatorskiej; zakres prac archeologicznych określi, w zależności od charakteru planowanych inwestycji właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków; wszelkie prace ziemne można wykonać po uzgodnieniu i za pozwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Uchwała Nr XXV/270/08

1. Plan uwzględniając wartość dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury obejmuje:
 - 1) ochroną konserwatorską obiekty architektoniczne o wartościach kulturowych:
 - a) cmentarz przykościelny, katolicki, założony w 1904 r. czynny,
 - b) teren dawnego cmentarza ewangelickiego położonego przy ul. Szkolnej; założonego w 2 poł. XIX w oraz kapliczka z figurką Matki Boskiej z Dzieciątkiem, mur. z końca XIX w. (obok posesji przy ul. Toruńskiej 61),
 - c) budynek historycznej szkoły przy ul. Pomorskiej 11, wzniesionej ok. 1880 r.,
 - d) budynek dawnej karczmy, ul. Warszawska 6 wzniesiony ok. 1880 r.,
 - e) dawna siedziba Zarządu Dróg Wodnych z 1900 r. - ul. Szkolna 1, przebudowany w 1992 r.,
 - f) dawna poczta - ul. Toruńska 36 - mur. z ok. 1910 r.,
 - g) kapliczka - w formie drewnianego krzyża - ul. Toruńska 59,
 - h) zabudowa mieszkalna drewniana i murowana z końca XIX i początku XX w:

- ul. Pomorska: 1, 2, 15, 21, 23, 26, 28,
- ul. Toruńska: 2, 5, 15, 25, 27, 34, 35, 38, 44, 46, 60, 80, 82,
- ul. Warszawska: 1, 3, 6; 2)

konserwatorską ochroną archeologiczną tereny nie eksponowanych stanowisk archeologicznych i wyznacza granice konserwatorskiej strefy ochrony archeologicznej "OW" obejmującej tereny zlokalizowanej w obrębie terenów, oznaczone na rysunku planu symbolami: 1ZC/KS, 26MN, 30MN, 31MN, 32MN, 33MN, 39MN, 41MN, 42MN, 49MN, 55MN, 56MN, 57MN, 59MN, 60MN, 64MN, 65MN, 66MN, 67MN, 71MN, 1MNe, 2MNe, 3MNe, 4MNe, 5MNe, 6MNe, 8MNe, 10MNe, 16MNe, 20MNe, 22MNe, 23MNe, 33MNe, 35MNe, 39MNe, 6MNR, 8MNR, 10MNR, 11MNR, 12MNR, 5DZL, 5ZL, 4RM/MN, 1U/Up/ZP, 1Rz, 2ZZ/Rz, 2U/Up i fragmenty dróg: 1KDZ, 2KDL, 5KDL, 6KDL, 7KDL, 9KDL, 10KDL, 9KDD, 11KDD, 13KDD, 14KDD, 16KDD, 21KDD, 30KDD, 32KDD, 33KDD, 37KDD, 44KDD, 46KDD, 49KDD, 53KDD, 54KDD, 56KDD, 2KDW, 3KDW, 4KDW, 7KDW, 16KDW, 20KDW, 3KP, 13KP;

3) wyznacza strefę ochrony konserwatorskiej układu ruralistycznego;

4) wyznacza strefę ochrony konserwatorskiej zabytkowych cmentarzy - cmentarza przykościelnego z 1904 r. i dawnego cmentarza ewangelickiego położonego przy ul. Szkolnej z poł. XIX w.

2. W granicach konserwatorskiej strefy obserwacji archeologicznej "OW", plan ustala:

1) strefa obserwacji archeologicznej obejmuje obszary nie eksponowanych stanowisk archeologicznych z nawarstwieniami kulturowymi. Tereny zajmowane przez stanowiska archeologiczne są dostępne do celów inwestycyjnych ale każdorazowo konieczne jest przeprowadzenie niezbędnego zakresu prac archeologicznych zapewniających odpowiednie warunki ochrony konserwatorskiej. Zakres prac archeologicznych określa (w zależności od charakteru planowanych inwestycji) Kujawsko-Pomorski Konserwator Zabytków;

2) w rejonie strefy wszelkie prace ziemne, związane z procesem budowlanym, można wykonać po uzgodnieniu i za pozwoleniem Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

3) o pozwolenie należy wystąpić nie później niż na 14 dni przed rozpoczęciem inwestycji;

4) w sytuacji ujawniania nowego stanowiska archeologicznego w obszarze obserwacji archeologicznej należy postępować zgodnie z przepisami odrębnymi dotyczącymi ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

4. W granicach strefy ochrony konserwatorskiej układu ruralistycznego, plan ustala:

1) zachowanie przebiegu historycznych dróg wraz z drzewostanem (z możliwością remontu dróg i wycinki drzew w sytuacjach niebezpiecznych);

2) wszelkie prace budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków (przy kościele pw. Św. Wojciecha, ogrodzeniu cmentarza przykościelnego i kapliczce na terenie cmentarza przykościelnego) należy uzgodnić z Kujawsko-Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;

3) na terenie cmentarza przykościelnego obowiązuje wymóg uzgodnienia z Kujawsko-Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac pielęgnacyjnych drzewostanu i innych dotyczących zagospodarowania terenu;

4) teren dawnego cmentarza ewangelickiego, jako miejsce kultu, powinien być wyłączony z zabudowy i użytkowania kolidującego z dawnym przeznaczeniem; konieczność przestrzennego wyodrębnienia z istniejącego boiska szkolnego; konieczność zachowania: nagrobne tumby, starodrzew i ukształtowanie terenu; konieczność wprowadzenia punktowej formy plastycznej upamiętniającej historyczne przeznaczenie (np. kamień, tablica);

5) zachować formy architektoniczne ww. zabudowy o wartościach historyczno-kulturowych zlokalizowanych w obrębie strefy, w zakresie gabarytu, kształtu i pokrycia dachu, wystroju i kompozycji

elewacji tzn. zachowanie detalu architektonicznego, rozmieszczenia, wielkości, kształtu oraz proporcji otworów okiennych i drzwiowych. Ewentualna wymiana stolarki na drewnianą z zachowaniem historycznego podziału. W przypadku zmian wtórnych należy dążyć do odtworzenia wyglądu historycznego. Remonty i modernizacje każdorazowo uzgadniać z Kujawsko-Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;

6) wymiana zabudowy historycznej ze względu na zły stan techniczny jest dopuszczalna, lecz nowy obiekt powinien nawiązywać sytuacją, gabarytem kształtem i pokryciem dachu do poprzedniego budynku. Przed wymianą należy wykonać dokumentację fotograficzną historycznego obiektu;

7) zakaz stosowania wolno stojących wielkogabarytowych nośników reklamy (np. typu billboard).

8) w kształtowaniu nowej zabudowy należy: - nawiązać do historycznej linii zabudowy, - zachować proporcje gabarytów i wysokości zabudowy, kształtującej sylwetę założenia przestrzennego wsi, - zakaz realizacji zabudowy wielorodzinnej typu "blokowego", - obiekty sytuować kalenicowo w stosunku do ulicy, - nawiązać do miejscowej tradycji budowlanej (rozwiązanie architektoniczne elewacji powinno harmonizować z sąsiadującą zabudową historyczną - zabudowa historyczna musi stanowić inspirację dla projektów nowej zabudowy, - zakaz stosowania ogrodzeń z prefabrykatów betonowych.

5. Dla zabudowy o wartościach historyczno-kulturowych występujących poza obszarem strefy ochrony konserwatorskiej układu ruralistycznego plan ustala:

1) zachować wygląd architektoniczny zabudowy o wartościach historyczno-kulturowych (także zabudowy gospodarczej) w zakresie gabarytu, kształtu i pokrycia dachu, wystroju, kompozycji elewacji tzn. zachowania detalu architektonicznego rozmieszczenia, wielkości, kształtu oraz proporcji otworów okiennych i drzwiowych. Ewentualna wymiana stolarki - na drewnianą z zachowaniem historycznego podziału. W przypadku zmian wtórnych należy dążyć do odtworzenia historycznego wyglądu. Remonty i modernizacje powinny być uzgodnione z Kujawsko-Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;

2) wymiana zabudowy historycznej ze względu na zły stan techniczny jest dopuszczalna, lecz nowy obiekt powinien nawiązywać sytuacją, gabarytem, kształtem i pokryciem dachu do pierwotnego budynku. Przed wymianą należy wykonać dokumentację fotograficzną historycznego obiektu;

3) nowa zabudowa w sąsiedztwie zabudowy o wartościach historycznych powinna harmonizować z nią pod względem usytuowania, gabarytu, kształt dachu oraz rozwiązania architektonicznego elewacji;

4) zakaz stosowania przy obiektach o wartościach historyczno-kulturowej ogrodzeń z betonowych prefabrykatów;

5) zachowanie przebiegu historycznych dróg wraz z drzewostanem (z możliwością remontu dróg i wycinki drzew w sytuacjach niebezpiecznych).

Uchwała Nr XLII/440/10

Ustala się zasady ochrony krajobrazu i dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1) na obszarze objętym sporządzeniem miejscowego planu znajdują się stanowiska archeologiczne nie eksponowane z nawarstwieniami kulturowymi objęte strefą ochrony konserwatorskiej OW. Teren przez nie zajmowany jest dostępny do celów inwestycyjnych pod warunkiem przeprowadzenia niezbędnego zakresu badań archeologicznych zapewniających odpowiednie warunki ochrony konserwatorskiej. Zakres prac archeologicznych określi w swoim uzgodnieniu Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków;

- 2) obejmuje się strefą ochrony archeologicznej stwierdzone stanowiska, oznaczone numerami: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 i 20;
- 3) w rejonie wyżej wymienionych stanowisk archeologicznych wszelkie prace ziemne można wykonać po uzgodnieniu i za pozwoleniem Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Uchwała Nr XLIII/458/10

Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- 1) wskazuje się następujące obiekty o wartościach kulturowych będące w gminnej ewidencji zabytków:
 - a) budynek dawnej szkoły przy ul. Doliny Drwęcy 1,
 - b) budynek mieszkalny przy ul. Doliny Drwęcy 79,
 - c) budynek mieszkalny przy ul. Warszawskiej 19,
 - d) budynek mieszkalny przy ul. Warszawskiej 27;
- 2) dla obiektów będących w gminnej ewidencji zabytków ustala się:
 - a) zachowanie gabarytów, kształtu dachu, wystroju i kompozycji elewacji i innych elementów stanowiących o wartości kulturowej obiektu,
 - b) wszelkie prace budowlane mające wpływ na wygląd zewnętrzny obiektu na warunkach regulowanych przepisami odrębnymi;
- 3) wskazuje się granice stanowisk archeologicznych objęte strefą ochrony konserwatorskiej OW;
- 4) wszelkie roboty ziemne w granicach stanowisk archeologicznych mogą być prowadzone na warunkach regulowanych przepisami odrębnymi.

Uchwała Nr L/595/2014

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: w terenach 2ZL, 10ZL i 12ZL dla nieruchomości zabytków archeologicznych wyznacza się strefę "OW" ochrony archeologicznej; ochronę tych zabytków należy uzgodnić na etapie projektowania i realizacji zagospodarowania i zabudowy terenu, zgodnie z wymaganiami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków; zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: w terenie 5MN dla nieruchomego zabytku archeologicznego wyznacza się strefę "OW" ochrony archeologicznej; ochronę tego zabytku należy uzgodnić na etapie projektowania i realizacji zagospodarowania i zabudowy terenu, zgodnie z wymaganiami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

Uchwała Nr XI/99/2015

W granicach obszaru objętego planem ze względu na brak obszarów i obiektów, nie występuje potrzeba określania:

- 1) zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
- 2) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego oraz zabytków a także dóbr kultury współczesnej.

Uchwała Nr XI/98/2015

W granicach obszaru objętego zmianą planu ze względu na brak obszarów i obiektów, nie występuje potrzeba określania:

- 1) zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
- 2) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego oraz zabytków a także dóbr kultury współczesnej.

Uchwała Nr XI/100/2015

W granicach obszaru objętego zmianą planu ze względu na brak obszarów i obiektów, nie występuje potrzeba określania:

- 1) zasad kształtowania zabudowy oraz wskaźników zagospodarowania terenów;
- 2) zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
- 3) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego oraz zabytków a także dóbr kultury współczesnej.

Uchwała Nr XVIII/212/2016

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: nie występuje potrzeba określenia.

Uchwała Nr XVIII/208/2016

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: nie występuje potrzeba określenia.

Uchwała Nr XVIII/210/2016

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: nie występuje potrzeba określenia.

Uchwała Nr VIII/213/2016

4) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: dla obiektu ujętego w wojewódzkiej ewidencji zabytków ustala się:

- a) nakaz zachowania historycznego wyglądu w zakresie gabarytu budynku oraz kształtu dachu z przywróceniem ceramicznego pokrycia, kompozycji elewacji tzn. zachowania ceramicznego detalu architektonicznego, rozmieszczenia, wielkości, kształtu oraz proporcji otworów okiennych i drzwiowych,
- b) zakaz tynkowania ceglanych elewacji,
- c) zakaz zewnętrznego docieplania elewacji.

Uchwała Nr XXII/257/2016

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: nie występuje potrzeba określenia.

Uchwała Nr XXII/258/2016

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: nie występuje potrzeba określenia.

Uchwała Nr XXII/259/2016

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: nie występuje potrzeba określenia.

Uchwała Nr XXVI/306/2016

4) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: dla zabytku ujętego w wojewódzkiej ewidencji zabytków ustala się:

- a) nakaz zachowania historycznego wyglądu drewnianej chałupy w zakresie gabarytu, kształtu dachu, drewnianej konstrukcji, kompozycji elewacji tzn. rozmieszczenia, wielkości, kształtu oraz proporcji otworów okiennych i drzwiowych,
- b) zakaz tynkowania drewnianych elewacji,
- c) zakaz zewnętrznego ocieplania elewacji;

Uchwała Nr XXVI/307/2016

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: nie występuje potrzeba określenia.

Uchwała Nr XXVIII/348/2016

Na obszarze objętym planem nie występuje potrzeba ustalania:

- 1) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Uchwała Nr XXVIII/344/2016

Na obszarze objętym planem nie występuje potrzeba ustalania:

- 2) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ani określania stref ochrony konserwatorskiej.

Uchwała Nr XXVIII/345/2016

Na obszarze objętym planem nie występuje potrzeba ustalania:

- 1) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ani określania stref ochrony konserwatorskiej.

Uchwała Nr XXVIII/346/2016

Nie występuje potrzeba ustalenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ani określania stref ochrony konserwatorskiej.

Uchwała Nr XXXI/385/2017

4) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: ustala się strefę ochrony archeologicznej „OW” obejmującą zabytek archeologiczny ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków, w obrębie której obowiązują ograniczenia jak dla zabytku archeologicznego zgodnie z wymogami przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2014 poz. 1446).

Uchwała Nr XXXV/444/2017

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: nie występuje potrzeba określenia.

Uchwała Nr XXXV/445/2017

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: nie występuje potrzeba określenia.

Uchwała Nr XLII/566/2018

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: nie występuje potrzeba określenia.

Uchwała Nr XLV/592/2018

§ 12.

1. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się strefy ochrony konserwatorskiej nieruchomego zabytku archeologicznego o granicach określonych na rysunku planu.

2. Na obszarze stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje nakaz uwzględnienia ochrony zabytków archeologicznych na etapie projektowania i realizacji zagospodarowania i zabudowy terenu, zgodnie z wymaganiami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

§ 23.

1. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się strefy ochrony konserwatorskiej nieruchomego zabytku archeologicznego o granicach określonych na rysunku planu.

2. Na obszarze stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje nakaz uwzględnienia ochrony zabytków archeologicznych na etapie projektowania i realizacji zagospodarowania i zabudowy terenu, zgodnie z wymaganiami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

§ 24. Na obszarze działki nr 44 stanowiącej fragment historycznego układu ruralistycznego wsi Lubicz Dolny, znajduje się fragment budynku o wartości historyczno-kulturowej, ujętego w wojewódzkiej ewidencji zabytków, dla którego, w granicach obszaru objętego planem, ustala się nakaz zachowania historycznego gabarytu, kształtu i ceramicznego pokrycia dachu.

Uchwała Nr XLVII/626/2018

§ 11.

1. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się strefę ochrony konserwatorskiej nieruchomego zabytku archeologicznego o granicach określonych na rysunku planu.

2. W granicach strefy ochrony archeologicznej obowiązuje nakaz uwzględnienia ochrony zabytków archeologicznych na etapie projektowania i realizacji zagospodarowania i zabudowy terenu, zgodnie z wymaganiami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

Uchwała Nr XLVIII/640/2018

W granicach obszaru objętego planem nie ma obszarów ani obiektów o wartościach historycznokulturowych wymagających ochrony.

Stwierdzono, że w granicach obszaru objętego planem nie występuje potrzeba określania:

- 1) zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego;
- 2) zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu;
- 3) zasad kształtowania krajobrazu;

4) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej;

Uchwała Nr XLVIII/641/2018

Stwierdzono, że w granicach obszaru objętego planem nie występuje potrzeba określania:

1) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej.

W granicach obszaru objętego zmianą planu nie ma obszarów ani obiektów o wartościach historycznokulturowych wymagających ochrony.

Uchwała Nr L/667/2018

Stwierdzono, że w granicach obszaru objętego planem nie występuje potrzeba określania:

1) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej.

W granicach obszaru objętego zmianą planu nie ma obszarów ani obiektów o wartościach historycznokulturowych wymagających ochrony.

Uchwała Nr LI/680/2018

Stwierdzono, że w granicach obszaru objętego planem nie występuje potrzeba określania:

1) zasad ochrony.

W granicach obszaru objętego zmianą planu nie ma obszarów ani obiektów o wartościach historycznokulturowych wymagających ochrony.

Uchwała Nr VI/52/19

W granicach obszaru objętego planem nie występuje potrzeba ustalania:

1) wymagań wynikających z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznych;

2) zasad kształtowania krajobrazu;

3) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej.

Dla terenu objętego planem nie wystąpiła potrzeba ustalania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Uchwała Nr VI/53/19

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: nie występuje potrzeba określenia.

Uchwała Nr VIII/101/19

Stwierdzono, że w granicach obszaru objętego planem nie występuje potrzeba określania:

1) zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego;

2) zasad kształtowania krajobrazu;

3) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej.

W granicach obszaru objętego planem nie ma obszarów ani obiektów o wartościach historycznokulturowych wymagających ochrony.

Uchwała Nr XV/183/19

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej – nie występuje potrzeba określania;

- dla terenu objętego planem nie wystąpiła potrzeba ustalania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Uchwała Nr XV/185/19

3) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej:

a) dla części terenów oznaczonych symbolami: MN2 i MN4 ustala się strefę ochrony konserwatorskiej nieruchomego zabytku archeologicznego o granicach określonych na rysunku planu,

b) w granicach strefy ochrony konserwatorskiej obowiązuje nakaz uwzględnienia ochrony zabytków archeologicznych na etapie projektowania i realizacji zagospodarowania i zabudowy terenu, zgodnie z wymaganiami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków,

c) dla terenu oznaczonego symbolem MN3 ustala się nakaz zachowania historycznego wyglądu budynku o wartościach historyczno – kulturowych oznaczonego na rysunku planu w zakresie gabarytu, kształtu dachu, kompozycji elewacji, tzn. zachowania detalu architektonicznego, rozmieszczenia, wielkości, kształtu oraz proporcji otworów okiennych i drzwiowych,

d) obowiązuje nakaz zachowania ceglanego detalu architektonicznego oraz zakaz zewnętrznego ocieplania ceglanych elewacji budynków o wartościach historyczno – kulturowych;

3) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej:

a) ustala się strefę ochrony konserwatorskiej nieruchomego zabytku archeologicznego o granicach określonych na rysunku planu,

b) w granicach strefy ochrony konserwatorskiej obowiązuje nakaz uwzględnienia ochrony zabytków archeologicznych na etapie projektowania i realizacji zagospodarowania i zabudowy terenu, zgodnie z wymaganiami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków;

- dla terenu objętego planem ustalono zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Uchwała Nr XVIII/239/20

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej: w przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Uchwała Nr XXIV/331/20

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej: w przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Uchwała Nr XLI/540/22

§ 11. Na obszarze objętym planem, zgodnie z rysunkiem planu, zlokalizowane są obiekty ujęte w ewidencji zabytków, dla których obowiązują następujące ustalenia:

- 1) nakaz zachowania lub odtworzenia cech historycznej zabudowy takich jak: gabaryty, kształt bryły, geometria i pokrycie dachu, kompozycja elewacji (rozmieszczenie, wielkość, kształt i proporcje otworów okiennych i drzwiowych), detal architektoniczny;
- 2) zakaz ocieplania elewacji oraz tynkowania elewacji ceglanych lub fragmentów ceglanych elewacji;
- 3) zakaz rozbudowy i nadbudowy budynków z zachowanymi historycznymi cechami;
- 4) nakaz stosowania opierzeń blacharskich, rynien i rur spustowych z niemalowanej i niepowlekannej blachy.

§ 12. Część obszaru objętego planem, zgodnie z rysunkiem planu, znajduje się w obrębie stref ochrony archeologicznej, w granicach których prace ziemne związane z procesem budowlanym, naruszające strukturę gruntu wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych na zasadach określonych przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Uchwała Nr LIV/685/23

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej:

- 1) w części obszaru objętego planem, zgodnie z rysunkiem planu, obowiązuje strefa ochrony konserwatorskiej OW – nieruchome zabytki archeologiczne, obowiązują przepisy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- 2) na obszarze objętym planem, zgodnie z rysunkiem planu, znajduje się obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków, obowiązuje nakaz zachowania lub przywrócenia historycznego wyglądu architektonicznego dawnego zajazdu w zakresie gabarytu, kształtu i pokrycia dachu oraz kompozycji elewacji tzn. zachowania lub przywrócenia historycznego detalu architektonicznego, rozmieszczenia, wielkości, kształtu oraz proporcji historycznych otworów okiennych i drzwiowych; obowiązują przepisy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- 3) w przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Uchwała Nr LIV/686/23

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej: w przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Uchwała Nr LVII/731/23

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej: w przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Uchwała Nr LXII/781/23

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej:

1) na obszarze objętym planem, zgodnie z rysunkiem planu, występują następujące obiekty ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków:

- a) nieruchome zabytki archeologiczne nieekspozowane z nawarstwieniami kulturowymi,
- b) kaplica pw. św. Wacława przy ul. Bocznej 4 (dz. 70),
- c) kamienica przy ul. Lipnowskiej 37-39 (dz. 91/2, 91/3 i 91/4),
- d) kamienica przy ul. Lipnowskiej 47 (dz. 102),
- e) figura Chrystusa przy ul. Lipnowskiej 47 (dz. 102),
- f) kamienica przy ul. Lipnowskiej 52 (dz. 161),
- g) budynek mieszkalny przy ul. Lipnowskiej 56 (dz. 163)
- h) kamienica wraz z budynkiem gospodarczym przy ul. Lipnowskiej 64 (dz. 166/7 i 166/9),
- i) cmentarz przy figurze św. Jana Nepomucena przy ul. Zdrojowej (dz. 142),
- j) figura św. Nepomucena przy ul. Zdrojowej;

2) na obszarze objętym planem, zgodnie z rysunkiem planu, znajdują się nieruchome zabytki archeologiczne ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Na obszarze nieruchomości zabytków archeologicznych nieekspozowanych z nawarstwieniami kulturowymi, znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej OW. Ochronę zabytków archeologicznych należy uwzględnić na etapie projektowania i realizacji zagospodarowania i zabudowy terenu, zgodnie z wymogami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków;

3) na obszarze objętym planem, zgodnie z rysunkiem planu, znajdują się obiekty ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, obowiązuje:

- a) nakaz zachowania lub przywrócenia historycznego wyglądu architektonicznego zabudowy ujętej w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków w zakresie historycznego gabarytu, kształt i pokrycia dachu, kompozycji elewacji, tzn. zachowania detalu architektonicznego, rozmieszczenia, wielkości, kształtu oraz proporcji historycznych otworów okiennych i drzwiowych,
- b) nakaz utrzymania historycznego podziału stolarki okiennej zabudowy ujętej w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków,
- c) zakaz ocieplania elewacji zabudowy ujętej w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków,
- d) zakaz tynkowania ceglanych elewacji dawnego spichlerza młyńskiego, kamienicy przy ul. Lipnowskiej 37/39, budynku mieszkalnego wraz z gospodarczym przy ul. Lipnowskiej 64,
- e) nakaz stosowania kolorystyki tynkowanych elewacji zabudowy ujętej w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków (np. w odcieniach beżowych „ciepłych” szarości);

4) obowiązuje nakaz zachowania figury Chrystusa i figury św. Nepomucena;

5) dla zabytkowego cmentarza przy figurze św. Jana Nepomucena przy ul. Zdrojowej (dz. 142), znajdującego się na terenie 1CZ, wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej z następującymi zasadami ochrony:

- a) nakaz zachowania i uczynienia historycznej kompozycji cmentarza,
- b) nakaz zachowania i konserwacji elementów małej architektury cmentarnej,
- c) zabrania się zmniejszania obszaru cmentarza,
- d) nakaz zachowania i pielęgnacji starodrzewu cmentarnego,
- e) nakaz zachowania ukształtowania terenu cmentarza;

6) w przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Uchwała Nr LXII/782/23

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej – dla budynku o wartościach historyczno – kulturowych, oznaczonego na rysunku planu, położonego przy ul. Dworcowej 4:

- a) nakaz zachowania historycznego wyglądu budynku w zakresie gabarytu, kształtu dachu, kompozycji elewacji, tzn. zachowania detalu architektonicznego, rozmieszczenia, wielkości, kształtu oraz proporcji otworów okiennych i drzwiowych,
- b) zakaz ocieplania elewacji oraz tynkowania ich części ceglanych,
- c) dopuszcza się, w przypadku prac budowlanych prowadzonych przy budynku, wykonanie pokrycia dachowego z dachówki ceramicznej, blachodachówki z posypką ceramiczną, lub blachy łączonej na rąbek oraz przywrócenie partii wytynkowanych elewacji zewnętrznych budynku w kolorze naturalnego tynku wapiennego – tj. realizację prac budowlanych, w tym remontowych, przy elewacjach i dachu budynku z poszanowaniem jego walorów zabytkowych,
- d) nakaz zachowania podziałów historycznej stolarki okiennej (tj. stolarki wielodzielnej skrzynkowej) z dopuszczeniem uzupełnienia lub wymiany istniejącej stolarki okiennej na analogiczną do historycznej.

Uchwała Nr LXV/817/23

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej:

- 1) na obszarze objętym planem, zgodnie z rysunkiem planu, znajdują się stanowiska archeologiczne nie eksponowane z nawarstwieniami kulturowymi objęte strefą ochrony konserwatorskiej OW. Wszelką działalność inwestycyjną na obszarze strefy należy prowadzić zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- 2) w przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Uchwała Nr LXVII/833/24

§ 12.

1. Ustala się strefy ochrony archeologicznej o granicach określonych na rysunku planu. W granicach stref ochrony archeologicznej obowiązuje nakaz uwzględnienia ochrony zabytków archeologicznych na etapie projektowania i realizacji zagospodarowania i zabudowy terenu, zgodnie z wymaganiami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

2. W granicach planu na terenach MW7 oraz UT1 znajdują się następujące obiekty wpisane do rejestru zabytków decyzją z dnia 29.01.2009r., nr rejestru zabytków A/1405/1-4, dla których zastosowanie mają przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 1) młyn pszenny z magazynami: mąk i otrąb, murowany, z lat 1917-1918, położony na działce nr 828/2;
- 2) magazyn zbożowy (Getreidespeicher), murowany, z przełomu XIX i XX w., położony na działce nr 832/3;

- 3) willa dyrektora, murowana, z lat 1909-1910, położona na działce nr 828/2;
- 4) budynek mieszkalny z zespołu Młyna w Lubiczu, murowany, z ok. 1920 r. położony na działce 826.
3. Ustala się strefę ochrony konserwatorskiej historycznego układu ruralistycznego miejscowości Lubicz o granicach określonych na rysunku planu.
4. Przedmiotem ochrony w strefie ochrony konserwatorskiej, o której mowa w ust. 3 są:
 - 1) budynki o wartości historyczno - kulturowej ujęte w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku planu;
 - 2) inne, wartościowe elementy kompozycji przestrzennej historycznego układu ruralistycznego, takie jak: zabytkowa zieleń, historyczny przebieg traktów komunikacyjnych i inne.
5. Dla części obszaru objętego strefą ochrony konserwatorskiej historycznego układu ruralistycznego miejscowości Lubicz ustala się strefę ochrony konserwatorskiej zespołu młyńsko-parkowego o granicach określonych na rysunku planu, tożsamych z granicami strefy ochrony ekspozycji.
6. Przedmiotem ochrony w strefie ochrony konserwatorskiej, o której mowa w ust. 5 są:
 - 1) zabytkowa zabudowa zespołu młyńskiego, ujęta w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków i oznaczona na rysunku planu;
 - 2) inne, wartościowe elementy kompozycji przestrzennej historycznego układu ruralistycznego, takie jak: zabytkowa zieleń, historyczny przebieg traktów komunikacyjnych i inne.
7. W granicach strefy ochrony konserwatorskiej, o której mowa w ust. 3, z wyłączeniem obszaru objętego strefą ochrony konserwatorskiej zespołu młyńsko-parkowego, o której mowa w ust. 5, ustala się:
 - 1) nakaz utrzymania historycznego przebiegu traktów komunikacyjnych;
 - 2) nakaz zachowania, pielęgnacji i uzupełnień historycznego zadrzewienia towarzyszącego traktom drogowym oraz historycznym budynkom sakralnym i użyteczności publicznej;
 - 3) nakaz utrzymania i pielęgnacji zabytkowej zieleni towarzyszącej ciągom komunikacyjnym oraz historycznej zabudowie o funkcji sakralnej i użyteczności publicznej;
 - 4) nakaz utrzymania nawierzchni ulic i ciągów pieszych z materiałów naturalnych w miejscach, gdzie tego typu nawierzchnie są zachowane. W przypadku wymiany nawierzchni ulic i ciągów pieszych obowiązuje wykorzystanie materiałów o wysokich walorach estetycznych;
 - 5) nakaz podporządkowania nowoprojektowanej zabudowy pod względem gabarytów, kompozycji bryły, kolorystyki i formy dachu, obiektom o wartości historyczno – kulturowej.
8. W stosunku do oznaczonych na rysunku planu obiektów o wartości historyczno - kulturowej, ujętych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków ustala się:
 - 1) nakaz zachowania historycznego wyglądu budynków w zakresie gabarytu i kształtu dachu, kompozycji elewacji, tzn. zachowania detalu architektonicznego, rozmieszczenia, wielkości, kształtu oraz proporcji otworów okiennych i drzwiowych;
 - 2) dopuszcza się rozbudowę i zmianę sposobu użytkowania obiektów po uprzednim spełnieniu warunków, o których mowa w pkt. 1;
 - 3) zakaz tynkowania elewacji ceglanych, które pierwotnie nie były otynkowane.
9. W stosunku do zabytkowych cmentarzy ujętych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków ustala się:
 - 1) nakaz zachowania i uczynienia historycznej kompozycji cmentarzy;
 - 2) nakaz zachowania historycznych elementów architektury cmentarnej;
 - 3) nakaz zachowania istniejącej rzeźby terenu;
 - 4) nakaz zachowania historycznych zadrzewień na terenie cmentarzy.

10. W granicach strefy ochrony konserwatorskiej, o której mowa w ust. 5 ustala się:

- 1) nakaz utrzymania historycznego przebiegu traktów komunikacyjnych;
- 2) nakaz zachowania, pielęgnacji i uzupełnień historycznego zadrzewienia;
- 3) nakaz podporządkowania nowoprojektowanej zabudowy pod względem gabarytów, kompozycji bryły, kolorystyki i formy dachu, obiektom wpisanym do rejestru zabytków oraz innym obiektom o wartości historyczno - kulturowej;
- 4) nakaz ochrony ekspozycji obiektów wpisanych do rejestru zabytków;
- 5) formę nowej architektury nawiązującą do istniejącej zabudowy industrialnej, o znamionach obecnych czasów, prezentującą rozwiązania architektoniczno – budowlane charakteryzujące się staranną formą stylistyczną bryły budynku i elewacji;
- 6) zachowanie elewacji istniejącej zabudowy w formie historycznej;
- 7) zastosowanie w istniejącej zabudowie pokrycia dachowego zgodnego z historycznym;
- 8) zastosowanie w nowej zabudowie pokrycia dachowego jak dla zabudowy istniejącej;
- 9) nakaz zachowania okazów starodrzewu na obszarze parku młyńskiego, ewentualna wycinka dopuszczalna na zasadach określonych przez przepisy odrębne;
- 10) w granicach strefy ochrony konserwatorskiej obowiązek prowadzenia inwestycji zgodnie z wymogami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków; 11) nakaz ochrony i ucytlnienia historycznej kompozycji założenia parku młyńskiego w zakresie układu zieleni, układu komunikacyjnego oraz zagospodarowania terenu.

Uchwała Nr IV/39/24

§ 7. Nie zachodzi potrzeba określania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w związku z tym że na obszarze objętym planem nie występują:

- a) obiekty ujęte w Rejestrze Zabytków oraz w Gminnej i Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków,
- b) krajobrazy kulturowe oraz dobra kultury współczesnej,
- c) stanowiska archeologiczne podlegające ochronie.

Uchwała Nr VI/65/24

§ 7. Na obszarze objętym planem ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej:

- 1) ustala się ochronę obiektów i obszarów oznaczonych na rysunku planu jako:
 - a) strefy ochrony archeologicznej,
 - b) obiekty o wartościach historyczno-kulturowych, objęte ochroną na podstawie ustaleń planu,
 - c) strefy ochrony konserwatorskiej;
- 2) na terenie objętym planem znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków, oznaczone na rysunku planu oraz w ustaleniach szczegółowych;
- 3) na terenie objętym planem znajdują się obiekty o wartościach historyczno-kulturowych ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, dla których ustalono zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków zawarte w przepisach szczegółowych;
- 4) na terenie objętym planem występują elementy krajobrazu kulturowego:
 - a) historyczne trakty drogowe, b) cieki wodne i zadrzewienia im towarzyszące;
- 5) ustala się strefy ochrony archeologicznej o granicach wskazanych na rysunku planu, w granicach których obowiązuje nakaz uwzględnienia ochrony zabytków archeologicznych na etapie projektowania

i realizacji zagospodarowania i zabudowy terenu, zgodnie z wymaganiami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków;

6) nakaz zachowania cieków wodnych jako elementu krajobrazu kształtującego układ ruralistyczny;

7) ustala się obowiązek uwzględnienia ochrony zabudowy o wartości historyczno - kulturowej, w tym obiektów wpisanych do rejestru zabytków, na zasadach określonych w Ustaleniach ogólnych i szczegółowych;

8) ochronę zabytkowego założenia ewangelickiego przykościelnego cmentarza zamkniętego (dz. nr 582/1) w granicach strefy ochrony konserwatorskiej o granicach wskazanych na rysunku planu, poprzez:

- a) nakaz zachowania i ucytelnienia historycznej kompozycji cmentarza,
- b) nakaz zachowania i konserwacji elementów małej architektury cmentarnej,
- c) zakaz zmniejszania obszaru cmentarza,
- d) nakaz zachowania i pielęgnacji starodrzewu cmentarnego,
- e) nakaz zachowania ukształtowania terenu cmentarza,
- f) nakaz zachowania murowanego ogrodzenia przy dawnym kościele ewangelickim;

9) obowiązek zachowania średniowiecznego budynku kościoła pw. Św. Barbary z XIII w., (następnie Kościół ewangelicki, obecnie Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa), położonego przy ul. Szkolna, (dz. nr 582/1), wpisanego do rejestru zabytków decyzją z dnia 30 kwietnia 1930 r. oraz 7 października 1954 r., pod nr A/377 - prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i restauratorskich oraz innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru zabytków, zgodnie z wymogami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

2) ochronę zabytkowego założenia zamkniętego cmentarza ewangelickiego na działce nr 627, w granicach strefy ochrony konserwatorskiej o granicach wskazanych na rysunku planu, poprzez:

- a) nakaz zachowania i ucytelnienia historycznej kompozycji cmentarza,
- b) nakaz zachowania i konserwacji elementów małej architektury cmentarnej,
- c) zakaz zmniejszania obszaru cmentarza,
- d) nakaz zachowania i pielęgnacji starodrzewu cmentarnego,
- e) nakaz zachowania ukształtowania terenu cmentarza.

8) ochronę zabytkowego założenia cmentarza parafialnego przykościelnego przy ul. ks. J. Pronobisa na działce nr 224/1, w granicach strefy ochrony konserwatorskiej o granicach wskazanych na rysunku planu, poprzez:

- a) nakaz zachowania i ucytelnienia historycznej kompozycji cmentarza,
- b) nakaz zachowania i konserwacji elementów małej architektury cmentarnej,
- c) zakaz zmniejszania obszaru cmentarza,
- d) nakaz zachowania i pielęgnacji starodrzewu cmentarnego,
- e) nakaz zachowania ukształtowania terenu cmentarza.

12) dla terenu 4.15MN - obowiązek zachowania budynku przy ul. Dworcowej 64 (dz. nr 297), wpisanego do rejestru zabytków decyzją z 4 listopada 1986 r. pod nr A/229 - prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i restauratorskich oraz innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru zabytków, zgodnie z wymogami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

Uchwała Nr XI/140/25

W granicach obszaru objętego planem nie występuje potrzeba określania: zasad kształtowania krajobrazu, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr, kultury współczesnej.

Uchwała Nr XII/144/25

W granicach obszaru objętego planem nie występują uwarunkowania wymagające ustaleń w zakresie:

- 1) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej.

Uchwała Nr XVIII/205/25

Dla terenu, o którym mowa w ust. 1, nie występuje potrzeba ustalania:

- 1) zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu;
- 2) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej.

Uchwała Nr XX/215/25

Dla terenu, o którym mowa w ust. 1 ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej:

- 1) ustala się strefę ochrony konserwatorskiej OW o granicy wskazanej w części graficznej planu;
- 2) w granicach strefy ochrony konserwatorskiej OW, obowiązuje nakaz uwzględnienia ochrony nieruchomego zabytku archeologicznego nieekspozowanego z nawarstwieniami kulturowymi, znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków - na etapie projektowania i realizacji zagospodarowania i zabudowy terenu, zgodnie z wymaganiami przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

Uchwała Nr XX/218/25

§ 7.

1. Na obszarze objętym planem nie występują obiekty ujęte w Rejestrze Zabytków.
2. Na obszarze objętym planem nie występują chronione krajobrazy kulturowe oraz dobra kultury współczesnej.
3. Na obszarze objętym planem nie występują stanowiska archeologiczne podlegające ochronie.
4. Ochrona zabytków obejmuje:
 - 1) obszar cmentarza przykościelnego ujętego w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków leżący w granicach terenu CC,
 - 2) istniejący budynek wartościowy architektonicznie leżący w granicach terenu 1MW-U.
5. Dla terenu cmentarza przykościelnego ujętego w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków obowiązuje:
 - 1) nakaz zachowania historycznej układu przestrzennego i kompozycji cmentarza,
 - 2) nakaz zachowania i konserwacji murowanego ogrodzenia przykościelnego,
 - 3) nakaz zachowania i pielęgnacji okazów starodrzewu cmentarnego,
 - 4) zakaz tynkowania ceglanego ogrodzenia przykościelnego i jego kamiennej podmurówki,
 - 5) nakaz prowadzenia prac przy obiekcie zgodnie z wymogami obowiązujących przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

6. Dla istniejącego budynku wartościowego architektonicznie leżącego w granicach terenu 1MW-U obowiązuje nakaz zachowania istniejącej formy architektonicznej z jednoczesnym zakazem zmiany układu dachu, przebudowy otworów okiennych i drzwiowych elewacji frontowej oraz zakazem likwidacji detalu architektonicznego.

Uchwała Nr XX/219/25

§ 7.

1. Na obszarze objętym planem nie występują chronione krajobrazy kulturowe oraz dobra kultury współczesnej.

2. Ochrona zabytków obejmuje:

- 1) wpisany do Rejestru Zabytków pod nr A/374 budynek kościoła parafialnego,
- 2) ujęty w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków budynek plebanii,
- 3) ujęty w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków teren cmentarza przykościelnego i dzwonnicy,
- 4) ujęty w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków obszar ochrony konserwatorskiej „OW”.

3. Dla budynku kościoła parafialnego ujętego w Rejestrze Zabytków obowiązuje nakaz prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich oraz zakaz prowadzenia robót budowlanych, które mogłyby prowadzić do naruszenia lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru zabytków z zachowaniem przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

4. Dla budynku plebanii ujętej w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków obowiązuje:

- 1) nakaz zachowania historycznego wyglądu budynku plebanii w zakresie gabarytu i kształtu dachu, kompozycji elewacji tzn. zachowania detalu architektonicznego, rozmieszczenia, wielkości, kształtu oraz proporcji otworów okiennych i drzwiowych,
- 2) nakaz zachowania historycznego podziału stolarki okiennej, detalu architektonicznego oraz wielkości i kształtu otworów okiennych i drzwiowych,
- 3) nakaz utrzymania ceramicznego pokrycia dachu,
- 4) zakaz zewnętrznego ocieplania elewacji,
- 5) nakaz utrzymania stonowanej kolorystyki elewacji budynku plebanii w ciepłych odcieniach jasno – szarych i beżowych,
- 6) prace przy obiekcie należy prowadzić zgodnie z wymogami obowiązujących przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

5. Dla terenu cmentarza przykościelnego ujętego w Wojewódzkiej i Gminnej Ewidencji Zabytków obowiązuje:

- 1) nakaz zachowania historycznej kompozycji zieleni,
- 2) nakaz zachowania i pielęgnacji okazów starodrzewu cmentarnego,
- 3) nakaz zachowania i konserwacji elementów architektury cmentarnej,
- 4) zakaz tynkowania kamiennej podmurówki ogrodzenia,
- 5) nakaz zachowania dzwonnicy w jej historycznej formie z jednoczesnym zakazem tynkowania ceglanej elewacji dzwonnicy i nakazem zachowania historycznego detalu architektonicznego,
- 6) zakaz zabudowy kubaturowej,
- 7) zakaz zmniejszania istniejącej powierzchni cmentarza,
- 8) prace przy obiekcie należy prowadzić zgodnie z wymogami obowiązujących przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

6. Dla terenu strefy ochrony konserwatorskiej „OW” obowiązuje nakaz ochrony zabytku archeologicznego nieeksploatowanego z nawarstwieniami kulturowymi na etapie realizacji prac

ziemnych oraz zagospodarowania i zabudowy terenu z zachowaniem przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

Uchwała Nr XXII/246/25

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej: na terenie 2KDL ustala się strefę ochrony archeologicznej zgodnie z częścią graficzną planu dostępną do celów inwestycyjnych zgodnie z przepisami odrębnymi.

Uchwała Nr XXIII/264/25

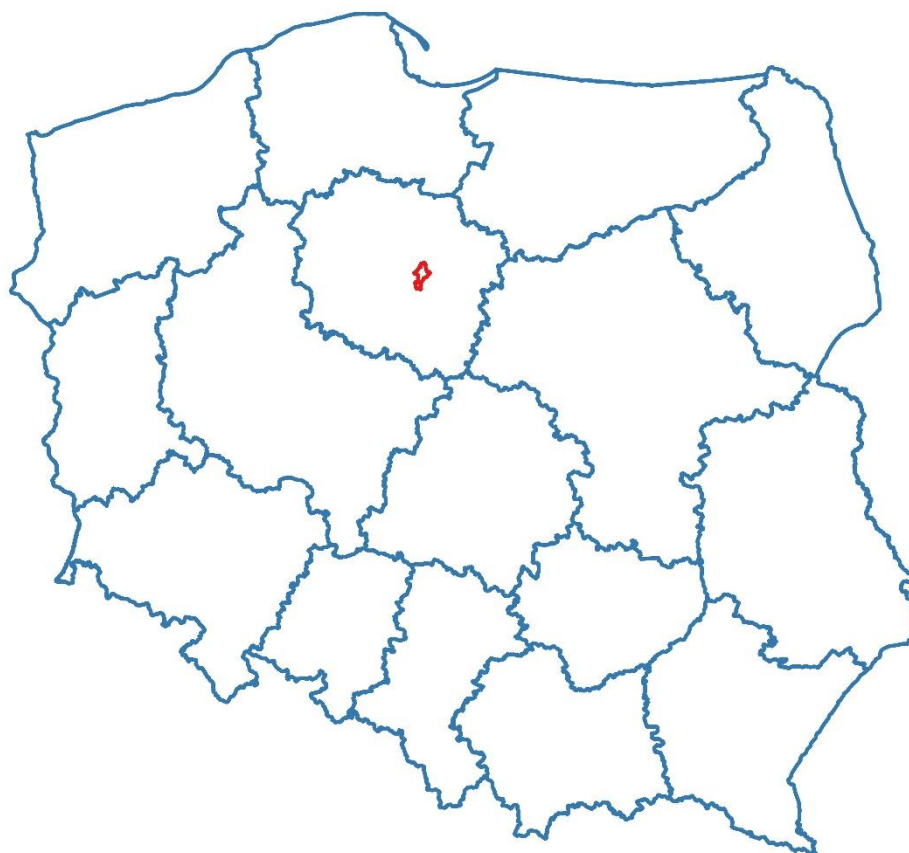
Dla terenu, o którym mowa w ust. 1, nie występuje potrzeba ustalania:

- 1) zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu;
- 2) zasad kształtowania krajobrazu;
- 3) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej.

5.2. Charakterystyka gminy i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Położenie gminy

Gmina Lubicz położona jest w centralnej części województwa kujawsko-pomorskiego, we wschodniej części powiatu toruńskiego. Zajmuje obszar 10 576 ha, co stanowi ok. 8,6% powierzchni powiatu.

Ryc. 1. Gmina Lubicz na tle kraju

Źródło: opracowanie własne

Jednostka graniczy:

- na północnym-zachodzie – z Gminą Łysomice (powiat toruński);
- na północnym-wschodzie – z Gminą Kowalewo Pomorskie (powiat golubsko-dobrzyński);
- na wschodzie – z Gminą Ciechocin (powiat golubsko-dobrzyński);
- na południowym-wschodzie – z Gminą Obrowo (powiat toruński);
- na południowym-zachodzie – z Gminą Wielka Nieszawka (powiat toruński);
- na zachodzie – z Gminą Miasto Toruń.

Ryc. 2. Gmina Lubicz na tle gmin powiatu toruńskiego

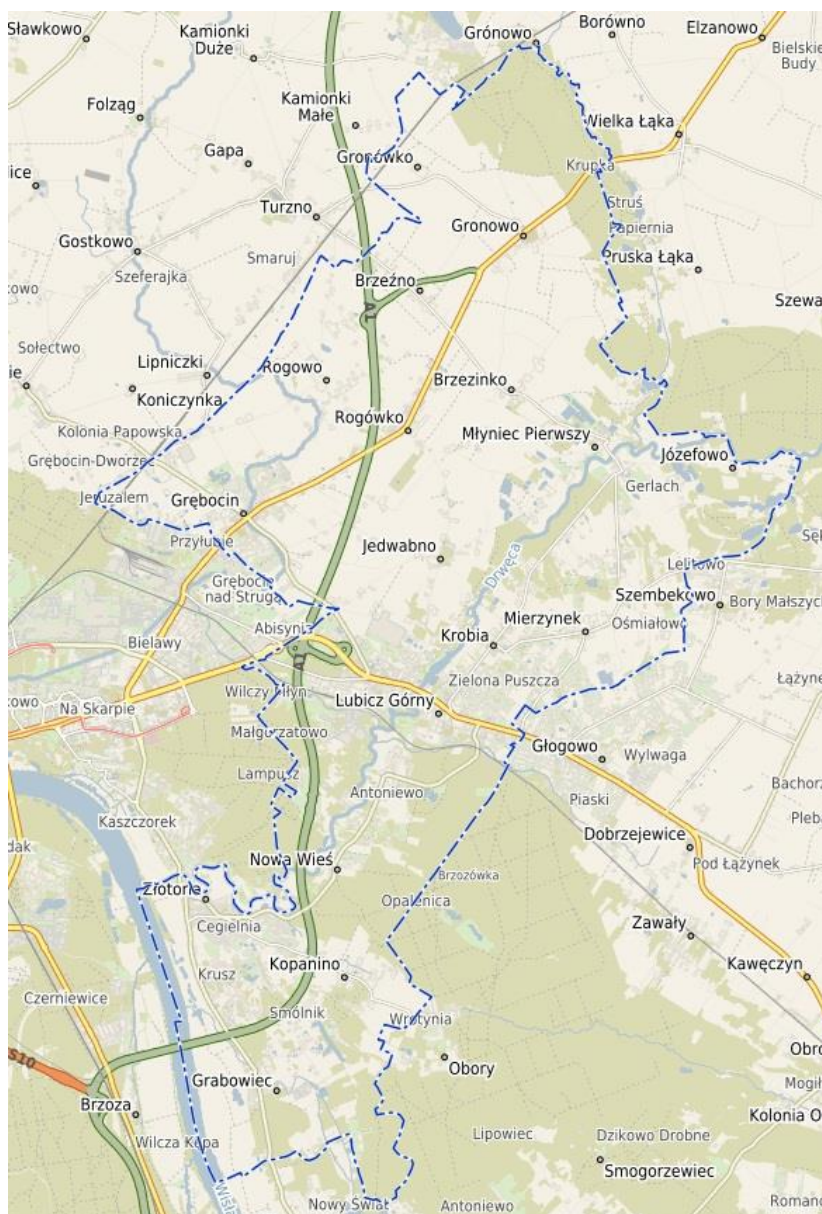
Źródło: opracowanie własne

Głównymi jednostkami osadniczymi w gminie są: Lubicz Górny o współrzędnych geograficznych: 53.02628194 (szerokość geograficzna), 18.7687771 (długość geograficzna) oraz Lubicz Dolny o współrzędnych geograficznych: 53.0296074 (szerokość geograficzna), 18.745293 (długość geograficzna), który jest siedzibą samorządu. Lubicz Dolny położony jest w odległości ok. 11 km na wschód od Torunia licząc odległość między centralnymi częściami miejscowości (odległość w linii prostej). Gmina Lubicz jest gminą wiejską, jednocześnie jedną z dziewięciu gmin powiatu oraz jedną z ośmiu gmin wiejskich w powiecie toruńskim.

Według podziału fizyczno-geograficznego opracowanego przez Jerzego Kondrackiego Gmina Lubicz znajduje się w prowincji Nizy Środkowoeuropejskiego, podprowincji Pojezierz Południowobałtyckich. W podziale na makroregiony, południowa część Gminy Lubicz należy do Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej, zaś pozostała większość do Pojezierz Chełmińsko-Dobrzyńskich. W końcowej klasyfikacji, tj. mezoregionalnej teren gminy podzielony jest na trzy części: południowa na obszarze

Kotliny Toruńskiej, wschodnia na obszarze Doliny Drwęcy, a zachodnia i północna na obszarze Pojezierza Chełmińskiego.

Strukturę osadniczą Gminy Lubicz tworzy 19 miejscowości: Brzezinko, Brzeźno, Grabowiec, Grębocin, Gronowo, Gronówko, Jedwabno, Józefowo, Kopanino, Krobia, Lubicz Dolny, Lubicz Górny, Mierzynek, Młyniec Drugi, Młyniec Pierwszy, Nowa Wieś, Rogowo, Rogówko, Złotoria.

Ryc. 3. Przestrzenne rozmieszczenie miejscowości w Gminie Lubicz

Źródło: www.lubicz.e-mapa.net

5.2.2. Charakterystyka społeczno-gospodarcza

Gmina Lubicz zamieszkiwana jest przez 21 310 osób, co stanowi 18,5% mieszkańców powiatu toruńskiego (miejsce zamieszkania) wg danych GUS na 31.12.2024 r. Wg bazy danych ewidencyjnych Urzędu Gminy w Lubiczu liczba mieszkańców gminy wyniosła z końcem grudnia 2025 r. 20 211 osób. Największą miejscowością pod względem liczby ludności na terenie gminy jest Lubicz Górny liczący 3 242 osób. Do innych dużych jednostek należy zaliczyć miejscowości: Grębocin – 2 912 os., Lubicz

Dolny – 2 898 os., Złotoria – 2 442 os., Krobia – 2 114 os. Najmniejszą miejscowością jest Józefowo liczące 84 os. W poniższej tabeli przedstawiono liczbę osób z terenu analizowanej gminy z podziałem na jednostki i lata. Analizując poniższe dane należy stwierdzić, że liczba mieszkańców na przestrzeni lat 2015-2025 wzrosła o niemal 1 tys. osób. Największy wzrost liczby mieszkańców odnotowano w Krobi – wzrost o 0,5 tys. osób.

Tabela 2. Liczba mieszkańców Gminy Lubicz z podziałem na jednostki

Lp.	Jednostka	Liczba mieszkańców ¹		
		2015 r.	2020 r.	2025
1	Brzezinko	264	275	273
2	Brzeźno	367	351	321
3	Grabowiec	794	797	804
4	Grębocin	2 718	2 884	2 912
5	Gronowo	832	801	737
6	Gronówko	146	138	135
7	Jedwabno	437	461	430
8	Józefowo	112	86	84
9	Kopanino	352	421	530
10	Krobia	1 589	2 000	2 114
11	Lubicz Dolny	2 988	2 982	2 868
12	Lubicz Górny	3 545	3 408	3 242
13	Mierzynek	362	417	506
14	Młyniec Drugi	546	618	667
15	Młyniec Pierwszy	628	641	622
16	Nowa Wieś	410	484	534
17	Rogowo	384	369	389
18	Rogówko	641	610	601
19	Złotoria	2 133	2 289	2 442
Razem		19 258	20 032	20 211

Źródło: www.bip.lubicz.pl

Wskaźnik gęstości zaludnienia analizowanej jednostki wynosi 201,5 os./km² i jest większy niż w powiecie toruńskim (93,4 os./km²) oraz w województwie kujawsko-pomorskim (111,1 os./km²), jak i na terenie kraju – 119,4 os./km² (dane GUS na 2024 r.).

W latach 2015-2024 odnotowuje się systematyczny wzrost liczby ludności gminy. W porównaniu do 2015 r. liczba mieszkańców Gminy Lubicz zwiększyła się o 2 072 osób (wg danych GUS). Oznacza to, że nastąpił wzrost liczby mieszkańców o około 10,8%. Na taki stan rzeczy wpływ miało dodatnie, duże saldo migracji w latach: 2015-2024, jak i dodatnie wartości przyrostu naturalnego w latach 2016-2020 oraz niewielkie ujemne wartości w latach 2021-2024. W analizowanym przedziale najwięcej osób odnotowano w 2024 r. – 21 310, zaś najmniej w 2015 r. – 19 238.

Strukturę demograficzną Gminy Lubicz tworzą osoby w wieku przedprodukcyjnym (20,8%), produkcyjnym (60,9%) oraz poprodukcyjnym (18,2%), (GUS, 2024). Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym jest większa od liczby osób w wieku poprodukcyjnym, co jest korzystnym zjawiskiem ekonomicznym. W ostatnich latach procentowy udział osób w wieku przedprodukcyjnym kształtował się na poziomie od 20,8% w 2018 i 2024 r. do 22,6% w 2020 r. Od 2020 r. obserwuje się

¹ Liczba mieszkańców stanowi sumę osób zamieszkujących gminę na pobyt stały wraz z pobylem czasowym

spadkowy trend liczby osób w tej grupie wiekowej. Udział osób w wieku poprodukcyjnym z roku na rok wzrasta w ogólnej strukturze ekonomicznej ludności gminy. W 2015 r. wskaźnik dotyczący tej grupy osób wyniósł 13,5%, a w 2024 r. było tu już 18,2%. Trend spadkowy odnotowuje się w przypadku osób w wieku produkcyjnym – od 64,9% w 2015 r. do 60,9% w 2023 i 2024 r. Analizując przedstawione dane należy stwierdzić, iż zjawisko starzenia się społeczeństwa jest dostrzegalne na terenie gminy i trend ten będzie najprawdopodobniej przybierał na sile w kolejnych latach. Przewidywać można także dalszy, niewielki wzrost liczby mieszkańców.

W ostatnich 10 latach odnotowuje się ogólny spadek poziomu bezrobocia w gminie, z wyjątkiem jego niewielkiego wzrostu w 2020 r., co spowodowane było globalną pandemią COVID-19. W 2015 r. poziom bezrobocia był najwyższym i wyniósł 6,4%. Z kolei najniższy wskaźnik bezrobocia odnotowano w 2023 r. – 3,4%.

Na terenie Gminy Lubicz z końcem 2024 r. wg danych GUS odnotowano 2 837 podmioty gospodarcze, w tym 2 775 które należą do sektora prywatnego. Struktura sektora prywatnego składa się na: osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 2 270, spółki handlowe – 251, spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego – 11, spółdzielnie – 6, fundacje – 14, fundacje rodzinne – 2 oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne – 68. Wg sekcji i działów PKD 2007 najwięcej podmiotów ogółem odnotowano w sektorze G – 582 oraz F – 457. Sekcja G to handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, a sekcja F to budownictwo. W analizowanym okresie liczba podmiotów gospodarczych zwiększała się systematycznie, w tym czasie nastąpił wzrost o 762 podmioty. W latach 2015-2024 najwięcej odnotowano ich w 2024 r. – 2 837, a najmniej w 2015 r. – 2 075. Pod względem klas wielkości przedsiębiorstw na terenie gminy występuje: 18 przedsiębiorstw zatrudniających od 50 do 249 osób, 77 mniejszych firm z ilością pracujących 10-49 osób oraz małe działalności, w których pracuje nie więcej jak 9 osób – 2 742.

Gmina nie posiada charakteru rolniczego. Jako jednostka sąsiadująca z Toruniem, stanowi także jej zaplecze zarówno pod względem mieszkalnictwa, jak i usług.

Zgodnie z danymi GUS, na terenie gminy w 2025 r. znajdowało się 7 turystycznych obiektów noclegowych, w tym 7 całorocznych i jest to największa liczba charakteryzowanych obiektów w latach 2015-2025. W 2025 r. łączna liczba miejsc noclegowych wyniosła 266 – wszystkie całoroczne. W roku 2024 liczba cudzoziemców nocujących w ww. obiektach wyniosła 372, zaś łączna liczba noclegów 875. Udzielone noclegi osobom z Niemiec – 329, Ukrainy – 102 oraz Wielkiej Brytanii – 83 stanowiły najbardziej liczne grupy cudzoziemców odwiedzających gminę w 2024 r.

Przez obszar gminy przebiega autostrada A1, droga krajowa nr 15, 96, 80 i 10, droga wojewódzka nr 552, 657 i 654 oraz pozostałe drogi powiatowe i gminne. Przez gminę przechodzi również linia kolejowa nr 27 relacji Nasielsk – Toruń Wschodni ze stacją w Lubiczu Dolnym oraz fragment linii kolejowej nr 353 relacji Poznań Wschód – Skandawa.

5.2.3. Charakterystyka przyrodnicza

Potencjał środowiska przyrodniczego wyrazić można m.in. poprzez obszary prawnie chronione, których powierzchnia na terenie Gminy Lubicz z końcem 2024 r. wyniosła 3 757,00 ha (35,5% powierzchni gminy). Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody na terenie gminy występuje:

- obszar chronionego krajobrazu „Dolina Drwęcy” – kod PL.ZIPOP.1393.OCHK.39, utworzenie: 1992-01-01;

- rezerwat przyrody „Rzeka Drwęca” – kod PL.ZIPOP.1393.RP.1496, utworzenie: 1961-09-19;
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Jar przy Strudze Lubickiej” – kod PL.ZIPOP.1393.ZPK.29, utworzenie: 2006-04-29;
- obszar natura 2000 „Dolina Drwęcy” – kod PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH280001.H, utworzenie: 2008-01-15;
- obszar natura 2000 „Nieszawska Dolina Wisły” – kod PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH040012.H, utworzenie: 2009-02-13;
- obszar natura 2000 „Dolina Dolnej Wisły” – kod PL.ZIPOP.1393.N2K.PLB040003.B, utworzenie: 2004-11-05;
- 13 użytków ekologicznych;
- 15 pomników przyrody – w tym występujące w zabytkowych parkach podworskich i krajobrazowych w Gronówku i Jedwabnie.

Lesistość gminy wynosi 19,4 % powierzchni gminy i jest to ogółem 2 079,87 ha gruntów leśnych. Grunty leśne publiczne to 1 577,87 ha, zaś grunty leśne prywatne to 502,00 ha. W latach 2015-2024 powierzchnia gruntów leśnych zwiększyła się o ok. 75 ha. Zadrzewienia występują głównie w północnej części gminy, w dolinie Drwęcy oraz we wschodniej części gminy (Józefowo i Młyniec Drugi), a także w dwóch pasach na południe od Lubicza Dolnego i Górnego.

Sieć hydrograficzną gminy tworzy rzeka Wisła wyznaczająca południowo-zachodnią granicę gminy, a także rzeka Drwęca oraz mniejsze ciek wodne takie jak: Struga Rychnowska, Struga Młyńska, Jordan, Dopływ z Dobrzejewic, Dopływ z Brzeźna, Bacha. Największym zbiornikiem wodnym jest akwen w Józefowie o powierzchni około 4,4 ha, który jest wykorzystywany na potrzeby rekreacji i wypoczynku oraz wędkarstwa. Ponadto na terenie gminy znajduje się szereg niewielkich śródpolnych „oczek” wodnych wypełniających dna zagłębień wytopiskowych oraz dwa zbiorniki w wyrobiskach kruszywa w Nowej Wsi.

5.2.4. Zarys historii gminy²

Cechą szczególną dla dziejów gminy, mającą swoje przełożenie zarówno w ilości zachowanych obiektów jak i charakterze funkcjonalnym, jest fakt, iż jej terytorium wchodziło na przestrzeni wieków w skład różnych ziem i państw, podlegając jednocześnie różnym jednostkom administracyjnym i kościelnym.

W XII w., w okresie podziału dzielnicowego, obszar dzisiejszej gminy Lubicz należał do Mazowsza. Natomiast w XIII w. w okresie początkowym jednoliceństwa ziem polskich obszary Gminy Lubicz na południe od Drwęcy należały do Kujaw, odrębnego Księstwa, zaś położone na północ od rzeki, do państwa Zakonu Krzyżackiego. Tereny położone na południe od Drwęcy (obszar sołectw Złotoria, Kopanino, Grabowiec, Nowa Wieś, Lubicz Górny, Młyniec Drugi, Mierzynek) to terytorium wykształconej ostatecznie na przełomie XIV i XV w. historycznej Ziemi Dobrzyńskiej, obejmującej tereny pomiędzy Wisłą, Drwęcą i Skrwą. Tereny położone na północ od Drwęcy to obszar historycznej Ziemi Chełmińskiej.

W XVI i XVII w. tereny gminy, leżąc w granicach Królestwa Polskiego (Korony), należały do dwóch prowincji: część po południowej stronie Drwęcy do Wielkopolski i województwa inowrocławskiego,

² Niniejsza charakterystyka stanowi fragment dokumentu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubicz oraz danych z portalu <https://www.lubicz.pl/>

część po północnej stronie rzeki do Prus Królewskich i województwa chełmińskiego. Podziały te przetrwały zasadniczo bez większych zmian do końca Rzeczypospolitej.

We wrześniu 1772 r. w wyniku I rozbioru Polski Prusy zagarnęły najbliższe okolice Torunia, choć samo miasto (na mocy układów rozbiorowych) pozostało przy Rzeczypospolitej. Granica biegła od młyna Trzepocz nad Wisłą (Winnica) do podmiejskiej wsi Mokre, stamtąd na północny – zachód do Bielan i z powrotem do Wisły. Część Gminy Lubicz położona na północ od rzeki Drwęcy oraz obszar dzisiejszych sołectw Nowa Wieś, Kopanino, Złotoria znalazł się w zaborze pruskim wchodząc w skład utworzonego w 1818 r. powiatu toruńskiego. Część położona na południe od rzeki (poza w/w sołectwami) znalazła się w zaborze rosyjskim, powiecie lipnowskim. Podziały te, poza krótkim okresem funkcjonowania Księstwa Warszawskiego w latach 1807 – 1815, pozostały bez zmian do 1919 r.

Istotnym czynnikiem wpływającym na tempo rozwoju struktury przestrzennej jednostek osadniczych na obszarze Gminy Lubicz był zarówno postęp cywilizacyjny jak i bezpośrednie sąsiedztwo miasta Torunia. Szereg wsi stanowiło bowiem już w XVI w. jego zaplecze gospodarcze, będąc własnością miasta. Wymienić tu należy przede wszystkim Lubicz Dolny (z młynami wodnymi, tartakiem, foluszem, cegielniami, miedziennicą, karczmami, komorą promową, łaźniami, ławami chlebowymi i folwarkiem) oraz Jedwabno, Grębocin, Gronowo, Gronówko, Rogowo, Rogówko.

Dla ożywienia gospodarczego gminy i jednostek osadniczych duże znaczenie miało oddanie w XIX/XX w. do użytku:

- szos bitych z Torunia do Lubicza w 1841 r., z Torunia do Kowalewa przez Grębocin z 1843 r.,
- linii kolejowej z Torunia do Olsztyna w 1873 r. (odcinek Toruń – Jabłonowo w 1871 r.) z dworcem w Grębocinie,
- linii kolejowej wąskotorowej Toruń – Grębocin – Lubicz w 1902 r. z bocznicą do młynów, obsługujących jeszcze w okresie międzywojennym cegielnię w Grębocinie (dziś w granicach administracyjnych miasta Torunia),
- nowej linii kolei wąskotorowej w 1916/17 r. z Torunia przez Sierpc, Płońsk do Nasielska z mostem przez Drwęcę i bocznicą do młynów, później zlikwidowanej. Współcześnie rolę taką pełni realizowana autostrada A1 z węzłami Lubicz i Turzno.

Funkcje gospodarcze gminy wspomagane były poprzez systemy kolei gospodarczych:

- od stacji Turzno przez Brzeźno, Brzezinko do brzegów Drwęcy w sołectwie Młyniec Pierwszy (linia występuje na mapach topograficznych z 1908 i 1936 r.),
- z cegielni Antoniewo poprzez obszary zalesione (tzw. Mokry Las) do majątku Bielawy, przy szosie Toruń – Lubicz (linia występuje na mapie topograficznej z 1908 r., według mapy z 1936 r. już nie istnieje),
- wewnętrzny w obrębie cegielni Grębocin (teren obecnie w granicach administracyjnych miasta Torunia).

Przyjmuje się, że Polska odzyskała niepodległość 11 listopada 1918 roku. To jednak tylko symboliczna data. Tego dnia Rada Regencyjna przekazała Józefowi Piłsudskiemu zwierzchnictwo i naczelne dowództwo nad Wojskiem Polskim. Dzień później powierzyła Piłsudskiemu misję utworzenia rządu narodowego, a 14 listopada pełnię władzy nad odradzającą się Polską. Wtedy także wschodnia, rosyjska część Lubicza (Górny) wróciła do Polski.

Zanim jednak oswobodzono całe terytorium Polski upłynęło kilkanaście miesięcy, a nawet lat. Torunianie i mieszkańcy Lubicza zachodniego (dziś Dolnego) doczekali się niepodległości po ponad roku, czyli 18 stycznia 1920 roku.

Kończący wielką I wojnę światową rozejm w Compiègne (11 listopada 1918 r.) zwrócił niepodległość tylko części ziem obecnego powiatu toruńskiego - tej spod zaboru rosyjskiego (gminy Czernikowo i Obrowo oraz część gminy Lubicz). Od tego czasu znajdująca się na linii Drwęcy granica prusko-rosyjska przeistoczyła się w granicę prusko - polską.

Od listopada 1918 do stycznia 1920, po stronie Lubicza Górnego funkcjonowało już państwo Polskie, po stronie Dolnego były jeszcze Prusy. Wywołało to duże niezadowolenie ludności mieszkającej na tych terenach. W wielu miejscach organizowano wiece, gromadzono dokumenty o prawie Polski do tych miejscowości, domagano się języka polskiego w nauczaniu.

Traktat wersalski ostatecznie sankcjonujący nowy ład w Europie po I wojnie światowej został podpisany 28 czerwca 1919 roku. Na mocy postanowień traktatu Niemcy miały oddać Polsce wiele ziem, w tym tereny zabrane przez Prusy w pierwszym i drugim rozbiore, a więc i Pomorze z Toruniem oraz okolicami. Minęło sześć miesięcy zanim to się rzeczywiście stało.

Niemcy pomimo zapisów traktatu wersalskiego opuścili Toruń dopiero, gdy w mieście pojawiły się polskie wojska. Doszło do tego w styczniu 1920 roku. 15 stycznia w kościele garnizonowym odbyło się pożegnalne nabożeństwo dla stacjonujących w Toruniu wojsk niemieckich. Przejęcie przez Polaków Twierdzy Toruń miało miejsce w samo południe o godzinie 12.00.

18 stycznia 1920 roku z Torunia ewakuowały się wojska niemieckie, maszerując głównie ulicą Chełmińską. W tym samym czasie odpowiedzialność bezpieczeństwa za mieszkańców objęły oddziały Straży Ludowej, które zgodnie z rozkazami miały zabezpieczyć pocztę, dworce i gmachy użyteczności publicznej. Mieszkańcy z kolei rozpoczęli dekorowanie miasta, by z jak największym entuzjazmem powitać Armię Polską.

Jako pierwsza do Torunia od strony Inowrocławia przybyła Dywizja Pomorska dowodzona przez płk. Stanisława Skrzyńskiego. Następnie od strony Lubicza część II Dywizji Strzelców. Liczba wszystkich formacji wynosiła 24 tysiące żołnierzy. Polskie wojska zgromadziły się przed budynkiem Dworca Miejskiego i właśnie od tego wydarzenia plac ten nosi nazwę „18 stycznia”.

21 stycznia do Torunia przybył dowódca Frontu Pomorskiego generał Józef Haller. Uroczystość powitania również odbyła się na placu przed Dworcem Miejskim.

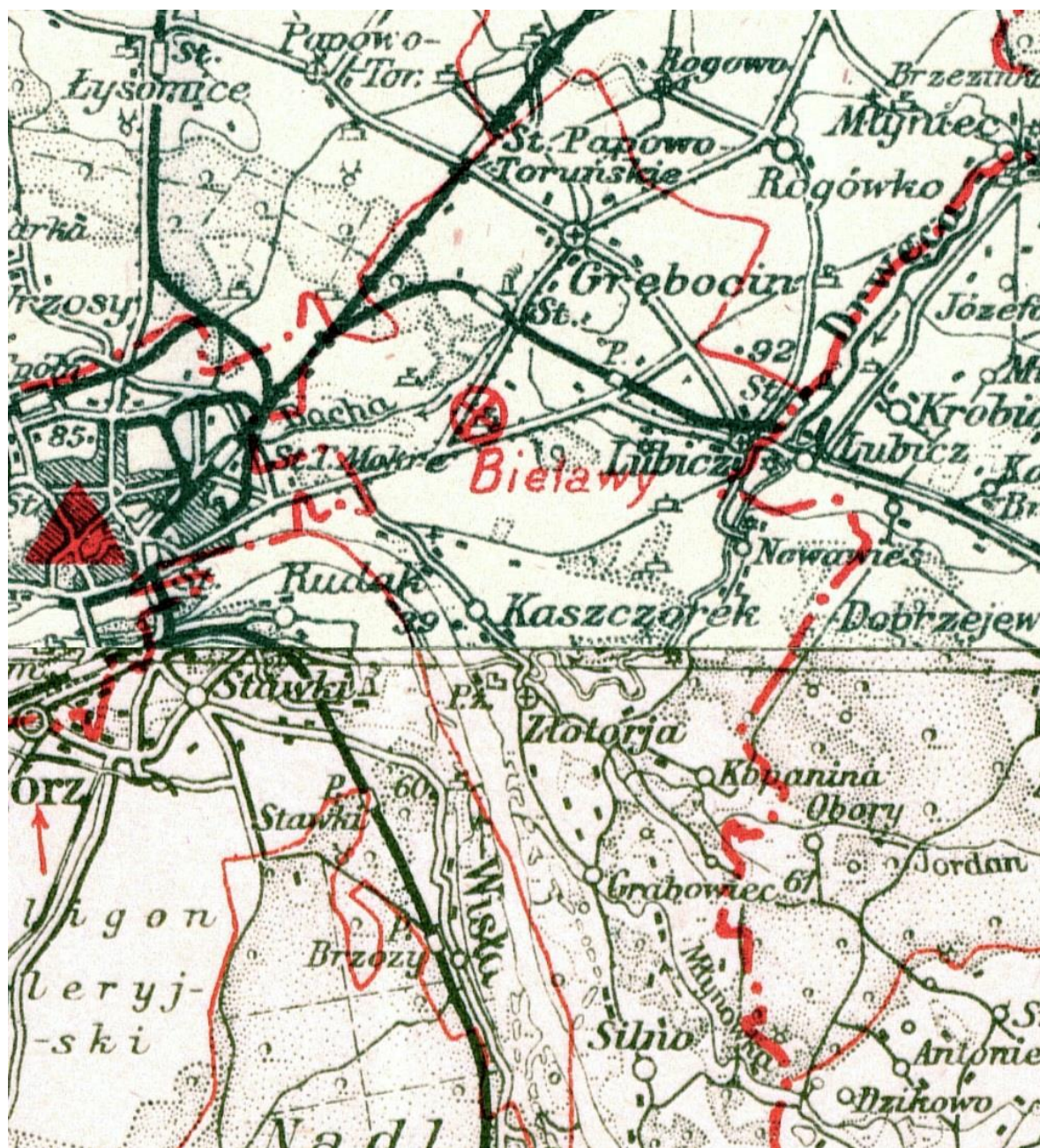
Most nad Drwęcą łączący Lubicz rosyjski (Górny) z Lubiczem pruskim (Dolnym) w przeszłości był drewniany, łączył oba Lubicze w miejscu, gdzie ul. Boczna schodzi ku Drwęcy. Stał tu rosyjski budynek celny, dziś już niezachowany. Po drugiej stronie rzeki znajdowała się pruska komora celna.

Na granicy krzyżacko-mazowieckiej, później prusko-rosyjskiej zawsze ścierały się dwa światy. Od konfliktów gospodarczych, wyznaniowych po czysto ludzkie. Tu zawsze wrzało. Do dziś mówi się o mieszkańcach z niemieckiego (pomorskiego) Lubicza „krzyżacy”, a czasami „pomorskie śledzie” w kontrze do „bosych antków” z Galicji zamieszkujących wschodnią część Lubicza. Mówiło się również „pomorzacy” i „kongresiacy”, i podobno każda ze stron uważała się za lepszych. Tym od strony Torunia, czyli „krzyżakom” (dzisiejszy Lubicz Dolny) przypisywano małą gościnność, za to „kongresiacy” (mieszkańcy dzisiejszego Lubicza Górnego) ponoć chodzili gorzej ubrani. Nie zmienia to faktu, że to przez tę granicę przechodzono z Rosji do Niemiec i odwrotnie, żeby robić interesy, handlować,

przemycać ludzi, broń, amunicję. By jednak przejść przez granicę w Lubiczu oficjalnie, trzeba było mieć dokumenty. Przy drodze stały drewniane budki z wojskowymi, nieopodal znajdowały się murowane budynki celników, którzy wszystko sprawdzali. Szczególnie skrupulatni byli celnicy niemieccy. Kto nie miał papierów, ten zdany był na szmachelkę - od słowa szmuglować, a więc przemycać towary i ludzi przez granice. Działo się tak zarówno na rzece, jak i w okolicznych lasach.

Warto również odnotować, iż obecny zasięg administracyjny Gminy Lubicz nie jest w pełni uwarunkowany historycznie. Zgodnie z mapą z 1937 r. ziemie znajdujące się w granicach obecnej Gminy Lubicz obejmowały takie miejscowości jak: Kaszczorek (ob. część Torunia), Grabowiec, Złotoria, Silno (ob. Gmina Obrowo), Kopanina, Nowa Wieś, Lubicz (wschodni), Grębocin oraz Bieleway, które były siedzibą gminną (ob. część Torunia). Gmina Bielawy znajdowała się w województwie pomorskim. Rogowo, Rogówko, Gronowo i Młyniec podlegały pod gminę Turzno, a Lubicz (zachodni), Krobia, Józefowo i Mierzynek pod gminę Dobrzejewice. W czasie II wojny światowej 26 października 1940 na krótki czas utworzono Gminę Lubicz pod nazwą Amtsbezirk Leibisch. Po wojnie Gminę Lubicz przemianowano na Gminę Grębocin, zachowano Gminę Złotoria - obie należały do powiatu toruńskiego i województwa pomorskiego, a w latach 1950-1954 do województwa bydgoskiego. W 1954 r. zniesiono gminy wprowadzając mniejsze jednostki zwane gromadami. Reaktywacja Gminy Lubicz nastąpiła w 1973 r. Do 1998 r. gmina administracyjnie należała do województwa toruńskiego. Od 1999 r. Gmina Lubicz należy do powiatu toruńskiego i województwa kujawsko-pomorskiego.

Ryc. 4. Lubicz i okolice w 1937 r.

źródło: www.maps.mapywig.org

Poniżej krótkiej charakterystyce poddano najważniejsze miejscowości, które odznaczają się zachowanym dziedzictwem materialnym. Dołączono również ryciny, które przedstawiają dane jednostki w 1910 r., 1913 r. i 1940 r.

BRZEZINKO

Historia wsi sięga XIII w. (1242 Hohenbriesen, Brissa Superior, Hoen Briesen, Hogenbrese, Hogenbryse. 1527 Brzezinko, Hohe Beisse, 1870 Birkenau). Przed 1242 r. była własnością Zakonu, który w 1242 r. nadał dobra szpitalowi św. Ducha w Toruniu. W 1415 r. przechodzą one w posiadanie klasztoru benedyktynek w Toruniu i pozostają w jego rękach do sekularyzacji. W 1551 r. klasztor benedyktynek nadaje trzy łany w Hoen Briesen toruńskiemu rajcy - Janowi Strobadowi. Majątek Brzezinko liczył

wówczas 18 łanów i należał do powiatu chełmińskiego, parafii w Gronowie. W roku 1849 Brzezinko zostało wystawione na publiczną licytację. Z dziewięciu działek powstała wieś Brzezinko. Największa parcela pozostała jako folwark, którego właścicielem został Friedrich Wilhelm Hoff. W latach 1852-1886 właścicielem majątku był Hermann Kühne. Po jego śmierci majątek odziedziczyły dzieci. Powierzchnia wynosiła 305 ha 73 ary 58 m². Na Skarb Państwa Polskiego ziemia przeszła w 1920 roku.

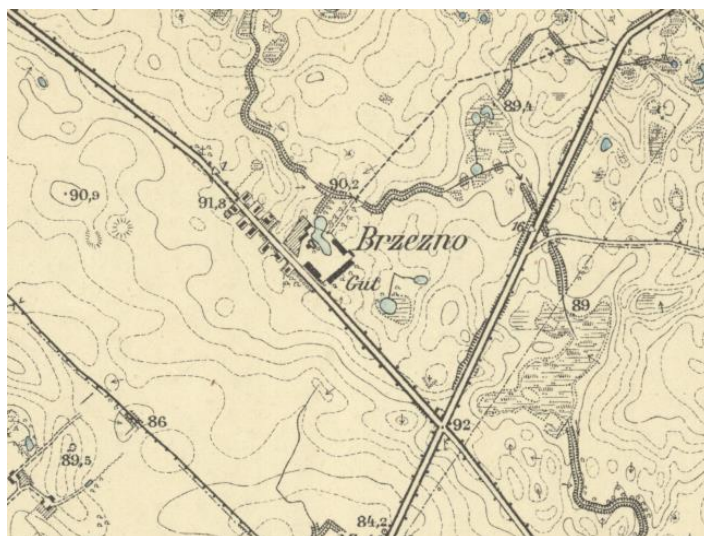

Ryc. 5. Brzezinko w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

BRZEŹNO

Początki wsi Brzeźno sięgają XIII w. nazwa wsi zmieniała się następująco: 1242 Niederbriesen, Grosen Briesen, Neder Briesen, 1526 Niderbrise alias Brzizno. W 1242 r. zakon ufundował szpital św. Ducha w Toruniu i uposaża go wsią Brzeźno. W 1415 r. nastąpiło połączenie szpitala św. Ducha z klasztorem benedyktynek w Toruniu, do szpitala należała wieś Brzeźno o 2 pługach. Wieś stanowiła własność rycerską komturstwa toruńskiego. W 1526 r. Zygmunt I nadał przywilej Barbarze Baythlyn na wieś Brzizno w okręgu toruńskim. Właścicielem wsi został w 1570 r. Jan Strobant z Torunia, wieś należała wówczas do powiatu chełmińskiego, z parafią w Gronowie. Brzeźno należało także do generałowej Józefy Katarzyny z Ossówka – Zboińskich Jeżewskiej (1782 r.). Brzeźno stanowiło w 1880 r. własność Katarzyny z Jerzewskich Działowskiej. Folwark należał do Turzna, znajdował się wówczas w powiecie toruńskim, gminie Papowo, z parafią w Gronowie. Obszar folwarku wynosił 1414 mórg, wieś liczyła 7 domów mieszkalnych i 150 mieszkańców – katolików.

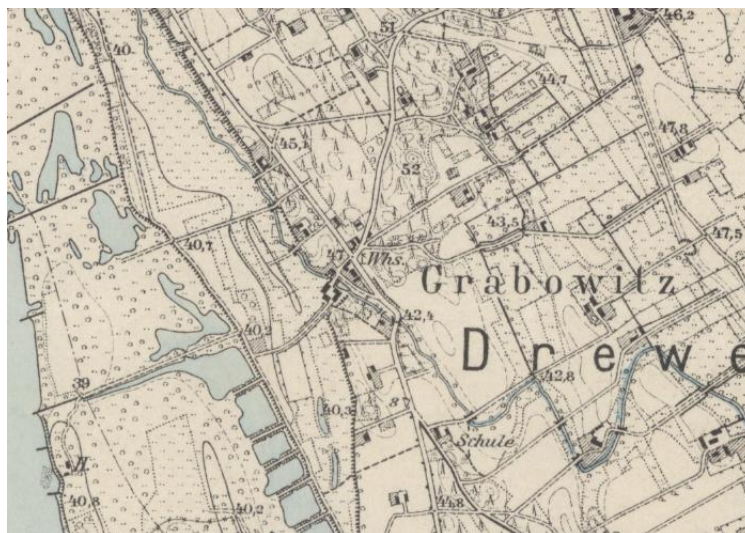

Ryc. 6. Brzeźno w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

GRABOWIEC

Grabowiec został założony przez osadników holenderskich w XVI w., część gruntów nadrzecznych należała do starostwa w Złotorii. W 1754 r. nastąpiła parcelacja wsi. Z dokumentów wynika, iż w 1773 r. we wsi było 20 włók czynszowych. W 1926 r. protestanci zbudowali w Grabowcu kościół, który po 1945 r. przeszedł w ręce katolików. Na mapie topograficznej z 1908 r. występuje we wsi cmentarz, karczma i szkoła.

Ryc. 7. Grabowiec w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

GRĘBOCIN

Wcześniejsze nazwy miejscowości: Glamboki, 1414 r. Gramptcze, Gramczin, Grampsch, Gramthen, Gramtczin, Grambaczin, niem. Gramtschen. Grębocin należy do najstarszych osad Ziemi Chełmińskiej. Po raz pierwszy wzmiankowano go w tzw. dokumencie łowickim w 1222 r. Grębocin to jeden z grodów darowanych w 1222 r. przez Konrada Mazowieckiego pruskiemu biskupowi misyjnemu Chrystianowi. Od XIII w., w czasach Zakonu Krzyżackiego Grębocin był wsią czynszową na prawie chełmińskim, należącą do komturstwa toruńskiego. W latach 1437/38 wieś miała 56 łanów czynszowych. W 1457 r.

król Kazimierz Jagiellończyk nadał folwark Grębocin i wieś pańszczyźnianą miastu Toruniowi, w którego posiadaniu znajdowały się one do 1820 r. Folwark grębociński stanowił samodzielny majątek należący do dóbr miejskich Torunia, przy którym istniała mała wieś. Folwark do 1738 r. był administrowany przez ustanowionych urzędników bądź oddany w dzierżawę, później wyłącznie dzierżawiony. W latach 1772 - 93 Grębocin został włączony do zaboru rosyjskiego. W latach 1793 - 1807 Grębocin został włączony do zaboru pruskiego, a w latach 1807 - 1813, zgodnie z konwencją elbląską, do Księstwa Warszawskiego. W roku 1813 Grębocin został zdobyty przez wojska francuskie. Po 15.05.1815 r. Grębocin ponownie włączono do zaboru pruskiego, w którym pozostawał do 1919 r., wchodząc w skład utworzonego w 1818 r. powiatu toruńskiego. W roku 1871 oddano do użytku linię kolejową Toruń - Jabłonowo przez Papowo Toruńskie. W 1902 r. otwarto linię kolei wąskotorowej Toruń Mokre - Grębocin - Lubicz. Zarówno budowa linii kolejowych, jak i przeobrażenia, które dokonały się w połowie XIX w. w związku z uwłaszczeniem włościan, przyczyniły się do rozwoju przestrzennego tej miejscowości. Zabudowa pojawiła się przy drodze wiodącej do dworca w Papowie Toruńskim, przy drodze do Kowalewa i drodze do Lubicza. Zabudowa o wartości kulturowej pochodzi w większości z końca XIX w. i początku XX w. Domy mieszkalne i budynki gospodarcze z tamtego okresu są murowane, z cegły, nietynkowane, ze stromym dachem krytym dachówką. Najstarszym obiektem jest kościół pw. Św. Barbary, wzniesiony około 1300 roku w obrębie wsi Stary Grębocin. Z 1754 r. pochodzi dwór znajdujący się na terenie dawnego folwarku, przy którym występują relikty okazałego niegdyś parku, z aleją na osi głównego wejścia oraz nieliczne budynki mieszkalne i gospodarcze, w miejscu dawnej wsi pańszczyźnianej, pochodzącej z końca XIX w. i początku XX wieku. W 1905 r. Grębocin liczył: 188 budynków mieszkalnych, 1663 mieszkańców (578 katolików, 1083 ewangelików). W skład tak licznej gminy wiejskiej wchodziły: wieś Grębocin, stacja kolejowa Grębocin, stacja Papowo Toruńskie, osady: Przydatki (n. niem. Friedrichshal), Przytubie (n. niem. Wiesenthal), Wałdowo (n. niem. Waldau). Od stycznia 1920 r. do września 1939 r. Grębocin należał do powiatu toruńskiego woj. pomorskiego. W latach 1939 - 1945 został włączony do Rzeszy Niemieckiej, w ramach Okręgu Gdańsk - Prusy Zachodnie. Po wyzwoleniu do 27 czerwca 1950 r. nadal znajdował się w województwie pomorskim, powiecie toruńskim. Od 28 czerwca 1950 r. do 30 czerwca 1975 r. był w województwie bydgoskim, powiecie toruńskim, a od 1 lipca 1975 r. do 1998 r. znajdował się w gminie Lubicz województwa toruńskiego. Od roku 1999 - gmina Lubicz, powiat ziemski toruński, woj. kujawsko-pomorskie.

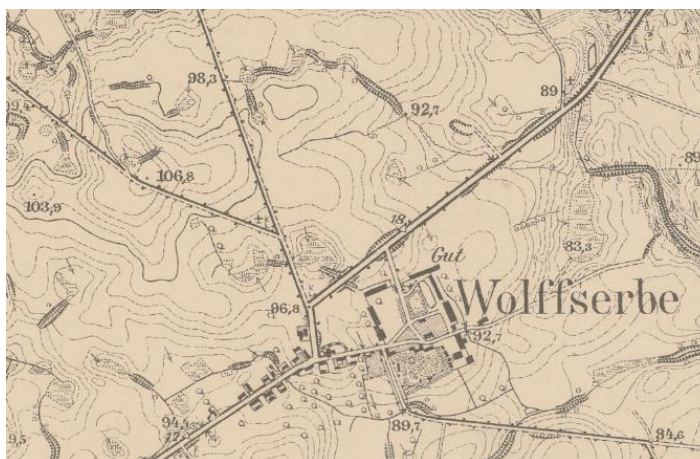
Ryc. 8. Grębocin w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

GRONOWO

Nazwa miejscowości przez lata kształtowała się następująco: 1412 Grunaw, Gronau, Grünow, Grynów, Grunnaw, 1570 Gronowo, 1789 Grunowo. Historia wsi sięga roku 1412. W latach 1437-1438 Gronowo było własnością Zakonu Krzyżackiego, komturstwa toruńskiego, obejmowała 47 łąnów czynszowych, 7 zagrodników, 5 zagród opustoszałych, 2 zagrody osadzone oraz znajdował się tu karczmarz. W 1466 r. dobra komturstwa przeszły na własność Korony Polskiej. Wieś Gronowo od tej pory była w dyspozycji królów polskich jako dobra gracialne (z ograniczonym prawem własności). W 1472 r. Kazimierz Jagiellończyk zezwolił wojewodzie chełmińskiemu Gabrielowi Bażyńskiemu oddać wieś w zastaw za 400 grzywien rajcy toruńskiemu Rackendorffowi, a w latach 1511-1517 wieś miała w zastawie rodzina Szczawińskich. W 1520 r. Zygmunt I nadał wieś Gronowo miastu Toruń w zamian za zamek w Świeciu. W roku 1570 wieś liczyła 10 chłopów, 6 zagrodników, 5 komornic, była dobrem gracialnym – własnością królewską, w powiecie chełmińskim, starostwie lipienieckim. W 1639 r. Król Władysław IV nadał Gronowo burmistrzowi toruńskiemu Janowi Preussowi, po którego śmierci wieś wróciła w posiadanie szlacheckich tenentariuszy. W roku 1773 Gronowo z Gronówkiem miało 22 włóki szlacheckie, 4 włóki i 27 morgów czynszowych, 4 włóki proboszczowskie tj. razem 30 włók i 27 morgów w tym 4 włóki młodego lasu sosnowego. Liczyło 116 mieszkańców, byli w tym: 1 owczarz, 1 kowal, 11 zagrodników czynszowych, 2 zagrodników na służbie, 3 osadników i 3 osadników na ziemi kościelnej. W latach 1920-1939 właścicielem dóbr Gronowo i Gronówko był Książę Władysław Włodzimierz Puzyra, w tym czasie miejscowość liczyła 220 mieszkańców i 19 budynków mieszkalnych (łącznie z osadą młyńską Juda). Folwark proboszczowski liczył 6 mieszkańców i 1 budynek mieszkalny, a leśniczówkę Gronowo stanowiło 8 mieszkańców i 2 budynki mieszkalne. Majątek w jednym kluczu z Gronówkiem liczył ok. 1470 ha z młynem i gorzelnią. W czasie II wojny światowej znajdowała się tam szkoła rolnicza, a następnie w 1944 r. szpital. Po wojnie w Gronowie powstał zespół szkół rolniczych. Układ przestrzenny wsi w formie ulicówki z folwarkiem położonym na skraju osady, wykształcił się w drugiej połowie XIX w. W miejscu zabudowań XVIII-wiecznego dworu powstał duży kompleks budynków gospodarczych folwarku, a także nastąpiła rozbudowa sieci dróg w jego obrębie. Zmienił się także charakter zabudowy wsi. W miejsce dawnych zagród powstały budynki mieszkalne, wielorodzinne dla pracowników zatrudnionych w folwarku. Były to: dwojaki, czworaki i sześcioraki w większości szachulcowe, parterowe ze stromymi dachami, kryte dachówką. W tym czasie wzniesiono również budynek dla robotników sezonowych. Zabudowa ta, z uwagi na zły stan techniczny, uległa likwidacji w latach 30. XX w. Przetrwały jedynie niektóre budynki murowane, tj. dawna szkoła podstawowa i kilka budynków mieszkalnych. Z okresu parcelacji wsi w roku 1936 pochodzi zespół zabudowań położonych na południowy wschód od wsi. Budynki mieszkalne drewniane, zwane „poniatówkami” zrealizowano w oparciu o projekty typowe i dzięki dużym dotacjom państwowym. Oblicze wsi w znacznym stopniu zmieniły budowle lat 60. tzn. zespół budynków Technikum Rolniczego oraz osiedle budynków jedno i wielorodzinnych.

Ryc. 9. Gronowo w 1913 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

JEDWABNO

Wcześniejsze nazwy wsi to: 1338 Syden, Seyden, Syde, Sydow, Seydav, Seide, Zeyde, Zydow, Suide, Saide, Seiden, Zidau, n.niem. Seyde. Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1338 r., z dokumentu, w którym Wielki Mistrz Zakonu Dytrych von Altenburg nadał dobra Syden - Fryderykowi Juvenis, synowi Fryderyka z Głuchowa. W latach 1381-1441 był tu folwark komturstwa toruńskiego. W roku 1454 Król Kazimierz Jagiellończyk nadał folwark pokrzyżacki Syde – Tielmanowi von Wege. W 1457 r. wieś przeszła z nadania królewskiego na dobro Rady Miejskiej Torunia, które to w 1507 r. otrzymała w zastaw wdowa po Janie von Wege – Katarzyna. Zygmunt I w zamian za zamek w Świeciu oddał wieś w 1520 r. miastu Toruń. Wieś leżała przejściowo, a od 1815 r. definitywnie w granicach Prus. W 1846 r. dobra nabył Johann von Gask i Josephine z d. von Trzebuchowska. Kolejnym właścicielem został w roku 1882 – Oskar Struebing. Wieś o nazwie Żyda należała kolejno do: w 1906 r. Carla Kürbisa i Pauliny z d. Kühn, w 1910 r. do Jacoba Dunajskiego i Johanna z d. Gatza, w 1919 r. Jakuba Dunajskiego, w 1920 majątek o powierzchni 463 ha nabył Stefan Scholl. Nazwa Żyda zmienia się na Jedwabno za sprawą kolejnego właściciela, którym został Jan Czarnowski w 1925 r. do 1928 r., kiedy to nowym właścicielem został Edward Mysłakowski. Majątek Jedwabno Skarb Państwa przejął w roku 1946.

Ryc. 10. Jedwabno w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

KOPANINO

W 1883 r. wieś liczyła obszar 1928 mórg z 59 budynkami, w tym było 18 domów mieszkalnych, 117 mieszkańców oraz szkołę ewangelicką. Obecnie jest to wieś sołecka – parafii Złotoria.

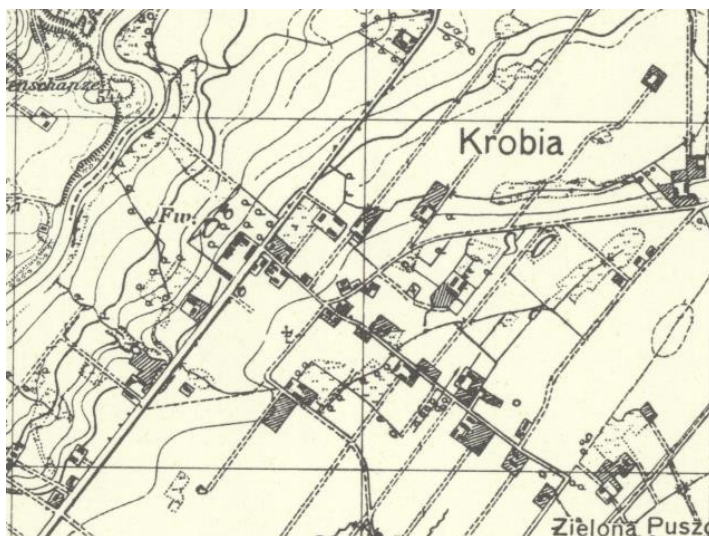

Ryc. 11. Kopanino w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

KROBIA

Według lustracji z 1662 r. Krobia leżała w złotoryjskim starostwie niegrodowym, w ziemi dobrzyńskiej, województwie inowrocławskim. Starostwo złotoryjskie powstało z dawnego starostwa kowalskiego poprzez oddzielenie z niego wsi: Złotoria, Nowa Wieś, Krobia. Od 1771 r. właścicielem wsi był Jan Branicki, kasztelan krakowski. W 1789 r. Starostwo Złotoria wraz z wsiami Złotoria, Lubicz, Nowa Wieś, Krobia Górna, Obory, Lipienice, Smolno, Brzoza, Zielona Puszcza otrzymał Damazy Mioduski. Od 1772 r. Krobia należała do zaboru rosyjskiego. W latach 1807 - 1815 stała się częścią Księstwa Warszawskiego. Po 1919 r. wieś znalazła się w województwie warszawskim, powiecie lipnowskim. Od 4 stycznia 1938 r. - po przyłączeniu, do województwa pomorskiego, powiatów wschodnich – w województwie pomorskim. Od 2 października 1939 r. do roku 1945 - obszar ten został wcielony do Rzeszy (regencji kwidzyńskiej), okręgu Gdańsk (Prusy Zachodnie). W latach 1945 - 1950 Krobia znalazła się w województwie pomorskim, powiecie toruńskim. W latach 1950 - 1975 - w województwie bydgoskim. Od 1975 do 1998 r. - w województwie toruńskim, gmina Lubicz. Od 1 stycznia 1999 r. Krobia należy do województwa kujawsko-pomorskiego, powiatu ziemskiego toruńskiego, gminy Lubicz. Według map topograficznych z 1974 r. w obrębie sołectwa Krobia występują dwie nazwy: Krobia n/szosą (Bywka) i Krobia Wieś.

Ryc. 12. Krobia w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

LUBICZ DOLNY

Nazwa miejscowości przez lata zmieniała się w sposób następujący: Lubesch 1292, Luybz 1330, Lübitz, Lewbitcz, Leibitz, Libicz, Lubetz, Lubitcz, Lewbicz, - po 1410- Leubiczs 1441, Lubicz 1444, Lewbiczs 1447, Lwbetcz 1450, Lewbitsch 1451, Lewbicz i Lwbcz 1454, Lubycz 1457, Leubitz 1478, Laübicz 1592, Leibitsch – pocz. XVIII w. Wieś Lubicz położona jest około 9,5 km na północny wschód od Torunia, nad rzeką Drwęcą, którą od roku 1230 biegła granica między ziemią polskimi (ziemia dobrzyńska) a ziemią chełmińską. Wieś ta należy do najstarszych osad w okolicy. Świadczy o tym odkryte przez archeologów cmentarzysko pogańskie z grobami skrzynkowymi. Przekazana we władanie Zakonowi Krzyżackiemu, przy głównym trakcie komunikacyjnym, między ziemią Zakonu a Polską, była ważnym punktem handlowo-przemysłowym. W średniowieczu znajdował się tu gród warowny książąt mazowieckich, leżący przy ważnym brodzie przez Drwęcę. W 1292 r. komtur toruński zbudował we wsi samowolnie młyn, płacąc z niego czynsz księżnej Salomei. Był to pierwszy umocniony punkt krzyżacki na Drwęcy. Wkrótce Krzyżacy zajęli gród przy młynie i powiększyli go. Później wznoszono następne młyny, które leżąc na granicznej rzece (Drwęca stanowiła granicę państwa krzyżackiego i polskiego), wielokrotnie stawały się punktem spornym między książętami polskimi a zakonem. W czasach krzyżackich wieś była własnością Zakonu w komturstwie toruńskim. Na terenie osady istniał gród warowny (castrum), który Zakon miał zburzyć w roku 1420. Już w średniowieczu, w osadzie położonej na zakolu Drwęcy istniały młyny, folusz, miedziennica, papiernia i cegielnia, a w związku z nadgranicznym położeniem były tu też komora celna i trzy karczmy. Obiekty przemysłowe usytuowano po obu stronach rzeki, co powodowało szereg zatargów. Traktat polsko-krzyżacki zawarty w roku 1435 w Brześciu Kujawskim, określił środek rzeki Drwęcy, jako granicę między Królestwem Polskim a ziemią Zakonu i zakazał też budowy dalszych młynów w Lubiczu. Tak, by rzeka miała wolny przepływ, a brzegi łącznie z mostem stanowiły drogę publiczną, dostępną bez przeszkód. W XVIII w. czynny był tu nadal czterokołowy młyn zbożowy, tartak, kuźnica miedzi, folusz oraz największy tutejszy zakład – papiernia. Już w XVII w. zaopatrywała ona w doskonały papier wszystkie drukarskie oficyny toruńskie. W XIX w. lubicka cegielnia dostarczała cegły m.in. na budowę twierdzy toruńskiej i obecnego kościoła garnizonowego św. Katarzyny. Rozdział miejscowości i nazw na Lubicz Dolny i Lubicz Górny nastąpił prawdopodobnie w czasach Królestwa Polskiego, a ostatecznie został umocniony w okresie zaborów. Zabór w 1772 r. części Prus Królewskich przez państwo pruskie i wytyczona po Drwęcę

granica, podzieliła osadę. Część prawobrzeżna została włączona do zaboru pruskiego, wchodząc w skład utworzonego w roku 1818 powiatu toruńskiego. Część lewobrzeżna znalazła się w Królestwie Polskim, pod zaborem rosyjskim – w powiecie lipnowskim. Poza krótkim okresem Księstwa Warszawskiego w latach 1807-1815 aż po rok 1919 wieś znajdowała się w dwóch różnych pod względem gospodarczym systemach, co nie pozostało bez wpływu zarówno na rozwój przestrzenny, jak i charakter zabudowy obu jej części. Po roku 1919 wieś znalazła się w województwie pomorskim, powiecie toruńskim (część prawobrzeżna) i województwie warszawskim, powiecie lipnowskim (część lewobrzeżna). Dopiero w roku 1938, po przyłączeniu do województwa pomorskiego powiatów wschodnich, obie części wsi połączyły się razem. W okresie okupacji hitlerowskiej w Lubiczu działało aktywnie polskie podziemie. Tu wydawano „Naszą Wartę”, jedną z czterech gazetek konspiracyjnych AK ukazujących się na Pomorzu Gdańskim. Lubicz został wyzwolony w ostatnich dniach stycznia 1945 r. Od 27 czerwca 1950 roku, do reformy administracyjnej w roku 1975, wieś znajdowała się w województwie bydgoskim, powiecie toruńskim, a od 1 lipca 1975 do 31 grudnia 1998, w województwie toruńskim, gminie Lubicz, z Lubiczem Dolnym - jako siedziba władz administracyjnych gminy. W 1978 r. w Lubiczu zbudowano nowe ujęcie wody na Drwęcy, które zaspokaja w 60 proc. zapotrzebowanie Torunia na wodę pitną. Od 1 stycznia 1999 r. – w wyniku kolejnej reformy administracyjnej kraju - Lubicz Dolny i Lubicz Górny znalazły się w obrębie województwa kujawsko-pomorskiego, powiatu ziemskiego toruńskiego.

Ryc. 13. Lubicz Dolny w 1910 r.

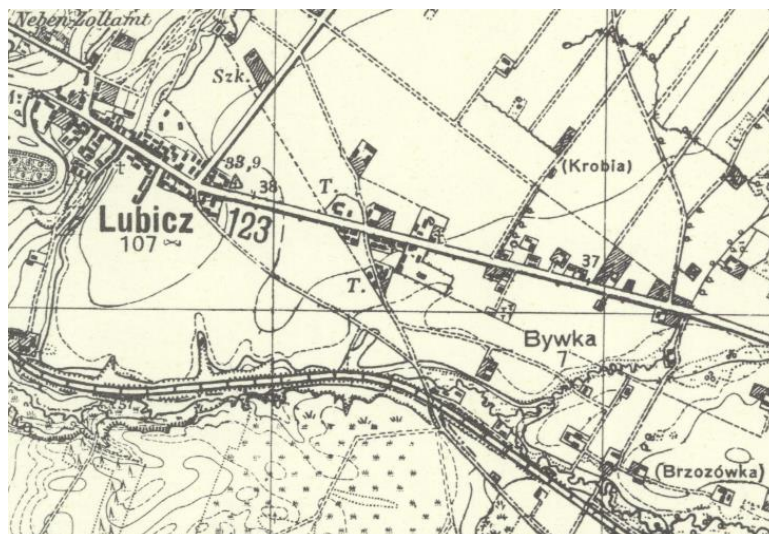
Źródło: www.maps.arcanum.com

LUBICZ GÓRNY

Nazwa miejscowości przez lata zmieniała się w sposób następujący: Lubesch 1292, Luybz 1330, Lübitz, Lewbitcz, Leibitz, Libicz, Lubetz, Lubitz, Lewbicz, - po 1410- Leubiczs 1441, Lubicz 1444, Lewbiczs 1447, Lwbetcz 1450, Lewbitsch 1451, Lewbicz i Lwbcz 1454, Lubycz 1457, Leubitz 1478, Laübicz 1592, Leibitsch – pocz. XVIII w. Wieś Lubicz położona jest około 9,5 km na północny wschód od Torunia, nad rzeką Drwęcą, którą od roku 1230 biegła granica między ziemią polskimi (ziemia dobrzyńska) a ziemią chełmińską. Wieś ta należy do najstarszych osad w okolicy. Świadczy o tym odkryte przez archeologów cmentarzysko pogańskie z grobami skrzynkowymi. Przekazana we władanie Zakonowi Krzyżackiemu, przy głównym trakcie komunikacyjnym, między ziemią Zakonu a Polską, była ważnym punktem handlowo-przemysłowym. W średniowieczu znajdował się tu gród warowny książąt

mazowieckich, leżący przy ważnym brodzie przez Drwęcę. W 1292 r. komtur toruński zbudował we wsi samowolnie młyn, płacąc z niego czynsz księżnej Salomei. Był to pierwszy umocniony punkt krzyżacki na Drwęcy. Wkrótce Krzyżacy zajęli gród przy młynie i powiększyli go. Później wznoszono następne młyny, które leżąc na granicznej rzece (Drwęca stanowiła granice państwa krzyżackiego i polskiego), wielokrotnie stawały się punktem spornym między książętami polskimi a zakonem. W czasach krzyżackich wieś była własnością Zakonu w komturstwie toruńskim. Na terenie osady istniał gród warowny (castrum), który Zakon miał zburzyć w roku 1420. Już w średniowieczu, w osadzie położonej na zakolu Drwęcy istniały młyny, folusz, miedziennica, papiernia i cegielnia, a w związku z nadgranicznym położeniem były tu też komora celna i trzy karczmy. Obiekty przemysłowe usytuowano po obu stronach rzeki, co powodowało szereg zatargów. Traktat polsko-krzyżacki zawarty w roku 1435 w Brześciu Kujawskim, określił środek rzeki Drwęcy, jako granicę między Królestwem Polskim a ziemiami Zakonu i zakazał też budowy dalszych młynów w Lubiczu. Tak, by rzeka miała wolny przepływ, a brzegi łącznie z mostem stanowiły drogę publiczną, dostępną bez przeszkód. W XVIII w. czynny był tu nadal czterokołowy młyn zbożowy, tartak, kuźnica miedzi, folusz oraz największy tutejszy zakład – papiernia. Już w XVII w. zaopatrywała ona w doskonały papier wszystkie drukarskie oficyny toruńskie. W XIX w. lubicka cegielnia dostarczała cegły m.in. na budowę twierdzy toruńskiej i obecnego kościoła garnizonowego św. Katarzyny. Rozdział miejscowości i nazw na Lubicz Dolny i Lubicz Górny nastąpił prawdopodobnie w czasach Królestwa Polskiego, a ostatecznie został umocniony w okresie zaborów. Zabór w 1772 r. części Prus Królewskich przez państwo pruskie i wytyczona po Drwęcy granica, podzieliła osadę. Część prawobrzeżna została włączona do zaboru pruskiego, wchodząc w skład utworzonego w roku 1818 powiatu toruńskiego. Część lewobrzeżna znalazła się w Królestwie Polskim, pod zaborem rosyjskim – w powiecie lipnowskim. Poza krótkim okresem Księstwa Warszawskiego w latach 1807-1815 aż po rok 1919 wieś znajdowała się w dwóch różnych pod względem gospodarczym systemach, co nie pozostało bez wpływu zarówno na rozwój przestrzenny, jak i charakter zabudowy obu jej części. Po roku 1919 wieś znalazła się w województwie pomorskim, powiecie toruńskim (część prawobrzeżna) i województwie warszawskim, powiecie lipnowskim (część lewobrzeżna). Dopiero w roku 1938, po przyłączeniu do województwa pomorskiego powiatów wschodnich, obie części wsi połączyły się razem. W okresie okupacji hitlerowskiej w Lubiczu działało aktywnie polskie podziemie. Tu wydawano „Naszą Wartę”, jedną z czterech gazetek konspiracyjnych AK ukazujących się na Pomorzu Gdańskim. Lubicz został wyzwolony w ostatnich dniach stycznia 1945 r. Od 27 czerwca 1950 roku, do reformy administracyjnej w roku 1975, wieś znajdowała się w województwie bydgoskim, powiecie toruńskim, a od 1 lipca 1975 do 31 grudnia 1998, w województwie toruńskim, gminie Lubicz, z Lubiczem Dolnym - jako siedzibą władz administracyjnych gminy. W 1978 r. w Lubiczu zbudowano nowe ujęcie wody na Drwęcy, które zaspokaja w 60 proc. zapotrzebowanie Torunia na wodę pitną. Od 1 stycznia 1999 r. – w wyniku kolejnej reformy administracyjnej kraju - Lubicz Dolny i Lubicz Górny znalazły się w obrębie województwa kujawsko-pomorskiego, powiatu ziemskiego toruńskiego.

Ryc. 14. Lubicz Górny w 1940 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

MIERZYNEK

Wieś początkowo w posiadaniu kapituły włocławskiej. W 1827 r. była własnością funduszu edukacyjnego, składała się z 12 domów mieszkalnych i 63 mieszkańców. W 1840 roku folwark kupił rodzina Fatto, która wystawiła dwór (należący do rodziny do 1981 r.). W roku 1982 Feliks Flatto sprzedał dwór wraz z gruntami Zdzisławowi i Andrzejowi Zielskim.

Ryc. 15. Mierzynek w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

MŁYNIEC PIERWSZY

Poprzednie nazwy miejscowości: (1265) Młyn, (1382) Leyn, Leyne, Leyn, Leinau, Lamen, n. niem. Młynietz. Wieś Młyniec Pierwszy wymieniana jest w dokumentach od 1265 r., kiedy mistrz krajowy Ludwik von Baldersheim nadał ją Janowi, prepozytowi z Kruszwicy oraz Wincemtemu, kapelanowi w Kruszwicy - w dożywocie za czynsz rekognicyjny (1 funt wosku i 1 denar koloński rocznie na św. Marcina). Po ich śmierci wieś należała do Zakonu. W roku 1321 biskup włocławski Gerward zezwolił sołtysowi z Młyńca na doprowadzenie i spiętrzenie wody z rzeki Lubownyca (Leine) do wybudowanego przezeń młyna o 2 kołach (Młyn Pachura). W 1382 r. Łukasz Russe, mieszczanin toruński, dziedzic

Młynica nadał młynarzowi Nicze rolę koło młyna, wolną od szarwarku (Młyn Bierzgieł). Od roku 1382 właścicielem osady był Łukasz Russe, mieszczanin toruński. W roku 1421 wieś od Klauka nabyły benedyktynki z Torunia dla szpitala św. Ducha w zamian za Dolne Brzeźno. Do wsi należał bór. W 1431 r. proboszcz klasztoru J. Tanneberg nadał Mikołajowi, synowi Stefana z Jungherren Mühle 1 łan opustoszały z łąką przy stawie. W roku 1570 Młyniec Pierwszy stał się własnością klasztoru benedyktynek w Toruniu (14 łanów, zagrodnicy, komornicy, karczma). W 1598 r. Achnacy Plemięcki - starosta kowalewski napadł las z uzbrojonymi ludźmi i wyciął więcej niż potrzeba obszaru na dwa łasy wysewy zboża. W 1609 r. benedyktynki odstąpiły kapitule chełmińskiej obszerny plac nad Drwęcą (począwszy od Strugi Łąki do wsi od drogi publicznej). Kapituła zwoziła tu drzewo ze swoich dóbr, a najwięcej z kurzętnickich i spuszczała je dalej Drwęcą do Wisły. W 1855 roku wieś znalazła się w powiecie toruńskim, parafii katolickiej - Gronowo, parafii ewangelickiej - Grębocin. Miała 1809 mórg obszaru, 79 budynków, 47 domów mieszkalnych, 501 mieszkańców (386 katolików, 110 ewangelików). Odbываły się tu dwa jarmarki.

Ryc. 16. Młyniec Pierwszy w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

MŁYNIEC DRUGI

Młyniec Drugi stanowił początkowo własność kapituły włocławskiej, a potem stał się własnością jezuitów. W 1789 r. jako wieś pojezuicka dzierżawiona była przez Jana Ośmiałowskiego. Od 1827 r. stała się własnością funduszu edukacyjnego, tzn. 16 domów mieszkalnych i 169 mieszkańców. W 1750 r. Jezuici wystawili w Młyncu Drugim drewniany kościółek pw. Św. Ignacego, zostający pod zarządem proboszcza w Ciechocinie. Folwark Młyniec z osadą młyńską Gerlach, wsią Młyniec i Józefowem obejmował wtedy obszar 812 mórg oraz budynków murowanych 11, z drzewa 9, młyn wodny, cegielnię i pokłady torfu. Wieś Młyniec liczyła 20 osiadłych z gruntami 29 mórg, wieś Józefowo - 8 osiadłych z gruntami 170 mórg. Od 1855 r. wieś i folwark znajdowały się w powiecie lipnowskim gmina Dobrzejewice, parafia Ciechocin. Był tu posterunek graniczny. Wieś miała 20 domów, 238 mieszkańców, zaś obszar dworski liczył 68 mieszkańców. We wsi Józefowo dział młyn. W dobrach tych były również trzy jeziora, największe z nich to Smolne.

Ryc. 17. Młyniec Drugi w 1940 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

NOWA WIEŚ

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1328 roku - Rathgebryn. W tym samym roku Wielki Mistrz Werner von Orselen nadał wieś klasztorowi benedyktynów w Toruniu. Wieś była wolna od wszelkich ciężarów. W 1885 roku leżała w powiecie toruńskim. Obejmowała powierzchnię 913,69 mórg z 25 budynkami, na które składały się domy mieszkalne - 8 oraz 90 mieszkańców. Według mapy topograficznej z 1908 r. we wsi funkcjonowała karczma i przeprawa przez rzekę Drwęcę, stanowiąca dogodne połączenie z Lubiczem (dzisiejszym Dolnym). W roku 1939 istniał również młyn wodny.

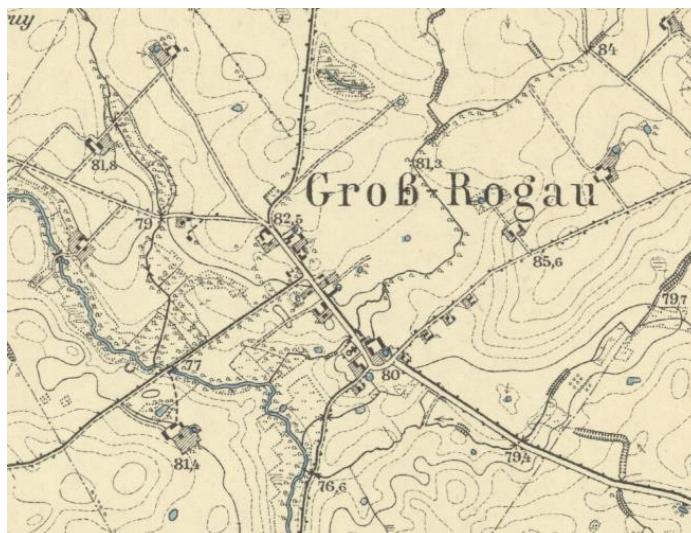
Ryc. 18. Nowa Wieś w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

ROGOWO

Wcześniejsze nazwy wsi to: (1231 Rogow, 1414 Grosse Rogaw, 1453 Rogau, 1495 Rogowo, n.niem. Groß Rogau). W Rogowie miał się znajdować gród, w którym trzymali się jeszcze Pomezanie. Naczelnikiem był szwagier słynnego Pepina usadowionego w Pigrzy (Pigży). Współczesne badania archeologiczne nie potwierdziły istnienia grodu wczesnośredniowiecznego. Wieś Rogowo od 1428 r. była opustoszałą wsią czynszową Zakonu, komturstwa toruńskiego. W latach 1454- 1457 miasto Toruń prosiło króla o wsię i folwarki należące dawniej do Zakonu, między innymi o wieś Rogowo. W 1457 roku Kazimierz Jagiellończyk nadał wieś Toruniowi. Wieś była jednak w zastawie do końca XV w., ponieważ Rada Miejska nie zdecydowała się na wykup. W 1490 Henryk Krüger został dożywotnim użytkownikiem wsi. W roku 1495 Jan Olbracht potwierdził prawo zastawu i użytkowania Rogowa burmistrzowi miasta Torunia Henrykowi Krügerowi, który je nabył od wdowy po Jerzym Halsbergu. W XVI w. Rogowo stanowiło terytorium miasta Torunia, klucz mlewski, parafia Rogowo. W latach 1868-1880 Rogowo liczyło 80 budynków, 35 domów mieszkalnych, 284 mieszkańców (12 katolików i 272 ewangelików). W roku 1885 we wsi były 64 budynki, 37 domów mieszkalnych, 340 mieszkańców (74 katolików, 248 ewangelików).

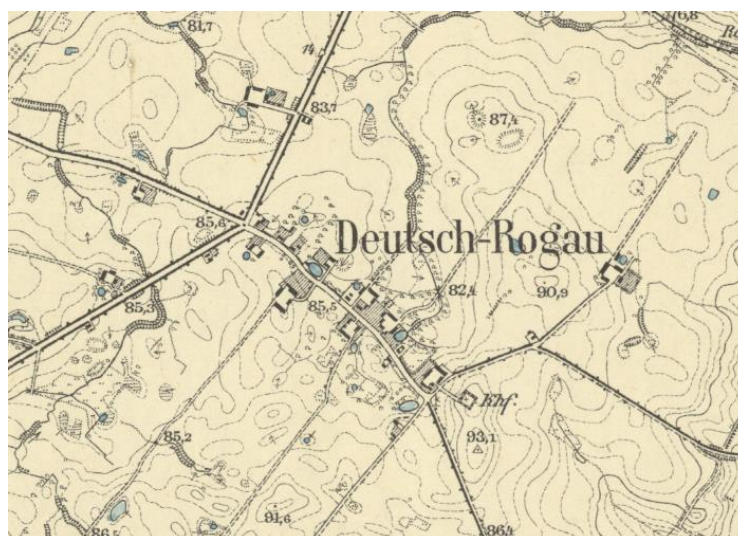

Ryc. 19. Rogowo w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

ROGÓWKO

Historia wsi sięga roku 1414 - Cleyne Roge. W 1428 roku stanowiła własność Zakonu. W latach 1437-1438 wieś należała do komturstwa toruńskiego, liczyła 34 łany chłopskie z czego 30 łanów osiadłych. W latach 1458-1520 była własnością królewską oddaną w zastaw mieszczanom toruńskim. Następnie Król Zygmunt I nadał wieś wraz z innymi miastu Toruniowi w zamian za zamek w Świeciu.

Ryc. 20. Rogówko w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

ZŁOTORIA

Dzieje Złotorii sięgają XIII wieku, lecz pierwsze ślady osadnictwa i zasiedlenia na tym terenie wylicza się już na epokę brązu, czyli 1800- 800 lat p.n.e. Nazwa miejscowości kształtowała się następująco: Zlotterie 1370, Złotorya 1405, Zlotterie 1772, Złotoria 1920. Wieś Złotoria pojawia się w dokumentach już w XIII wieku, jako posiadłość biskupów kujawskich. Za taką uznał ją akt mistrza ziemskiego Hermana Balka z roku 1230. Potwierdził też odwieczne posiadanie Złotorii przez biskupów kujawskich książę krakowski i łęczycki - Konrad w 1242 r. Wówczas do Złotorii należało także i terytorium dzisiejszego Kaszczorka, leżącego po prawej stronie Drwęcy. W 1363 r. Dobiesław, zwany Miodek, z Miodus na Mazowszu, kupił wójtostwo Złotoria za 80 grzywien groszy praskich. Posiadał on w Złotorii 30 łanów ziemi, prawo warzenia i szynkowania piwa dla całych dóbr książęcych, prawo pobierania cła na Drwęcę od spławionego drewna, a także polowania w lasach książęcych. W dokumentach z 1363 r. znajduje się informacja, iż w Złotorii była komora celna, pobierająca opłaty właśnie za spławianie drewna na Drwęcę. Specyficzne położenie Złotorii (nad dwiema rzekami) dawało jej mieszkańcom możliwość pracy i zarobku. Tradycje flisacze w Złotorii mają bogatą przeszłość. Ostatnia tratwa spłynęła Drwęcą w 1954 roku. Historia miejscowości jest ściśle związana z dziejami ziemi dobrzyńskiej. W okresie, gdy Złotoria należała do Zakonu, dokonął się jej podział na dwie części. Władze komturstwa toruńskiego oddzieliły część Złotorii umiejscowionej na prawym brzegu Drwęcy, która odtąd nosiła nazwę Kłasztorka, później przemianowaną na Kaszczorek. Złotoria słynie z bogatej historii, której pozostałości można oglądać do dziś.

Ryc. 21. Złotorya w 1910 r.

Źródło: www.maps.arcanum.com

5.2.5. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to inaczej krajobraz, w którym ogół cech naturalnych (przyrodniczych) został zdominowany przez dzieła rąk ludzkich (definicja NID). Z kolei w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazano, że jest to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.

Wszelkie przekształcenia, zmieniające wygląd krajobrazu kulturowego przez likwidowanie lub zniekształcenie cech stanowiących o jego wartościach stanowią zagrożenie jego zachowania. W celu jego ochrony Gminy mogą go chronić poprzez utworzenie parku kulturowego lub ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Gmina Lubicz posiada miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w których wskazuje się na ochronę dziedzictwa kulturowego. Na terenie Gminy Lubicz nie odnotowuje się parku kulturowego.

Osadnictwo i układy przestrzenne

Miejscowości Gminy Lubicz reprezentują różne typy układów przestrzennych. Zdecydowana większość wsi na skutek intensyfikacji budownictwa w XXI w. wygląda inaczej, niż jeszcze kilkadziesiąt lat temu. Wsie posiadają swoje historyczne układy w centralnych częściach. Przekształcenia układów zabudowy wiejskiej są zauważalne, pierwsze nastąpiły w zachodniej części gminy z racji sąsiedztwa z Toruniem. Obszar Gminy Lubicz pierwotnie posiadał zwartą strukturę zabudowy, obecnie w wyniku rozwoju budownictwa, głównie mieszkalnego charakter zabudowy został zmieniony.

Na obszarze Gminy Lubicz występują 2 główne typy osadnictwa wiejskiego, według podziału Kiełczewskiej-Zaleskiej, 1965:

- sieć osadnictwa skupionego, sieć wsi średniej wielkości (20-100 domów mieszk.), o śródpolnym położeniu zabudowań i węzłowym układzie dróg. Przeważnie feudalnego pochodzenia;
- osadnictwo rozproszone, sieć o najmniejszym stopniu koncentracji, wybitna przewaga osiedli rozproszonych (rozproszenie pierwotne w pradolinach i w dolinie Wisły, na obszarach sandrowych, bagnistych oraz rozproszenie wtórne powstałe w wyniku parcelacji i komasacji).

Z kolei wg H. Szulc na terenie gminy znajdują się wsie regularne:

- duże ulicówki, duże owalnice, duże ślepe owalnice;
- rzędówki;
- rzędówki bagienne.

Na terenie Gminy Lubicz kształtowanie się wiejskich układów przestrzennych związane było z warunkami naturalnymi jak przebieg rzeki Wisły i Drwęcy, czy mniejszych cieków wodnych, ukształtowaniem terenu, przebiegiem szlaków i dróg oraz umiejscowieniem folwarków. Do dzisiaj na terenie gminy przetrwało założenie folwarczne w miejscowości Gronówko, którego układ przestrzenny jest czytelny do dzisiaj. Duże założenia gospodarcze znajdowały się także w innych miejscowościach. Ich świadkami są zachowane do dziś pozostałości zabudowy gospodarczej: Brzeźno, Gronowo, Jedwabno, Mierzynek. Rozwój folwarków generował wzrost znaczenia miejscowości, ich rozwój i intensyfikację budownictwa. Podobna sytuacja związana była z lokalizacją młynów, które do dziś znajdują się w Lubiczu Dolnym i Młyncu Pierwszym.

Wsie Gminy Lubicz reprezentują różne typy układów przestrzennych, niemniej dominuje zabudowa wielodrożnicowa (na skutek rozwoju mieszkalnictwa podtoruńskiego obszaru urbanistycznego), a także rozproszona, o luźnej strukturze, gdzie domy oddalone są od siebie w znacznej odległości. Obecnie zabudowa skupiona jest w części zachodniej gminy z racji bliskości Torunia (Złotoria, Lubicz Dolny, Lubicz Górny, Grębocin). W ostatnim czasie intensyfikację budownictwa zaobserwować można w Krobi. Poniżej wskazano miejscowości gminne wraz z ich charakterystycznymi rodzajami kształtów (układy wsi). Przykładowe wsie o zdefiniowanych układach przestrzennych to:

- Brzezinko – wieś folwarczna, ob. zabudowa rozproszona z pozostałością folwarku;
- Brzeźno – wieś folwarczna, ob. zabudowa rozproszona z pozostałością folwarku;
- Grabowiec – zabudowa rozproszona, ob. również;
- Grębocin – wielodrożnica z folwarkiem, ob. rozbudowana wielodrożnica z pozostałością folwarku;
- Gronowo – ulicówka z folwarkiem, ob. ulicówka z folwarkiem z dodatkową zabudową rozproszoną;
- Jedwabno - wieś folwarczna, ob. ulicówka z folwarkiem z dodatkową zabudową rozproszoną;
- Kopanino- rzędówka, ob. wielodrożnica;
- Krobia – zabudowa rozproszona, ob. rozbudowana wielodrożnica;
- Lubicz Dolny – wielodrożnica, ob. rozbudowana wielodrożnica;
- Lubicz Górny – ulicówka z częściowo dodatkową zabudową rozproszoną, ob. rozbudowana wielodrożnica;
- Mierzynek - ulicówka z niewielkim folwarkiem, ob. wielodrożnica z pozostałością folwarku;
- Młyniec Pierwszy – ulicówka, ob. wielodrożnica;
- Młyniec Drugi – wieś wykształcona najprawdopodobniej z owalnicy, ob. wielodrożnica;
- Nowa Wieś – łańcuchówka, ob. wielodrożnica;
- Rogowo – ulicówka z częściowo dodatkowo zabudową rozproszoną, ob. wielodrożnica;
- Rogówko – ulicówka z częściowo dodatkowo zabudową rozproszoną, ob. wielodrożnica;
- Złotoria – wielodrożnica, ob. rozbudowana wielodrożnica.

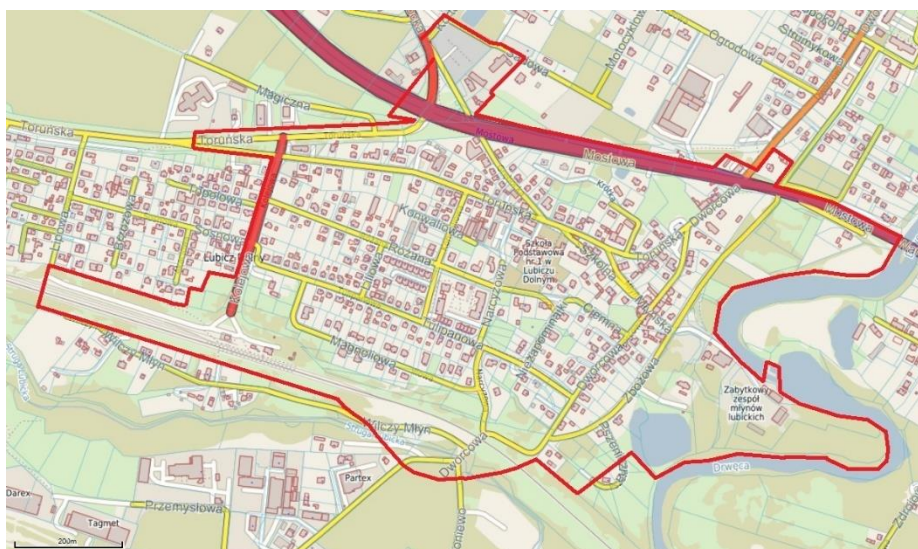
Układy ruralistyczne

W gminnej ewidencji zabytków znajduje się 1 zabytkowy układów ruralistyczny – Lubicz Dolny.

W granicach układu znajdują się historyczne obiekty, takie jak:

- kościół wraz plebanią przy ul. Dworcowej;
- cmentarz ewangelicki przy ul. Dworcowej;
- cmentarz parafialny rzym.-kat. przy ul. Grębockiej;
- dworzec kolejowy przy ul. Kolejowej;
- dawna szkoła przy ul. Szkolnej;
- zespół młyna z licznymi budynkami i parkiem przy ul. Młyńskiej;
- dawna pruska komora celna z budynkami gospodarczymi przy ul. Mostowej;
- dom dawnej pruskiej straży celnej przy ul. Toruńskiej;
- liczne budynki mieszkalne i gospodarcze przy ul. Dworcowej, Grębockiej, Kolejowej, Młyńskiej.

Poniżej przedstawiono granice historycznego układu ruralistycznego Lubicza Dolnego.

Ryc. 22. Granica ruralistycznego układu przestrzennego Lubicza Dolnego

Źródło: opracowanie własne

Dla historycznego założenia ruralistycznego zaleca się:

- zachowanie historycznej panoramy miejscowości;
- zachowanie historycznego przebiegu i parametrów ulic i placów;
- zachowanie historycznych linii zabudowy ulic i placów;
- zachowanie historycznych dominant przestrzennych, w tym terenu zespołu młyna;
- wprowadzanie nowej zabudowy głównie jako uzupełnienie zabudowy istniejącej, w gabarytach i formach architektonicznych zharmonizowanych z zabudową historyczną;
- podjęcie działań zmierzających do zaktywizowania właścicieli obiektów zabytkowych do dbałości o stan posiadanych zabytków;
- niedopuszczenie do wprowadzania w obszar objęty ochroną obiektów współczesnych zakłócających historyczną strukturę i klimat zabudowy.

Fot. 1. Historyczny układ ruralistyczny Lubicza Dolnego

Źródło: fotografia własna

Do najpoważniejszych zagrożeń dla zachowania układów ruralistycznych należy zaliczyć:

- wyludnianie wsi, opuszczanie siedlisk,
- urbanizacja,
- wymiana substancji budowlanej na inną, o innej funkcji, innych gabarytach i formie,
- wprowadzanie zabudowy wielorodzinnej i wielkogabarytowej (np. magazyny wysokiego składowania),
- zmiana charakteru użytkowania terenów rolnych i zabudowanych,
- likwidacja nieużytkowanych elementów zagospodarowania,
- likwidacja historycznych folwarków (części dawnych układów rezydencjonalnych),
- zmiana funkcji rolniczej i leśnej na nierolniczą i nieleśną,
- wyznaczanie nowych tras komunikacyjnych i linii przesyłowych.

Dominanty

Należy wykorzystywać i eksponować w adaptowanych lub projektowanych układach przestrzennych dominanty architektoniczne i krajobrazowe, a także dążyć do odtwarzania dominant zniszczonych. Za dominanty wysokościowe danych miejscowości należy uznać następujące obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków:

Brzezinko – kaplica św. Rocha na tzw. kopcu;

Grabowiec – wieża kościelna;

Grębocin – wieża kościelna-kościół parafialny pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus;

Grębocin – wieża kościelna-ob. muzeum piśmiennictwa i drukarstwa;

Gronowo – wieża kościelna;

Gronowo – komin-relikt gorzelni;

Lubicz Dolny – komorowy magazyn zbożowy;

Lubicz Dolny – młyn pszenny;

Młyniec Drugi – wieża kościelna;

Złotoria – wieża kościelna.

Powyższe dominanty tworzą czytelną spójną formę krajobrazową uwzględniając przy tym ukształtowanie terenu. Są ważnym elementem całej miejscowości nadające im charakter miejsca, czasu i przestrzeni.

5.2.6. Zabytki nieruchome

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w myśl art. 6 ust. 1 pkt. 1, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Na terenie Gminy Lubicz znajdują się następujące zabytki nieruchome, które znalazły się w gminnej ewidencji zabytków, będące:

- a) układami ruralistycznymi i zespołami budowlanymi;
- b) dziełami architektury i budownictwa,
- c) dziełami budownictwa obronnego,
- d) obiektami techniki,
- e) cmentarzami,
- f) parkami i innymi formami zaprojektowanej zieleni.

W Gminie Lubicz zarejestrowano układ ruralistyczny Lubicza Dolnego oraz zespoły budowlane w postaci założeń pałacowo-parkowych, dworsko-parkowych, dworskich i podworskich, młyńskich oraz układ przestrzenny założenia dworsko-przestrzennego z folwarkiem w Gronówku. Obiekty architektury i budownictwa są różnorodne i reprezentują je głównie obiekty mieszkalne, w tym wille i kamienice, a także dawne karczmy, szkoły, budynki gospodarcze, pałace, dwory, kościoły, kaplica, grobowiec, zajazdy, przydrożne kapliczki. Działa budownictwa obronnego reprezentowane są na terenie gminy poprzez ruiny zamku w Złotorii. Obiekty techniki utożsamić można z dworcem w Lubiczu Dolnym, mostami, młynami, budynkami w zespole młyna w Lubiczu Dolnym. W gminnej ewidencji zabytków znajdują się również stare, zabytkowe cmentarze. Odnotowano także kilka zabytkowych parków podworskich oraz aleję kasztanowców stanowiących niegdyś przykład zaprojektowanej formy zieleni. Powyższe formy zabytków zostały szczegółowo omówione w podrozdziale 5.4., a także 5.2.5 oraz 5.6.

5.2.7. Zabytki ruchome

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w myśl art. 6 ust. 1 pkt. 2, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania, zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej;

- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje;
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami;
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego;
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
- instrumentami muzycznymi;
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi;
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

W poniższej tabeli przedstawiono zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków znajdujące się na terenie Gminy Lubicz.

Tabela 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Miejsce przechowywania	Nazwa obiektu	Data wpisu	Nr rejestru	Uwagi
1	Grębocin	Kościół poewangelicki	Wypożyczenie wnętrza	30.04.1930 07.10.1954	A/377	Wypożyczenie nie istnieje – do wykreślenia z rejestru
2	Młyniec	Kościół filialny pw. Św. Ignacego Loyoli	Wypożyczenie wnętrza	04.11.1953	A/131	
3	Młyniec	Kościół filialny pw. Św. Ignacego Loyoli	Ołtarz główny	10.05.1982	B/39/1	
4	Młyniec	Kościół filialny pw. Św. Ignacego Loyoli	Monstrancja barokowa, 1696 r.	18.08.1987	B/39/2	
5	Młyniec	Kościół filialny pw. Św. Ignacego Loyoli	Puszka na komunikanty, 1 ćw. XVII w.	18.08.1987	B/39/3	
6	Młyniec	Kościół filialny pw. Św. Ignacego Loyoli	Kielich renesansowy, 1 ćw. XVII w.	18.08.1987	B/39/4	
7	Młyniec	Kościół filialny pw. Św. Ignacego Loyoli	Relikwiarz rokokowy ok. 1753 r.	18.08.1987	B/39/5	
8	Młyniec	Kościół filialny pw. Św. Ignacego Loyoli	Komoda fornirowana, barokowa, k. XVIII w., wym. 84x61x130 cm	11.06.2014	B/347	
9	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Chrzcielnica, XIV w., pokrywa ok. 1720 r. z rzeźbą	07.03.2001	B/13/1	

			św. Jana Chrzcziciela			
10	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Polichromia na stropie nad prezbiterium, pocz. XVIII w.	07.03.2001	B/13/2	
11	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Ołtarz główny, 1616 r. z obrazami: Ukrzyżowanie – pocz. XVII w., Adoracja Dzieciątka Jezus pocz. XVII w., 1698	07.03.2001	B/13/3	
12	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Ambona, pocz. XVII w.	07.03.2001	B/13/4	
13	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Chór muzyczny, ok. 1700 r.	07.03.2001	B/13/5	
14	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Rzeźbiarska Grupa Ukrzyżowania na belce tęczowej, XVII/XVIII w.	07.03.2001	B/13/6	
15	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Świecznik, 1752 r., wys. 68 cm	07.03.2001	B/13/7	
16	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Świecznik, 1752 r., wys. 68 cm	07.03.2001	B/13/8	
17	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Świecznik, 2 poł. XIX w., wys. 67 cm,	07.03.2001	B/13/9	
18	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Świecznik, 2 poł. XIX w., wys. 67 cm	07.03.2001	B/13/10	
19	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Świecznik, poł. XIX w., wys. 57 cm	07.03.2001	B/13/11	
20	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Świecznik, poł. XIX w., wys. 57 cm	07.03.2001	B/13/12	
21	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Świecznik paschalny, 2 poł. XVIII w., wys. 114 cm	07.03.2001	B/13/13	
22	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Zamek ślusarski przy drzwiach do kruchty, k. XVII w.	07.03.2001	B/13/14	
23	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Obraz epitafijny nn. dziewczynki przedstawiający Jezusa błogosławiącego dzieci, 100x110 cm	07.03.2001	B/14	

24	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Instrument organowy z dolną częścią obudowy szafy organowej, 1887 r., A. Terletzki, Elbląg	27.02.2009	B/238	
25	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Stalle, XV/XVI w.	15.11.2003	B/102/37	Przeniesione z kościoła paraf. pw. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Grzywnie
26	Rogowo	Kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	Rzeźba anioła, balustrada chóru muzycznego, pocz. XVIII w.	31.01.2005	B/153/85	Przeniesione z kościoła paraf. pw. Św. Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty ze Świerczynek
27	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Ołtarz główny, XVI/XVII, pocz. XVIII w.	03.09.2003	B/94/1	
28	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Obraz Matka Boska z Dzieciątkiem, ołtarz główny, z drewnianą sukienką	03.09.2003	B/94/2	
29	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Obraz Święty Wojciech, ołtarz główny, zasłona, XIX/XX	03.09.2003	B/94/3	
30	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Obraz Święta Barbara, ołtarz główny, zwieńczenie, XVIII/XIX w.	03.09.2003	B/94/4	
31	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Rzeźba zakonnik dominikański, ołtarz główny, gzyms lewa strona, pocz. XVIII w.	03.09.2003	B/94/5	
32	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Rzeźba zakonnik dominikański, ołtarz główny, gzyms prawa strona, pocz. XVIII w.	03.09.2003	B/94/6	
33	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Ołtarz boczny lewy pw. św. Barbary, 1910	03.09.2003	B/94/7	
34	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Obraz Święta Barbara, ołtarz	03.09.2003	B/94/8	

			lewy, nastawa, ok. 1910			
35	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Ołtarz boczny prawy pw. Przemienienia na Górze Tabor, 1910	03.09.2003	B/94/9	
36	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Obraz Przemienienie na Górze Tabor, ołtarz prawy, nastawa, ok. 1910 r.	03.09.2003	B/94/10	
37	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Chrzcielnica, XVIII w.	03.09.2003	B/94/11	
38	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Konfesjonał, 2 poł. XVIII w., 250x92x100 cm	03.09.2003	B/94/12	
39	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Feretron z obrazami: MB Częstochowska; Święty Józef, XIX w.	03.09.2003	B/94/13	
40	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Monstrancja promienista, 1738 r.	03.09.2003	B/94/14	
41	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Pacyfikat, pocz. XVIII w., J. Weintraub?	03.09.2003	B/94/15	
42	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Krzyż ołtarzowy, po 1906, wys. 84 cm	03.09.2003	B/94/16	
43	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/17	
44	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/18	
45	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/19	
46	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/20	
47	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/21	
48	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/22	
49	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/23	
50	Złotoria	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/24	

51	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/25	
52	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/26	
53	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/27	
54	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/28	
55	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/29	
56	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/30	
57	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/31	
58	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/32	
59	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/33	
60	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lichtarz ołtarzowy, po 1906 r., wys. ok. 50 cm	03.09.2003	B/94/34	
61	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Lampa, po 1906 r.	03.09.2003	B/94/35	
62	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Dzwon na wieży, 1883 r., F. Schulz, Gdańsk, 50x49 cm	03.09.2003	B/94/36	
63	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Dzwon na wieży, po 1906, 68x55 cm	03.09.2003	B/94/37	
64	Złоторia	Kościół paraf. pw. Św. Wojciecha	Dzwon na wieży, 1924, 32x30 cm	03.09.2003	B/94/38	

Źródło: Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Toruńskiego na lata 2023 – 2026

Fot. 2. Chór muzyczny z instrumentem w kościele paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rogowie

Źródło: fotografia własna

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej (art. 10 ust 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

5.2.8. Zabytki archeologiczne

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w myśl art. 6 ust. 1 pkt. 3, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki archeologiczne, będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa;
- cmentarzyskami;
- kurhanami;
- relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Narodowy Instytut Dziedzictwa w następujący sposób definiuje pojęcie stanowiska archeologicznego: „Nieruchomy zabytek archeologiczny, zwany także stanowiskiem archeologicznym, to zwarty przestrzennie obszar w obrębie którego występują źródła archeologiczne (zabytki nieruchome i ruchome oraz inne ślady wykorzystania terenu przez człowieka) wraz z otaczającym je kontekstem – tzw. nawarstwieniami kulturowymi, czyli warstwami ziemi, które powstały na stanowisku (np. osadzie pradziejowej) w trakcie jego funkcjonowania w przeszłości.”

Ochrona stanowisk archeologicznych jest niezwykle trudna ze względu na ich specyfikę. Są one nieodnawialne, zatem każda ingerencja, np. podczas prowadzonych badań archeologicznych przyczynia się do nieodwracalnych zmian w układzie nawarstwień. Dziedzictwo zabytków archeologicznych obejmuje zarówno zabytki nieruchome, jak i ruchome. Dlatego też należy stosować zróżnicowaną strategię ochrony. Zabytki archeologiczne, to zabytki na pierwszy pozór niewidoczne, znajdujące się pod ziemią lub pod wodą. Dopiero przebadanie takiego stanowiska daje możliwość zdobycia wiedzy o nim, np. informacje o funkcji stanowiska, jego datowanie. Ochrona zabytków archeologicznych prowadzona jest zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Zaś zrównoważony rozwój to taki rozwój, który zaspokajając potrzeby współczesnych społeczeństw, nie będzie

jednocześnie ograniczać możliwości rozwojowych przyszłych pokoleń. Zakłada równoległy rozwój gospodarki, społeczeństwa i środowiska. W przypadku nieodnawialnych zasobów dziedzictwa archeologicznego oznacza to ochronę zabytków archeologicznych in situ, czyli w miejscu ich pierwotnego występowania, przez zachowanie ich dla przyszłych pokoleń w stanie możliwie nienaruszonym.

W przypadku prowadzenia robót budowlanych w sytuacji, gdy miejsce prowadzenia prac znajduje się w strefie ochrony archeologicznej, obowiązujące są ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wskazującego na ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. W sytuacji, gdy na danym obszarze nie występuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, wiążące są zapisy zawarte w decyzji o warunkach zabudowy.

W przypadku prowadzenia robót budowlanych, gdy miejsce prowadzenia prac nie znajduje się w strefie ochrony archeologicznej ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obliguje wykonawcę (inwestora) do konkretnych zachowań w myśl art. 32. ust. 1.: Kto, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest obowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Dalej, zgodnie z ust. 5.: Po dokonaniu oględzin odkrytego przedmiotu wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję:

- 1) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot nie jest zabytkiem;
- 2) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot jest zabytkiem, a kontynuacja robót nie doprowadzi do jego zniszczenia lub uszkodzenia;
- 3) nakazującą dalsze wstrzymanie robót i przeprowadzenie, na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej finansującej te roboty, badań archeologicznych w niezbędnym zakresie.

W sytuacji gdy wykonawca nie dostosuje się do zaleceń zawartych w art. 32. ust. 1., art. 115. ust. 1 mówi o dalszych konsekwencjach: Kto niezwłocznie nie powiadomił wojewódzkiego konserwatora zabytków lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta) albo dyrektora urzędu morskiego o odkryciu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, a także nie wstrzymał wszelkich robót mogących uszkodzić lub zniszczyć znaleziony przedmiot i nie zabezpieczył, przy użyciu dostępnych środków, tego przedmiotu i miejsca jego znalezienia, podlega karze grzywny. W ustępie 2. mowa jest o grzywnie w wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

W przypadku znalezienia zabytku archeologicznego ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obliguje w takiej sytuacji do konkretnego zachowania. W artykule 33. ust. 1 czytamy: Kto przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Art. 35. ust. 1. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jasno rozstrzyga: Przedmioty będące zabytkami archeologicznymi odkrytymi, przypadkowo znalezionymi albo pozyskanymi w wyniku badań archeologicznych, stanowią własność Skarbu Państwa.

Osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda, jeżeli dopełniły one obowiązków wymienionych w ustawie (art. 34. ust. 1.).

Art. 116 określa konsekwencje finansowe z niewywiązania się z art. 33. ust. 1.: Kto niezwłocznie nie powiadomił wojewódzkiego konserwatora zabytków lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta) albo dyrektora urzędu morskiego o przypadkowym odkryciu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, a także nie zabezpieczył, przy użyciu dostępnych środków, tego przedmiotu i miejsca jego znalezienia, podlega karze grzywny. W ustępie 2. mowa jest o grzywnie w wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

Prowadzenie badań archeologicznych zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wymaga wcześniejszego uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Obowiązek ten, w odróżnieniu do zabytków nieruchomych i zabytków ruchomych, obejmuje nie tylko prowadzenie badań przy zabytkach archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, lecz przy wszystkich obiektach spełniających definicję zabytku archeologicznego.

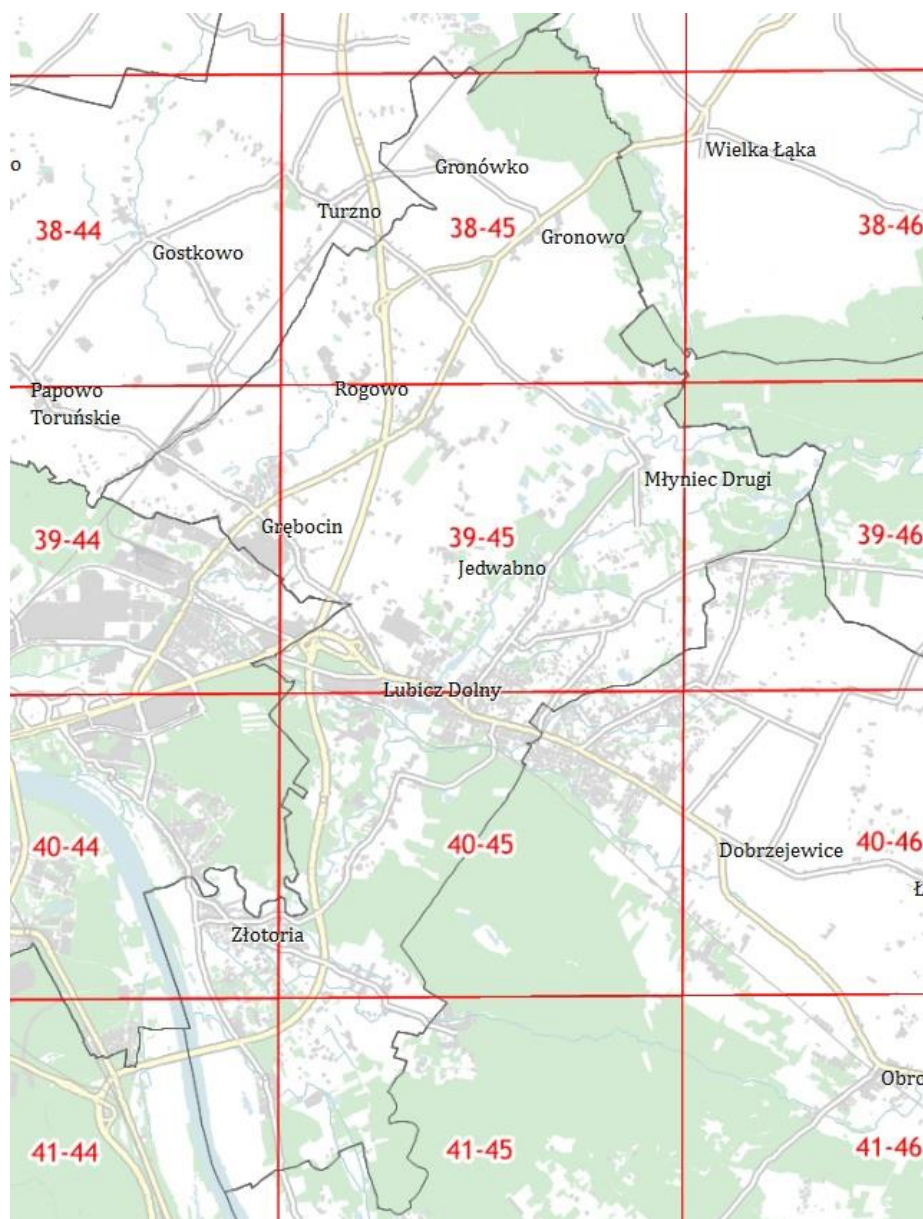
Niezwykle ważną regulacją dotyczącą zabytków archeologicznych są przepisy art. 31 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z ww. art. osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego – jest obowiązana pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków. Wyjątek stanowi art. 82a ust. 1 ww. ustawy.

Na terenie Gminy Lubicz znajduje się 440 stanowisk archeologicznych, w tym 2 wpisane do rejestru zabytków. Ww. stanowiska znalazły się w gminnej ewidencji zabytków archeologicznych Gminy Lubicz. W 2025 r. karty gminnej ewidencji zabytków stanowisk archeologicznych zostały zaktualizowane, i uzyskały pozytywną opinię Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Z dniem 4 października 2019 r. Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniono rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Tym samym zmieniony został wzór karty adresowej gminnej ewidencji zabytku. Biorąc pod uwagę powyższe, gminna ewidencja zabytków Gminy Lubicz została dostosowana do obecnych wymogów prawnych. Stanowi ona podstawową wiedzę na temat zachowanego dziedzictwa materialnego gminy i zarazem jest najpełniejszym udokumentowanym katalogiem obiektów zabytkowych występujących w Gminie Lubicz. Wszystkie nieruchome zabytki archeologiczne ujęte w GEZ przedstawione zostały w załączniku nr 2.

Poniżej przedstawiono obszary AZP, które znajdują się na terenie gminy. Stwierdza się, że 10 obszarów AZP nachodzi na teren Gminy Lubicz: 37-45, 38-44, 38-45, 39-44, 39-45, 39-46, 40-44, 40-45, 41-44, 41-45. Najmniejszym stopniem pokrycia charakteryzuje się obszar 37-45 i na jego terenie w granicach

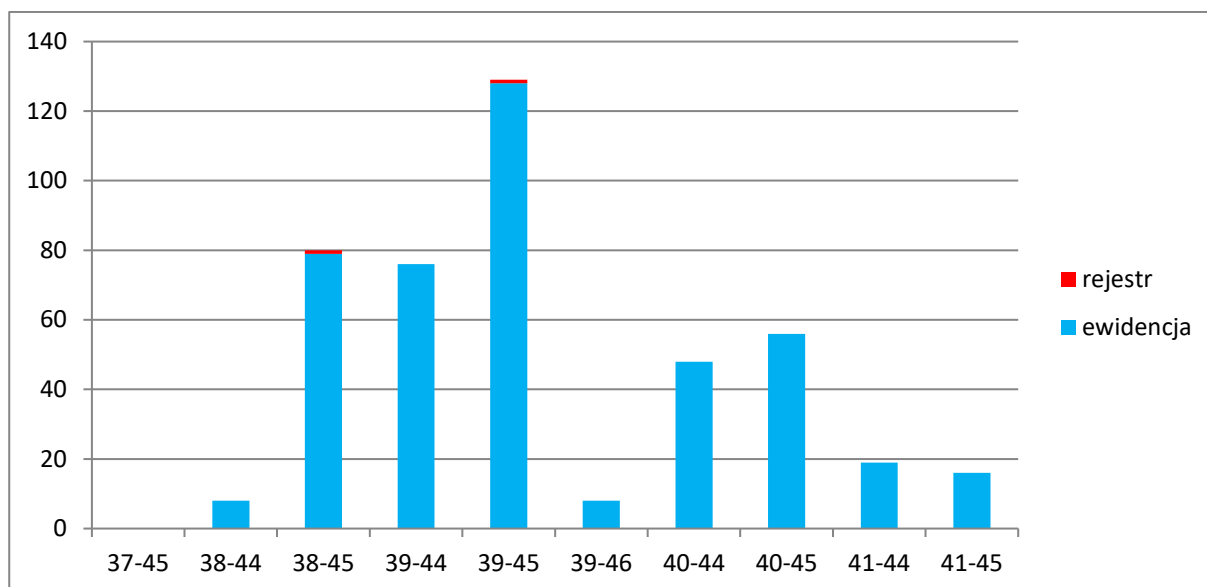
gminy nie odnotowano stanowisk archeologicznych. Z kolei największy obszar pokrycia sektora AZP przypada na AZP 39-45.

Ryc. 23. Obszary AZP na terenie Gminy Lubicz

Źródło: www.mapy.zabytek.gov.pl

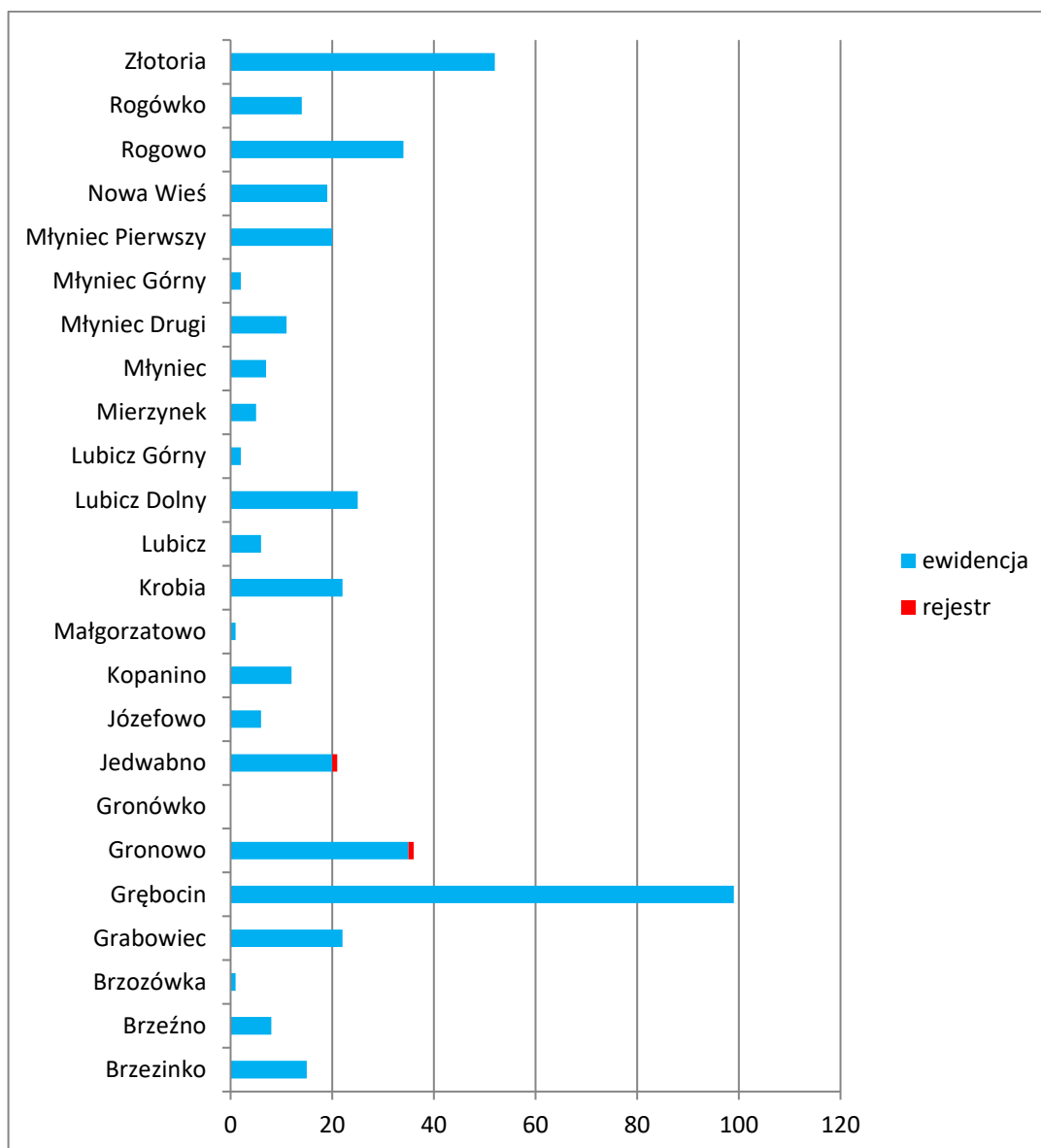
Najwięcej stanowisk archeologicznych odnotowano na obszarach: 39-45 (129) oraz na obszarze 38-45 (80) i 39-44 (po 76) i jest to niespełna 65% wszystkich stanowisk archeologicznych z terenu gminy. Stanowiska odnotowano jeszcze na obszarach: 38-44, 39-46, 40-44, 40-45, 41-44 i 41-45. Należy zaznaczyć, że rozmieszczenie stanowisk na terenie gminy jest w miarę równomierne. Wyjątek stanowi północna część gminy, gdzie nagromadzenie stanowisk archeologicznych jest bardzo małe.

Wyk. 1. Liczba stanowisk archeologicznych z podziałem na sektory AZP

Źródło: opracowanie własne

Na terenie gminy znajduje się 440 stanowisk archeologicznych, w tym 2 stanowiska wpisane do rejestru zabytków. Niemal we wszystkich miejscowościach odnotowano omawiane zabytki, stanowisk archeologicznych nie odnotowano jedynie w Gronówku. Występuje tu również 95 stanowisk o nieustalonej lokalizacji. Część stanowisk posiada ustalenia ochronne w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Najwięcej zaewidencjonowanych stanowisk znajduje się w Grębocinie – 99 oraz Złotorii – 52. Przynajmniej 20 stanowisk odnotowano jeszcze w Rogowie, Młyńcu Pierwszym, Lubiczu Dolnym, Krobi, Jedwabnie, Gronowie i Grabowcu. Na terenie pozostałych jednostek ich liczba nie przekroczyła 19.

Wyk. 2. Liczba stanowisk archeologicznych z podziałem na miejscowości

Źródło: opracowanie własne

Funkcje poszczególnych stanowisk są niekiedy mocno zróżnicowane. Wielokrotnie na poszczególnych stanowiskach stwierdzono współwystępowanie pozostałości osadniczych z różnych okresów chronologicznych. I tak np. w miejscowości Rogowo znajduje się stanowisko wielokulturowe, z odnotowanymi różnymi chronologiami, które świadczą o ciągłości osadniczej na tych terenach – aż 7 faktów osadniczych.

Tabela 4. Stanowisko archeologiczne najbardziej zróżnicowane chronologicznie

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr w miejsc.	Nr na obsz.	Funkcja obiektu	Chronologia
1	Rogowo	38-45	22	77	ślad osadnictwa	neolit
					osada	kultura ceramiki wstęgowej rytej
					osada	kultura ceramiki wstęgowej klutej
					osada	kultura pucharów lejkowatych
					osada	schyłkowy neolit
					osada	halsztat – okres lateński
					ślad osadnictwa	późne średniowiecze

Źródło: opracowanie własne na podstawie GEZ

W ramach istniejącego zasobu archeologicznego stwierdzono zaewidencjonowanie różnych rodzajów stanowisk archeologicznych, które wymieniono w poniższej tabeli. Z powyższego zestawienia wynika, że najwięcej odnotowano śladów osadnictwa – 401 oraz osad – 270.

Tabela 5. Zróżnicowanie stanowisk archeologicznych ze względu na określone funkcje

Lp.	Funkcja obiektu	Ilość
1	ślad osadnictwa	401
2	osada	270
3	nieokreślone	46
4	cmentarzysko	22
5	znalezisko luźne	19
6	krzemienica	14
7	punkt osadniczy	11
8	obozowisko	8
9	grób	3
10	grodzisko	3
11	skarb	2
12	grób skrzynkowy	2
13	grób kloszowy	1
14	ruiny zamku	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie GEZ

Na terenie gminy występują stanowiska archeologiczne z okresu od epoki kamienia do okresu nowożytnego. Znajdują się tu fakty osadnicze datowane niemal na cały przekrój chronologii archeologicznej. Oprócz wyżej wymienionych okresów, znajdują się tu stanowiska z mezolitu, neolitu, epoki brązu, epoki żelaza, czy średniowiecza. Pod względem przynależności określonej i sprecyzowanej przynależności kulturowej najstarsze stanowiska z terenu gminy pochodzą z epoki kamienia i znajdują się w: Brzezinku, Grabowcu, Grębocinie, Gronowie, Jedwabnie, Kopaninie, Krobi, Lubiczu Dolnym, Młyńcu Pierwszym, Nowej Wsi, Rogowie, i Złotorii. Pradawni mieszkańcy z terenów obecnej gminy zasiedlali niemal cały teren gminy. Przynależeli do różnych kultur: komornicka, ceramiki wstęgowej, ceramiki wstęgowej rytej, ceramiki wstęgowej klutej, lendzielska, pucharów lejkowatych, amfor kulistych, ceramiki sznurowej, iwieńska, łużycka, pomorska, grobów kloszowych, przeworska, prapolska. Najczęściej występujące kultury na terenie Gminy Lubicz to kultura pucharów lejkowatych z neolitu datowana na 3700-1900 r. p.n.e. oraz kultura łużycka z epoki brązu datowana na 1350-400 r. p.n.e. Obraz osadnictwa wydaje się niepełny ze względu na możliwe utrudnienia prowadzenia badań na terenach leśnych – północna część gminy. Co nie oznacza, że mogą tam znajdować się nowe obiekty.

Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych nie posiada własnej formy krajobrazowej, tj. są to stanowiska wziemne. Wszelkie prace inwestycyjne prowadzone przez Gminę Lubicz, które związane były z pracami ziemnymi stanowiącymi potencjalne zagrożenie dla zabytków archeologicznych

uzgadniane były z WKZ. Należy pamiętać, że do istotnych zagrożeń dla stanowisk archeologicznych należy zaliczyć czynniki naturalne, np. działalność rzek, czy czynniki ludzkie związane z pracami ziemnymi, jak np.:

- kanalizacja;
- wodociągi;
- inwestycje mieszkaniowe, usługowe i przemysłowe;
- budowa dróg, obwodnic;
- lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa;
- planowane zalesienia;
- melioracje;
- regulacje cieków wodnych i budowa zbiorników retencyjnych;
- głęboka orka;
- gwałtowne zjawiska atmosferyczne.

Do innego typu zagrożeń należy zaliczyć działalność nielegalnych poszukiwaczy zabytków, którzy mogą na trwale uszkodzić historyczne nawarstwienia zabytku.

W przypadku zadań inwestycyjnych prowadzonych przez Gminę Lubicz, które mogłyby występować w kolizji ze stanowiskami archeologicznymi, a także pracami polegającymi na pracach ziemnych, np. budowa, czy modernizacja dróg, wszelkie prace uzgadniane będą z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Wszystkie stanowiska archeologiczne podlegają ochronie.

Baza danych o stanowiskach archeologicznych nie jest bazą zamkniętą i ma charakter zbioru otwartego.

Zgodnie ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubicz, dla stanowisk archeologicznych nieobjętych wpisem do rejestru zabytków oraz gródka stożkowatego w Brzezinku wskazuje się, że obszary te są dostępne do celów inwestycyjnych, pod warunkiem szczegółowego uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków zakresu i formy integracji w substancję stanowiska. Uzgodnienie takie winno następować zarówno na etapie przygotowania zmiany planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego, jak i wydawania przez Gminę warunków zabudowy i zagospodarowania terenu.

Ponadto dla stanowisk archeologicznych nieposiadających własnej formy krajobrazowej występuje konieczność wykonania archeologicznych badań wykopaliskowych poprzedzających procesy inwestycyjne. Wiąże się to z koniecznością wyprzedzającego zawiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o przystąpieniu do przygotowań inwestycji.

Na terenie Gminy Lubicz znajdują się 2 stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Ich krótka charakterystyka znajduje się w poniższej tabeli.

Tabela 6. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Źródło: dane NID

Grodzisko w Gronowie położone jest nad Strugą Rychnowską. Znajduje się w odległości ok. 2,2 km w linii prostej od kościoła parafialnego w Gronowie. Usytuowane zostało na skraju wysoczyzny, tuż przy wyżłobionej przez strugę dolinie. Jego teren pokrywa las. Szczyt wału wznosi się na wysokość ok. 10-12 m od poziomu rzeki. Od wysoczyzny grodzisko odcięte jest od południa i zachodu fosą o wysokości 2-3 m z wałem na 4 m. Chronologia grodziska podzielona jest na 3 fazy: XVII-XI w. jako grodzisko podkowiaste, 2 poł. XI w. z konstrukcjami drewnianymi oraz późne średniowiecze z grubością warstwy na 4 m. Wtedy też uległo przebudowie, a majdan zasypano. Zabytek badany był przez archeologów z UMK w Toruniu w latach 80. XX w. Podczas prac odnaleziono ceramikę naczyniową i grzebień.

Ryc. 24. Lokalizacja grodziska w Gronowie

Źródło: www.mapy.zabytek.gov.pl

Grodzisko w Jedwabnie (niem. Schwedenschanze) położone jest bezpośrednio przy korycie rzeki Drwęcy, około 1,5 km. na południowy wschód od zabudowań wsi Jedwabno. Zajmuje ono obszar nieznacznie wypiętrzonej terasy rzecznej. W rezultacie erozyjnego działania Drwęcy pozostała jedynie część masywu grodziska o pierwotnej formie prawdopodobnie eliptycznej. Zachowana część pierwotnego grodziska obejmuje powierzchnię około 70 x 50 m., ze śladami wałów od strony południowej i fragmentarycznie zachodniej. W południowo-zachodniej części grodziska w wale rysuje się wyraźne zagłębienie, prawdopodobnie ślad pierwotnej bramy grodu. Bezpośrednio na zachód od grodziska widoczne są zagłębienia terenu, będące śladem zasypanej, dookólnej fosy. W trakcie wieloletnich badań tego obiektu stwierdzono mocno zniszczone nawarstwienia kulturowe pochodzące

z okresu od VIII do XIII w., na których zalegała około 1-metrowa warstwa późnośredniowieczna. Z materiałów zabytkowych ruchomych w trakcie kampanii wykopaliskowych uzyskano znaczną ilość ułamków naczyń, przedmiotów żelaznych, ułamki cegieł, kości zwierzęce i inne.

Ryc. 25. Lokalizacja grodziska w Jedwabnie

Źródło: www.mapy.zabytek.gov.pl

5.2.9. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie Gminy Lubicz znajduje się Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa w Grębocinie. Obiekt, w którym mieści się muzeum to dawny kościół ewangelicki, który został zaadaptowany na potrzeby jednostki w 2004 r. Od początku istnienia prowadzone są tu zajęcia edukacyjne dla dzieci, młodzieży i dorosłych, których atutem jest żywa lekcja historii w niecodziennym otoczeniu zabytkowego gotyckiego kościoła. Swój profil Muzeum czerpie z bogatej historii XVIII-wiecznej papierni w Lubiczu i Pruskiej Łące oraz XIX-wiecznej historii drukarstwa toruńskiego. Obecnie znajduje się w nim siedziba prywatnego Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa założone przez artystkę Agatę Dworzak-Subocz i konserwatora Dariusza Subocza. W muzeum znajdują się trzy działy: papierniczy, drukarski i piśmienniczy.

Dział papierniczy:

- współczesny oraz XIX-wieczny holender (młyn papierniczy);
- replika XVII-wiecznego europejskiego stanowiska do czerpania papieru;
- replika azjatyckiej kadzi do czerpania papieru;
- kolekcja sit żeberkowych, azjatyckich oraz filigranów;
- zbiór papierów ze znakami wodnymi;
- kolekcja papierów z różnych stron świata.

Dział drukarski:

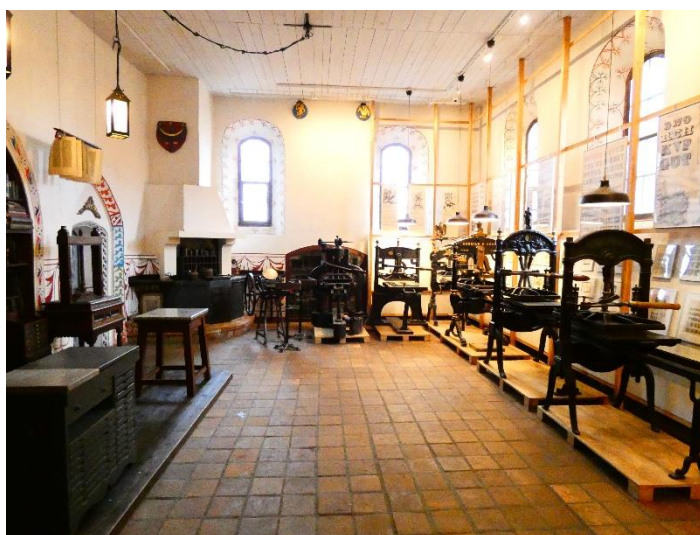
- unikatowy zbiór azjatyckich matryc drukarskich z terenów Chin, Japonii, Tybetu i Indii;
- warsztat Jana Gutenberga z repliką jego prasy drukarskiej;
- kopia faksymilowa Biblii Jana Gutenberga;
- stanowisko do odlewania czcionek;
- drewniane i ołowiane czcionki różnych krojów;
- bogaty zbiór XIX-wiecznych pras typograficznych i graficznych;
- reprint karty z dzieła Mikołaja Kopernika;

- przykłady grafiki artystycznej (techniki metalowe – akwaforta, akwatinta).

Dział piśmienniczy:

- stylizowane na średniowieczne skryptorium z imitacjami średniowiecznych pulpitów;
- zbiór dawnych materiałów piśmienniczych: tabliczki łupkowe, woskowe; stylusy;
- papirus egipski;
- naturalnych rozmiarów pergamin;
- zbiór szklanych kałamarzy.

Fot. 3. Wnętrze Muzeum w Grębocinie

Źródło: fotografia własna

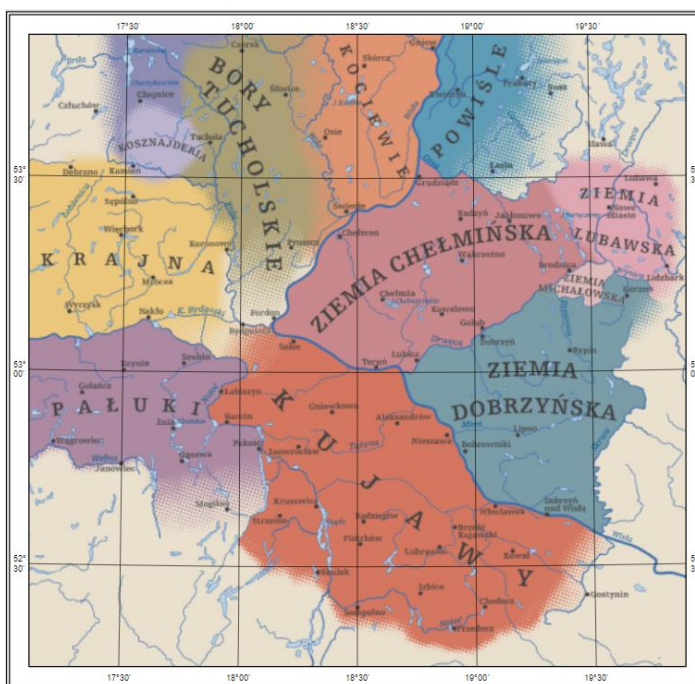
5.2.10. Dziedzictwo niematerialne

Narodowy Instytut Dziedzictwa definiuje dziedzictwo niematerialne jako tradycję, żywe niematerialne przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom, takie jak:

- tradycje i przekazy ustne między innymi bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, lamenty pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne w tym tradycje muzyczne wokalne, instrumentalne i taneczne, widowiska religijne, karnawałowe i doroczne;
- praktyki społeczno-kulturowe takie jak zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne, chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremonie lokalne i środowiskowe, zwyczaje odpustowe i pielgrzymki, gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania, praktyki służące nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich, sposoby składania życzeń, tradycyjne wyobrażenia o wszechświecie na przykład meteorologia ludowa;
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata; tradycyjne sposoby leczenia; zamawiania miłosne i medyczne;
- wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Zgodnie z Konwencją UNESCO w sprawie dziedzictwa niematerialnego jego definicja brzmi następująco: „Niematerialne dziedzictwo kulturowe” oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa

Przynależność etnograficzna Gminy Lubicz jest złożona. Leży ona na pograniczu 3 regionów etnograficznych: Kujaw, Ziemi Chełmińskiej i Ziemi Dobrzyńskiej. Południowa część gminy przynależy do Ziemi Dobrzyńskiej, a północna do Ziemi Chełmińskiej. Ziemia Chełmińska z historyczną stolicą w Chełmnie stanowi część Pomorza Nadwiślańskiego, niegdyś była jednostką terytorialną I Rzeczypospolitej. Z kolei Ziemia Dobrzyńska z historyczną stolicą w Dobrzyniu nad Wisłą stanowi region historyczno-etnograficzny w środkowej Polsce. Również za czasów I Rzeczypospolitej była to jednostka terytorialna.

Źródło: www.atlas.kujawsko-pomorskie.pl

Zespoły

Na terenie gminy funkcjonują zespoły i chóry, które poprzez swoją działalność artystyczną przyczyniają się do zachowania niematerialnego dziedzictwa gminy. Należy do nich zaliczyć następujące grupy:

- Kapela „Dolina Drwęcy” z Lubicza Górnego;
- Chór „Pokolenia” z Lubicza Dolnego;
- Chór „Arka” z Lubicza Dolnego;
- Chór „Dolina Drwęcy” z Lubicza Górnego;
- Chór „Złota Jesień” z Grębocina;
- Chór „Lubiczanie” z Lubicza Górnego.

Koła Gospodyń Wiejskich

Na terenie Gminy Lubicz działają Koła Gospodyń Wiejskich, które poprzez swoją działalność przyczyniają się do propagowania i promocji dziedzictwa niematerialnego gminy. To dobrowolne i niezależne organizacje, których celem jest m.in. kontynuacja oraz przekazywanie kolejnym pokoleniom tradycji lokalnych. Dbają o dorobek kulturowy, promują „Małą Ojczyznę” poprzez występy i wystawy na piknikach, festynach, dożynkach i innych imprezach. Koła Gospodyń Wiejskich dbają o tradycję, tożsamość i historię gminy, wspierają lokalne dziedzictwo kulturowe. Jednym z ich zadań jest kultywowanie tradycji ludowych. Należy do nich zaliczyć następujące KGW zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Kół Gospodyń Wiejskich:

- Koło Gospodyń Wiejskich „Ambasadorki Krobi” w Krobi;
- Koło Gospodyń Wiejskich „Kreatywna Dolina” w Młyńcu Drugim;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Brzeźnie;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Kopaninie;
- Koło Gospodyń Wiejskich „Razem dla Gronowa” w Gronowie;
- Koło Gospodyń Wiejskich Rogowianki;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Grębocinie;
- Koło Gospodyń Wiejskich „Od Pokoleń” w Mierzynku;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Złotorii „Przebojowe Złotorianki”;
- Koło Gospodyń Wiejskich „Ale Babki” w Rogówku;
- Koło Gospodyń Wiejskich Pod Dębem w Nowej Wsi;
- Koło Gospodyń Wiejskich Swojskie Klimaty w Lubiczu Dolnym;
- Koło Gospodyń Wiejskich „Aktywny Zakątek” Jedwabno Gm. Lubicz;
- Koło Gospodyń Wiejskich „Dziewczyny ze Żwirowej” Doliny w Młyńcu Pierwszym.

Pozostałe organizacje związane z dziedzictwem

Na terenie Gminy Lubicz występują również stowarzyszenia i organizacje, które w swojej działalności statutowej realizują zadania związane z dziedzictwem kulturowym, należy do nich zaliczyć:

- Fundacja „Ośrodek Inicjatyw Lokalnych Anro” w Złotorii. Celem fundacji jest m.in. wspieranie krajoznawstwa, rekreacji i turystyki, promowanie i rozwój kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji;
- Fundacja Medium w Złotorii. Celem fundacji jest m.in. wspieranie i realizowanie zadań związanych z rewitalizacją i odbudową zabytków kultury i historii;

- Fundacja „Werwa” w Rogowie. Celem fundacji jest m.in. propagowanie walorów turystycznych i krajobrazowych kraju, ze szczególnym uwzględnieniem walorów województwa kujawsko-pomorskiego, prowadzenie działalności edukacyjnej, kulturalnej i oświatowej, organizowanie przedsięwzięć turystycznych, krajoznawczych, wypoczynkowych, promocja kultury, w szczególności tworzonej przez ludzi młodych i do nich adresowanej;
- Fundacja Nabierz Ducha w Lubiczu Górnym. Celem fundacji jest m.in. podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
- Fundacja Strumienie w Grębocinie. Celem fundacji jest m.in. edukacja i promocja kultury i sztuki, propagowanie ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Lubicza „Wspólnota” w Lubiczu Górnym. Celem Stowarzyszenia jest m. in. popularyzowanie wiedzy kulturalnej wśród społeczeństwa;
- Stowarzyszenie Klub Miłośników Lubicza Górnego w Lubiczu Górnym. Celem Stowarzyszenia jest m. in. wspieranie i organizowanie działalności kulturalnej, sportowej oraz turystycznorozrywkowej mieszkańców w celu aktywnego spędzania wolnego czasu;
- Stowarzyszenie Historia Ziemi Polskiej w Lubiczu Górnym. Celem Stowarzyszenia jest m. in. prowadzenie działań na rzecz ochrony i zachowania polskich dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, podtrzymywanie i popularyzacja tradycji narodowej;
- Stowarzyszenie Mieszkańcy Grębocina w Grębocinie. Celem Stowarzyszenia jest m. in. wspieranie inicjatyw obywatelskich i podejmowanie działań na rzecz kultury, w zakresie sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji;
- Stowarzyszenie „Lubicz – wspólna sprawa”. Celem Stowarzyszenia jest m. in. organizowanie imprez o charakterze sportowym, turystycznym i kulturalnym dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych, działania na rzecz zachowania i rozwoju lokalnej tożsamości, przekazywanie dziedzictwa kulturowego następnym pokoleniom.

Kulinaria

Młyniecki pasztet - pasztet z soczewicy z żurawiną.

Gronowski pasztet – pasztet z gęsi - zwyciężył w konkursie na najsmaczniejszy pasztet podczas Gminnego Święta Kobiet w Lubiczu Górnym w 2020 roku.

Legendy

Źródełko w Brzezinku – wśród okolicznej ludności krąży legenda, że cesarz Napoleon I wracając spod Moskwy, zatrzymał się w Brzezinku niedaleko dzisiejszej kaplicy św. Rocha, gdzie było źródełko. Przemyczał tam oczy swoich znużonych koni. Woda widocznie podziałała, skoro do dzisiaj w miejscowi chodzą tam wierząc w cudowne właściwości ruczaju. W latach 70. XX w. proboszcz parafii z Gronowa udrożnił źródełko, później zadbano o lepszą drogę, która wije się do niego w dół, po skarpie opodal kaplicy.

Wydarzenia kulturalne

Celem zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, na terenie Gminy Lubicz organizowane są różne wydarzenia integracyjne. Należy do nich zaliczyć m. in. następujące imprezy zorganizowane w 2025 r.:

- 28.06 – Festyn Święto Mierzynka,
- 15.08 – Dożynki sołeckie w Młyńcu Pierwszym;
- 31.08 – Dożynki sołeckie w Gronowie;
- 7.09 – Apel Poległych w Złotorii przy obelisku w Złotorii,
- 13.09 – Dożynki w Rogowie;
- 20.09 – Święto Pokoju w Złotorii przy ruinach zamku;
- 10.10 – Spotkanie kół KGW, świetlica w Młyńcu Drugim;
- 18.10 – Święto pieczonego ziemniaka w Krobi;
- 18.10 – Święto pieczonego ziemniaka dla KGW z gminy Lubicz, przy świetlicy w Mierzynku;
- 21.10 – Spotkanie autorskie z Katarzyną Kluczajd, Gminna Biblioteka Publiczna;
- 11.11 – Obchody Święta Niepodległości, Lubicz Górny;
- 26.11 – 70-lecie Gminej Biblioteki Publicznej, Lubicka Przystań Integracji, Lubicz Dolny;
- 18.12 – Wspólne pieczenie pierników dla dzieci w Mierzynku.

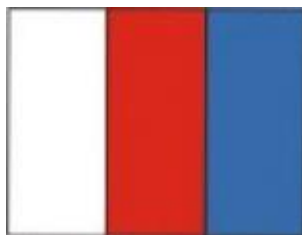
Herb Gminy

Transformacja ustrojowa na przełomie lat 80. i 90. XX w. spowodowała wśród mieszkańców Polski chęć przemian i poczucie wolności. Z biegiem czasu poszczególne regiony kraju mając na uwadze odrębną historię, tradycje, zwyczaje zaczęły zwracać uwagę na tożsamość lokalną. Jednostki samorządowe mogły dokonać ponownej oceny faktycznego stanu historii regionu i związanych z nią symboli. W związku z tym Rada Gminy Lubicz zatwierdziła herb Gminy Lubicz na sesji 29 czerwca 2001 r.

Wzór herbu nawiązuje do tradycji heraldycznej gminy Lubicz, która jako gmina wiejska posiadała swoją pieczęć już w końcu XIV wieku, a źródłowe potwierdzenie jej istnienia pochodzi z około 1400 r. Na podstawie opracowania Mariana Gumowskiego z 1939 r. pt. „Pieczęcie i herby miast pomorskich”, znajdującego się w zbiorach Biblioteki Akademickiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, ustalono wzór i kolorystykę pieczęci. W oparciu o te dane Stanisław Lackowski opracował wzór herbu i pieczęci. Herbem Gminy Lubicz jest postać św. Andrzeja Apostoła w szatach czerwonych trzymającego duży, ukośny krzyż w kolorze srebrnym. Jego prawa dłoń znajduje się w prawym górnym narożu, a lewa podtrzymuje krzyż w miejscu skrzyżowania belek. Tło stanowi kolor błękitny. Tarcza typu hiszpańskiego w dolnej części zaokrąglona, z czarną obwiednią.

Ryc. 27. Herb Gminy LubiczŹródło: www.lubicz.pl**Flaga Gminy**

Flaga gminy ma postać prostokątnego płata materiału, składającego się z trzech jednakowej szerokości słupów w kolorach (patrząc od części przydrzewcowej): białym, czerwonym i niebieskim. Flaga jest podnoszona na budynku urzędu w czasie sesji rady oraz wszelkich uroczystości gminnych.

Ryc. 28. Flaga Gminy LubiczŹródło: www.lubicz.pl**Hymn Gminy**

Gmina Lubicz posiada też własny hymn, autorstwa nauczycieli Szkoły Podstawowej w Lubiczu Górnym.

„Hymn Gminy Lubicz”

słowa: Hanna Targońska, Ariel Radomiński

*W sercu Ojczyzny, nad brzegiem Drwęcy,
gdzie na odległość woń sieje chleb,
leży nasz Lubicz, wolny na zawsze,
w chłodnym schronieniu najpiękniejszych drzew.*

Ref.

*Przyrzekamy ziemio Ci,
dobry śnić tu sen.*

Ziemio, to nasz hymn!

Tchnij w serca pieśń!

*Przyrzekamy ziemio Ci,
lubicki śnić sen.*

*Ziemio z naszych dni,
pokaż nam cel!
Z kajdan zaborów gród nasz znów powstał,
choć z ran tak długo śczyła się krew
Świętego Andrzeja. Krzyż go uchronił.
Patronie od Boga, przyjmij nasz śpiew.
Ref.*

W związku z przytoczonymi powyżej przykładami należy stwierdzić, że na terenie gminy występują pewne elementy dziedzictwa niematerialnego. Powyżej wymienione elementy niematerialne należy zachować i pielęgnować dla obecnych mieszkańców oraz kolejnych pokoleń.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje w art. 7 następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na terenie Gminy Lubicz nie odnotowuje się:

- wpisu na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznania za pomnik historii;
- utworzenia parku kulturowego, który może być utworzony na podstawie uchwały Rady Gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w myśl art. 16, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Większość miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego odnosi się do ochrony obiektów zabytkowych znajdujących się w Gminie Lubicz.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami precyzuje zapisy dotyczące rejestru zabytków w art. 9 oraz art. 10. Poniżej przytoczono najważniejsze zapisy odnoszące się do zabytków rejestrowych.

Art. 9 ust. 1: Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Art. 10 ust. 1: Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku.

W Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Toruniu prowadzone są trzy rejestry zabytków:

Rejestr zabytków nieruchomych (księga A).

Rejestr zabytków ruchomych (księga B).

Rejestr zabytków archeologicznych (księga C).

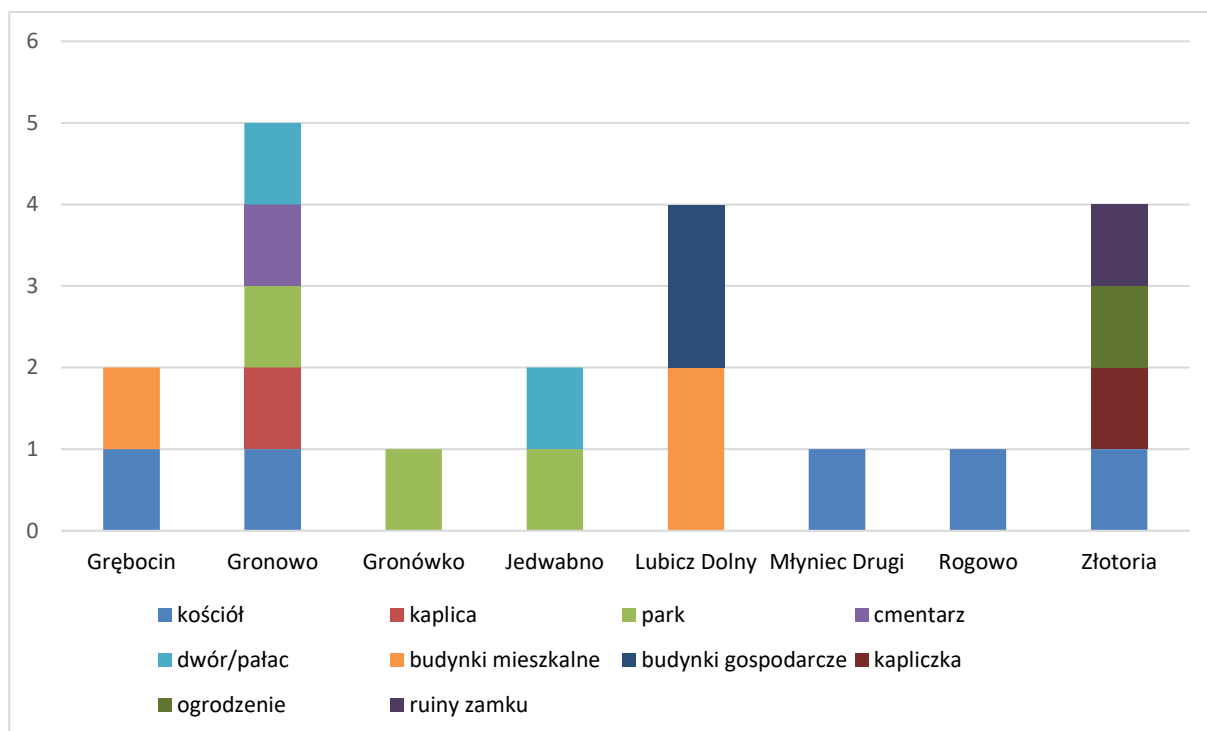
Na terenie Gminy Lubicz odnotowuje się 2 stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków archeologicznych (Gronowo, Jedwabno) oraz 64 pozycje wpisane do rejestru zabytków ruchomych (wyposażenia kościołów w: Młyńcu, Rogowie i Złotorii). Obiekty te zostały opisane szerzej we wcześniejszych podrozdziałach.

Na terenie Gminy Lubicz znajduje się 14 wpisów do rejestru zabytków. Niemniej, decyzje o wpisie obejmują zazwyczaj nie pojedynczy obiekt, a zespół obiektów. Przyjmując powyższą interpretację należy stwierdzić, że na terenie gminy znajduje się 20 pojedynczych pozycji na terenach objętych wpisem do rejestru. Pod wspólnym numerem wpisano następujące obiekty:

- pałac i park w Jedwabnie;
- willa dyrektora, magazyn zbożowy (Getreidespeicher), młyn pszenney z magazynami mąki i otrąb, dom nr 8 – obiekty z zespołu młyna w Lubiczu Dolnym;
- kościół rzymskokatolicki parafialny pw. św. Wojciecha, kapliczka na terenie cmentarza, ogrodzenie cmentarza przykościelnego w Złotorii.

Zabytki rejestrowe charakteryzują się różnorodnością pod względem funkcji. Wyodrębniono 10 charakterystycznych rodzajów zabytków (wykres 3). Największą grupę zabytków wpisanych do rejestru stanowią kościoły (5) w: Grębocinie, Gronowie, Młyńcu Drugim, Rogowie i Złotorii. Kolejnymi najliczniejszymi grupami zabytków rejestrowych są parki (3) w: Gronowie, Gronówku i Jedwabnie oraz budynki mieszkalne (3) w: Grębocinie (willa) oraz Lubiczu Dolnym (willa dyrektora i dom nr 8 w zespole młyna). W rejestrze zabytków znalazły się także obiekty rezydencjonalne (2): pałac w Gronowie i dwór w Jedwabnie oraz budynki gospodarcze (2): magazyn zbożowy (Getreidespeicher), młyn pszenney z magazynami mąki i otrąb w zespole młyna w Lubiczu Dolnym. Ponadto do rejestru zabytków wpisano zabytki występujące pojedynczo ze względu na daną funkcję: kaplica grobowa w Gronowie, cmentarz rodowy w Gronowie, kapliczka w Złotorii, ogrodzenie cmentarza przykościelnego w Złotorii, ruiny zamku w Złotorii.

Na terenie Gminy Lubicz wpisy do rejestru zabytków nieruchomości terytorialnie obejmują 8 miejscowości. Miejscowością, w której odnotowano najwięcej wpisów jest Gronowo – 5 pozycji. Znaczna liczba obiektów zabytkowych znajduje się także w Złotorii i Lubiczu Dolnym – po 4. Po 2 zabytki odnotowuje się w Grębocinie i Jedwabnie, a po 1 w Gronówku, Młyńcu Drugim i Rogowie.

Wyk. 3. Ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków z uwzględnieniem ich funkcji z terenu Gminy Lubicz

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru zabytków

W poniższej tabeli przedstawiono spis zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Obiekty te datowane są od XIII w. do XX w. Większość z nich pochodzi z pocz. XX w. i XIX w. Najstarszym obiektem wpisanym do rejestru zabytków na terenie gminy jest kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. św. Mikołaja Biskupa w Gronowie o genezie XIII-wiecznej. Obiektami średniowiecznymi są także kościoły w Grębocinie i Rogowie z przełomu XIII i XIV w. oraz XV-wieczne ruiny zamku w Złotorii. Wykaz wszystkich obiektów znajdujących się w rejestrze z ich podstawowymi informacjami zamieszczono poniżej.

Tabela 7. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres/Lokalizacja	Datowanie	Wpis do rejestru zabytków
1	Grębocin	willa	Dworcowa 64	Pocz. XX w.	A/229 decyzją z dn. 04.11.1986 r.
2	Grębocin	kościół ewangelicki „stary”, ob. Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa	Szkolna	XIII/XIV w., 1687 r.	A/377 decyzją z dn. 30.04.1930 r. i 07.10.1954 r.
3	Gronowo	pałac w zespole pałacowo-parkowym	27	II poł. XIX w., przeb. lata 20-30-te XX w.	A/22 decyzją z dn. 04.04. 2000 r.
4	Gronowo	kaplica grobowa rodziny von Wolff z Gronowa		1860 r.	A/1734 decyzją z dn. 13.12.2017 r.
5	Gronowo	cmentarz rodowy rodziny von Wolff		ok. 1815 r.	A/1853 decyzją z dn. 15.07.2025 r.
6	Gronowo	park podworski w zespole pałacowo-parkowym		II poł. XIX w.	A/614 decyzją z dn. 14.12.1984 r.

7	Gronowo	kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. św. Mikołaja Biskupa		XIII w., 1750 r.	A/356 decyzją z dn. 13.07.1936 r.
8	Gronówko	park podworski		II poł. XIX w.	A/608 decyzją z dn. 09.09.1985 r.
9	Jedwabno	dwór w zespole dworsko-parkowym	23	XVIII/XIX w.	A/247 decyzją z dn. 30.12.1985 r.
10	Jedwabno	park krajobrazowy w zespole dworsko-parkowym		II poł. XIX w.	A/247 decyzją z dn. 07.06.1984 r.
11	Lubicz Dolny	willa dyrektora w zespole młyna	Młyńska 12	1909-1910 r.	A/1405 decyzją z dn. 29.01.2009 r.
12	Lubicz Dolny	magazyn zbożowy (Getreidespeicher) w zespole młyna	Młyńska 12	XIX/XX w.	A/1405 decyzją z dn. 29.01.2009 r.
13	Lubicz Dolny	młyn pszenny z magazynami mąki i otrąb w zespole młyna	Młyńska 12	1917-1918 r.	A/1405 decyzją z dn. 29.01.2009 r.
14	Lubicz Dolny	dom w zespole młyna	Młyńska 8	ok. 1920 r.	A/1405 decyzją z dn. 29.01.2009 r.
15	Młyniec Drugi	kościół rzymskokatolicki, filialny pw. św. Ignacego Loyoli	Akacyjowa	II ćw. XVIII w.	A/131 decyzją z dn. 04.11.1953 r.
16	Rogowo	kościół katolicki, nast. ewangelicki, ob. parafialny rzym.-kat. pw. Podwyższenia Krzyża Św.	1	XIII/XIV w.	A/375 decyzją z dn. 30.04.1930 r.
17	Złotoria	kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. św. Wojciecha	Toruńska 6a, d. 7	1906 r.	A/114 decyzją z dn. 03.09.2003 r.
18	Złotoria	kapliczka na terenie cmentarza	Toruńska 6a, d. 7	1906 r.	A/114 decyzją z dn. 03.09.2003 r.
19	Złotoria	ogrodzenie cmentarza przykościelnego	Toruńska 6a, d. 7	1906 r.	A/114 decyzją z dn. 03.09.2003 r.
20	Złotoria	ruiny zamku królewskiego	Toruńska	XV w.	A/1722 decyzją z dn. 03.03.1936 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru zabytków

W poniższej tabeli przedstawiono charakterystykę zabytków rejestrowych. Z zestawienia wynika, że połowa obiektów chroniona jest zapisami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Struktura własności charakteryzowanych obiektów jest złożona, należą one do: osób prywatnych, Skarbu Państwa, parafii oraz Gminy Lubicz. Stan poszczególnych zabytków jest zróżnicowany. Ich ogólną kondycję należy ocenić na dostateczną/dobłą. Część obiektów znajduje się w stanie złym lub bardzo złym. Należy do nich zaliczyć kaplicę grobową rodziny von Wolff z Gronowa wraz z cmentarzem oraz obiekty z zespołu młyna w Lubiczu Dolnym (willa dyrektora, magazyn zbożowy, młyn pszenny z magazynami). Wszystkie wyżej wymienione obiekty wymagają całościowych i kompleksowych prac remontowo-konserwatorskich oraz pielęgnacyjnych. W bardzo dobrym stanie są zabytki z Grębocina, parki oraz kościoły.

Tabela 8. Charakterystyka obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt-funkcja pierwotna	Własność	Stan zachowania	MPZP
1	Grębocin	willa	prywatna	bardzo dobry	tak
2	Grębocin	kościół ewangelicki „stary”, ob. Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa	prywatna	bardzo dobry	tak
3	Gronowo	pałac w zespole pałacowo-parkowym	prywatna	dostateczny	nie

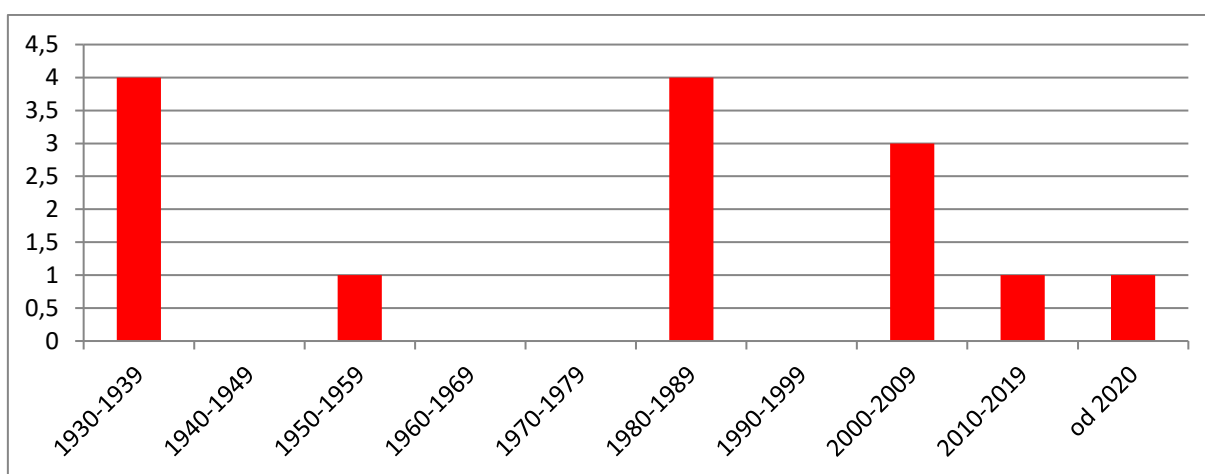
4	Gronowo	kaplica grobowa rodziny von Wolff z Gronowa	Lasy Państwowe	bardzo zły	nie
5	Gronowo	cmentarz rodowy rodziny von Wolff	Lasy Państwowe	zły	nie
6	Gronowo	park podworski w zespole pałacowo-parkowym	prywatna, Starostwo Powiatowe	bardzo dobry	nie
7	Gronowo	kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. św. Mikołaja Biskupa	parafia rzymskokatolicka pw. św. Mikołaja Biskupa w Gronowie	bardzo dobry	nie
8	Gronówko	park podworski	prywatna	dostateczny	nie
9	Jedwabno	dwór w zespole dworsko-parkowym	prywatna	dobry	nie
10	Jedwabno	park krajobrazowy w zespole dworsko-parkowym	prywatna	bardzo dobry	nie
11	Lubicz Dolny	willa dyrektora w zespole młyna	Skarb Państwa	bardzo zły	tak
12	Lubicz Dolny	magazyn zbożowy (Getreidespeicher) w zespole młyna	Spółka z o.o., Skarb Państwa	bardzo zły	tak
13	Lubicz Dolny	młyn pszenny z magazynami mąki i otrąb w zespole młyna	Spółka z o.o., Skarb Państwa	zły	tak
14	Lubicz Dolny	dom w zespole młyna	prywatna	dostateczny	tak
15	Młyniec Drugi	kościół rzymskokatolicki, filialny pw. św. Ignacego Loyoli	parafia rzymskokatolicka pw. Matki Bożej Częstochowskiej i św. Wacława w Lubiczu Górnym	bardzo dobry	tak
16	Rogowo	kościół katolicki, nast. ewangelicki, ob. parafialny rzym.-kat. pw. Podwyższenia Krzyża Św.	parafia rzymskokatolicka pw. Podwyższenia Krzyża Św. w Rogowie	bardzo dobry	nie
17	Złotoria	kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. św. Wojciecha	parafia rzymskokatolicka pw. Świętego Wojciecha Biskupa i Męczennika w Złotorii	bardzo dobry	tak
18	Złotoria	kapliczka na terenie cmentarza	parafia rzymskokatolicka pw. Świętego Wojciecha Biskupa i Męczennika w Złotorii	dostateczny	tak
19	Złotoria	ogrodzenie cmentarza przykościelnego	parafia rzymskokatolicka pw. Świętego Wojciecha Biskupa i Męczennika w Złotorii	dobry	tak
20	Złotoria	ruiny zamku królewskiego	Gmina Lubicz	trwała ruina	nie

Źródło: opracowanie własne

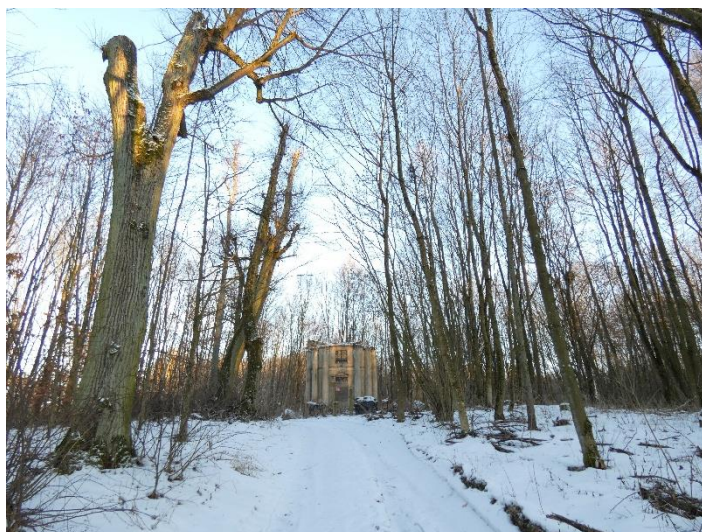
Liczba pojedynczych obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy jest znaczna i wynosi 20. W porównaniu do innych jednostek gminnych powiatu toruńskiego jest to druga w kolejności największa liczba zabytków wpisanych do rejestru.

Poniżej przedstawiono charakterystykę obiektów zabytkowych ze względu na datę wpisu zabytków do rejestru. Większość obiektów zabytkowych została wpisana do rejestru zabytków w latach 1930-1939, a także w latach 1980-1989. Trzy wpisy odnotowuje się w latach 2000-2009. Po jednym odnotowano w latach 50. XX w., w okresie 2010-2019 oraz po 2020 r. Kościół ewangelicki „stary” w Grębocinie, jak i kościół parafialny, rzym.-kat. pw. Podwyższenia Krzyża Św. w Rogowie zostały wpisane do rejestru zabytków jako pierwsze – 30.04.1930 r. Ze względu na datę wpisu najmłodszym zabytkiem rejestrowym jest cmentarz rodowy rodziny von Wolff w Gronowie, który otrzymał wpis 15.07.2025 r. Obecnie trwa procedura wpisu do rejestru zabytków dzwonnicy w Rogowie.

Wyk. 4. Zabytki wpisane do rejestru zabytków z wyszczególnieniem na datę wpisu

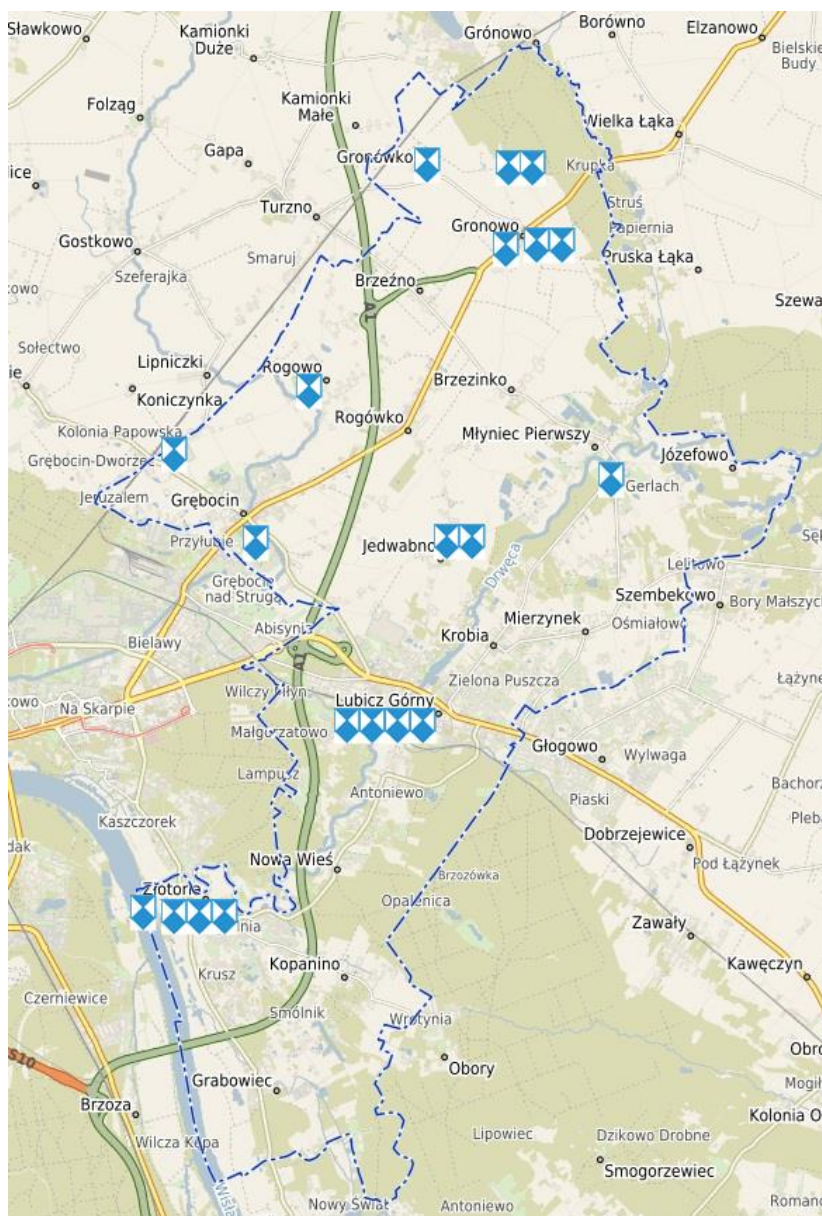
Źródło: opracowanie własne

Fot. 4. Cmentarz rodowy rodziny von Wolff w Gronowie – jeden z ostatnich wpisów do rejestru

Źródło: fotografia własna

Poniżej przedstawiono przestrzenne rozmieszczenie zabytków nieruchomych znajdujących się na obszarze gminy.

Ryc. 29. Rozmieszczenie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru

Źródło: opracowanie własne na podkładzie www.lubicz.e-mapa.net

Zgodnie ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubicz, dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków obowiązują:

- trwałe zachowanie historycznej formy architektonicznej i substancji budowlanej obiektu wpisanego do rejestru zabytków,
- rewaloryzacja otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem,
- opracowanie rozwiązań inwestycyjnych na podstawie zaleceń konserwatorskich, w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, zgodnie przepisami odrębnymi.

W ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami znajdują się przepisy odwołujące się do ochrony zabytków rejestrowych: art. 118. ust. 1.: Kto bez pozwolenia umieszcza na zabytku wpisanym do rejestru: urządzenie techniczne, tablicę reklamową lub urządzenie reklamowe lub napis, podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny.

Ponadto w ww. ustawie określono, iż w kompetencji Starostów jest umieszczenie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków znaku informującego o tym, iż zabytek ten podlega ochronie. Z przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej wynika, że znak ten umieszczony jest na 4 obiektach: kościół ewangelicki w Grębocinie, pałac w Gronowie, kościół w Rogowie oraz ruiny zamku w Złotorii.

Każdy zabytek rejestrowy powinien być w odpowiedni sposób oznaczony. W tym zakresie regulują to przepisy zawarte w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków.

Znak ten ma kształt pięciokątnej tarczy skierowanej ostrzem w dół, w górnej części napis: „ZABYTEK CHRONIONY PRAWEM” poniżej błękitna tarcza herbowa złożona z kwadratu i umieszczonego nad nim trójkąta. Błękitna Tarcza (Blue Shield) jest kulturowym odpowiednikiem Czerwonego Krzyża. Jest to symbol ochrony określony w Konwencji haskiej z 1954 r. (Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisana w Hadze dnia 14 maja 1954 r.). Zgodnie z zapisami Konwencji, znak Błękitnej Tarczy służy dla oznakowania obiektów kultury, aby zapewnić im ochronę przed atakiem w razie konfliktu zbrojnego. Autorem emblematu jest Polak, profesor Jan Zachwatowicz, w tamtym okresie Generalny Konserwator Zabytków, uczestnik Konferencji międzyrządowej w sprawie ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podczas której została uchwalona Konwencja haska z 1954 r.³

Ryc. 30. Wzór znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków

Źródło: Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą do sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków.

W art. 22 ww. ustawy określono kto jest odpowiedzialny za prowadzenie gminnej ewidencji zabytków i jakie obiekty powinny się w niej znaleźć. W związku z powyższym, to Wójt Gminy Lubicz prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków Gminy Lubicz w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

³ <http://www.mkidn.gov.pl/pages/blekitna-tarcza/pl/program-blekitnej-tarczy/znak-blekitnej-tarczy.php>

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków znajdują się liczne zabytki, w tym obiekty wpisane do rejestru zabytków. Figurują w niej również zabytki ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Gminną ewidencję zabytków Gminy Lubicz zaktualizowano na przełomie 2025 i 2026 r. zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniono rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Tym samym zmieniony został wzór karty adresowej gminnej ewidencji zabytku. Ewidencja ta stanowi podstawową wiedzę na temat zachowanego dziedzictwa materialnego gminy i zarazem jest najpełniejszym udokumentowanym katalogiem obiektów zabytkowych występujących w Gminie Lubicz. Wszystkie nieruchome zabytki ujęte w ewidencji przedstawione zostały w załączniku nr 1.

Na terenie gminy, w 18 miejscowościach, w GEZ ujęto 184 zabytki architektury i budownictwa, w tym 20 zabytków z rejestru zabytków. Jedynie w Józefowie takich obiektów nie odnotowano. Ujęte w ewidencji obiekty datowane są przede wszystkim na XIX w. i 1 ćw. XX w. Wartym wzmianki są najstarsze obiekty ewidencyjne, takie jak cmentarze przykościelny ewangelickie w Grębocinie i Rogowie oraz przykościelne cmentarze rzymskokatolickie w: Gronowie, Młyńcu Drugim i Złotorii datowane na XIII lub XIV w.

W porównaniu do wcześniejszej edycji gminnej ewidencji zabytków nieruchomych Gminy Lubicz, w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków nie ujęto w niej następujących pozycji:

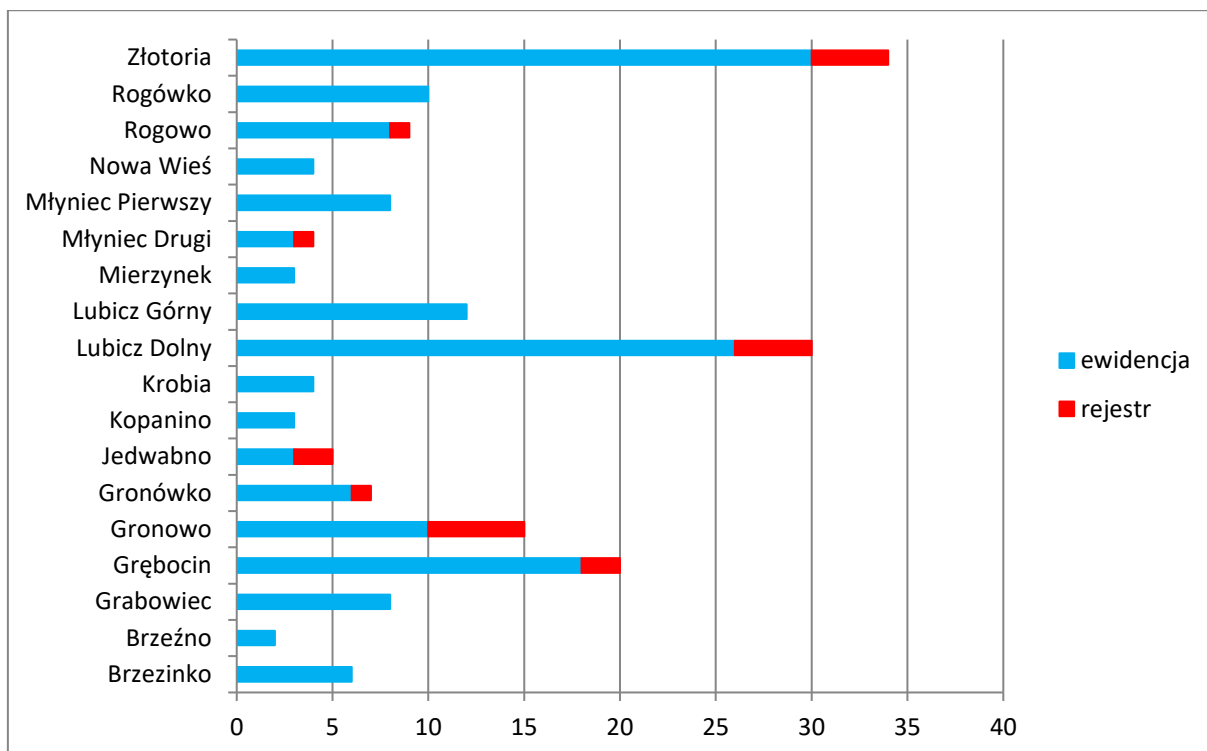
- Grębocin, dom przy ul. Lubickiej 7 – obiekt przekształcony;
- Kopanino - budynek inwentarski w zagrodzie przy Alei Dębów 23 – nie istnieje;
- Lubicz Dolny – dom przy ul. Warszawskiej 4 – obiekt przekształcony;
- Złotoria – budynek mieszkalny i gospodarczy przy ul. Ciechocińskiej 9 – budynki współczesne;
- Złotoria – dom przy ul. Toruńskiej 6 – nie istnieje;
- Złotoria – chałupa przy ul. Toruńskiej 15 – nie istnieje;
- Złotoria – chałupa przy ul. Toruńskiej 25 – obiekt wyłączony z WEZ – pismo WUOZ z dn. 23 listopada 2023 r.;
- Złotoria – dom przy ul. Toruńskiej 80 – nie istnieje.

Gminną ewidencję zabytków Gminy Lubicz uzupełniono o 1 obiekt znajdujący się w wojewódzkiej ewidencji zabytków – Złotoria – chałupa przy ul. Toruńskiej 5.

Na wykresie poniżej przedstawiono zabytki z gminnej ewidencji zabytków z podziałem na miejscowości. Wynika z niego, że najwięcej zabytków znajduje się w Złotorii – 34 oraz Lubiczu Dolnym – 30. Dużą liczbę zabytków odnotowuje się także w Grębocinie – 20. W pozostałych miejscowościach liczba zabytków ujętych w gminnej ewidencji nie przekroczyła liczby 15. Liczba zabytków ujętych w GEZ na terenie kilkunastu jednostek osadniczych świadczy o zachowanym dziedzictwie materialnym na terenie gminy. Obiekty będące w GEZ charakteryzują się wartością historyczną ze względu na fakt, iż są to obiekty historyczne wybudowane w historycznej technice budowlanej, której już się nie stosuje. Są to również miejsca upamiętniające przodków tych ziem.

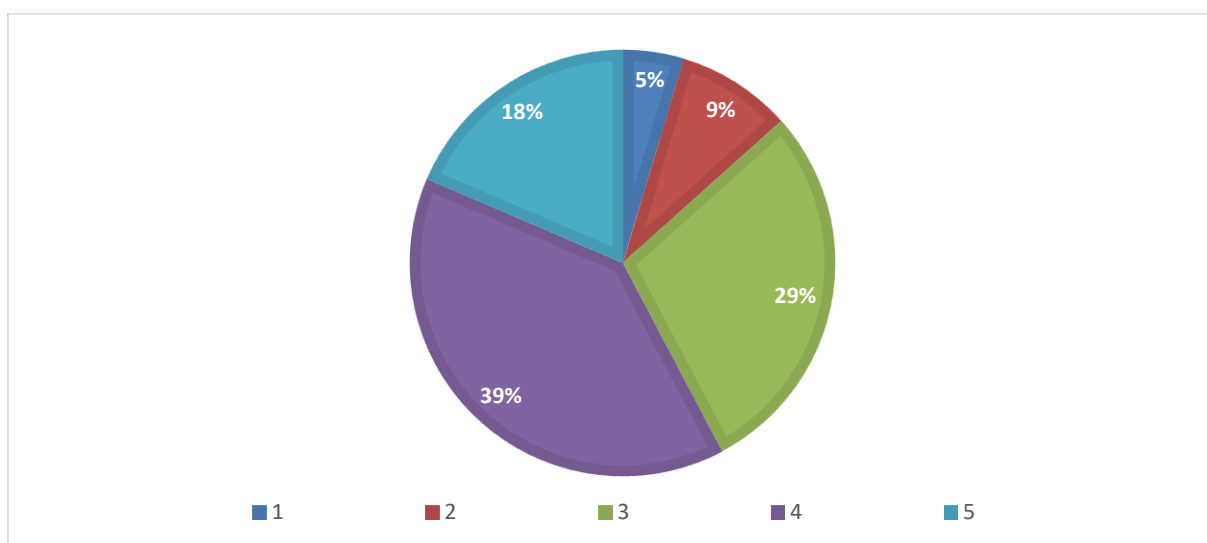
Zabytki będące w GEZ posiadają także wartość artystyczną ze względu na liczne detale architektoniczne, co świadczy o ich wyjątkowości na tle pozostałego budownictwa gminy.

Wyk. 5. Liczba obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z podziałem na miejscowości

Źródło: opracowanie własne

Stan zachowania poszczególnych obiektów jest zróżnicowany. Na poniższym wykresie przedstawiono rozróżnienie stanu zachowania zasobu zabytkowego na terenie gminy w skali pięciostopniowej. Z analizy wynika, że najwięcej zabytków reprezentuje stan dobry i dostateczny. Obiekty o stanie złym i bardzo złym stanowią najmniejszy odsetek zabytkowego zasobu.

Wyk. 6. Stan zachowania zabytków

Źródło: opracowanie własne

Zgodnie ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubicz, dla dworów, dworców, obiektów techniki, dawnych szkół, plebani, domów mieszkalnych itp. niewpisanych do rejestru zabytków winny być podporządkowane niżej wymienione działania:

- utrzymanie istniejącej zabudowy w należytym stanie technicznym, z dopuszczeniem zmiany funkcji obiektu i podniesieniem standardu wyposażenia techniczno – użytkowego, z zastrzeżeniami dotyczącymi zachowania w maksymalnym stopniu, a tam gdzie jest to możliwe, odtworzeniu historycznej kompozycji obiektu (wysokość, kształt, układ eksponowanych elewacji, kształt dachu, rozmieszczenie, wielkość i proporcje otworów), zewnętrznego detalu architektonicznego, a także dostosowanie nowej funkcji i nowego programu użytkowego do specyfiki obiektu,
- zachowanie, w przypadku remontów i modernizacji, historycznego detalu architektonicznego i wyposażenia wewnątrz (o ile występują),
- zachowanie historycznych relacji przestrzennych i obiektów wspomagających (n. zabudowa gospodarcza przy szkołach, zabudowa gospodarcza towarzysząca zabudowie zagrodowej) oraz zieleni towarzyszącej w obrębie działek, na których są zlokalizowane.

W tym miejscu należy zaznaczyć, iż gminna ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego, tj. mogą być z niej usuwane/dodawane obiekty.

Obiekty należące do własności Gminy Lubicz

Struktura własnościowa obiektów zabytkowych ujętych w GEZ jest niejednokrotnie złożona. Gmina Lubicz jest właścicielem części obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Dla nich też prowadzone są sukcesywne prace remontowe i modernizacyjne w miarę możliwości finansowych gminy. W poniższej tabeli przedstawiono obiekty zabytkowe figurujące w GEZ znajdujące się we własności lub współwłasności Gminy Lubicz.

Tabela 9. Zabytki we własności i współwłasności Gminy Lubicz

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Datowanie	Uwagi
1	Brzezinko	cmentarz ewangelicki			XIX/XX w.	własność
2	Grabowiec	karczma, ob. dom i świetlica	Pomorska	12	Pocz. XX w.	współwłasność
3	Grabowiec	pastorówka, ob. budynek mieszkalny	Pomorska	28	1893 r.	własność
4	Grabowiec	budynek gospodarczy przy dawnej pastorówce	Pomorska	28	1893 r.	własność
5	Grębocin	dwór z zespołu podworskiego	Karwowskiego	5	XIX/XX w.	współwłasność
6	Grębocin	aleja kasztanowców	Karwowskiego		II poł. XIX w.	własność

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Datowanie	Uwagi
7	Grębocin	szkoła dwuwyznaniowa: ewangelicka i katolicka, ob. budynek mieszkalny i świetlica wiejska	Szkolna	8	1890 r.	własność
8	Lubicz Dolny	cmentarz ewangelicki	Dworcowa		XVIII w., pocz. XIX w.	własność
9	Lubicz Dolny	dom	Grębicka	1	Pocz. XX w.	własność
10	Lubicz Dolny	szkoła dwuwyznaniowa: ewangelicka i katolicka, ob. przedszkole	Szkolna	7	Pocz. XX w.	własność
11	Lubicz Górny	kaplica św. Wacława	Boczna	4	Kon. XIX w.	własność
12	Młyniec Pierwszy	most nad Strugą Rychnowską	Golubska		Pocz. XX w.	własność
13	Nowa Wieś	szkoła ewangelicka, ob. świetlica wiejska i dom	Nad Drwęcą	74	Pocz. XX w.	własność
14	Rogówko	cmentarz ewangelicki			Kon. XIX w.	własność
15	Złotoria	szkoła ewangelicka, ob. szkoła podstawowa i dom oraz budynek gospodarczy	Pomorska	11	1854 r.	własność
16	Złotoria	Villa Wolter, późn. budynek Krajowej Dyrekcji Dróg Wodnych, ob. szkoła	Pomorska	11a	1900 r.	własność
17	Złotoria	dom	Pomorska	43	1900 r.	własność
18	Złotoria	budynek inwentarski	Pomorska	43	1900 r.	własność
19	Złotoria	cmentarz ewangelicki	Szkolna	przy nr 27	Poł. XIX w.	własność
20	Złotoria	dom	Toruńska	46	Pocz. XX w.	własność
21	Złotoria	ruiny zamku królewskiego	Toruńska		XV w.	własność
22	Złotoria	kapliczka przydrożna	Wiśniowa	przy nr 3	Pocz. XX w.	własność

Źródło: opracowanie własne

Fot. 5. Villa Wolter, późn. budynek Krajowej Dyrekcji Dróg Wodnych, ob. szkoła

Źródło: fotografia własna

Obiekty sakralne

Kościół to obiekty publiczne, kultu religijnego, ważne dla lokalnej społeczności. Od wieków stanowią centra nie tylko życia duchowego, ale także społecznego i informacyjnego. W przeszłości fundowane przez właścicieli danych miejscowości, obecnie utrzymywane z datków parafian oraz dotacji na prace remontowe i konserwatorskie. Wznoszone często na wzniesieniach, wokół nich lokowano cmentarze. Ich budowa stanowiła poważne wyzwanie dla całej społeczności, począwszy od inwestora, architekta, plebana przez budowniczych, skończywszy na zwykłych mieszkańcach, którzy często pomagali przy prostych pracach. Do dzisiaj stanowią ważne miejsca w krajobrazie kulturowym miejscowości, prezentują dominanty przestrzenne i wysokościowe, a ich sylwety wyróżniają się na tle pozostałego budownictwa.

Na terenie Gminy Lubicz znajduje się 10 zabytkowych obiektów sakralnych, w tym 5 wpisanych do rejestru zabytków. Są to zarówno kościoły filialne, jak i parafialne. Do filiałów należy kościół w Grabowcu podlegający pod parafię pw. św. Wojciecha w Złotorii oraz kościół w Młyńcu Drugim podlegający pod parafię pw. Matki Bożej Częstochowskiej i św. Wacława w Lubiczu Górnym. Z kolei kaplica pw. św. Rocha podlega pod parafię św. Mikołaja Biskupa w Gronowie. Wśród charakteryzowanych obiektów znalazł się również dawny kościół ewangelicki w Grębocinie, ob. Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa oraz kaplica św. Wacława w Lubiczu Górnym, która przeszła generalne prace remontowo-konserwatorskie ok. 2022 r. Charakteryzowane obiekt powstały w różnych przedziałach czasowych, najstarszymi są kościoły w Gronowie, Rogowie oraz poewangelicki w Grębocinie. Świątynie zostały zbudowane z różnych materiałów. Jedyną drewnianą świątynią na terenie gminy jest XVIII-wieczny kościół filialny pw. św. Ignacego Loyoli w Młyńcu Drugim. Ogólny stan kościołów należy ocenić jako bardzo dobry. Charakteryzowane obiekty są pod stałą opieką, zaś konieczność prowadzenia prac remontowo-konserwatorskich jest dostrzegalna przez proboszczów i wiernych. W ostatnich latach proboszczowie parafii wraz z radami parafialnymi i wiernymi prowadzą szereg działań mających na celu konserwację kościołów. Pozyskiwane są środki zewnętrzne, zbierane są datki własne.

Tabela 10. Zabytkowe obiekty sakralne

Lp.	Miejscowość	Kościół	Czas powstania	Styl	Materiał	Stan zachowania	Wpis do rejestru
1	Brzezinko	kaplica św. Rocha	1884 r.	neogotyck	ceglany	dobry	nie
2	Grabowiec	kościół ewangelicki, ob. rzymsko-katolicki, filialny, pw. Chrystusa Króla	1914-1922 r.	eklektyzm	tynkowany	bardzo dobry	nie
3	Grębocin	kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus	1932-1934 r.	brak cech stylowych	tynkowany	dobry	nie
4	Grębocin	kościół ewangelicki „stary”, ob. Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa	XIII/XIV w., 1687 r.	gotyk	ceglany	bardzo dobry	tak
5	Gronowo	kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. św. Mikołaja Biskupa	XIII w., 1750 r.	gotyk, barok, renesans	ceglany	bardzo dobry	tak
6	Lubicz Dolny	kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika	1929-1933 r.	modernizująco-klasycyzujący	tynkowany	dobry	nie
7	Lubicz Górny	kaplica św. Wacława	Kon. XIX w.	neogotyck angielski	tynkowana	bardzo dobry	nie
8	Młyniec Drugi	kościół rzymskokatolicki, filialny pw. św. Ignacego Loyoli	II ćw. XVIII w.	barok	drewniany	bardzo dobry	tak
9	Rogowo	kościół katolicki, nast. ewangelicki, ob. parafialny rzym.-kat. pw. Podwyższenia Krzyża Św.	XIII/XIV w.	gotyk	kamienno-ceglany	bardzo dobry	tak
10	Złotoria	kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. św. Wojciecha	1906 r.	neogotyck	ceglany	bardzo dobry	tak

Źródło: opracowanie własne

Fot. 6. Kaplica św. Rocha w Brzezinku

Źródło: fotografia własna

Cmentarze

Zabytkowe cmentarze będące jednocześnie założeniami przestrzennymi (uporządkowanymi lub swobodnymi) stanowią wyraz przeszłości, są miejscem upamiętnienia przodków danej społeczności. Jako miejsca historyczne na stałe wpisały się w krajobraz danej miejscowości, są nośnikami tradycji i wierzeń. Od zawsze otaczane były czią i powagą. Każdy cmentarz posiada swoją indywidualną formę ze względu na wielkość, rozplanowanie, położenie topograficzne, wykorzystane materiały oraz poszczególne elementy, takie jak: historyczne nagrobki, mogiły, grobowce, roślinność, rozplanowanie kwater, ogrodzenia z bramami, a także dodatkowe elementy jak krzyże, kostnice, czy kaplice cmentarne. W granicach cmentarzy sadzono drzewa, które niejednokrotnie wyznaczały ich granice oraz pozostałą charakterystyczną roślinność cmentarną, np. bluszcze. Zabytkowe nekropolie są nie tylko miejscem pochówku zmarłych, ale także świadkiem zachodzących przemian w sztuce sepulkralnej. Wszelkie działania inwestycyjne na terenach pocmentarnych reguluje art. 6 ust. 4 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych z dnia 31 stycznia 1959 r.: *Użycie terenu cmentarnego na inny cel jest dopuszczalne pod warunkiem zachowania znajdujących się na jego terenie zabytków, które mogą być przeniesione w inne miejsce po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.*

Cmentarze wyróżnić można ze względu na przynależność wyznaniową i miejsce występowania. Na terenie Gminy Lubicz występują cmentarze: ewangelickie, rzymskokatolickie oraz żydowski. Ponadto występują tu cmentarze przykościelne, rodowe oraz choleryczne. Ich datowanie szacowane jest na różne okresy – od XIII w. do pocz. XX w. Na wielu cmentarzach przykościelnych nie zostały zachowane nagrobki, jednak teren ten jest uporządkowany. Cmentarze parafialne posiadają stałą opiekę i reprezentują dobry oraz bardzo dobry stan zachowania. W trakcie badań terenowych zaobserwowano brak zachowanych nagrobków na wielu cmentarzach. Brak jakichkolwiek elementów architektury cmentarnej pozwalającej na identyfikację założeń cmentarnych odnotowuje się w Grabowcu (cmentarz ewangelicki), Jedwabnie (cmentarz zwany Graberfeld) oraz Lubiczu Górnym (cmentarz żydowski). Cmentarze żydowskie są traktowane szczególnie. Macewy w judaizmie przede wszystkim zabezpieczają miejsce spoczynku zwłok i stanowią oznakowanie grobu. Ponadto nagrobek był wyrazem czci okazywanej zmarłemu, troski o jego duszę, a także znakiem dla potomnych. Stawianie

nagrobka przyjęto z czasem jako powinność religijną. Dla Żydów to nadal cmentarze, mimo że na powierzchni ziemi brak nagrobków (macew).

Jedynie cmentarz rodowy w Gronowie został wpisany do rejestru zabytków, pozostałe znajdują się w ewidencji. Ogólny stan zabytkowych cmentarzy należy ocenić jako dostateczny. Największą powierzchniowo nekropolią jest cmentarz parafialny rzym.-kat. w Lubiczu Dolnym. Znaczną powierzchnię posiada również cmentarz parafialny przykościelny, który w historycznych graniach posiada pow. 0,65 ha. Został on powiększony o dodatkowe kwatery wychodzące poza historyczne granice.

Zgodnie ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubicz, dla cmentarzy przykościelnych i cmentarzy położonych poza obszarami zabudowy wsi niewpisanych do rejestru zabytków winny być podporządkowane niżej wymienione działania polegające na:

- zakazie lokalizacji obiektów i urządzeń kolidujących z pierwotną funkcją,
- ochronie zachowanych elementów, uporządkowaniu i podkreśleniu symboliki miejsca, poprzez utrzymanie bądź ucztylnienie zachowanego układu dróg, alejek, kwater, ochronę nagrobków, krzyży, zachowanego drzewostanu, likwidację samosiejek, wyłącznie na podstawie specjalistycznego opracowania.

Tabela 11. Zabytkowe cmentarze

Lp.	Miejscowość	Cmentarz	Czas powstania	Powierzchnia	Stan zachowania	Nr ewid. działki
1	Brzezinko	cmentarz katolicki przy kaplicy św. Rocha	1884 r.	0,24	dostateczny	80/19
2	Brzezinko	cmentarz ewangelicki	XIX/XX w.	0,14	bardzo zły	12
3	Grabowiec	cmentarz ewangelicki	Kon. XIX w.	brak danych	bardzo zły	167/3
4	Grębocin	cmentarz rzymskokatolicki, parafialny przykościelny	Pocz. XX w	0,65	bardzo dobry	224/1, 223/3
5	Grębocin	cmentarz ewangelicki	1900 r.	0,33	dostateczny	627
6	Grębocin	cmentarz przykościelny ewangelicki	XIV, XVIII w.	0,35	dobry	582/1, 581/2, 581/3, 581/4, 581/5
7	Gronowo	cmentarz rodowy rodziny von Wolff	ok. 1815 r.	0,05	zły	116/2
8	Gronowo	cmentarz ewangelicki	Kon. XIX w.	0,27	dobry	153
9	Gronowo	cmentarz choleryczny	ok. 1860 r.	0,18	zły	1164/3
10	Gronowo	cmentarz rzymskokatolicki, przykościelny parafialny	XIV w.	0,6	bardzo dobry	74/3, 74/4, 74/5, 74/6

Lp.	Miejscowość	Cmentarz	Czas powstania	Powierzchnia	Stan zachowania	Nr ewid. działki
11	Jedwabno	cmentarz Graberfeld - cmentarzysko	XIX/XX w.	brak danych	bardzo zły	94/5
12	Kopanino	cmentarz ewangelicki	przed 1780 r.	0,13	dostateczny	96
13	Krobia	cmentarz ewangelicki	Kon. XIX w.	0,15	dobry	73/1
14	Lubicz Dolny	cmentarz ewangelicki	XVIII w., pocz. XIX w.	0,2	zły	175
15	Lubicz Dolny	cmentarz parafialny rzym.-kat.	1920 r.	0,7	bardzo dobry	34
16	Lubicz Górny	cmentarz żydowski	XVIII w.	brak danych	bardzo zły	349, 348, 340
17	Lubicz Górny	cmentarz przy figurze św. Jana Nepomucena	Pocz. XX w.	0,01	dobry	142
18	Młyniec Drugi	cmentarz rzymskokatolicki przykościelny	XVIII w.	0,25	dostateczny	97
19	Młyniec Pierwszy	cmentarz ewangelicki	Kon. XIX w.	0,08	zły	80, 82
20	Młyniec Pierwszy	cmentarz pocholeryczny	XIX w.	0,06	dostateczny	167
21	Rogowo	cmentarz ewangelicki przykościelny, ob. parafialny rzymskokatolicki	XIII/XIV w., 1920 r.	0,25	bardzo dobry	32/3, 77
22	Rogówko	cmentarz ewangelicki	Kon. XIX w.	0,2	dostateczny	92
23	Złotoria	cmentarz ewangelicki	Poł. XIX w.	0,2	dostateczny	72
24	Złotoria	cmentarz rzymskokatolicki, przykościelny parafialny	XIV w.	0,25	bardzo dobry	306

Źródło: opracowanie własne

Fot. 7. Cmentarz ewangelicki w Gronowie

Źródło: fotografia własna

Założenia zieleni

Zabytkowe założenia zieleni zakładane były tuż przy obiektach rezydencjonalnych. Stanowiły odskocznnię od codzienności dla właścicieli majątków, były miejscem ukojenia i osobliwym spotkaniem z naturą. Założenia te projektowane były przez specjalistów, często musiały być wkomponowane w lokalną topografię, np. cieki wodne, wzniesienia, zbiorniki wodne, ciągi komunikacyjne. Częścią parków były aleje i szpalery wysadzone przy drogach prowadzących do dworu. Zachowane parki na stałe wpisały się w krajobraz danych miejscowości. Znajdujący się na obszarach parków starodrzew stanowi przykład zachowanych form historycznych roślinności, które są niezwykle cenne dla lokalnego mikroklimatu. Inną formą zaprojektowanych form zieleni są aleje drzewne, które spełniały zarówno funkcję ozdobną w krajobrazie, regulowały gospodarkę wodną, jak zmniejszały trud podróży w upały. Drzewa przy ciągach komunikacyjnych sadzone były przez właścicieli majątków dworskich i bezpośrednio prowadziły do miejsca ich zamieszkania, łącząc się niejednokrotnie z parkami przydworskimi.

Na terenie Gminy Lubicz odnotowano 5 zabytkowych parków oraz pozostałość po parku dworskim w Grębocinie w postaci alei kasztanowców. Są to miejsca widoczne w krajobrazie danych miejscowości. W większości nie są ogólnodostępne. Ich ogólny stan ocenić należy na dobry. W bardzo dobrym stanie są parki w Gronowie i Jedwabnie. Opisywane założenia założone zostały w II poł. XIX w. Największym założeniem jest park w Gronówku o pow. ok. 5 ha w historycznych granicach, jednak jest on bardzo silnie przerzedzony. Spośród 6 wymienionych kompleksów zieleni na terenie gminy, 3 zostały wpisane do rejestru zabytków. Okazałe pomniki przyrody występują w zabytkowych parkach dworskich w:

- Gronówku:
 - dąb szypułkowy o wysokości 28 m i obwodzie 442 cm;
- Jedwabnie:
 - lipa drobnolistna o wysokości 16 m i obwodzie 567 cm.

Zgodnie ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubicz, dla parków niewpisanych do rejestru zabytków winny być podporządkowane niżej wymienione działania polegające na:

- utrzymaniu (a tam gdzie jest to możliwe odtworzeniu) układu kompozycyjnego (ukształtowanie powierzchni, aleje, kompozycje zieleni) i hydrograficznego,
- pielęgnacji i konserwacji zieleni,
- uzupełnieniu ubytków i nowych nasadzeniach wyłącznie na podstawie specjalistycznych dokumentacji, - na sukcesywnej likwidacji funkcji i obiektów kolizyjnych,
- zachowaniu i konserwacji historycznych elementów małej architektury (np. ogrodzeń, bram, itp.).

Tabela 12. Zabytkowe założenia zieleni

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Powierzchnia (ha)	Stan zachowania	Wpis do rejestr
1	Brzezinko	park podworski	II poł. XIX w.	4,3	dostateczny	nie
2	Gronowo	park podworski w zespole pałacowo- parkowym	II poł. XIX w.	4	bardzo dobry	tak
3	Grębocin	aleja kasztanowców	II poł. XIX w.	-	dobry	nie
4	Gronówko	park podworski	II poł. XIX w.	5	dostateczny	tak
5	Jedwabno	park krajobrazowy w zespole dworsko- parkowym	II poł. XIX w.	4,4	bardzo dobry	tak
6	Lubicz Dolny	park w zespole młyna	II poł. XIX w.	3,2	dostateczny	nie

Źródło: opracowanie własne

Fot. 8. Park krajobrazowy w Jedwabnie

Źródło: fotografia własna

Budynki rezydencjonalne

Dwory nierozzerwalnie związane są z majątkami, dobrami oraz pozostałymi obiektami wokół nich. Otaczane były parkami krajobrazowymi oraz stanowiły funkcje reprezentatywne. Przy nich stawiano gospodarcze budynki folwarczne, dalej domy pracownicze. Były jednocześnie miejscem zamieszkania, miejscem towarzyskim na bale i przyjęcia, a także miejscem przyjmowania ważnych gości i osobistości, w tym w celach biznesowych. Wielkość i wygląd świadczyły o sytuacji materialnej gospodarzy.

Na terenie Gminy Lubicz znajduje się 5 zachowanych dworów oraz 1 pałac. Charakteryzowane obiekty to budynki otynkowane, wybudowane w okresie od przełomu XVIII/XIX w. do przełomu XIX/XX w. Najstarszy obiekt występuje w Jedwabnie – dwór o genezie z przełomu XVIII/XIX w. Ogólny stan dawnych

obiektów pańskich należy ocenić jako dostateczny. W związku z powyższym niezbędne jest przeprowadzenie przy nich prac remontowo-konserwatorskich. Zdecydowanie w najgorszym stanie jest dwór w Gronówku, który wymaga pilnych działań remontowo-konserwatorskich. Charakteryzowane budynki to obiekty, które obecnie zaadaptowane zostały do celów mieszkalnych. Część dworu (oficyna) w Grębocinie wykorzystywana jest jako niepubliczny punkt ochrony zdrowia. Z kolei obiekty rezydencjonalne w Gronowie i Gronówku nie są użytkowane i pozostają w stanie pustostanów. Dwa z sześciu analizowanych obiektów wpisane zostały do rejestru zabytków. Najbardziej reprezentatywnym oraz zdecydowanie największym obiektem jest pałac w Gronowie reprezentujący elementy architektury secesyjnej – dawna rezydencja rodziny Wolff oraz później Włodzimierza Pużyny.

Tabela 13. Zabytkowe budynki rezydencjonalne

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	funkcja obecna	Czas powstania	Stan zachowania	MPZP	Wpis do rejestru
1	Brzezinko	dwór z zespołu podworskiego	mieszkalna	II poł. XIX w.	dostateczny	nie	nie
2	Grębocin	dwór z zespołu podworskiego	mieszkalna, ochrona zdrowia	XIX/XX w.	dobry	tak	nie
3	Gronowo	pałac w zespole pałacowo- parkowym	pustostan	II poł. XIX w., przeb. lata 20-30- te XX w.	dostateczny	nie	tak
4	Gronówko	dwór w zespole podworskim	pustostan	II poł. XIX w.	bardzo zły	nie	nie
5	Jedwabno	dwór w zespole dworsko- parkowym	mieszkalna	XVIII/XIX w.	dobry	nie	tak
6	Mierzynek	dwór w zespole dworskim	mieszkalna	1844 r.	bardzo dobry	tak	nie

Źródło: opracowanie własne

Fot. 9. Dwór w Mierzynku

Źródło: fotografia własna

Szkoły

Na terenie Gminy Lubicz w przeszłości funkcjonowało 6 szkół podstawowych (budynków będących w GEZ). Obecnie odnotowuje się 2 zabytkowe budynki o czynnych funkcjach edukacyjnych – przedszkole w Lubiczu Dolnym oraz szkoła podstawowa w Złotorii. Z biegiem czasu, większość obiektów edukacyjnych została zamknięta. Konsekwencją powyższego jest przekształcenie funkcji pozostałych nieruchomości. W Grębocinie, Grabowcu i Gronowie dawne budynki szkół zaadaptowano na cele mieszkalne, a w Nowej Wsi powstała świetlica wiejska z częścią mieszkalną. W najlepszym stanie znajdują się budynki w Lubiczu Dolnym i Złotorii. Z kolei w najgorszym stanie jest dawny budynek szkoły w Nowej Wsi. Najstarszym obiektem jest dawna szkoła ewangelicka w Złotorii, datowana na 1854 r. Pozostałe analizowane obiekty powstały na przełomie XIX/XX w. i na pocz. XX w. Ogólny stan zachowania charakteryzowanych nieruchomości ocenia się na dobry. Część budynków chroniona jest zapisami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Warto również wspomnieć, że w historycznym budynku Villa Wolter, późn. budynek Krajowej Dyrekcji Dróg Wodnych w Złotorii (ul. Pomorska 11a) znajduje się obecnie szkoła podstawowa, która stanowi całość wraz z drugim, przeciwnym budynkiem przy ul. Pomorskiej 11.

Tabela 14. Zabytkowe szkoły

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Datowanie	Stan zachowania	Materiał	MPZP
1	Grabowiec	szkoła ewangelicka, ob. budynek mieszkalny	Pomorska 19	Pocz. XX w.	dobry	cegła	nie
2	Grębocin	szkoła dwuwyznaniowa: ewangelicka i katolicka, ob. budynek mieszkalny i świetlica wiejska	Szkolna 8	1890 r.	dobry	tynkowany	nie
3	Gronowo	szkoła katolicka, ob. budynek mieszkalny	62	XIX/XX w.	dobry	tynkowany	nie
4	Lubicz Dolny	szkoła dwuwyznaniowa: ewangelicka i katolicka, ob. przedszkole	Szkolna 7	Pocz. XX w.	bardzo dobry	tynk/cegła	tak
5	Nowa Wieś	szkoła ewangelicka, ob. świetlica wiejska i dom	Nad Drwęcą 74	Pocz. XX w.	dostateczny	tynk/cegła	tak
6	Złotoria	szkoła ewangelicka, ob. szkoła podstawowa i dom	Pomorska 11	1854 r.	bardzo dobry	cegła	tak

Źródło: opracowanie własne

Fot. 10. Szkoła ewangelicka, ob. szkoła podstawowa i dom w Lubiczu Dolnym

Źródło: fotografia własna

Obiekty małej architektury

Obiekty małej architektury z terenu Gminy Lubicz to obiekty kultu religijnego. Usytuowane są zazwyczaj przy skrzyżowaniach lub przy drogach głównych. Niejednokrotnie stoi za nimi burzliwa i długa historia. Budowane były w podzięce, np. za ocalenie podczas wojny lub były wyrazem pobożności fundatorów. Są żywymi miejscami kultu. Mieszkańcy poszczególnych wsi dbają o ich stan, gromadzą się i modlą się przy nich szczególnie w miesiącu maryjnym - maju. Mogą przybierać różne formy i kształty, jak i być wybudowane z różnych materiałów. Ich otoczeniem może być starannie dobrana roślinność, ogrodzenia, kolorowe wstążki, czy flagi.

Na terenie Gminy Lubicz odnotowuje się 10 historycznych przydrożnych obiektów kultu religijnego ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w tym 2 krzyże, 3 figury oraz 5 kapliczek. Ich czas powstania szacuje się od ok. poł. XIX w. do ok. poł. XX w. Najstarszym jest krzyż przydrożny w Mierzynku datowany na 1831 r. Obiekty te na przestrzeni lat były wielokrotnie remontowane i odnawiane. Żaden z charakteryzowanych obiektów nie został wpisany do rejestru zabytków. Są to budowle w formie murowanych słupków, bądź postumentów, na których posadowiono figury świętych. Nie są to obiekty kubaturowe. Ich największa liczba znajduje się w Lubiczu Górnym, Młyńcu Drugim i Złotorii – po 2. Ogólny stan zachowania należy określić jako dobry. W pierwszej kolejności pracom remontowo-konserwatorskim powinna być poddana kapliczka w Złotorii na terenie cmentarza przykościelnego oraz kapliczka w Młyńcu Drugim z 1935 r. Obiekty te posiadają znaczne ubytki spoin i cegły. Większość z analizowanych obiektów jest zabezpieczona i ogrodzona.

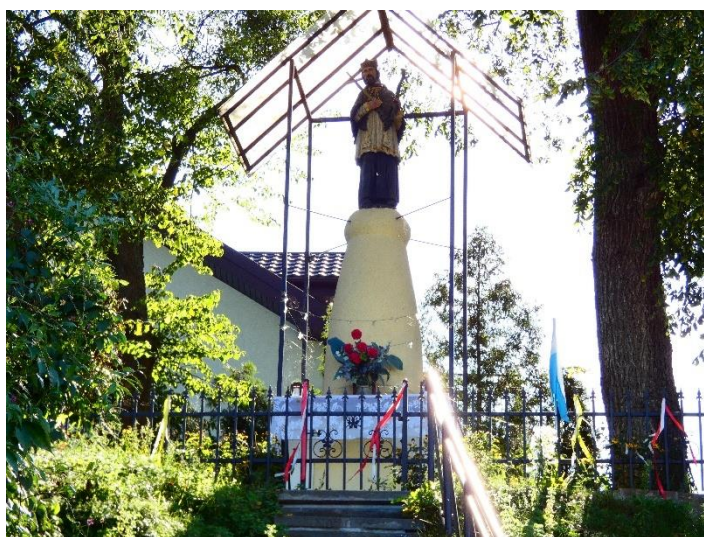
Tabela 15. Zabytkowe obiekty małej architektury

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Czas powstania	Stan zachowania	Materiał	Rodzaj
1	Jedwabno	figura Matki Boskiej		Pocz. XX w.	bardzo dobry	tynk, ceramika	postument z figurą
2	Lubicz Górny	figura Chrystusa	Lipnowska 47	Pocz. XX w.	bardzo dobry	tynk, gips, drewno	postument z figurą
3	Lubicz Górny	figura św. Jana Nepomucena	Zdrojowa, pomiędzy nr 1 i 2	Pocz. XX w.	dobry	tynk, ceram	postument z kolumną i figurą

4	Mierzynek	krzyż przydrożny		1831 r.	dobry	cegła, drewno	postument z krzyżem
5	Młyniec Drugi	kapliczka przydrożna	Dolina Drwęc, przy nr 39	Pocz. XX w.	dobry	cegła	stupek
6	Młyniec Drugi	kapliczka przydrożna	ul. Świerkowa/Leśna Aleja	1935 r.	dostateczny	cegła	stupek
7	Młyniec Pierwszy	kapliczka przydrożna	Toruńska	I ćw. XX w.	bardzo dobry	cegła	stupek
8	Rogowo	kapliczka Krzyża Św.	przy nr 15d, 15e	1945 r.	dobry	drewno	krzyż
9	Złotoria	kapliczka na terenie cmentarza	Toruńska 6a	1906 r.	dostateczny	cegła	stupek
10	Złotoria	kapliczka przydrożna	Wiśniowa, przy nr 3	Pocz. XX w.	dobry	cegła	stupek

Źródło: opracowanie własne na podstawie GEZ

Fot. 11. Figura św. Jana Nepomucena w Lubiczu Górnym

Źródło: fotografia własna

Młyny

Charakterystycznym elementem zabytkowego zasobu gminy są występujące młyny. Obiekty te znajdują się w Lubiczu Dolnym oraz Młyncu Pierwszym. Szczególnym przykładem zachowanego dziedzictwa techniki jest zespół młyna w Lubiczu Dolnym.

Od 18114 r. do 1893 r. właścicielami młynów w Lubiczu byli kolejno: 1814 r. – Eva Braun, 1835 r. – Lidwig Braun, 1841 r. – Carl Weigel, 1845 r. – Peter Wilhelm Paleske, 1847 r. – kupcy F. W. Beuth i Hugo Gall, 1855 r. – Carl Weigel, 1891 r. – Heinrich Leutmann, następnie Eduard Schultze, 1893 r. - Wilhelm Young i Siemens und Halske z Berlina. W 1894 r. młyny zostały przejęte przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością – Doe Gesellschaft Leibitscher Mühle, Engel u. Co., Kommandigesellschaft in Thorn. W latach 1907-1909 na terenie zespołu znajdowały się następujące budynki: młyna mąki pszennej, młyna mąki żytniej, sali jadalnej dla robotników, kantoru, wozowni, kuźni, spichlerza zbożowego, kurnika, stajni i chlewu, domu mieszkalnego dla robotników, domu mieszkalnego. W późniejszym czasie miały miejsce następujące zmiany: w 1909-1910 r. wybudowano willę administratora młynów, w 1913 r. nastąpiła dobudowa młyna zbożowego kaszarni, 2 spichlerzy, w tym

1 z silosem oraz sali jadalnej dla robotników, w 1914 r. przebudowano kantor, w 1917 r. wyburzono wozownię i wybudowano spichlerz połączony z kantorem, w 1917 r. pożar zniszczył młyn pszenny z silosem, w 1918 r. wzniesiono młyn na pszenicę ze spichlerzem na mąkę i zboże, a w 1925 r. wybudowano remizę. Po II wojnie światowej młyny lubickie przejął Skarb Państwa Polskiego. W 1947 r. ich użytkownikami były Młyny Lubickie „Społem” Związek Gospodarczy Spółdzielni R.P. w Warszawie. W 1947 r. stały tu następujące budynki: młyn pszenny, silosy, młyn żytni, budynek gospodarczy, stary spichlerz, nowy spichlerz, biuro, willa, czyszczarnia i waga automatyczna, remiza, stolarnia, kuchnia murowana. Wtedy też funkcjonowały oba młyny, a kaszarnia była unieruchomiona ze względu na zły stan maszyn. Młyny zasilane były własną energią elektryczną. Przez długi czas młyny należały do Przedsiębiorstwa Przemysłu Zbożowo-Młynarskiego „PZZ”. W 1974 r. zasypano większą część Młynówki. W 2006 r. właścicielem obiektów i terenu było przedsiębiorstwo Hydro-Energia Drwęca w Lubiczu. Obecnie miejsce to nie jest użytkowane.

W skład zespołu młyna w Lubiczu Dolnym wchodzi następujące obiekty, które posiadają indywidualne karty adresowe gminnej ewidencji zabytków:

- 1 – śluza wodna
- 2 – willa dyrektora
- 3 – magazyn zbożowy (Getreidespeicher)
- 4 – komorowy magazyn zbożowy
- 5 – kantor
- 6 – młyn pszenny z magazynami mąki i otrąb
- 7 – park
- 8 – dom

Fot. 12. Zespół młyna w Lubiczu Dolnym

Źródło: fotografia własna

Domy

Budynki mieszkalne znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków są najliczniejszą grupą obiektów zabytkowych z terenu gminy i stanowią ok. 37% łącznego zasobu. Ich największa liczba znajduje się w Złotorii i Lubiczu Dolnym. W większości wybudowane zostały szerszym bokiem do drogi, tj. zabudowa kalenicowa. Są to zarówno budynki jednorodzinne, jak i wielorodzinne. W Lubiczu Dolnym występują pojedyncze przykłady kamienic. Analizowane budynki wzniesione zostały w zdecydowanej

większości z cegły czerwonej, dachy kryte są różnorodnym materiałem: dachówka, eternit, blachodachówka, papa. Odnaleźć tu można również pojedyncze przykłady budownictwa drewnianego – poniatówka w Brzezinku, czy drewniane chałupy w Złotorii. Niektóre budynki charakteryzują się skromnym detalem architektonicznym, np. gzymsy. Większość z nich datowana jest na pocz. XX w. Część drewnianych chałup jest XIX-wieczna.

Ujęcie w ewidencji zabytków budynków mieszkalnych, powinno zagwarantować ich ochronę i opiekę przez właścicieli i osoby je zamieszkujące. Jednakże obiekty te podatne są także na różnego rodzaju przekształcenia ze względu na brak świadomości właścicieli oraz ich problemy finansowe. Domy mogą ulec zatarciu np. poprzez:

- niewłaściwą wymianę stolarki okiennej;
- niewłaściwą wymianę stolarki drzwiowej;
- niewłaściwą wymianę połaci dachowej;
- ocieplenie budynku;
- otynkowanie budynku;
- wszelkiego rodzaju dobudówki;
- umieszczanie reklam zakrywających detale architektoniczne.

Wiejskie obiekty mieszkalne charakteryzują się generalnie kilkoma cechami:

- pomimo znacznej liczebności występują w znacznym rozproszeniu,
- ich stan techniczny jest niezadowalający, a możliwość adaptacji do współczesnych funkcji techniczno – użytkowych jest bardzo ograniczona,
- wartość zabytkowa większości obiektów ma tylko wymiar lokalny, a właściciele bądź użytkownicy nie są zainteresowani utrzymaniem zabudowy bez jej zmian, dla niektórych stanowi ona bowiem irytujący symbol cywilizacyjnego zacofania.

Fot. 13. Drewniana chałupa w Złotorii

Źródło: fotografia własna

Gminna ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego, a zatem mogą być z niej wyłączone, jak i włączane nowe obiekty.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

W podrozdziale 5.5. wskazano zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy, którymi są wybrane obiekty wpisane do rejestru zabytków. Obiekty te stanowią pewien wyróżnik na tle innych w regionie, przez co ich identyfikacja nie stanowi większego problemu, szczególnie dla miejscowej społeczności. Zabytki te posiadają wysokie walory artystyczne i historyczne. Ich obecność na stałe wpisała się w krajobraz gminy, są dla niej charakterystyczne i niepowtarzalne, jednocześnie związane czasem, miejscem i otaczającą przestrzenią. Poniżej krótko scharakteryzowano najważniejsze obiekty zabytkowe (zabytki rejestrowe) z terenu gminy oraz przedstawiono ich fotografie.

Grębocin – willa przy ul. Dworcowej 64

Budynek powstał na pocz. XX w. z inicjatywy Larla Polzfussa – dyrektora poczty w Gdańsku. Obiekt wybudowano najprawdopodobniej w 1903 r., o czym świadczy pochodzący z tego roku pierwszy zapis w księdze wieczystej. W 1932 r. willę zakupiła Maria Karkut – żona Pawła Karkuta, dyrektora kolei w Gdańsku. W rękach tej rodziny dom pozostawał do 1977 r.

Budynek mieszkalny jest jednokondygnacyjny z poddaszem użytkowym, wolnostojący, asymetryczny, otynkowany, ustawiony na działce na rozstaju dróg. Założony na rzucie nieregularnym o bryle silnie rozczłonkowanej. Obiekt wzniesiono na wyodrębnionej podmurówce wystającej poza lico muru, jest podpiwniczony z otworami okiennymi zamkniętymi łukiem odcinkowym w tej części domu. Dach jest wielospadowy kryty dachówką, w połaci dachowej znajdują się liczne wystawki i lukarny. Budynek posiada w północno-zachodnim narożu dwukondygnacyjną wieżę-alkierz na planie ośmioboku z osobnym dachem wieżowym-ośmospadowym. Wejście główne występuje w ganku elewacji zachodniej. Stolarka drzwiowa jest secesyjna, drewniana, z licznymi przeszkleniami, szprosami prostymi i łukowymi oraz nadświetlem. Drugie wejście znajduje się w skrzydle wschodnim od strony południowej. Tam stolarka jest drewniana, ramowo-płycinowa, jednoskrzydłowa. Otwory okienne zamknięte zostały prosto. Stolarka okienna jest drewniana z ozdobnymi słupkami i ślimieniami, głównie sześciokwaterowa z zachowanym wymiarem i kształtem. Budynek posiada bogaty detal architektoniczny, z których wyróżnić można blendy w wieży, gąsioy z głowami lwa, ozdobną snycerkę, liczne gzymsy, opaski okienne z uszakami oraz motywem łuków kotarowych, przyczołek naddrzwiowy z bogatą dekoracją w formie muszli, ślimacznic, liści akantu, wizerunkiem głowy, czy wieżyczkę z daszkiem stożkowym.

Fot. 14. Willa w Grębocinie

Źródło: fotografia własna

Grębocin – kościół ewangelicki „stary”, ob. Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa

Kościół wybudowany został jako świątynia katolicka. Posiada genezę z przełomu XIII/XIV w. W 1565 r. przeszedł na własność protestantów. Pierwszym ministrem ewangelickim był Paweł Sarmata, a później Szymon Smiotana. W latach 1599-1682 znajdował się w użytkowaniu pastorów protestanckich. W noc lipcową w kościele ustawiono trumnę z ciałem Anny Wazówny, której pogrzeb odbył się 16 lipca 1636 r. w kościele Mariackim w Toruniu. 5 czerwca 1682 r. biskup Opaliński osadził w Grębocinie proboszcza katolickiego. Z czasem protestanci odebrali kościół katolikom siłą. Rok później, w 1683 r. zawarto ugodę, na mocy której protestanci mogli użytkować świątynię. W 1687 r. miała miejsce odbudowa kościoła, po zniszczeniach jakie przyniósł potop szwedzki, wtedy też został przebudowany. W 1698 r. powstała nowa empora i ambona. W latach 1724-1726 Mateusz Brandtner wzniósł nowe organy. Najprawdopodobniej ok. 1918 r. kościół zaadaptowano na salę gimnastyczną i szkolną w wyniku powstania nowego kościoła ewangelickiego w Grębocinie. W 1945 r. obiekt przeszedł na własność Skarbu Państwa. Od 1955 r. zaczął popadać w ruinę, znaczna część materiałów i wyposażenia została rozkradzona. W 1996 r. przeszedł na własność Gminy Lubicz. W 1998 r. został sprzedany jako obiekt ruina do generalnego remontu. Od 2004 r. znajduje się tu siedziba prywatnego Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa oraz Fundacja Świątynia Sztuki.

Kościół wybudowany w stylu gotyckim, jest ceglany z ceglano-kamienną wieżą, jednonawowy, orientowany, założony na rzucie prostokąta. Składa się z czterech wyraźnie oddzielonych od siebie części: nawy głównej, węższej i wyższej na cztery kondygnacje wieży, przedsionka dołączonego do elewacji południowej korpusu oraz dawnej zakrystii znajdującej się w północnej części korpusu. Prezbiterium zamknięte prosto, osadzone w bryle głównej. Dach nawy głównej dwuspadowy, wydłużony jedną połacią, która przykrywa zakrystię, a przedsionka trójspadowy – wszystkie pokryto dachówką mnich-mniszka. W elewacji zachodniej (wejściowej) wieża założona na rzucie kwadratu z dachem wieżowym rozszerzonym ku podstawie, stolarka drzwiowa drewniana, dwuskrzydłowa z detalem plecionki, osadzona w otworze o łuku ostrym. Drzwi obok w tym samym stylu, jednoskrzydłowe zamknięte w otworze o łuku odcinkowym. W wieży znajdują się otwory głosowe w układzie biforium, osadzone w otworach zamkniętych półkoliście z szybami w kondygnacji drugiej i trzeciej oraz drewnianymi żaluzjami w kondygnacji czwartej w elewacji zachodniej, północnej i południowej. Po bokach tynkowane na trzy kondygnacje blendy z łukami ostrymi. Powyżej założono gzymsy. W dachu korpusu głównego znajdują się lukarny z daszkami pulpituowymi. Otwory okienne rozglifione, osadzone w otworach o łuku pełnym z tynkowanymi opaskami. Osobne wejście w kaplicy (ob. w przedsionku) ze stolarką drzwiową drewnianą, jednoskrzydłową z plecionką, w otworze zakończonym łukiem pełnym z tynkowaną opaską. W elewacji wschodniej znajdują się dwa okna ośmiokwaterowe. Powyżej nich znajduje się płycina w opasce, na której zapisano osoby pochowane na cmentarzu przykościelnym. Nad nią niewielkie okienko. Szczyt zwieńczono ostrołukowym przyczółkiem. Budowla nie jest oszkarpowana, posiada całościowo obiegający podokapowy gzyms wieńczący. Wyposażenie w postaci 2 obrazów przeniesiono do kościoła katolickiego w Grębocinie, chrzcielnicę do Muzeum Okręgowego w Toruniu.

Fot. 15. Kościół ewangelicki „stary”, ob. Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa w Grębocinie

Źródło: fotografia własna

Gronowo – pałac w zespole pałacowo-parkowym

Autor projektu budowli nie jest znany. W 1798 r. majątek w Gronowie zakupił Samuel Wolff. W rękach tego rodu dobra pozostawały przez cały XIX w. Pałac wzniesiono w 1918 r. przez Wolffa. W 1931 r. właścicielem majątku, w tym pałacu był Włodzimierz Puzyna, a rządcą Jan Osiński. W latach 1936-1939 przeprowadzono parcelację majątku. Podczas okupacji w pałacu znajdowała się szkoła rolnicza i szpital niemiecki. Od stycznia do 1 października 1945 r. mieścił się tu szpital rosyjski. Później obiekt zaadaptowano na technikum rolnicze. W 1952 r. spaliła się górna kondygnacja pałacu. Podczas odbudowy dobudowano piętro, urządzono mieszkalne poddasze, wymieniono dach. W 1958 r. dobudowano nowe skrzydło, w którym urządzono internat. W 1977 r. do fasady dostawiono amfiteatr. Budynek jest trójkondygnacyjny z poddaszem użytkowym, częściowo jednokondygnacyjny z poddaszem użytkowym, 20-osiowy od strony fasady, wolnostojący, asymetryczny, otynkowany, ustawiony w centralnej części założenia. Założony na rzucie nieregularnym o rozczłonkowanej bryle. Obiekt wzniesiono na podmurówce, został podpiwniczony. Dachy są dwuspadowe, w części wschodniej i na korpusie głównym założono dachy mansardowe, kryte dachówką ceramiczną karpiówką, w połaci dachowej występują liczne lukarny i wystawki. Wejście główne w elewacji północnej poprzedzone zostało amfiteatrem. Tam też drzwi osadzone są w łuku z drewnianą boazerią po bokach. W elewacji wschodniej oraz północnej znajdują się osobne wejścia w drewnianych gankach o daszkach dwuspadowych. W elewacji północnej występują dwa wejścia ze stolarką drzwiową drewnianą, ramowo-płycinową, dwuskrzydłową z przeszkleniem i nadświetłem powyżej. Otwory okienne zamknięte zostały prosto oraz łukami kotarowymi. Stolarka okienna jest zróżnicowana, zarówno drewniana jak i pcv, wielokwaterowa. W elewacji południowej, z bryły głównej odchodzą dwa symetryczne alkierze z tarasami powyżej. Szczyt skrzydła wschodniego posiada konstrukcję szkieletową z ozdobnymi elementami drewnianymi. Obiekt posiada bardzo bogaty detal architektoniczny, np. opaski okienne, w tym z ośmiokątnymi wypukleniami na wzorze koła, kolumny jońskie w amfiteatrze, częściowo boniowaną elewację, fryz kostkowy, balustrady z tralkami, płyciny, dekoracyjną snycerkę, oculusy, gzymsy parapetowe, gzymsy międzykondygnacyjne, gzyms wieńczący, kasetony w elewacji południowej. Pałac w Gronowie reprezentuje elementy architektury secesyjnej.

Fot. 16. Pałac w Gronowie

Źródło: fotografia własna

Gronowo – park podworski w zespole pałacowo-parkowym

Park znajduje się we wschodniej części miejscowości. Jego powierzchnia wynosi ok. 4 ha. Posiada nieregularny kształt. Na jego obszarze znajduje się pałac, spichlerz, domek ogrodnika, które zostały ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Zachodnią granicę parku wyznacza droga prowadząca w kierunku Młyńca Pierwszego. W tej części założenia znajduje się także niewielki fragment zabytkowego ogrodzenia. Park stanowi wyraźną dominantę przestrzenną miejscowości. Największa grupa drzew znajduje się w części południowej. Znajdują się tu zarówno gatunki liściaste, jak i iglaste. Wśród liczного drzewostanu największą grupę drzew stanowią: klon pospolity i lipa drobnolistna. Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody na terenie parku nie występują pomniki przyrody.

Fot. 17. Park podworski w Gronowie

Źródło: fotografia własna

Gronowo - kaplica rodziny von Wolff z Gronowa

Budynek jest dwukondygnacyjny, podwyższony o dodatkową ściankę, wolnostojący, symetryczny, otynkowany, położony na terenie cmentarza rodzowego. Założony na planie okręgu o zwartej bryle. Obiekt wzniesiono na podmurówce wystającej poza lico muru. Ściany budowli opięte są całościowo

kolumnami z głowicami jońskimi. Z czterech stron znajdują się otwory wejściowe (3 zamurowane) zakończone prosto. Nad nimi założono prostokątne płyciny z detalem w postaci namalowanych liści akantu. Powyżej mieszczą się trójkątne tympanony na konsolkach. Kondygnacje przedzielone są gzymsem. W kondygnacji drugiej widoczne są prostokątne otwory okienne z okratowaniem – wszystkie zostały rozmieszczone nad wejściami. Dach obecnie jest zniszczony, obiekt nie jest zadaszony.

Fot. 18. Kaplica rodziny von Wolff w Gronowie

Źródło: fotografia własna

Gronowo – kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. św. Mikołaja Biskupa

Z XIV w. pochodzi nawa i zakrystia. Podczas wojny ze Szwedami kościół został restaurowany i rozbudowany. Prezbiterium pochodzi z 1750 r.

Kościół posiada wiele cech stylistycznych, jest ceglany z częściowymi uzupełnieniami z kamienia, jednonawowy, orientowany, założony na rzucie prostokąta. Składa się z pięciu wyraźnie oddzielonych od siebie części: nawy głównej, węższej i wyższej na trzy kondygnacje wieży, niższej i węższej zakrystii dołączonej do północnej ściany nawy oraz kruchy dołączonej do południowej elewacji nawy. Prezbiterium zamknięte prosto. Dach nawy głównej dwuspadowy wydłużony jedną połacią, która przykrywa zakrystię, prezbiterium i kruchty dwuspadowe – wszystkie pokryto dachówką ceramiczną w koronkę. W elewacji zachodniej (wejściowej) masywna wieża założona na rzucie kwadratu z attyką renesansową i hełmem piramidalnym. W niej stolarka drzwiowa drewniana, dwuskrzydłowa osadzona w otworze zamkniętym łukiem pełnym. Drzwi do zakrystii są klepkowe, drewniane, jednoskrzydłowe w romb. Nawa główna jest 3-osiowa w elewacjach wzdłużnych z otworami okiennymi zamkniętymi łukiem ostrym. Pozostałe otwory okienne zamknięto łukami pełnymi. Na kalenicy nawy założono barokową sygnaturkę na planie ośmioboku z żaluzjami w otworach głosowych zakończonych łukiem pełnym. Kościół nie posiada przypór. W elewacji północnej znajduje się tablica upamiętniająca ks. Alojza Prabuckiego, proboszcza w Gronowie, który zginął w obozie w Dachau w 1942 r. Kościół posiada liczny detal architektoniczny w postaci spływów wolutowych w szczytach nawy oraz prezbiterium, taśmowy gzyms wieńczący prezbiterium i nawy, półokrągłe przyczółki, oculusy, opaski okienne, blendy i gzymsy międzykondygnacyjne w wieży.

W ostatnich latach prowadzone były liczne prace:

- renowacja części elewacji;
- remont ścian i kopuły wieży – etap 1 w 2018 r.
- remont ścian i kopuły wieży – etap 2 w 2019 r.

- remont ścian i kopuły wieży – etap 3 w 2020 r.
- remont ścian i kopuły wieży – etap 4 w 2021 r.
- remont ścian i kopuły wieży oraz dachu nad prezbiterium i kaplicą w 2022 r.
- remont ścian i kopuły wieży – etap 6 w 2023 r.
- remont konserwatorski kościoła – etap 7 w 2024 r.

Fot. 19. Kościół w Gronowie

Źródło: fotografia własna

Jedwabno – dwór w zespole dworsko-parkowym

Autor projektu nie jest znany. W latach 80. XX w. dwór znajdował się w stanie daleko posuniętego zniszczenia.

Budynek mieszkalny jest jednokondygnacyjny z poddaszem użytkowym, 8-osiowy od strony fasady, połączony w elewacji tylnej z oficyną, asymetryczny, otynkowany, ustawiony w głębi podwórze, do którego prowadzi aleja drzew. Założony na rzucie prostokąta o zwartej, czworobocznej bryle. Obiekt wzniesiono na wyodrębnionej podmurówce, został podpiwniczony z niewielkimi okienkami w tej części budynku. Dach jest dwuspadowy kryty dachówką ceramiczną, w połaci dachowej wmontowano okna poddaszowe. Budynek posiada 4-kolumnowy portyk z kolumnami tokańskimi dźwigający balkon z balustradą tralkową z 3 stron. Podział poziomy budynku został zachowany. Wejście główne występuje w osi piątej. Otwory okienne i drzwiowe zamknięte zostały prosto. Stolarka okienna jest zachowana, ośmiopolowa, dwuskrzydłowa, drewniana. Z elementów dekoracyjnych wyróżnić można trójkątne obramienie wystawki na 3 osi, oculus, gzyms wieńczący oraz charakterystyczne dla budynku przyczółki w szczytach elewacji bocznych.

Fot. 20. Dwór w Jedwabnie

Źródło: fotografia własna

Jedwabno – park krajobrazowy w zespole dworsko-parkowym

Park znajduje się w centralnej części, a jego południową i zachodnią granicę wyznaczają drogi bitumiczne. Jego powierzchnia wynosi ok. 4,4 ha, z czego ok. 0,05 ha to wody stojące. Posiada regularny, zwarty kształt z wydłużoną częścią w kierunku północno-zachodnim. Tam też znajduje się niewielki staw na osobnej działce ewidencyjnej. Na jego obszarze znajduje się dwór wpisany do rejestru zabytków. Park nie jest ogólnodostępny. Jednym z jego elementów jest gazon znajdujący się przed dworem. Od strony zachodniej do dworu prowadzi aleja historycznych drzew. Stanowi wyraźną dominantę przestrzenną miejscowości. Drzewa występują równomiernie. Dominują gatunki liściaste. Wśród liczego drzewostanu największą grupę drzew stanowią: robinia akacjowa i brzoza brodawkowa. Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody na terenie parku występuje pomniki przyrody: lipa drobnolistna o wysokości 16 m i obwodzie 567 cm.

Fot. 21. Park w Jedwabnie

Źródło: fotografia własna

Lubicz Dolny – młyn psenny z magazynami mąki i otrąb w zespole młyna

Budynek jest pięciokondygnacyjny, 8-osiowy od strony elewacji południowej, wolnostojący, asymetryczny, otynkowany z ceglany detalem, ustawiony w zachodniej części zespołu. Założony na rzucie zbliżonym do odwróconej litery Z, o rozczłonkowanej bryle. Pierwsze trzy osie elewacji południowej tworzą ryzalit. W elewacji południowej znajduje się wieża z dodatkowymi dwiema kondygnacjami przykryta dachem kopertowym z położonym na nim eternitem oraz górującą chorągiewką z datownikiem 1944. Elewacja zachodnia składa się z 3 osi w bryle głównej oraz wystającej poza lico muru 4-osiowej bryły. Dachy o małym kącie nachylenia połaci pokryto papą. Wejścia znajdują się w osiach: 2, 4, 5, 7 i 9 elewacji południowej. Drzwi są metalowe, dwuskrzydłowe. Otwory okienne i drzwiowe zamknięte zostały łukami odcinkowymi oraz prosto. Ślusarka okienna jest 25-polowa z zachowanym wymiarem i kształtem. Z elementów dekoracyjnych wyróżnić można lizeny, gzymsy parapetowe, ceglane nadproża okienne, odcinkowe gzymsy parapetowe, płyciny, gzymsy międzykondygnacyjne, gzyms wieńczący, fryzy.

Fot. 22. Młyn w Lubiczu Dolnym

Źródło: fotografia własna

Młyniec Drugi – kościół rzymskokatolicki, filialny pw. św. Ignacego Loyoli

W I połowie XVII wieku Młyniec Drugi kupili jezuici, którzy w 1750 roku zbudowali tu zachowany do dzisiaj drewniany kościół. Świątynia stoi na malowniczym wysokim brzegu Drwęcy. Nad zakrystią wznosi się pięterko z dawną lożą (kościół od 1773 do 1950 funkcjonował jako prywatna kaplica). Zachowany został jednolity rokokowy wystrój wnętrza o sarmackim charakterze. Należą do niego między innymi: rokokowy ołtarz główny z około 1750 roku, z rzeźbami św. św. Franciszka Ksawerego i Ildefonsa, z obrazem Św. Ignacego Loyoli i zasuwą ze św. Ignacym zwyciężającym szatana; ołtarze boczne, w tym jeden z rzeźbami Indian (nawiązanie do działalności misyjnej św. Franciszka Ksawerego), czy ambona z malowanym zaplekiem. Osobliwością kościoła są również zabytkowe organy. Kryjące się za trójwieżową frontową oprawą, wbudowaną w owalną balustradę chóru muzycznego instrument, posiada zaledwie jedną klawiaturę ręczną, stąd zaliczany jest do tzw. pozytywów organowych. Wewnątrz znajduje się płaski strop. Ok. 1750 r. polichromie wykonał niejaki Chamski. Kościół o cechach barkowych, drewniany, o konstrukcji zrębowej, szalowany całościowo pionowo deskami z listwowaniem, jednonawowy, salowy, orientowany, założony na rzucie prostokąta. Wzniesiony na ceglanej podmurówce. Składa się z czterech wyraźnie oddzielonych od siebie części:

nawy głównej, węższej i wyższej częściowo wtopionej w nawę, nieznacznie niższego i węższego prezbiterium z dołączoną od południa zakrystią. Prezbiterium zamknięto prosto. Dach nawy głównej dwuspadowy, prezbiterium trójspadowy, zakrystii pulpitowy, wieży czterospadowy – wszystkie pokryto gontem. W elewacji zachodniej (wejściowej) wieża założona na rzucie kwadratu. W niej znajdują się szerokie, drewniane drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, z klepkami ułożonymi w jodełkę z opierzeniem. Otwory okienne są prostokątne z wielokwaterową stolarką. Na wieży założono latarnię na planie ośmioboku z dachem pokrytym blachą oraz drewnianymi żaluzjami osadzonymi w otworach głosowych zamkniętych łukiem pełnym z ramionami. W zakrystii znajdują się drewniane drzwi deskowe, jednoskrzydłowe. Na elewacji kościoła wyróżnić można gzyms wieńczący, opaski okienne, gzyms międzykondygnacyjny na wieży. W 2024 r. przeprowadzono impregnację korpusu kościoła.

Fot. 23. Kościół w Młyńcu Drugim

Źródło: fotografia własna

Rogowo – kościół katolicki, nast. ewangelicki, ob. parafialny rzym.-kat. pw. Podwyższenia Krzyża Św. Kościół w Rogowie wybudowano ok. 1300 r. W XV w. został filią parafii w Grębocinie. Od 1565 do 1945 r. znajdował się we własności protestantów. W kościele prowadzono naukę w formie szkoły protestanckiej. Pierwszym luterańskim pastorem w Rogowie był Wojciech Sarmata. W wieku XVII w. katolicy próbowali odzyskać świątynię jednak bezskutecznie. W 1683 r. biskup Opaliński w zamian za remonty kościołów w Rychnowie i Orzeszkowie przestał rościć prawa do kościoła w Rogowie. Wtedy też wykonano konserwację ołtarza z 1616 r. z fundacji Marcina Richtera, wzniesiono emporę z fundacji Natana Nosse oraz konfesjonał. Zlecono również namalowanie wyjątkowych dekoracji empory i drewnianego sklepienia zachowanego do dnia dzisiejszego. Malowidła przedstawiają: Paschę i Nabożeństwo, Jezusa ratującego Piotra, Potop, Jonasza wypłutego przez rybę.

Kościół wybudowany w stylu gotyckim, z cegły i kamieni polnych, jednonawowy, orientowany, założony na rzucie prostokąta. Składa się z trzech wyraźnie oddzielonych od siebie części: nawy głównej, niższego prezbiterium oraz osobnego aneksu dostawionego do elewacji południowej nawy. Prezbiterium w części północnej poszerzone o zakrystię pod wspólną, wydłużoną połączył dachu. Prezbiterium zamknięto prosto z gotycką attyką i krenelażami w układzie schodkowym wraz z licznymi gzymsami i blendami zakończonymi łukami ostrymi. Cała budowla kościoła została oszarpowana. Dachy są dwuspadowe kryte dachówką ceramiczną. Wejście główne znajduje się w elewacji zachodniej. Ceglany portal z architrawem ujęto w łuku ostrym. Stolarka drzwiowa jest drewniana,

dwuskrzydłowa. Powyżej znajduje się gzyms, a nad nim trzy blendy z najwyższą w osi centralnej. Otwory okienne również o łukach ostrych. W aneksie bocznym znajduje się tablica z informacją: JERZEMU LEWANDOWSKIEM DŁUGOLETNIEMU DUSZPASTERZOWI PARAFII ROGOWO Wdzięczni Parafianie 1935-1991. Aneks ten posiada wejście zakończone łukiem ostrym w architrawie oraz obszerną blendę powyżej, a także masywne, trójuskokowe przypory. Na elewacji aneksu zawieszono niebiesko-białą tabliczkę Zabytek Chroniony Prawem. Wewnątrz znajduje się manierystyczne i rokokowe wyposażenie wnętrza (ołtarz, ambona i balustrada chóru muzycznego z dekoracją malarską) oraz gotycka chrzcielnica z XIV w.

W 2023 r. przeprowadzono prace konserwatorskie i restauratorskie elewacji południowej i części elewacji zachodniej kościoła, a w 2024 r. konserwację i restaurację elewacji szczytów kościoła.

Fot. 24. Kościół w Rogowie

Źródło: fotografia własna

Złotoria – kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. św. Wojciecha

Kościół wzniesiono w 1906 r. 19.03.1906 r. odbył się przetarg na sprzedaż starego kościoła (z wyjątkiem wyposażenia, które miało zostać przeniesione do nowej świątyni). Jego właścicielem został Wojciech Stójkowski ze Złotorii, który nabył go za 550 marek. Już 21.02.1906 stary kościółek został rozebrany. Pierwszy projekt budowlany wykonała firma Rosenau & Wichert z Torunia w listopadzie 1904 r. Projekt zgodnie, z którym powstał kościół datowany jest na 13.01.1906 r. i zawiera zmiany w stosunku do pierwotnej koncepcji, np. kształt wieży, brak okien w połaci dachu, czy dodatkowe wejście we wschodniej elewacji korpusu. Prace budowlane przeprowadził budowniczy Władysław Pluciński z Chełmna. Umowę na realizację inwestycji zawarł z nim proboszcz parafii w Kaszczorku ks. Jan Santowski i Dozór Kościelny Katolicki w Złotorii 24.03.1906 r. Prace malarskie prowadził Antoni Piotrowicz z Chełmna. Budowa rozpoczęła się 06.04.1906 r., kamień węgielny wmurowano 24.05.1906 r., a prace zakończono najprawdopodobniej 22.11.1906 r. Koszt przedsięwzięcia wynieść miał 20 790 marek i 30 fenigów. Fundusze pochodziły ze składek dobrowolnych (22 tys. marek) oraz daru biskupa chełmińskiego (2 tys. marek). Nowy dzwon zabrzmiał po raz pierwszy 17.11.1906 r. Wykonany został przez firmę z Turynii. Uroczyste poświęcenie przeprowadził ks. kanonik Jakub Klunder (dziekan toruński) 16.12.1906 r. Ze względu, na krótki czas budowy świątyni prace nie zostały przeprowadzone z odpowiednią starannością, o czym świadczą wczesne naprawy kościoła: dach w 1908 r., bliżej niesprecyzowane defekty w 1909 r., w tym wieży.

Kościół wybudowany w stylu neogotyckim, ceglany, jednonawowy, nieorientowany, założony na rzucie prostokąta o rozczłonkowanej bryle. Składa się z siedmiu wyraźnie oddzielonych od siebie części: nawy głównej, węższej i wyższej na trzy kondygnacje wieży wraz z dostawionymi po bokach aneksami zamkniętymi trójbocznie przylegającymi również do nawy (w jednym z nich wejście z krętymi schodami) oraz niższego i węższego prezbiterium z dołączonymi po bokach aneksami (w jednym z nich zakrystia). Prezbiterium zamknięte trójbocznie. Dach nawy głównej dwuspadowy, aneksów przy wieży trójspadowe, prezbiterium pięciospadowy, aneksów przy prezbiterium trójspadowe – wszystkie pokryte czarną dachówką. W elewacji północnej (wejściowej) wieża założona na rzucie kwadratu z wysoką i smukłą iglicą krytą blachą w romb, daszkami dwuspadowymi ze sterczynami i zegarami w każdej elewacji wieży. Stolarka drzwiowa drewniana, dwuskrzydłowa, ramowo-płycinowa na metalowych, ozdobnych zawiasach pasowych. Nad nią okrągła blenda z wpisaniem czteroliścia. Powyżej fryz w układzie ostrołukowych, tynkowanych blend, nad nim płycina i fryz kostkowy. W kondygnacji drugiej wieży płyciny, triforiale otwory dzwonnice z drewnianymi żaluzjami zamknięte w ostrołukowej blendzie oraz fryz w formie tynkowanych blend ostrołukowych przedzielonych lizenami. Korpus oszkarpowano dwuuskokowymi przyporami zarówno w elewacji zachodniej, jak i wschodniej, otwory okienne w układzie biforialem z oculusem powyżej zamknięte w blendach ostrołukowych – po 4 osie w każdej elewacji (w elewacji wschodniej oś 1 z 4 tworzy otwór drzwiowy). Poniżej prostokątne płyciny, a powyżej fryz w układzie kwadratowych blend. Nad nimi fryz kostkowy. Korpus od południa i północy zaakcentowano ceglanym zwieńczeniem schodkowym. Wszystkie otwory okienne i drzwiowe zamknięto łukiem ostrym.

W 2020 i 2021 r. przeprowadzono remont konserwatorski elewacji kościoła (etap 5 i 6).

Fot. 25. Kościół w Złotorii

Źródło: fotografia własna

Złotorya – ruiny zamku królewskiego

Ruiny położonego w widłach Wisły i Drwęcy są pamiątką zamku wzniesionego przez Kazimierza Wielkiego w połowie XIV wieku. Twierdza zastąpiła gród książąt mazowieckich, który miał bronić ziemi dobrzyńskiej przed napadami Prusów, Litwinów a później Krzyżaków. Z racji swego położenia to miejsce zawsze było w centrum konfliktu polsko – krzyżackiego. Król podarował zamek swojemu wnukowi Każkowi Słupskiemu - zginął on w trakcie walk o Złotoryę toczonych w 1377 roku. W 1391 roku warownia wraz z ziemią dobrzyńską została przekazana jako zastaw Krzyżakom samowolnie przez

Władysława Opolskiego. W 1405 roku zamek odzyskał król Władysław Jagiełło, ale już cztery lata później, w 1409 roku, twierdzę zniszczyli Krzyżacy podczas Wielkiej Wojny 1409-1411 roku. W maju 1411 roku naprzeciwko ruin złotoryjskiego zamku odbyło się uroczyste spotkanie Jagiełły, jego brata wielkiego księcia Witolda z wielkim mistrzem Henrykiem von Plauen, dopełniające podpisanie I pokoju toruńskiego. Zamek, który wrócił do Królestwa, mimo zniszczenia miał być odbudowany. Taką klauzulę zawarto w postanowieniach traktatu pokojowego. Krzyżacy jednak nigdy nie wpłacili zasądzzonego na ten cel ekwiwalentu. Po II pokoju toruńskim w 1466 r. twierdza utraciła swe znaczenie. Została opuszczona i częściowo rozebrana, resztę dopełniły wojny napoleońskie. Ciekawostką jest fakt, że Henryk Sienkiewicz w powieści „Krzyżacy” umieścił zamek w Złotorii jako miejsce śmierci matki Danusi.

Fot. 26. Ruiny zamku królewskiego w Złotorii

Źródło: fotografia własna

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY – ANALIZA SWOT

Ocenę stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Lubicz przeprowadzono za pomocą analizy SWOT, w której wskazano mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia. Poniższe zapisy przedstawione w układzie tabelarycznym wynikają z analizy dokumentów programowych na szczeblu gminnym, wizji terenowej oraz własnych wywodów i spostrzeżeń. Ogółem, jest to cały zbiór wniosków odnoszący się do zasobu kulturowego Gminy Lubicz. Analiza SWOT ma na celu wyłonienie określonych założeń projektowych.

Tabela 16. Analiza SWOT uwzględniająca dziedzictwo kulturowe gminy

Szanse	Zagrożenia
1. Pozyskanie funduszy zewnętrznych na prace remontowo-konserwatorskie. 2. Zwiększenie własnych środków gminy na zadania związane z dziedzictwem kulturowym. 3. Remediacja i rekultywacja zabytkowej tkanki na terenie gminy z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych. 4. Wykorzystanie potencjału obiektów zabytkowych, m.in. poprzez działania promocyjne.	1. Zmniejszające się nakłady budżetu państwa na odnowę zabytków. 2. Postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego. 3. Bezprawne/samowolne działania przy prywatnych obiektach o walorach zabytkowych i ich rozbiórki. 4. Brak środków na renowację zabytkowych obiektów. 5. Uszkodzenie i zniszczenie zabytków w wyniku działań przyrody: huragany, grad, burze, upały.

- Przystąpienie do prac remontowych i konserwatorskich mających na celu polepszenie stanu zabytków. - Cele, zasady i kierunki opracowań strategicznych zmierzające do zrównoważenia rozwoju kultury w regionach wiejskich. - Zapoczątkowane zmiany w systemie planowania przestrzennego. - Wzrastająca świadomość i poszanowanie dla obiektów posiadających walory historyczne oraz ich otoczenia. - Tworzenie lokalnych stron internetowych związanych tematycznie z dziedzictwem kulturowym gminy. - Organizacja imprez kulturowych, tematycznych wystaw, projektów i produktów opartych na istniejących zasobach. - Współpraca międzyregionalna i wielowarstwowa. - Zaangażowanie placówek oświatowych, wychowawczych oraz kościelnych w edukację kulturalną – warsztaty, pracownie, szkolenia, wykłady. - Korzystne położenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego – wykorzystanie zabytków w celach gospodarczych. - Utrzymanie i eksponowanie zachowanych zabytków o walorach lokalnych, tworzących lokalny klimat. - Aktywizacja ekonomiczna i społeczna wokół działalności związanej z promowaniem i utrzymaniem zabytków.	- Uszkodzenie i zniszczenie zabytków w wyniku działań człowieka: podpalenia, rabunek, dewastacja. - Zagrożenie dla stanowisk archeologicznych poprzez głęboką orkę, nielegalnych poszukiwaczy. - Wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych. - Zwiększenie zadań własnych gminy bez wsparcia finansowego, marginalizowanie problematyki zabytkoznawczej i kulturotwórczej. - Negatywny wpływ na krajobraz nowych budowli substandardowych. - Zanik tradycji, tożsamości, świadomości i wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego gminy i regionu, a co za tym idzie brak identyfikacji mieszkańców z regionem. - Presja inwestorów pod nowe grunty przeznaczone na budownictwo niezharmonizowane z historycznym.
Mocne strony	Słabe strony
- Korzystne położenie gminy – bliskość Torunia, przebiegająca autostrada A1. - Duża liczba zabytków nieruchomych oraz archeologicznych w porównaniu do średniej powiatu. - Ogólny dobry stan zachowania wszystkich obiektów zabytkowych z gminnej ewidencji zabytków. - Licznie występujące obiekty wpisane do rejestru zabytków – nieruchome, ruchome i archeologiczne. - Występowanie wartościowych obiektów historycznych – gotyckie kościoły, ruiny zamku w Złotorii. - Zachowany historyczny układ ruralistyczny Lubicza Dolnego. - Występujący zespół młyński w Lubiczu Dolnym jako przykład dużego założenia technicznego. - Zachowane drewniane budynki mieszkalne. - Historyczna wielokulturowość terenów gminy dostrzegalna w obiektach architektury i budownictwa oraz założeniach cmentarnych.	- Brak dostępu do niektórych zabytkowych obiektów (własność prywatna). - Nieoznakowane częściowo zabytki rejestrowe niebiesko-białą tablicą. - Postępująca degradacja zabytkowego założenia młyńskiego w Lubiczu Dolnym. - Niezadowolający stan zabytkowych cmentarzy, szczególnie nekropolii poewangelickich. - Zły stan zachowania części zabytkowych dworów, w sposób szczególny dworu w Gronówku. - Zatarte granice historycznych układów miejscowości poprzez intensywny wpływ nowoczesnego budownictwa. - Roszczeniowa postawa właścicieli obiektów zabytkowych. - Zanikający zasób obiektów zabytkowych – wyburzenia, częste przekształcenia i przebudowy powodujące zatarcie cech stylistycznych. - Zanikanie cech tradycyjnych zabudowy mieszkalnej i gospodarczej (likwidacja detali,

10. Zaktualizowana gminna ewidencja zabytków oraz dobrze rozpoznane dziedzictwo materialne gminy. 11. Uwzględnienie problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych gminy. 12. Zapisy ochronne dotyczące zabytków w bardzo licznie występujących MPZP. 13. Przyjęta uchwała w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków – możliwość finansowania. 14. Potencjał społeczny – koła gospodyń wiejskich, zespoły, liczne organizacje związane z dziedzictwem kulturowym. 15. Zachowane legendy gminne. 16. Duża liczba informacji o zabytkach na stronie internetowej gminy. 17. Wydawane publikacje książkowe dotyczące dziedzictwa kulturowego gminy. 18. Organizowane imprezy kulturowe. 19. Aktywność władz gminy w pozyskiwaniu zewnętrznych środków na prace remontowo-konserwatorskie zabytków.	zakrywanie drewnianej bądź ceglanej elewacji – ocieplanie budynków). 10. Ograniczone środki budżetu gminy w zakresie działań na ochronę dziedzictwa kulturowego. 11. Zła sytuacja finansowa części właścicieli obiektów zabytkowych.
---	---

Źródło: opracowanie własne

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Założenia projektowe zostały przedstawione w układzie: priorytet, kierunek działania, zadanie. Wypracowane priorytety są założeniem ogólnym, na który składają się kierunki działań. Na kierunki działań składają się z kolei zadania. Zadania są ostatnim elementem hierarchicznej piramidy będąc jej najmniejszą częścią wskazując najbardziej szczegółowe prace. Priorytety, kierunki i zadania określono w podrozdziałach rozdziału 7.

W art. 4. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazano, że ochrona zabytków polega w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Ponadto należy przypomnieć zapisy art. 87 ust.2 odwołujące się do celów GPONZ:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Dzięki zaangażowaniu władz gminy oraz pracowników samorządowych odpowiedzialnych za sprawy związane z ochroną i opieką nad zabytkami możliwe było wypracowanie założeń projektowych. Te opracowane zostały na podstawie analizy stanu dziedzictwa kulturowego gminy, wizji i inwentaryzacji terenowej zabytków, analizy SWOT, dokumentów strategicznych i planistycznych gminy, diagnozie gminnej ewidencji zabytków, stanu poszczególnych obiektów, a także doświadczeń nabytych w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym.

Biorąc pod uwagę fakt, iż jest to kolejna edycja gminnego programu opieki nad zabytkami, a zarazem aktualizacja wcześniejszego programu pn. „Gminny Program Opieki nad zabytkami dla Gminy Lubicz na lata 2020 – 2024” priorytety, kierunki działań, jak i część samych działań w znacznym stopniu oparta została na poprzedniej perspektywie programowej. Uwzględniając powyższe oraz wymienione czynniki przyjęte do sformułowań założeń programowych, a także czas jaki minął od momentu sporządzenia GPOnZ na lata 2020-2024, opracowano szereg rozwiązań, jak i konkretnych zadań, które powinny poprawić sytuację dziedzictwa kulturowego w gminie, w tym dziedzictwa niematerialnego oraz materialnego, a w sposób szczególny obiektów zabytkowych i ich właścicieli.

Zaproponowany spójny pakiet rozwiązań, jak i konkretnych zadań powinien przyczynić się do ogólnej poprawy stanu i wizerunku dziedzictwa kulturowego gminy. W sposób szczególny dotyczy to dziedzictwa niematerialnego i materialnego, w tym zabytków z terenu gminy.

7.1. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami

Wypracowane priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata 2026-2030 uwzględniają cele wymienione w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jednocześnie sformułowane zostały w perspektywie wieloletniej.

Wyznaczono następujące priorytety:

- 1. Rewaloryzacja zabytków.**
- 2. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.**
- 3. Dokumentacja zabytkowego zasobu.**
- 4. Popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego.**

7.2. Kierunki działań gminnego programu opieki nad zabytkami

Określono długofalowe kierunki działań (wykraczające często ponad 4-letni okres obowiązywania Programu) wraz z oczekiwanymi rezultatami. Wypracowane kierunki działań Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata 2026-2030 to:

1.1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania

1.2. Podejmowanie działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności zabytków

2.1 Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego

2.2 Zachowanie ładu przestrzennego i krajobrazu kulturowego

3.1 Monitoring gminnej ewidencji zabytków

3.2 Prowadzenie pozostałej dokumentacji

4.1. Rozwój produktów turystycznych

4.2. Edukacja i popularyzacja wiedzy

4.3. Turystyczna promocja gminy

7.3. Zadania gminnego programu opieki nad zabytkami

W ramach wyznaczonych kierunków działań wskazano zadania wyznaczone na 4 lata obowiązywania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata 2026-2030. Zgodnie z art. 87 ust 5 z realizacji programu wójt sporządzi co 2 lata sprawozdanie z realizacji programu i przedstawi je radzie gminy. W związku z powyższym zaproponowane zadania podzielone zostały na 2 etapy. Pierwszy na lata 2026-2028, za który opracowane zostanie sprawozdanie z początkiem 2029 r. oraz drugi przypadający na lata 2029-2030. Sporządzenie sprawozdania będzie miało kluczowy wpływ na realizację pozostałych zadań w latach 2029-2030.

Zadania w okresie 2026-2028 będą miały charakter przygotowawczy, zaś większość pozostałych zadań zrealizowana zostanie w latach 2029-2030. Dla części zadań wyznaczono 4-letni okres obowiązywania. Kolorem niebieskim zaznaczono okres realizacji, zaś kolor biały oznacza brak realizacji w danym etapie. W poniższej tabeli zaproponowano także, kto będzie odpowiadał za wykonanie zadania. Nie jest to jednak podział obligatoryjny, ponieważ realizacja lub część realizacji danego zadania może odbyć się przy udziale/współudziale innych lub dodatkowych podmiotów, których nie można wskazać na obecnym etapie programowania. Niezmiernie ważnym jest współdziałanie władz Gminy z jej jednostkami organizacyjnymi oraz pozostałymi osobami/podmiotami zaangażowanymi w realizację zadań.

Tabela 17. Zadania gminnego programu opieki nad zabytkami

Kierunki działań	Zadania	2026-2028	2029-2030	Realizator
Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków				
1.1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	1. Dbałość o teren ruin zamku w Złotorii - usuwanie roślinności wrastającej w kamiennie – ceglane mury na całym jego obwodzie, pacyfikacja systemu korzeniowego, uczynienie planu zamku, usuwanie gałęzi i konarów.			UG
	2. Przeprowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich zabezpieczenia zachodniego odcinka muru obwodowego zamku w Złotorii przed negatywnym wpływem wód opadowych oraz zmieniających się stanów wody w Wiśle.			UG
	3. Kontynuacja działań oraz współpraca ze Starostwem, Narodowym Instytutem Kultury i Dziedzictwa Wsi, Uniwersytetem Mikołaja Kopernika oraz Województwem Kujawsko-Pomorskim w zakresie utworzenia „Centrum wieloetnicznej kultury i tradycji dawnego pogranicza” w budynku dawnego spichrza młyńskiego w Lubiczu Górnym.			UG, St, UMK, NIKiDW, W K-P
	4. Przyznawanie dotacji ze środków własnych gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.			UG
	5. Aplikowanie o dotacje zewnętrzne na dofinansowanie prac przy obiektach zabytkowych.			UG
1.2. Podejmowanie działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności zabytków	1. Podjęcie działań mających na celu oznakowanie wszystkich zabytków rejestrowych, które jeszcze nie zostały oznakowane – współpraca ze Starostwem.			UG, St, W
	2. Oznakowanie tablicami informacyjno-historycznymi najważniejszych zabytków gminy.			UG
Priorytet 2. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego				
2.1. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	1. Prowadzenie okresowych przeglądów najważniejszych drzew – pomników przyrody.			UG, W
	2. Prowadzenie prac porządkowo-pielegnacyjnych na terenie zabytkowych cmentarzy będących we własności gminy.			UG
	3. Wsparcie mieszkańców w usuwaniu płyt eternitowych z zabytkowych obiektów oraz w przywróceniu historycznego pokrycia dachów.			UG
2.2. Zachowanie ładu przestrzennego i krajobrazu kulturowego	1. Przestrzeganie ustaleń ochronnych zawartych w MPZP nawiązujących do zabytkowych obiektów, układów i założeń.			UG, W
	2. Wydawanie decyzji o warunkach zabudowy, oraz decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego ze szczególnym uwzględnieniem historycznego charakteru miejsca.			UG
Priorytet 3. Dokumentacja zabytkowego zasobu				
3.1. Monitoring gminnej ewidencji zabytków	1. Powiadomienie właścicieli obiektów o opracowaniu nowych kart GEZ.			UG
	2. Przyjęcie zaktualizowanej GEZ Zarządzeniem.			UG
	3. Monitoring nowych decyzji o wpisie do rejestru zabytków i w razie konieczności opracowanie nowych kart GEZ.			UG
	4. Prowadzenie okresowych kontroli w postaci dokumentacji fotograficznej najważniejszych zabytków oraz ich publikacja na stronie internetowej gminy.			UG

	5. Opracowanie mapy przedstawiającej lokalizację wszystkich zabytków ujętych w GEZ.			UG
	6. Wydawanie zaświadczeń związanych z Gminną Ewidencją Zabytków Gminy Lubicz.			UG
3.2. Prowadzenie pozostałej dokumentacji	1. Opracowanie nowego dokumentu pn. gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.			UG
	2. Dokończenie prac nad Planem Ogólnym Gminy.			UG
	3. Zwiększenie poziomu pokrycia gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, uwzględniającymi występowanie obszarów chronionych.			UG
Priorytet 4. Popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego				
4.1. Rozwój produktów turystycznych	1. Stworzenie parku historycznego na ruinach zamku w Złotorii – miejsca do rekreacji o walorach edukacyjnych i promocyjnych.			UG
	2. Współpraca z podmiotami działającymi na rzecz rozwoju turystyki w gminie.			UG
	3. Opracowanie produktu turystycznego nawiązującego do historii i dziedzictwa gminy.			UG
4.2. Edukacja i popularyzacja wiedzy	1. Zamieszczanie treści związanych z dziedzictwem kulturowym gminy na stronie internetowej.			UG
	2. Organizacja konkursów fotograficznych, plastycznych, konkursów wiedzy o tematyce historii regionu i zachowanego dziedzictwa.			UG, GBP, S
	3. Zachęcanie i promowanie do organizacji wycieczek szkolnych do Muzeum w Grębocinie.			UG, M, S
	4. Uczestnictwo pracowników urzędu gminy w szkoleniach i prelekcjach w dziedzinie ochrony zabytków.			UG
	5. Wspieranie działań dotyczących podtrzymania dziedzictwa kulturowego na rzecz zespołów muzycznych, KGW, organizacji pozarządowych, itp.			UG
4.3. Turystyczna promocja gminy	1. Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) o tematyce historycznej, zabytkoznawczej.			UG, GBP
	2. Organizowanie imprez i festynów nawiązujących do lokalnych tradycji.			UG
	3. Opracowanie cyklicznego wydarzenia na ruinach zamku w Złotorii o charakterze regionalnym oraz jego organizacja.			UG
	4. Udział w konkursach, targach, sympozjach i konferencjach.			UG, GBP

Źródło: opracowanie własne

Realizatorzy, wykaz skrótów:

GBP – Gminna Biblioteka Publiczna w Lubiczu,

M – muzeum, NIKiDW – Narodowy Instytut Kultury i Dziedzictwa Wsi,

S – Szkoły,

St – Starostwo,

UMK – Uniwersytet Mikołaja Kopernika,

UG – Urząd Gminy Lubicz,

W – Właściciele,

W K-P – Województwo Kujawsko-Pomorskie

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja Programu będzie się odbywać poprzez wskazane zadania gminy oraz pozostałych depozytariuszy na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Zakłada się, że zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

1. instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie gminnego programu opieki nad zabytkami, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wpis do rejestru zabytków, przyjęcie Zarządzeń w sprawie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków);
2. instrumentów finansowych (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, aplikowanie o dofinansowanie, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz pożyczki, dotacje, subwencje, nagrody, ulgi finansowe, a także stosowanie finansowania w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego);
3. instrumentów koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich i powiatowych strategiach, planach zagospodarowania, programach opieki nad zabytkami, itp. oraz pomiędzy dokumentami własnymi gminy. Ponadto współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków, ośrodkami akademickimi, urzędem marszałkowskim, starostwem, muzeum, jednostkami własnymi gminy, właścicielami zabytków, parafiami, pozostałymi organizacjami związanymi z ochroną i opieką nad zabytkami oraz współpraca ze wszystkimi realizatorami przypisanymi do zadań w Programie);
4. instrumentów kontrolnych (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, sprawozdanie z realizacji Programu, opracowanie aktualizacji GPOnZ, okresowej kontroli GEZ).

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

W art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Ustawodawca wymienił zadania związane z gminnym programem opieki nad zabytkami. Na podstawie ww. artykułu skonkretyzowano je poniżej na potrzeby niniejszego Programu.

Wójt Gminy Lubicz sporządza na okres 4 lat Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz przyjmuje Rada Gminy Lubicz, po uzyskaniu opinii Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz Wójt Gminy Lubicz sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy Lubicz.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji,
- b) koszt wykonania zadań;
- b) efektywność ich wykonania.

Poniżej wskazano przykładowe kryteria i wskaźniki oceny realizowanych zadań, które mogą być pomocne przy opracowaniu sprawozdania.

W ramach priorytetu **1. Rewaloryzacja zabytków:**

- liczba obiektów ogółem poddanych pracom remontowym i konserwatorskim;
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich;
- wartość finansowa przyznanych dotacji na prace remontowe i konserwatorskie przy zabytkach;
- wartość finansowa uzyskanych dotacji na prace remontowe i konserwatorskie przy zabytkach;
- liczba tablic informacyjno-historycznych umieszczonych na zabytkach;
- liczba znaków zabytku rejestrowego umieszczonych na obiektach wpisanych do rejestru.

W ramach priorytetu **2. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego:**

- liczba nowo wybudowanych obiektów w tradycyjnej, historycznej stylistyce regionalnej;
- liczba usuniętych płyt azbestowych.

W ramach priorytetu **3. Badanie i dokumentacja zasobu kulturowego:**

- liczba powiadomień o opracowaniu nowych kart GEZ;
- liczba nowo opracowanych MPZP;
- stopień pokrycia gminy MPZP;
- liczba wydanych zaświadczeń z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Lubicz;
- liczba obiektów poddanych okresowej kontroli.

W ramach priorytetu **4. Promocja i edukacja na rzecz dziedzictwa kulturowego i turystyki:**

- liczba publikacji, informacji zamieszczonych na stronie internetowej gminy, dot. obiektów zabytkowych;
- liczba zorganizowanych konkursów fotograficznych, plastycznych, konkursach wiedzy dotyczących historii regionu i jej zachowanego dziedzictwa;
- liczba zespołów muzycznych, KGW, organizacji pozarządowych związanych z dziedzictwem kulturowym, itp., którym udzielono wsparcia;
- liczba szkoleń i prelekcji dot. ochrony zabytków, w których uczestniczyli urzędnicy gminni;
- liczby zorganizowanych imprez i festynów nawiązujących do dziedzictwa kulturowego gminy;
- liczba wycieczek szkolnych do muzeum;
- liczba dzieci i młodzieży, która brała udział w wycieczkach;
- liczba wydawanych/wspartych publikacji dot. tematyki zabytkoznawczej, historii gminy.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział ma charakter informacyjny. Poniżej przedstawiono przykładowe możliwości finansowania wskazanych w podrozdziale 7.3. zadań z uwzględnieniem środków:

- publicznych (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne),
- prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.).

W poszukiwaniu dofinansowania nie można ograniczać się wyłącznie do powszechnie znanych i dostępnych programów. Źródeł należy także szukać w ogłaszanych przez samorządy konkursach na realizację zadań z zakresu edukacji, kultury, promocji, w budżetach tzw. obywatelskich lub partycypacyjnych, a nawet w projektach społecznych dotyczących utworzenia np. klubów seniora, dziennych domów pobytu, przedszkoli, żłobków, gdzie w ramach cross-financingu możliwe jest dostosowanie budynków, w tym zabytkowych do prowadzenia zajęć. Decydując się na złożenie wniosku, należy liczyć się z tym, że w każdym konkursie wniosków z podobnym zakresem działań wpływa dużo, a uzyskanie dofinansowania nie jest łatwe, m.in. ze względu na z góry przydzieloną alokację środków. Ponadto w zdecydowanej większości konkursów wymagany jest wkład własny. W związku z powyższym wnioskodawca z góry powinien zarezerwować określoną pulę środków.

Źródłami wsparcia działań w obszarze kultury w ramach budżetu państwa są:

- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków;
- programy MKiDN;
- Rządowy Program Odbudowy Zabytków;
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Wojewódzki Konserwator Zabytków;
- Fundusz Kościelny.

Wsparcie na zabytki prowadzą również jednostki samorządowe:

- środki własne gminy;
- Urząd Marszałkowski;
- Starostwo Powiatowe.

Na działania związane z ochroną i wykorzystaniem zabytków można pozyskać środki z wielu programów w ramach środków europejskich, m.in. takich jak:

- Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 ;
- Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027.

Szczegółowe informacje o zasadach i kryteriach możliwości pozyskiwania ww. środków są dostępne na stronach internetowych poświęconych ww. źródłom finansowania. Poniżej scharakteryzowano najbardziej popularne programy pomocowe.

Programy MKiDN 2026

Programy Ministra z zakresu kultury mają na celu dofinansowanie zadań o charakterze projektowym z wyłączeniem stałej działalności kulturalnej podmiotów. Skierowane są do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, instytucji filmowych, szkół i uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych, kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych. Dzięki Programom Ministra wsparcie finansowe mogą otrzymać działania z zakresu kultury oraz ochrony

dziedzictwa kulturowego i historycznego, obejmujące m.in. szeroko rozumianą edukację, działalność artystyczną, kulturę cyfrową, działania promujące czytelnictwo, a także projekty infrastrukturalne. Na rok 2026 przewidziano nabory m.in. na następujące programy, które nawiązują do wyznaczonych zadań w programie:

- groby i cmentarze wojenne w kraju - celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń;
- kultura ludowa i tradycyjna - celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania;
- miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju - celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości;
- ochrona zabytków - celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne;
- ochrona zabytków archeologicznych - celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Rządowy Program Odbudowy Zabytków ma na celu odbudować blask zabytków w całej Polsce. Program realizowany jest poprzez promesy inwestycyjne udzielane przez BGK. Program skierowany jest do jednostek samorządu terytorialnego na bezzwrotne dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. W ramach ogłoszonego Naboru, Wnioskodawcy przysługuje prawo do złożenia maksymalnie dziesięciu wniosków o dofinansowanie, w limicie dofinansowania nieprzekraczającym dla każdego z wniosków 3 500 000 zł. Dofinansowanie z Programu może wynieść maksymalnie 98% wartości inwestycji, a minimalny wkład własny - 2%. Wnioski będą mogły być składane w aplikacji Polski Ład udostępnionej przez BGK, w jednej z trzech kategorii:

- do 150 000 zł;
- do 500 000 zł;
- do 3 500 000 zł.

W ostatnich latach z terenu gminy w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków przyznano następujące dotacje:

- Renowacja części elewacji kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja w Gronowie, I nabór 2023 r. - 150 000,00 zł;
- Renowacja kościoła Podwyższenia Krzyża Świętego w Rogowie, I nabór 2023 r. - 490 000,00 zł;
- Remont kościoła pw. Chrystusa Króla w Grabowcu, I nabór, 2023 r. - 150 000,00 zł;
- Impregnacja korpusu kościoła filialnego św. Ignacego Loyoli w Młyńcu Drugim, I nabór, 2023 r. - 98 000,00 zł.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

Narodowy Fundusz oferuje pożyczki, dotacje oraz inne formy dofinansowania projektów realizowanych m.in. przez samorządy, przedsiębiorstwa, podmioty publiczne, organizacje społeczne a także osoby fizyczne. W sektorze finansów publicznych Narodowy Fundusz jest również największym w Polsce partnerem międzynarodowych instytucji finansowych w obsłudze środków zagranicznych przeznaczonych na ochronę środowiska. NFOŚiGW organizuje również m.in. konkursy dotyczące dofinansowania na prace związane z gruntowymi termomodernizacjami zabytkowych obiektów. Konkursy dotyczą poprawy efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej, w tym budynków zabytkowych, a także projekty związane z rewaloryzacją cennych, zabytkowych założeń parkowych.

Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków udziela dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Dotacja celowa na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może być udzielona po złożeniu wniosku o udzielenie dotacji celowej, zwanego dalej „wnioskiem”, przez osobę fizyczną, jednostkę samorządu terytorialnego lub inną jednostkę organizacyjną, będącą właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadającą zabytek w trwałym zarządzie. Obowiązujące terminy naboru wniosków:

- 1) 30 listopada roku poprzedzającego przeprowadzenie prac przy zabytku wpisanym do rejestru.
- 2) 30 czerwca roku, w którym dotacja celowa ma być udzielona, w przypadku dofinansowania prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostały przeprowadzone w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Wniosek ten wnioskodawca może złożyć po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Wnioski rozpatruje komisja powołana przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków odrębnym zarządzeniem.

W ostatnich latach z terenu gminy Wojewódzki Konserwator zabytków przyznał dotacje na następujące zadania:

- remont ścian i kopuły wieży oraz dachu nad prezbiterium i kaplicą kościoła parafialnego w Gronowie - VI etap, 2023 r. – 10 000,00 zł;
- prace konserwatorskie i restauratorskie elewacji szczytowej(między dachem nawy głównej a prezbiterium) kościoła parafialnego pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rogowie, 2025 r. – 15 000,00 zł;
- opracowanie ekspertyzy technicznej oraz projektu architektoniczno-budowlanego dla obiektu w Grębocinie przy ul. Dworcowej 64, 2026 r. – 11 000,00 zł.

Fundusz Kościelny

Fundusz Kościelny stanowi wyodrębnioną pozycję w części 43. budżetu państwa - wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne, w dziale 758 – różne rozliczenia, w rozdziale 75822 – Fundusz Kościelny, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych. Maksymalna kwota udzielonej dotacji z Funduszu Kościelnego w roku 2026 będzie wynosić 200.000,00 zł.

Kościelne osoby prawne będą mogły ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na realizację w 2026 r. następujących zadań:

Konserwacja i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo, bądź orzecznictwo.

Wspomaganie kościelnej działalności charytatywno-opiekuńczej.

W ramach zadania 1 dotacje przeznaczone będą, co do zasady, na remonty i prace konserwatorskie zabytkowych obiektów sakralnych (w szczególności: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Z Funduszu Kościelnego nie finansuje się co do zasady prac dotyczących otoczenia obiektu (takich jak np.: chodniki, ogrodzenia, trawniki).

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Z budżetu Województwa Kujawsko-Pomorskiego mogą być udzielane dotacje na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Zgodnie z Zasadami udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Województwa Kujawsko-Pomorskiego stanowiącymi załącznik do uchwały Nr XXXV/508/21 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 30 sierpnia 2021 r. ze zm. określono następujące rozdziały:

1. Cel i rodzaj zadań.
2. Wnioskodawcy.
3. Pomoc de minimis i pomoc de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie.
4. Wysokość dotacji.
5. Termin i tryb przyznawania dotacji.
6. Przekazanie i rozliczanie dotacji.

Wnioski o udzielenie dotacji jednorocznej i wieloletniej składa się do 15 grudnia roku poprzedzającego rok, w którym planowane jest rozpoczęcie prac określonych we wniosku. W przypadku niewykorzystania całości środków przeznaczonych w budżecie województwa na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach lub ich zwiększenia, mogą być składane wnioski o dotację jednoroczną w drugim terminie, tj. do dnia 15 kwietnia roku, w którym dotacja jednoroczna ma być wykorzystana. W ostatnich latach z terenu gminy przyznano dotacje na następujące zadania:

- Remont konserwatorski elewacji kościoła pw. św. Wojciecha w Złotorii - etap VII, 2022 r.;
- Remont ścian i kopuły wieży oraz dachu nad prezbiterium i kaplicą na kościele parafialnym pw. św. Mikołaja w Gronowie, 2022 r.;
- Prace konserwatorskie ogrodzenia cmentarza przy kościele pw. św. Wojciecha w Złotorii - etap 2 - 7 przęseł, 2023 r.;
- Prace konserwatorskie i restauratorskie elewacji południowej i części elewacji zachodniej kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rogowie, 2023 r.;
- Remont ścian i kopuły wieży na kościele parafialnym pw. św. Mikołaja w Gronowie - VI Etap, 2023 r.;
- Remont konserwatorski ścian kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja w Gronowie – VII etap, 2024 r.;

- Prace konserwatorskie i restauratorskie elewacji szczytów (od strony dachów) kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rogowie, 2024 r.;
- Prace konserwatorskie ogrodzenia cmentarza przy kościele św. Wojciecha w Złotorii- etap 3, 2024 r.;
- Remont konserwatorski kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja w Gronowie - VIII etap, 2025 r.;
- Prace konserwatorskie i restauratorskie elewacji szczytowej (między dachem nawy głównej a prezbiterium) kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rogowie, 2025 r.
- Prace konserwatorskie ogrodzenia cmentarza przy kościele św. Wojciecha w Złotorii - etap 4, 2025 r.

Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027

W ramach celu szczegółowego 4(vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych wspierana będzie ochrona dziedzictwa kulturowego, obiekty zabytkowe i o znaczeniu historycznym, a także rozwój instytucji kultury z uwzględnieniem funkcji aktywizujących społeczność regionalną. Środki zostaną skierowane w szczególności na restaurację i konserwację obiektów o znaczeniu regionalnym wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze WK-P w tym obiektów unikatowych, wyróżniających region na tle kraju. Projekty w ramach CS wybierane będą w trybie konkurencyjnym oraz niekonkurencyjnym. Grupę docelową stanowią mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego, turyści. Potencjalni beneficjenci wsparcia to: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia oraz samorządowe jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, przedsiębiorstwa społeczne. Opracowane zostały wskaźniki produktu, tj. przewiduje się udzielenie wsparcia 527 obiektom kulturalnym i turystycznym. Szacuje się, że liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem to do końca 2029 r. 16 079 006 osób. W ramach kodu 166 - Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury przeznaczona kwota na dotację została ustalona na 80 002 857 zł.

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027

Program jest następcą Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko realizowanego w perspektywie finansowej 2014-2020. Jest to program europejski na lata 2021-2027 zarządzany na poziomie krajowym. Przyczyni się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. FENIKS wesprze również inwestycje transportowe oraz dofinansuje ochronę zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet całego programu: 135 mld zł, wkład UE: 111,7 mld zł. Dotację na zabytki będzie można uzyskać na renowację, konserwację, rewaloryzację i restaurację obiektów zabytkowych (w tym pomników) w przypadku gdy nie będą to pojedyncze interwencje, tylko stanowić będą część większego przedsięwzięcia, które wiąże rozwój kultury z rozwojem gospodarczym, włączeniem społecznym i innowacjami społecznymi w skali kraju, regionu lub skali lokalnej. W ramach priorytetu 7. Kultura, działania 7.1 Infrastruktura kultury i turystyki kulturowej wskazano podstawowe informacje, m.in.:

- cel szczegółowy: EFRR.CP4.VI - Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych;
- instytucję pośredniczącą: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- wysokość alokacji UE: 600 000 000,00 EUR;

- zakres interwencji: 166 - ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury;
- działania: obszar 1 - rozwój infrastruktury kultury (zabytkowej i niezabytkowej), obszar 2 - ochrona i podniesienie atrakcyjności turystycznej obiektów dziedzictwa kulturowego;
- typ beneficjenta: organizacje społeczne i związki wyznaniowe, administracja publiczna, przedsiębiorstwa, kościoły i związki wyznaniowe, jednostki samorządu terytorialnego, administracja rządowa;
- maksymalny % poziom dofinansowania UE w projekcie: 79,71%;
- maksymalny % poziom dofinansowania całkowitego wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu (środki UE + współfinansowanie ze środków krajowych przyznane beneficjentowi przez właściwą instytucję): 100%.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW

Zaplanowane w podrozdziale 7.3. zadania będą możliwe do wykonania od momentu przyjęcia uchwałą przez Radę Gminy niniejszego Programu do końca 2030 r.

Wdrażanie zadań odbędzie się w miarę dostępnych środków i nakładów pracy. Ich realizacja możliwa będzie poprzez zabezpieczenie określonych środków w budżecie gminy. Zadania inwestycyjne dotyczące ochrony zabytków (zabytków będących we własności gminy) powinny być wprowadzone do wieloletniego programu inwestycyjnego gminy. Wyznaczone w Programie zadania powinny być również uwzględnione w innych dokumentach strategicznych i planistycznych gminy. Część wyznaczonych zadań realizowana będzie przez specjalistów w postaci podmiotów zewnętrznych, którzy zostaną wybrani jako Wykonawcy w drodze obowiązujących przepisów prawa.

W art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazano na możliwość finansowania przez gminy prac przy obiektach zabytkowych: dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.

Gmina udziela dotacji na podstawie Uchwały nr IV/48/24 z dnia 29 sierpnia 2024 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków (poprzednio obowiązywały: XL/537/22 z 3 marca 2022 r., XXXVII/499/21 z 30 listopada 2021 r., XLI/554/2018 z 26 stycznia 2018 r. oraz XLIII/454/10 z 29 marca 2010 r.). Udzielone w 2024 r. dotacje przyjęto uchwałami:

- LXVI/823/24 z 25 stycznia 2024 r. - w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków na realizację zadania pn. „Renowacja kościoła Podwyższenia Krzyża Świętego w Rogowie” – 10 000,00 zł ze środków własnych gminy;
- LXVI/824/24 z 25 stycznia 2024 r. - w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane w ramach Rządowego Programu

- Odbudowy Zabytków na realizację zadania pn. „Renowacja części elewacji kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja w Gronowie” – 3.061,23 zł ze środków własnych gminy;
- LXVI/825/24 z 25 stycznia 2024 r. - w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków na realizację zadania pn. „Remont kościoła pw. Chrystusa Króla w Grabowcu” – 4 000,00 zł ze środków własnych gminy;
 - LXVI/826/24 z 25 stycznia 2024 r. - w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków na realizację zadania pn. „Impregnacja korpusu kościoła filialnego św. Ignacego Loyoli w Młyńcu Drugim” – 2 000,00 zł ze środków własnych gminy;

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Jeżeli zabytek, o którym mowa w ust. 1, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w ust. 1, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Kwota dotacji przyznanej z budżetu Gminy Lubicz wraz z kwotami przyznanymi na ten cel z innych środków publicznych nie może przekraczać 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. O udzielenie dotacji może ubiegać się osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Wnioski o udzielenie dotacji składa się do Wójta Gminy Lubicz do dnia 30 września roku poprzedzającego rok, w którym dotacja ma być udzielona.

Zadania określone w Programie realizowane będą w zdecydowanej większości przez Urząd Gminy oraz w mniejszym stopniu w sposób pośredni lub bezpośredni przez pozostałych interesariuszy, do których w sposób szczególny zaliczyć należy:

- organizacje pozarządowe i stowarzyszenia z terenu gminy;
- szkoły podstawowe z terenu gminy;
- Starostwo Powiatowe w Toruniu;
- Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Toruniu;
- właścicieli obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków;
- instytucje odpowiedzialne za przyznawanie dotacji na zabytki.

Wszelkie uzgodnienia dotyczące zabytków będą prowadzone z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Zaprezentowane w niniejszym programie informacje powinny zostać na nowo uwzględnione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, strategii rozwoju gminy oraz innych dokumentach o charakterze strategicznym i planistycznym gminy, w których będzie podejmowana tematyka dziedzictwa kulturowego.

12. BIBLIOGRAFIA

Literatura:

1. Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, F. Sulmierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1884, druk „Wieku” Nowy Świat.
2. Geografia regionalna Polski, J. Kondracki, Warszawa 2009 r., Wyd. Naukowe PWN.
3. Geografia osadnictwa, D. Szymańska, Warszawa 2009 r., Wyd. Naukowe PWN.
4. Mały słownik terminów plastycznych, K. Zwolińska, Z. Malicki, 1993 r., Warszawa, Wyd. Wiedza Powszechna.
5. Gmina Lubicz Bez Granic, M. Pawłowski, 2017 r., Lubicz, www.wydawnictworegion.pl

Strony internetowe:

www.dane.gov.pl
www.mapy.geoportal.gov.pl
www.wspolrzedne-gps.pl
www.igrek.amzp.pl
www.mapy.amzp.pl
www.maps.arcanum.com
www.ongeo.pl
www.rejestr.io
www.mapio.net
www.mapy.zabytek.gov.pl
www.mkidn.gov.pl
www.isap.sejm.gov.pl
www.samorzad.nid.pl
www.maps.mapywig.org
www.niematerialne.nid.pl
www.openstreetmap.org
www.geoserwis.gdos.gov.pl
www.crfop.gdos.gov.pl
www.maps.mapywig.org
www.maps.arcanum.com
www.gov.pl
www.torun.wkz.gov.pl
www.bip.kujawsko-pomorskie.pl
www.funduszeue.kujawsko-pomorskie.pl
www.feniks.gov.pl
www.lubicz.e-mapa.net
www.bip.lubicz.pl
www.lubicz.pl
www.muzeum.grebocin.pl
www.gbplubicz.naszabiblioteka.com
www.atlas.kujawsko-pomorskie.pl

13. SPISY

13.1. Spis tabel

Tabela 1. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego na terenie Gminy Lubicz	23
Tabela 2. Liczba mieszkańców Gminy Lubicz z podziałem na jednostki	53
Tabela 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	79
Tabela 4. Stanowisko archeologiczne najbardziej zróżnicowane chronologicznie	90
Tabela 5. Zróżnicowanie stanowisk archeologicznych ze względu na określone funkcje	90
Tabela 6. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków	92
Tabela 7. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków	102
Tabela 8. Charakterystyka obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków	103
Tabela 9. Zabytki we własności i współwłasności Gminy Lubicz	110
Tabela 10. Zabytkowe obiekty sakralne	113
Tabela 11. Zabytkowe cmentarze	115
Tabela 12. Zabytkowe założenia zieleni	118
Tabela 13. Zabytkowe budynki rezydencjonalne	119
Tabela 14. Zabytkowe szkoły	120
Tabela 15. Zabytkowe obiekty małej architektury	121
Tabela 16. Analiza SWOT uwzględniająca dziedzictwo kulturowe gminy	136
Tabela 17. Zadania gminnego programu opieki nad zabytkami	141

13.2. Spis rycin

Ryc. 1. Gmina Lubicz na tle kraju	50
Ryc. 2. Gmina Lubicz na tle gmin powiatu toruńskiego	51
Ryc. 3. Przestrzenne rozmieszczenie miejscowości w Gminie Lubicz	52
Ryc. 4. Lubicz i okolice w 1937 r.	59
Ryc. 5. Brzezinko w 1910 r.	60
Ryc. 6. Brzeźno w 1910 r.	61
Ryc. 7. Grabowiec w 1910 r.	61
Ryc. 8. Grębocin w 1910 r.	62
Ryc. 9. Gronowo w 1913 r.	64
Ryc. 10. Jedwabno w 1910 r.	64
Ryc. 11. Kopanino w 1910 r.	65
Ryc. 12. Krobia w 1910 r.	66
Ryc. 13. Lubicz Dolny w 1910 r.	67
Ryc. 14. Lubicz Górny w 1940 r.	69
Ryc. 15. Mierzynek w 1910 r.	69
Ryc. 16. Młyniec Pierwszy w 1910 r.	70
Ryc. 17. Młyniec Drugi w 1940 r.	71
Ryc. 18. Nowa Wieś w 1910 r.	71
Ryc. 19. Rogowo w 1910 r.	72
Ryc. 20. Rogówko w 1910 r.	73
Ryc. 21. Złotoria w 1910 r.	74
Ryc. 22. Granica ruralistycznego układu przestrzennego Lubicza Dolnego	76
Ryc. 23. Obszary AZP na terenie Gminy Lubicz	87
Ryc. 24. Lokalizacja grodziska w Gronowie	92
Ryc. 25. Lokalizacja grodziska w Jedwabnie	93
Ryc. 26. Rejony etnograficzne województwa kujawsko - pomorskiego	95
Ryc. 27. Herb Gminy Lubicz	99
Ryc. 28. Flaga Gminy Lubicz	99
Ryc. 29. Rozmieszczenie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru	106

Ryc. 30. Wzór znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków 107

13.3. Spis wykresów

Wyk. 1. Liczba stanowisk archeologicznych z podziałem na sektory AZP	88
Wyk. 2. Liczba stanowisk archeologicznych z podziałem na miejscowości.....	89
Wyk. 3. Ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków z uwzględnieniem ich funkcji z terenu Gminy Lubicz	102
Wyk. 4. Zabytki wpisane do rejestru zabytków z wyszczególnieniem na datę wpisu	105
Wyk. 5. Liczba obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z podziałem na miejscowości.....	109
Wyk. 6. Stan zachowania zabytków.....	109

13.4. Spis fotografii

Fot. 1. Historyczny układ ruralistyczny Lubicza Dolnego.....	77
Fot. 2. Chór muzyczny z instrumentem w kościele paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rogowie	84
Fot. 3. Wnętrze Muzeum w Grębocinie	94
Fot. 4. Cmentarz rodowy rodziny von Wolff w Gronowie – jeden z ostatnich wpisów do rejestru....	105
Fot. 5. Villa Wolter, późn. budynek Krajowej Dyrekcji Dróg Wodnych, ob. szkoła	112
Fot. 6. Kaplica św. Rocha w Brzezinku	114
Fot. 7. Cmentarz ewangelicki w Gronowie	117
Fot. 8. Park krajobrazowy w Jedwabnie	118
Fot. 9. Dwór w Mierzynku	119
Fot. 10. Szkoła ewangelicka, ob. szkoła podstawowa i dom w Lubiczu Dolnym	121
Fot. 11. Figura św. Jana Nepomucena w Lubiczu Górnym	122
Fot. 12. Zespół młyna w Lubiczu Dolnym	123
Fot. 13. Drewniana chałupa w Złotorii	124
Fot. 14. Willa w Grębocinie	125
Fot. 15. Kościół ewangelicki „stary”, ob. Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa w Grębocinie	127
Fot. 16. Pałac w Gronowie	128
Fot. 17. Park podworski w Gronowie	128
Fot. 18. Kaplica rodziny von Wolff w Gronowie	129
Fot. 19. Kościół w Gronowie	130
Fot. 20. Dwór w Jedwabnie	131
Fot. 21. Park w Jedwabnie	131
Fot. 22. Młyn w Lubiczu Dolnym	132
Fot. 23. Kościół w Młyńcu Drugim	133
Fot. 24. Kościół w Rogowie.....	134
Fot. 25. Kościół w Złotorii	135
Fot. 26. Ruiny zamku królewskiego w Złotorii	136

14 ANEKSY

Załącznik 1. Nieruchome zabytki architektury i budownictwa ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Ulica	Nr	Datowanie	Uwagi
1	Brzezinko	dwór z zespołu podworskiego		26	II poł. XIX w.	WEZ
2	Brzezinko	poniatówka		67a	lata 30-te XX w.	WEZ
3	Brzezinko	kaplica św. Rocha			1884 r.	WEZ
4	Brzezinko	cmentarz katolicki przy kaplicy św. Rocha			1884 r.	WEZ
5	Brzezinko	park podworski			II poł. XIX w.	WEZ
6	Brzezinko	cmentarz ewangelicki			XIX/XX w.	WEZ
7	Brzeźno	obora i spichlerz z zespołu podworskiego		34	1929 r.	WEZ
8	Brzeźno	rządcaówka z zespołu podworskiego		36	Kon. XIX w.	WEZ
9	Grabowiec	dom	Pomorska	10	Pocz. XX w.	WEZ
10	Grabowiec	karczma, ob. dom i świetlica	Pomorska	12	Pocz. XX w.	WEZ
11	Grabowiec	szkoła ewangelicka, ob. budynek mieszkalny	Pomorska	19	Pocz. XX w.	WEZ
12	Grabowiec	kościół ewangelicki, ob. rzymsko- katolicki, filialny, pw. Chrystusa Króla	Pomorska		1914-1922 r.	WEZ
13	Grabowiec	pastorówka, ob. budynek mieszkalny	Pomorska	28	1893 r.	WEZ
14	Grabowiec	budynek gospodarczy przy dawnej pastorówce	Pomorska	28	1893 r.	WEZ
15	Grabowiec	cmentarz ewangelicki	Pomorska		Kon. XIX w.	WEZ
16	Grabowiec	dom	Słoneczna	(bez nr), d. 39	Pocz. XX w.	WEZ
17	Grębocin	willa	Dworcowa	62	Pocz. XX w.	WEZ
18	Grębocin	willa	Dworcowa	64	Pocz. XX w.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/229 decyzją z dn. 04.11.1986 r.

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Ulica	Nr	Datowanie	Uwagi
19	Grębocin	dwór z zespołu podworskiego	Karwowskiego	5	XIX/XX w.	WEZ
20	Grębocin	aleja kasztanowców	Karwowskiego		II poł. XIX w.	WEZ
21	Grębocin	dom w zagrodzie	Kolonia Papowska	12	Pocz. XX w.	WEZ
22	Grębocin	dom w zagrodzie	Kolonia Papowska	13	Pocz. XX w.	WEZ
23	Grębocin	stajnia	Kowalewska	4a	XIX/XX w.	WEZ
24	Grębocin	zajazd, ob. restauracja	Kowalewska	4a	XIX/XX w.	WEZ
25	Grębocin	dom	Kowalewska	40	Pocz. XX w.	WEZ
26	Grębocin	dom	Lubicka	3	Pocz. XX w.	WEZ
27	Grębocin	dom	Okrężna	14	XIX/XX w.	WEZ
28	Grębocin	budynek inwentarski	Okrężna	14	XIX/XX w.	WEZ
29	Grębocin	stodoła	Okrężna	14	XIX/XX w.	WEZ
30	Grębocin	kościół rzymskokatolick i, parafialny pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus	Pronobisa		1932-1934 r.	WEZ
31	Grębocin	cmentarz rzymskokatolick i, parafialny przykościelny	Pronobisa		Pocz. XX w.	WEZ
32	Grębocin	dom	Przydatki	5	1926 r.	WEZ
33	Grębocin	szkoła dwuwyznaniow a: ewangelicka i katolicka, ob. budynek mieszkalny i świetlica wiejska	Szkolna	8	1890 r.	WEZ
34	Grębocin	cmentarz ewangelicki	Szkolna		1900 r.	WEZ
35	Grębocin	kościół ewangelicki „stary”, ob. Muzeum Piśmiennictwa i Drukarnstwa	Szkolna		XIII/XIV w., 1687 r.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/377 decyzją z dn. 30.04.1930 r. i 07.10.1954 r.
36	Grębocin	cmentarz przykościelny ewangelicki	Szkolna		XIV, XVIII w.	WEZ
37	Gronowo	pałac w zespole pałacowo- parkowym		27	II poł. XIX w., przeb. lata 20-30-te XX w.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/22 decyzją z dn. 04.04. 2000 r.

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Ulica	Nr	Datowanie	Uwagi
38	Gronowo	szkoła katolicka i budynek gospodarczy, ob. budynek mieszkalny i budynek gospodarczy		62	XIX/XX w.	WEZ
39	Gronowo	kaplica grobowa rodziny von Wolff z Gronowa			1860 r.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/1734 decyzją z dn. 13.12.2017 r.
40	Gronowo	ogrodzenie kościół parafialnego			II poł. XIX w.	WEZ
41	Gronowo	cmentarz rodowy rodziny von Wolff			ok. 1815 r.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/1853 decyzją z dn. 15.07.2025 r.
42	Gronowo	park podworski w zespole pałacowo- parkowym			II poł. XIX w.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/614 decyzją z dn. 14.12.1984 r.
43	Gronowo	cmentarz ewangelicki			Kon. XIX w.	WEZ
44	Gronowo	hydrofornia w zespole podworskim			lata 20-te XX w.	WEZ
45	Gronowo	cmentarz choleryczny			ok. 1860 r.	WEZ
46	Gronowo	kościół rzymskokatolick i, parafialny pw. św. Mikołaja Biskupa			XIII w., 1750 r.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/356 decyzją z dn. 13.07.1936 r.
47	Gronowo	cmentarz rzymskokatolick i, przykościelny parafialny			XIV w.	WEZ
48	Gronowo	spichlerz w zespole podworskim			XIX/XX w.	WEZ
49	Gronowo	domek ogrodnika w zespole podworskim			XIX/XX w.	WEZ
50	Gronowo	komin – relik gorzelni w zespole podworskim			XIX/XX w.	WEZ
51	Gronowo	ogrodzenie w zespole podworskim			XIX/XX w.	WEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Ulica	Nr	Datowanie	Uwagi
52	Gronówko	jałownik w zespole podworskim		8	1934 r.	WEZ
53	Gronówko	dwór w zespole podworskim		8	II poł. XIX w.	WEZ
54	Gronówko	domek ogrodnika w zespole podworskim		8	XIX/XX w.	WEZ
55	Gronówko	obora i spichlerz w zespole podworskim		8	XIX/XX w.	WEZ
56	Gronówko	brama wjazdowa i ogrodzenie w zespole podworskim		8	XIX/XX w.	WEZ
57	Gronówko	układ przestrzenny założenia dworsko- przestrzennego z folwarkiem			I poł. XIX w., pocz. XX w.	WEZ
58	Gronówko	park podworski			II poł. XIX w.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/608 decyzją z dn. 09.09.1985 r.
59	Jedwabno	spichlerz w zespole podworskim		20	Kon. XIX w.	WEZ
60	Jedwabno	dwór w zespole dworsko- parkowym		23	XVIII/XIX w.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/247 decyzją z dn. 30.12.1985 r.
61	Jedwabno	park krajobrazowy w zespole dworsko- parkowym			II poł. XIX w.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/247 decyzją z dn. 07.06.1984 r.
62	Jedwabno	figura Matki Boskiej			Pocz. XX w.	WEZ
63	Jedwabno	cmentarz Graberfeld - cmentarzysko			XIX/XX w.	WEZ
64	Kopanino	budynek mieszkalno- gospodarczy	Słoneczna 3, d. Aleja Dębów 32		Kon. XIX w.	WEZ
65	Kopanino	budynek mieszkalno- gospodarczy w zagrodzie	Aleja Dębów	39	1902 r.	WEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Ulica	Nr	Datowanie	Uwagi
66	Kopanino	cmentarz ewangelicki	Aleja Dębów	przy nr 33, na skrzyżowaniu Alei Dębów i ul. Kalinowej	przed 1780 r.	WEZ
67	Krobia	dom	Dolina Drwęcy	79	Pocz. XX w.	WEZ
68	Krobia	cmentarz ewangelicki	Poligraficzna		Kon. XIX w.	WEZ
69	Krobia	dom	Warszawska	27	Pocz. XX w.	WEZ
70	Krobia	dom	Warszawska	39	Pocz. XX w.	WEZ
71	Lubicz Dolny	dom	Dworcowa	4	ok. 1910 r.	WEZ
72	Lubicz Dolny	kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika	Dworcowa	19	1929-1933 r.	WEZ
73	Lubicz Dolny	plebania	Dworcowa	19	po 1929 r.	WEZ
74	Lubicz Dolny	chałupa	Dworcowa	43	Pocz. XX	WEZ
75	Lubicz Dolny	budynek gospodarczy	Dworcowa	44	II poł. XIX w.	WEZ
76	Lubicz Dolny	dom	Dworcowa	47	Pocz. XX w.	WEZ
77	Lubicz Dolny	dom	Dworcowa	23/23a	Pocz. XX w.	WEZ
78	Lubicz Dolny	cmentarz ewangelicki	Dworcowa		XVIII w., pocz. XIX w.	WEZ
79	Lubicz Dolny	dom	Grębocka	1	Pocz. XX w.	WEZ
80	Lubicz Dolny	dom	Grębocka	7	Kon. XIX w.	WEZ
81	Lubicz Dolny	dom	Grębocka	35	Pocz. XX w.	WEZ
82	Lubicz Dolny	cmentarz parafialny rzym.-kat.	Grębocka		1920 r.	WEZ
83	Lubicz Dolny	budynek mieszkalny i gospodarczy	Kolejowa	11	Pocz. XX w.	WEZ
84	Lubicz Dolny	budynek dworca kolejowego	Kolejowa	13	1936 r.	WEZ
85	Lubicz Dolny	kamienica	Młyńska	1	Pocz. XX w.	WEZ
86	Lubicz Dolny	śluza wodna w zespole młyna	Młyńska	12	1910 r.	WEZ
87	Lubicz Dolny	willa dyrektora w zespole młyna	Młyńska	12	1909-1910 r.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/1405 decyzją z dn. 29.01.2009 r.
88	Lubicz Dolny	magazyn zbożowy (Getreidespeicher) w zespole młyna	Młyńska	12	XIX/XX w.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/1405 decyzją z dn. 29.01.2009 r.

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Ulica	Nr	Datowanie	Uwagi
89	Lubicz Dolny	komorowy magazyn zbożowy w zespole młyna	Młyńska	12	1917-1918 r.	WEZ
90	Lubicz Dolny	kantor w zespole młyna	Młyńska	12	lata 80. XX w., 1914 r.	WEZ
91	Lubicz Dolny	młyn pszenny z magazynami mąki i otrąb wzespole młyna	Młyńska	12	1917-1918 r.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/1405 decyzją z dn. 29.01.2009 r.
92	Lubicz Dolny	park w zespole młyna	Młyńska	12	II poł. XIX w.	WEZ
93	Lubicz Dolny	dom w zespole młyna	Młyńska	8	ok. 1920 r.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/1405 decyzją z dn. 29.01.2009 r.
94	Lubicz Dolny	teren zespołu młyna	Młyńska	12	Pocz. XX w.	WEZ
95	Lubicz Dolny	pruska komora celna	Mostowa	1	Kon. XIX w.	WEZ
96	Lubicz Dolny	budynki gospodarcze przy pruskiej komorze celnej	Mostowa	1	Kon. XIX w.	WEZ
97	Lubicz Dolny	szkoła dwuwyznaniow a: ewangelicka i katolicka, ob. przedszkole	Szkolna	7	Pocz. XX w.	WEZ
98	Lubicz Dolny	dom pruskiej straży celnej	Toruńska	22, 22a	Pocz. XX w.	WEZ
99	Lubicz Dolny	dom	Toruńska	38	Pocz. XX w.	WEZ
100	Lubicz Dolny	historyczny układ ruralistyczny			I poł. XIII w., XIX w.	WEZ
101	Lubicz Górny	kaplica św. Wacława	Boczna	4	Kon. XIX w.	WEZ
102	Lubicz Górny	spichlerz młyński	Lipnowska	2	Kon. XIX w.	WEZ
103	Lubicz Górny	kamienica	Lipnowska	37	po 1920 r.	WEZ
104	Lubicz Górny	kamienica	Lipnowska	39	po 1920 r.	WEZ
105	Lubicz Górny	kamienica	Lipnowska	47	Pocz. XX w.	WEZ
106	Lubicz Górny	figura Chrystusa	Lipnowska	47	Pocz. XX w.	WEZ
107	Lubicz Górny	kamienica	Lipnowska	52	Pocz. XX w.	WEZ
108	Lubicz Górny	dom	Lipnowska	56	Pocz. XX w.	WEZ
109	Lubicz Górny	kamienica z budynkiem gospodarczym	Lipnowska	64	po 1920 r.	WEZ
110	Lubicz Górny	cmentarz żydowski	Trzaskalskiego		XVIII w.	WEZ
111	Lubicz Górny	cmentarz przy figurze św. Jana Nepomucena	Zdrojowa	pomiędzy nr 1 i 2	Pocz. XX w.	WEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Ulica	Nr	Datowanie	Uwagi
112	Lubicz Górny	figura św. Jana Nepomucena	Zdrojowa	po między nr 1 i 2	Pocz. XX w.	WEZ
113	Mierzynek	dwór w zespole dworskim		22	1844 r.	WEZ
114	Mierzynek	obora w zespole dworskim		22	poł. XIX w.	WEZ
115	Mierzynek	krzyż przydrożny			1831 r.	WEZ
116	Młyniec Drugi	kościół rzymskokatolicki, filialny pw. św. Ignacego Loyoli	Akacyjowa		II ćw. XVIII w.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/131 decyzją z dn. 04.11.1953 r.
117	Młyniec Drugi	cmentarz rzymskokatolicki i przykościelny	Akacyjowa		XVIII w.	WEZ
118	Młyniec Drugi	kapliczka przydrożna	Dolina Drwęc		Pocz. XX w.	WEZ
119	Młyniec Drugi	kapliczka przydrożna			1935 r.	WEZ
120	Młyniec Pierwszy	młyn wodny	Bierzgalska	11	Kon. XIX w.	WEZ
121	Młyniec Pierwszy	dom	Golubska	4	Pocz. XX w.	WEZ
122	Młyniec Pierwszy	młyn wodny	Golubska	5	Kon. XIX w.	WEZ
123	Młyniec Pierwszy	most nad Strugą Rychnowską	Golubska		Pocz. XX w.	WEZ
124	Młyniec Pierwszy	cmentarz ewangelicki	Gronowska		Kon. XIX w.	WEZ
125	Młyniec Pierwszy	dom	Gronowska	3	XIX/XX w.	WEZ
126	Młyniec Pierwszy	kapliczka przydrożna	Toruńska		I ćw. XX w.	WEZ
127	Młyniec Pierwszy	cmentarz pocholeryczny	Toruńska		XIX w.	WEZ
128	Nowa Wieś	szkoła ewangelicka, ob. świetlica wiejska i dom	Nad Drwęcą	74	Pocz. XX w.	WEZ
129	Nowa Wieś	dom	Nad Drwęcą	84	1908 r.	WEZ
130	Nowa Wieś	dom	Nad Drwęcą	109	Pocz. XX w.	WEZ
131	Nowa Wieś	dom	Nad Drwęcą	116/118	Pocz. XX w.	WEZ
132	Rogowo	plebania		1	Pocz. XX w.	WEZ
133	Rogowo	kościół katolicki, nast. ewangelicki, ob. parafialny rym.-kat. pw. Podwyższenia Krzyża Św.		1	XIII/XIV w.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/375 decyzją z dn. 30.04.1930 r.

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Ulica	Nr	Datowanie	Uwagi
134	Rogowo	cmentarz ewangelicki przykościelny, ob. parafialny rzymskokatolicki		1	XIII/XIV w., 1920 r.	WEZ
135	Rogowo	dzwonnica przy kościelne		1	XIX/XX w.	WEZ
136	Rogowo	dom		9	Pocz. XX w.	WEZ
137	Rogowo	dom		12	Pocz. XX w.	WEZ
138	Rogowo	dom		25	XIX/XX w.	WEZ
139	Rogowo	brama wjazdowa		29	XIX/XX w.	WEZ
140	Rogowo	kapliczka Krzyża Św.		przy nr 15d, 15e	1945 r.	WEZ
141	Rogówko	dom		2	1935 r.	WEZ
142	Rogówko	obora		2	1935 r.	WEZ
143	Rogówko	dom	Lubicka	16	I ćw. XX w.	WEZ
144	Rogówko	dom	Lubicka	26, d. 24	Pocz. XX w.	WEZ
145	Rogówko	budynek inwentarski		47, d. 45	Pocz. XX w.	WEZ
146	Rogówko	zajazd, ob. budynek mieszkalny	Lubicka	58	XIX/XX w.	WEZ
147	Rogówko	budynek mieszkalny wielorodzinny		72	lata 50-te XX w.	WEZ
148	Rogówko	dom, ob. budynek gospodarczy		75	1913 r.	WEZ
149	Rogówko	obora i spichlerz		75	1913 r.	WEZ
150	Rogówko	cmentarz ewangelicki			Kon. XIX w.	WEZ
151	Złotoria	dom	Ciechocińska	1	1886	WEZ
152	Złotoria	chałupa	Ciechocińska	6	I ćw. XX w.	WEZ
153	Złotoria	chałupa	Pomorska	1	I ćw. XX w.	WEZ
154	Złotoria	chałupa	Pomorska	2	II poł. XIX w.	WEZ
155	Złotoria	szkoła ewangelicka, ob. szkoła podstawowa i dom oraz budynek gospodarczy	Pomorska	11	1854 r.	WEZ
156	Złotoria	Villa Wolter, późn. budynek Krajowej Dyrekcji Dróg Wodnych, ob. szkoła	Pomorska	11a	1900 r.	WEZ
157	Złotoria	budynek mieszkalny i gospodarczy	Pomorska	15	1883 r.	WEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Ulica	Nr	Datowanie	Uwagi
158	Złotoria	dom	Pomorska	17	Pocz. XX w.	WEZ
159	Złotoria	dom	Pomorska	26, d. 24	Kon. XIX w.	WEZ
160	Złotoria	dom	Pomorska	43	1900 r.	WEZ
161	Złotoria	budynek inwentarski	Pomorska	43	1900 r.	WEZ
162	Złotoria	dom	Pomorska	77	Pocz. XX w.	WEZ
163	Złotoria	chałupa	Pomorska	105	II poł. XIX w.	WEZ
164	Złotoria	dom	Szkolna	35, d. 33	ok. 1904 r.	WEZ
165	Złotoria	cmentarz ewangelicki	Szkolna	przy nr 27	Poł. XIX w.	WEZ
166	Złotoria	chałupa	Toruńska	5, dz. 35/2, 40/2	Pocz. XX w.	WEZ
167	Złotoria	kościół rzymskokatolicki, parafialny pw. św. Wojciecha	Toruńska	6a, d. 7	1906 r.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/114 decyzją z dn. 03.09.2003 r.
168	Złotoria	kapliczka na terenie cmentarza	Toruńska	6a, d. 7	1906 r.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/114 decyzją z dn. 03.09.2003 r.
169	Złotoria	ogrodzenie cmentarza przykościelnego	Toruńska	6a, d. 7	1906 r.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/114 decyzją z dn. 03.09.2003 r.
170	Złotoria	cmentarz rzymskokatolicki, przykościelny parafialny	Toruńska	6a, d. 7	XIV w.	WEZ
171	Złotoria	budynek mieszkalny i gospodarczy	Toruńska	11	Pocz. XX w.	WEZ
172	Złotoria	chałupa	Toruńska	27	Kon. XIX w.	WEZ
173	Złotoria	chałupa	Toruńska	33	Pocz. XX w.	WEZ
174	Złotoria	chałupa	Toruńska	34	Pocz. XX w.	
175	Złotoria	chałupa w zagrodzie	Toruńska	36	XIX/XX w.	WEZ
176	Złotoria	dom	Toruńska	38	Pocz. XX w.	WEZ
177	Złotoria	dom	Toruńska	44	Pocz. XX w.	WEZ
178	Złotoria	dom	Toruńska	46	Pocz. XX w.	WEZ
179	Złotoria	ruiny zamku królewskiego	Toruńska		XV w.	Wpis do rejestru zabytków pod nr A/1722 decyzją z dn. 03.03.1936 r.
180	Złotoria	chałupa	Warszawska	5, d. 3	II poł. XIX w.	WEZ
181	Złotoria	most nad rzeką Drwęcą	Warszawska		1893 r.	WEZ
182	Złotoria	zajazd, ob. budynek mieszkalny	Warszawska	4, 4a	II poł. XIX w.	WEZ
183	Złotoria	dom	Wiśniowa	16	Pocz. XX w.	WEZ
184	Złotoria	kapliczka przydrożna	Wiśniowa	przy nr 3	Pocz. XX w.	WEZ

Źródło: Gminna ewidencja zabytków

Załącznik 2. Nieruchome zabytki archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
1	Rogowo	38-44	25	200	1. punkt osadniczy – neolit (kultura pucharów lejkowatych) 2. osada – halsztat (kultura łużycka) 3. osada – okres wpływów rzymskich 4. punkt osadniczy - nowożytność	
2	Rogowo	38-44	26	201	1. osada – halsztat (kultura łużycka)	
3	Rogowo	38-44	27	202	1. punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich 2. punkt osadniczy – późne średniowiecze	
4	Rogowo	38-44	28	203	1. punkt osadniczy - pradzieje	
5	Grębocin	38-44	45	204	1. punkt osadniczy – halsztat (kultura łużycka)	
6	Grębocin	38-44	46	205	1. punkt osadniczy – halsztat-okres lateński (kultura łużycka) 2. punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich	
7	Grębocin	38-44	47	206	1. punkt osadniczy – epoka kamienia 2. punkt osadniczy – halsztat-okres lateński (kultura łużycka)	
8	Grębocin	38-44	48	207	1. punkt osadniczy - pradzieje	
9	Gronowo	38-45	23	2	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada – halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 4. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
10	Gronowo	38-45	22	3	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. osada – halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
11	Gronowo	38-45	27	4	1. ślad osadnictwa – kultura łużycka	
12	Gronowo	38-45	6	5	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
13	Gronowo	38-45	7	6	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
14	Gronowo	38-45	8	7	1. ślad osadnictwa – kultura łużycka	
15	Gronowo	38-45	9	8	1. osada – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					3. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 4. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
16	Gronowo	38-45	10	9	1. ślad osadnictwa – kultura łużycka 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
17	Gronowo	38-45	11	10	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – cz. nowożytny	
18	Gronowo	38-45	12	11	1. ślad osadnictwa – pradzieje	
19	Gronowo	38-45	13	12	1. ślad osadnictwa – neolit 2. cmentarzysko? – epoka brązu (kultura łużycka)	
20	Gronowo	38-45	14	13	1. ślad osadnictwa – pradzieje 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
21	Gronowo	38-45	15	14	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia	
22	Gronowo	38-45	16	15	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych? 2. osada – halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
23	Gronowo	38-45	17	16	1. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
24	Brzeźno	38-45	1	17	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
25	Brzeźno	38-45	2	18	1. ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
26	Rogowo	38-45	11	19	1. ślad osadnictwa – neolit 2. osada – halsztat-okres lateński 3. osada – okres wpływów rzymskich 4. osada – wczesne średniowiecze 5. osada – późne średniowiecze	
27	Rogowo	38-45	12	20	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. cmentarzysko – halsztat-okres lateński (kultura pomorska) 3. osada – wczesne średniowiecze	
28	Rogowo	38-45	13	21	1. osada – późne średniowiecze	
29	Rogowo	38-45	14	22	1. ślad osadnictwa – neolit 2. osada – halsztat-okres lateński 3. osada – XIII-XIV w.	
30	Rogowo	38-45	15	23	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
31	Rogówko	38-45	17	24	1. osada – kultura pucharów lejkowatych	
32	Brzezinko	38-45	6	25	1. osada – wczesne średniowiecze 2. osada – późne średniowiecze	
33	Brzezinko	38-45	7	26	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
34	Młyniec I	38-45	18	27	1. osada – późne średniowiecze	
35	Młyniec I	38-45	19	28	1. osada – późne średniowiecze	
36	Młyniec I	38-45	20	29	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu? 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
37	Gronowo	38-45	18	30	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
38	Gronowo	38-45	19	31	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
39	Gronowo	38-45	20	32	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
40	Gronowo	38-45	21	33	1. osada – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – schyłkowy neolit? 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
41	Brzezinko	38-45	4	34	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 2. osada – późne średniowiecze	
42	Gronowo	38-45	4	63	1. osada – halsztat-okres lateński 2. osada – późne średniowiecze	
43	Gronowo	38-45	3	64	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu?	
44	Gronowo	38-45	24	65	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. osada – halsztat-okres lateński	
45	Gronowo	38-45	25	66	1. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński	
46	Gronowo	38-45	26	67	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
47	Brzezinko	38-45	5	68	1. ślad osadnictwa – neolit (kultura ceramiki wstęgowej)	
48	Brzeźno	38-45	3	69	1. ślad osadnictwa – neolit	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					2. ślad osadnictwa - pradzieje	
49	Brzeźno	38-45	4	70	1. osada – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
50	Rogowo	38-45	16	71	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa - pradzieje	
51	Rogowo	38-45	17	72	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. cmentarzysko? – wczesny okres rzymski	
52	Rogowo	38-45	18	73	1. ślad osadnictwa - neolit	
53	Rogowo	38-45	19	74	1. ślad osadnictwa – neolit 2. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 3. ślad osadnictwa – schyłkowy neolit/I okres epoki brązu 4. ślad osadnictwa – halsztat – okres lateński 5. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
54	Rogowo	38-45	20	75	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
55	Rogowo	38-45	21	76	1. ślad osadnictwa – neolit 2. ślad osadnictwa – kultura ceramiki wstęgowej 3. obozowisko – kultura pucharów lejkowatych 4. osada – halsztat – okres lateński 5. osada – okres wpływów rzymskich 6. osada – późne średniowiecze	
56	Rogowo	38-45	22	77	1. ślad osadnictwa – neolit 2. osada – kultura ceramiki wstęgowej rytej 3. osada – kultura ceramiki wstęgowej klutej 4. osada – kultura pucharów lejkowatych 5. osada – schyłkowy neolit 6. osada – halsztat – okres lateński 7. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
57	Gronowo	38-45	1	86	1. grodzisko – wczesne średniowiecze	Wpis do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
						decyzja nr C/157 z dnia 28.08.2003 r.
58	Gronowo	38-45	5	90	1. osada – halsztat-okres lateński 2. osada – okres wpływów rzymskich 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
59	Gronowo	38-45	28	91	1. osada – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
60	Gronowo	38-45	29	92	1. osada – kultura pucharów lejkowatych 2. osada – halsztat (kultura łużycka) 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
61	Gronowo	38-45	30	93	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. osada – halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
62	Gronowo	38-45	31	94	1. ślad osadnictwa – kultura ceramiki wstęgowej rytej 2. ślad osadnictwa – kultura lendzielska 3. osada – kultura pucharów lejkowatych 4. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 5. ślad osadnictwa – późne średniowiecze 6. ? - nieokreślone	
63	Gronowo	38-45	32	95	1. ślad osadnictwa – neolit	
64	Gronowo	38-45	33	96	1. osada – kultura ceramiki wstęgowej rytej 2. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 3. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 4. osada? – halsztat-okres lateński	
65	Brzezinko	38-45	8	97	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
66	Brzezinko	38-45	9	98	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński	
67	Brzeźno	38-45	5	99	1. osada – halsztat-okres lateński	
68	Brzezinko	38-45	10	100	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
69	Brzezinko	38-45	11	101	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – wczesne/późne średniowiecze	
70	Brzezinko	38-45	12	102	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
71	Brzezinko	38-45	13	103	1. ślad osadnictwa - pradzieje	
72	Brzezinko	38-45	14	104	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
73	Brzeźno	38-45	6	105	1. ślad osadnictwa – neolit 2. osada – halsztat-okres lateński 3. osada – okres wpływów rzymskich	
74	Brzeźno	38-45	7	106	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński	
75	Rogowo	38-45	23	107	1. osada – kultura pucharów lejkowatych faza III 2. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych 3. osada – halsztat (kultura łużycka) 4. osada – okres wpływów rzymskich 5. ślad osadnictwa - ?	
76	Brzeźno	38-45	8	108	1. ślad osadnictwa – neolit 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
77	Gronowo	38-45	34	110	1. osada – XIII w.	
78	Gronowo	38-45	35	111	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
79	Gronowo	38-45	2	112	1. osada – wczesne średniowiecze (kultura prapolska) 2. osada? – kultura łużycka	
80	Gronowo	38-45	0	113	1. osada – wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji
81	Brzezinko	38-45	0	114	1. nieokreślone - neolit 2. nieokreślone - kultura ceramiki wstęgowej	Brak lokalizacji
82	Rogowo	38-45	0	117	1. grób kloszowy – kultura pomorska	Brak lokalizacji
83	Rogowo	38-45	0	118	1. grób skrzynkowy – kultura pomorska	Brak lokalizacji
84	Rogowo	38-45	0	119	1. cmentarzysko – IV, V okres epoki brązu (kultura łużycka)	Brak lokalizacji
85	Rogowo	38-45	0	120	1. nieokreślone – okres wpływów rzymskich	Brak lokalizacji
86	Rogowo	38-45	0	121	1. grób skrzynkowy – kultura pomorska	Brak lokalizacji

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
87	Rogowo	38-45	0	122	1. cmentarzysko – halsztat faza D 2. ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich	Brak lokalizacji
88	Rogowo	38-45	0	123	1. nieokreślone – kultura ceramiki wstęgowej	Brak lokalizacji
89	Grębocin	39-44	10	1	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych 3. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 4. osada? – halsztat-okres lateński 5. osada – okres wpływów rzymskich 6. osada – wczesne średniowiecze	
90	Grębocin	39-44	11	2	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia	
91	Grębocin	39-44	12	3	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – schyłkowy neolit/I okres epoki brązu 3. osada – późne średniowiecze – czasy nowożytnie, XV-XVI w.	
92	Grębocin	39-44	13	4	1. osada – wczesne średniowiecze, XII-XIII w. 2. osada – późne średniowiecze – XIV-XV w.	
93	Grębocin	39-44	14	5	1. osada – późne średniowiecze, XIV-XV w.	
94	Grębocin	39-44	15	6	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. osada – wczesne średniowiecze 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
95	Grębocin	39-44	16	7	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. ślad osadnictwa - pradzieje	
96	Grębocin	39-44	17	8	1. ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich? 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze 3. ślad osadnictwa - ?	
97	Grębocin	39-44	18	11	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada – późne średniowiecze – czasy nowożytnie	
98	Grębocin	39-44	19	15	1. ślad osadnictwa – schyłkowy neolit/I okres epoki brązu	
99	Grębocin	39-44	20	16	1. krzemienica – epoka kamienia	
100	Grębocin	39-44	21	19	1. ślad osadnictwa – epoka brązu	Stanowisko dodane aktualizacją GEZ

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
101	Grębocin	39-44	22	20	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 2. osada – halsztat-okres lateński	
102	Grębocin	39-44	23	21	1. ślad osadnictwa – pradzieje 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
103	Grębocin	39-44	24	22	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
104	Grębocin	39-44	25	24	1. osada – późne średniowiecze-czasy nowożytne	
105	Grębocin	39-44	26	25	1. osada – późne średniowiecze-czasy nowożytne	
106	Grębocin	39-44	27	26	1. ślad osadnictwa - ? 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
107	Grębocin	39-44	28	37	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 2. ślad osadnictwa – kultura łużycka 3. ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich	
108	Grębocin	39-44	29	38	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński	
109	Grębocin	39-44	30	39	1. ślad osadnictwa – pradzieje 2. ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich 3. ślad osadnictwa – czasy nowożytne	
110	Grębocin	39-44	31	40	1. ślad osadnictwa - neolit	
111	Grębocin	39-44	32	41	1. osada – wczesne średniowiecze?	
112	Grębocin	39-44	33	42	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 3. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 4. ślad osadnictwa – późny laten – okres wpływów rzymskich	
113	Grębocin	39-44	34	43	1. osada – halsztat-okres lateński	
114	Grębocin	39-44	35	44	1. osada – wczesne średniowiecze?	
115	Grębocin	39-44	36	45	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 3. osada – halsztat (kultura łużycka) 4. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
116	Grębocin	39-44	37	46	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 2. osada – późne średniowiecze	
117	Grębocin	39-44	38	47	1. osada – halsztat-okres lateński	
118	Grębocin	39-44	39	48	1. osada – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
119	Grębocin	39-44	40	53	1. osada – halsztat-okres lateński	
120	Grębocin	39-44	41	54	1. osada – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
121	Grębocin	39-44	0	64	1. cmentarzysko – okres wpływów rzymskich	Brak lokalizacji
122	Grębocin	39-44	0	65	1. osada – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – kultura ceramiki sznurowej 3. ślad osadnictwa - neolit	Brak lokalizacji
123	Grębocin	39-44	0	66	1. osada – schyłkowy neolit/I okres epoki brązu (kultura ceramiki sznurowej?) 2. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	Brak lokalizacji
124	Grębocin	39-44	0	67	1. osada – kultura ceramiki sznurowej-iiwieńska 2. osada – epoka kamienia-I okres epoki brązu	Brak lokalizacji
125	Grębocin	39-44	0	68	1. obozowisko – mezolit 2. nieokreślone – kultura ceramiki sznurowej	Brak lokalizacji
126	Grębocin	39-44	0	69	1. krzemienica – epoka kamienia	Brak lokalizacji
127	Grębocin	39-44	0	70	1. nieokreślone – epoka kamienia	Brak lokalizacji
128	Grębocin	39-44	0	71	1. krzemienica – epoka kamienia	Brak lokalizacji
129	Grębocin	39-44	0	72	1. nieokreślone - neolit	Brak lokalizacji
130	Grębocin	39-44	0	73	1. krzemienica- neolit	Brak lokalizacji
131	Grębocin	39-44	0	74	1. nieokreślone – kultura ceramiki sznurowej	Brak lokalizacji
132	Grębocin	39-44	0	75	1. nieokreślone – kultura ceramiki sznurowej?	Brak lokalizacji
133	Grębocin	39-44	0	76	1. nieokreślone - neolit	Brak lokalizacji
134	Grębocin	39-44	0	77	1. osada? – epoka kamienia	Brak lokalizacji
135	Grębocin	39-44	0	78	1. osada – IV faza (kultura pucharów lejkowatych) 2. osada – schyłkowy neolit? I okres epoki brązu (kultura ceramiki sznurowej?)	Brak lokalizacji

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					3. osada – halsztat (kultura łużycka) 4. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
136	Grębocin	39-44	0	79	1. nieokreślone – kultura ceramiki sznurowej	Brak lokalizacji
137	Grębocin	39-44	0	80	1. nieokreślone – kultura pucharów lejkowatych	Brak lokalizacji
138	Grębocin	39-44	0	81	1. nieokreślone – kultura pucharów lejkowatych	Brak lokalizacji
139	Grębocin	39-44	0	82	1. nieokreślone – neolit (kultura pucharów lejkowatych)	Brak lokalizacji
140	Grębocin	39-44	0	83	1. neolit (kultura ceramiki wstęgowej?)	Brak lokalizacji
141	Grębocin	39-44	0	84	1. nieokreślone - neolit	Brak lokalizacji
142	Grębocin	39-44	0	85	1. nieokreślone – neolit?	Brak lokalizacji
143	Grębocin	39-44	0	86	1. obozowisko – mezolit 2. osada - neolit	Brak lokalizacji
144	Grębocin	39-44	0	87	1. nieokreślone – kultura pucharów lejkowatych	Brak lokalizacji
145	Grębocin	39-44	0	88	1. obozowisko? – mezolit (kultura komornicka)	Brak lokalizacji
146	Grębocin	39-44	0	89	1. krzemienica – mezolit 2. nieokreślone - neolit	Brak lokalizacji
147	Grębocin	39-44	0	90	1. krzemienica – epoka kamienia	Brak lokalizacji
148	Grębocin	39-44	0	91	1. krzemienica – epoka kamienia	Brak lokalizacji
149	Grębocin	39-44	0	92	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia	Brak lokalizacji
150	Grębocin	39-44	0	93	1. krzemienica – epoka kamienia	Brak lokalizacji
151	Grębocin	39-44	0	94	1. krzemienica – epoka kamienia	Brak lokalizacji
152	Grębocin	39-44	0	95	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia	Brak lokalizacji
153	Grębocin	39-44	0	96	1. krzemienica - mezolit	Brak lokalizacji
154	Grębocin	39-44	0	97	1. krzemienica - neolit	Brak lokalizacji
155	Grębocin	39-44	0	98	1. krzemienica - neolit	Brak lokalizacji
156	Grębocin	39-44	0	99	1. osada – wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji
157	Grębocin	39-44	0	100	1. cmentarzysko – wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji
158	Grębocin	39-44	0	101	1. nieokreślone - halsztat	Brak lokalizacji
159	Grębocin	39-44	0	102	1. nieokreślone - halsztat	Brak lokalizacji

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
160	Grębocin	39-44	0	103	1. cmentarzysko – halsztat (kultura grobów kloszowych) 2. nieokreślone – kultura pomorska 3. nieokreślone – okres lateński	Brak lokalizacji
161	Grębocin	39-44	0	104	1. cmentarzysko - halsztat	Brak lokalizacji
162	Grębocin	39-44	0	105	1. cmentarzysko – halsztat (kultura pomorska)	Brak lokalizacji
163	Grębocin	39-44	0	106	1. nieokreślone – kultura ceramiki sznurowej	Brak lokalizacji
164	Grębocin	39-44	0	111	1. nieokreślone – kultura pucharów lejkowatych	Stanowisko dodane aktualizacją GEZ Brak lokalizacji
165	Grębocin	39-45	1	1	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych? 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze 4. ślad osadnictwa - ?	
166	Grębocin	39-45	2	2	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. osada – wczesne średniowiecze, XI-XII w.	
167	Rogowo	39-45	1	3	1. osada – epoka brązu, halsztat (kultura łużycka) 2. ślad osadnictwa – wczesne/późne średniowiecze	
168	Rogowo	39-45	2	4	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
169	Rogowo	39-45	3	5	1. osada – wczesne średniowiecze, XIII-XIV w. 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
170	Rogowo	39-45	4	6	1. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych? 2. osada – kultura łużycka 3. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
171	Rogowo	39-45	5	7	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
172	Rogowo	39-45	6	8	1. ślad osadnictwa - ? 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
173	Rogowo	39-45	7	9	1. osada – późne średniowiecze	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
174	Rogowo	39-45	8	10	1. ślad osadnictwa – schyłek neolitu	
175	Rogówko	39-45	1	11	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. osada – halsztat-okres lateński 3. osada – wczesne średniowiecze 4. osada – późne średniowiecze	
176	Rogówko	39-45	2	12	1. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
177	Rogowo	39-45	9	13	1. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
178	Rogowo	39-45	10	14	1. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
179	Rogówko	39-45	3	15	1. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
180	Lubicz Dolny	39-45	1	16	1. osada – epoka brązu (kultura łużycka) 2. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
181	Lubicz Dolny	39-45	2	17	1. osada – epoka brązu-halsztat (kultura łużycka) 2. osada – późne średniowiecze	
182	Jedwabno	39-45	2	18	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada – wczesne średniowiecze, XI-XIII w. 3. osada – późne średniowiecze	
183	Jedwabno	39-45	1	19	1. grodzisko – wczesne średniowiecze	Wpis do rejestru zabytków decyzja nr 20 z dnia 15.09.1965 oraz decyzja bez numeru z dnia 28.08.2003 r.
184	Jedwabno	39-45	3	20	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 2. osada – halsztat-okres lateński 3. osada – wczesne średniowiecze 4. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
185	Jedwabno	39-45	4	21	1. osada – kultura pucharów lejkowatych 2. osada – halsztat-okres lateński 3. osada – wczesne średniowiecze, XIII w. 4. osada – późne średniowiecze	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
186	Jedwabno	39-45	5	22	1. znalezisko luźne – epoka kamienia 2. osada – późne średniowiecze	
187	Młyniec I	39-45	1	23	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
188	Młyniec I	39-45	2	24	1. osada – halsztat-okres lateński 2. osada – wczesne średniowiecze, XIII/XIV w. 3. osada – późne średniowiecze	
189	Młyniec I	39-45	3	25	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada – wczesne średniowiecze, XIII-XIV w. 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
190	Jedwabno	39-45	6	26	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński	
191	Jedwabno	39-45	7	27	1. osada – wczesne średniowiecze, XII-XIII w.	
192	Młyniec I	39-45	4	28	1. obozowisko/osada – epoka kamienia 2. osada – kultura łużycka/pomorska? 3. osada – wczesne średniowiecze, XII-XIII w. 4. osada – późne średniowiecze	
193	Młyniec I	39-45	5	29	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada – kultura łużycka 3. osada – wczesne średniowiecze, XIII w. 4. osada – późne średniowiecze	
194	Młyniec I	39-45	6	30	1. ślad osadnictwa – mezolit 2. ślad osadnictwa – neolit 3. osada – halsztat-okres lateński 4. osada – wczesne średniowiecze 5. osada – późne średniowiecze	
195	Młyniec I	39-45	7	31	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada – wczesne średniowiecze, XIII w. 3. osada – późne średniowiecze	
196	Młyniec I	39-45	8	32	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych 3. osada – halsztat-okres lateński 4. osada – wczesne średniowiecze, XIII-XIV w.	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					5. ślad osadnictwa – późne średniowiecze, XV w.	
197	Grębocin	39-45	3	33	1. osada – późne średniowiecze	
198	Grębocin	39-45	4	34	1. ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich	
199	Grębocin	39-45	5	35	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
200	Grębocin	39-45	6	36	1. znalezisko luźne - neolit	
201	Rogówko	39-45	4	37	1. znalezisko luźne - neolit	
202	Rogówko	39-45	5	38	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
203	Rogówko	39-45	6	39	1. osada – wczesne średniowiecze 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
204	Rogówko	39-45	7	40	1. znalezisko luźne – neolit 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres laterński 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
205	Rogówko	39-45	8	41	1. znalezisko luźne - neolit	
206	Rogówko	39-45	9	42	1. osada – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych 3. osada – epoka brązu (kultura łużycka) 4. osada – wczesne średniowiecze 5. osada – późne średniowiecze	
207	Rogówko	39-45	10	43	1. znalezisko luźne - neolit	
208	Brzezinko	39-45	1	44	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada – wczesne średniowiecze, XII-XIII w. 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
209	Rogówko	39-45	11	45	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych	
210	Rogówko	39-45	12	46	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres laterński	
211	Brzezinko	39-45	2	47	1. osada – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
212	Młyniec I	39-45	9	48	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
213	Brzezinko	39-45	3	49	1. grodzisko? - ?	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
214	Grębocin	39-45	7	50	1. osada – epoka brązu (kultura łużycka) 2. osada – późne średniowiecze	
215	Grębocin	39-45	8	51	1. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
216	Rogówko	39-45	13	52	1. ślad osadnictwa – neolit 2. osada – kultura łużycka 3. osada – wczesne średniowiecze 4. osada – późne średniowiecze	
217	Jedwabno	39-45	10	53	1. ślad osadnictwa – kultura łużycka	
218	Grębocin	39-45	9	54	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
219	Młyniec I	39-45	10	55	1. znalezisko luźne – epoka kamienia 2. osada – halsztat-okres lateński 3. osada – wczesne średniowiecze, XII-XIII w.	
220	Jedwabno	39-45	11	56	1. znalezisko luźne - neolit	
221	Młyniec I	39-45	11	57	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
222	Młyniec I	39-45	12	58	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. cmentarzysko? – halsztat (kultura łużycka) 3. osada – wczesne średniowiecze 4. osada – późne średniowiecze	
223	Młyniec I	39-45	13	59	1. osada – okres wpływów rzymskich 2. osada – późne średniowiecze	
224	Młyniec I	39-45	14	60	1. ślad osadnictwa – neolit 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
225	Młyniec I	39-45	15	61	1. osada – wczesne średniowiecze	
226	Jedwabno	39-45	8	62	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
227	Jedwabno	39-45	9	63	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
228	Młyniec I	39-45	16	64	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze, XIII w. 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
229	Młyniec I	39-45	17	65	1. osada – halsztat-okres lateński	
230	Lubicz Dolny	39-45	17	66	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
231	Krobia	39-45	10	67	1. osada – kultura amfor kulistych-kultura lendzielska	
232	Krobia	39-45	11	68	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 3. osada – późne średniowiecze	
233	Krobia	39-45	12	69	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu?	
234	Mierzynek	39-45	4	70	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński	
235	Krobia	39-45	13	71	1. ślad osadnictwa -neolit 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
236	Krobia	39-45	14	72	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
237	Krobia	39-45	15	73	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
238	Krobia	39-45	16	74	1. osada – późne średniowiecze	
239	Krobia	39-45	17	75	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński	
240	Krobia	39-45	18	76	1. osada – późne średniowiecze	
241	Krobia	39-45	19	77	1. znalezisko luźne - neolit	
242	Młyniec II	39-45	9	78	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
243	Młyniec II	39-45	1	79	1. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
244	Krobia	39-45	1	80	1. osada – halsztat-okres lateński	
245	Krobia	39-45	2	81	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada – halsztat-okres lateński 3. osada – wczesne średniowiecze, XIII w. 4. osada – późne średniowiecze	
246	Krobia	39-45	3	82	1. osada – epoka brązu (kultura łużycka) 2. osada – późne średniowiecze	
247	Krobia	39-45	4	83	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. ślad osadnictwa – kultura łużycka 3. osada – wczesne średniowiecze, XIII w. 4. osada – późne średniowiecze	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
248	Krobia	39-45	5	84	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 3. osada – późne średniowiecze	
249	Krobia	39-45	6	85	1. osada – późne średniowiecze	
250	Młyniec II	39-45	2	86	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 3. osada – późne średniowiecze	
251	Mierzynek	39-45	1	88	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński? okres wpływów rzymskich?	
252	Młyniec II	39-45	3	89	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński	
253	Młyniec II	39-45	4	90	1. osada – halsztat-okres lateński	
254	Młyniec II	39-45	5	91	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
255	Mierzynek	39-45	2	92	1. ślad osadnictwa – kultura ceramiki wstęgowej? 2. osada – wczesne średniowiecze	
256	Młyniec II	39-45	6	93	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
257	Młyniec II	39-45	7	94	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
258	Młyniec II	39-45	8	95	1. osada – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 3. osada – późne średniowiecze	
259	Mierzynek	39-45	3	96	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
260	Lubicz Dolny	39-45	3	97	1. cmentarzysko – kultura pomorska	
261	Młyniec Górny	39-45	0	98	1. cmentarzysko – epoka brązu (kultura łużycka)	Brak lokalizacji
262	Mierzynek	39-45	0	99	1. cmentarzysko – halsztat (kultura pomorska)	Brak lokalizacji
263	Krobia	39-45	0	100	1. grób – neolit (kultura amfor kulistych faza III F)	Brak lokalizacji
264	Młyniec	39-45	0	101	1. osada? – kultura łużycka 2. osada-cmentarzysko – późny okres lateński 3. nieokreślone – neolit? 4. osada – wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji
265	Krobia	39-45	0	102	1. cmentarzysko – halsztat (kultura pomorska)	Brak lokalizacji
266	Krobia	39-45	0	103	1. znalezisko luźne – okres wpływów rzymskich	Brak lokalizacji

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
267	Młyniec	39-45	0	104	1. znalezisko luźne – neolit?	Brak lokalizacji
268	Młyniec	39-45	0	105	1. znalezisko luźne – neolit (kultura pucharów lejkowatych)	Brak lokalizacji
269	Młyniec Górny	39-45	0	106	1. znalezisko luźne - halsztat	Brak lokalizacji
270	Młyniec	39-45	0	107	1. znalezisko luźne – V okres epoki brązu (kultura łużycka)	Brak lokalizacji
271	Młyniec	39-45	0	108	1. znalezisko luźne – IV okres epoki brązu (kultura łużycka)	Brak lokalizacji
272	Młyniec	39-45	0	109	1. osada – późne średniowiecze 2. znalezisko luźne - neolit	Brak lokalizacji
273	Jedwabno	39-45	0	110	1. cmentarzysko – epoka brązu (kultura łużycka)	Brak lokalizacji
274	Jedwabno	39-45	0	111	1. osada? - neolit	Brak lokalizacji
275	Jedwabno	39-45	0	112	1. obozowisko - mezolit	Brak lokalizacji
276	Młyniec	39-45	0	113	1. osada – wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji
277	Jedwabno	39-45	0	114	1. nieokreślone – okres wpływów rzymskich?	Brak lokalizacji
278	Jedwabno	39-45	0	115	1. nieokreślone – halsztat (kultura łużycka)	Brak lokalizacji
279	Jedwabno	39-45	0	116	1. cmentarzysko – epoka brązu-halsztat (kultura łużycka)	Brak lokalizacji
280	Jedwabno	39-45	0	117	1. nieokreślone – V okres epoki brązu (kultura łużycka)	Brak lokalizacji
281	Jedwabno	39-45	0	118	1. nieokreślone – III-IV okres epoki brązu (kultura łużycka)	Brak lokalizacji
282	Jedwabno	39-45	0	119	1. nieokreślone - neolit	Brak lokalizacji
283	Jedwabno	39-45	0	120	1. osada – neolit (kultura ceramiki sznurowej?)	Brak lokalizacji
284	Grębocin	39-45	42	121	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia	
285	Grębocin	39-45	43	122	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
286	Grębocin	39-45	44	123	1. ślad osadnictwa - pradzieje	
287	Grębocin	39-45	45	124	1. ślad osadnictwa – neolit (kultura pucharów lejkowatych) 2. ślad osadnictwa - pradzieje	
288	Grębocin	39-45	46	125	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia	
289	Grębocin	39-45	47	126	1. osada – halsztat-okres lateński	
290	Grębocin	39-45	48	127	1. ślad osadnictwa - pradzieje	
291	Grębocin	39-45	49	128	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – epoka kamienia	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
292	Grębocin	39-45	50	129	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
293	Grębocin	39-45	51	130	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. ślad osadnictwa – pradzieje	
294	Józefowo	39-46	1	7	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
295	Józefowo	39-46	2	8	1. osada – późne średniowiecze 2. ślad osadnictwa - pradzieje	
296	Józefowo	39-46	3	9	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. nieokreślone – kultura łużycka 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze 4. ślad osadnictwa – ?	
297	Józefowo	39-46	4	10	1. osada – kultura lędzińska 2. nieokreślone – kultura łużycka 3. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 4. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
298	Józefowo	39-46	5	11	1. osada – kultura łużycka 2. osada – wczesne średniowiecze 3. osada – późne średniowiecze 4. ślad osadnictwa - ?	
299	Młyniec II	39-46	10	24	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
300	Józefowo	39-46	6	35	1. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
301	Młyniec II	39-46	11	59	1. ślad osadnictwa - pradzieje	
302	Złotoria	40-44	6	25	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
303	Złotoria	40-44	7	26	1. osada – wczesne średniowiecze, XII-XIII w.	
304	Złotoria	40-44	8	27	1. osada – halsztat-okres lateński 2. osada – okres wpływów rzymskich 3. osada – wczesne średniowiecze	
305	Złotoria	40-44	9	28	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 2. osada – wczesne średniowiecze	
306	Złotoria	40-44	10	29	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. osada - halsztat-okres lateński 3. osada – wczesne średniowiecze	
307	Złotoria	40-44	11	30	1. ślad osadnictwa - halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
308	Złotoria	40-44	12	31	1. osada - halsztat-okres lateński	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
309	Złotoria	40-44	13	32	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada - halsztat-okres lateński 3. osada – wczesne średniowiecze	
310	Złotoria	40-44	14	33	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. ślad osadnictwa - pradzieje	
311	Złotoria	40-44	15	34	1. ślad osadnictwa - pradzieje	
312	Złotoria	40-44	16	35	1. osada - halsztat-okres lateński	
313	Złotoria	40-44	17	36	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. ślad osadnictwa - pradzieje	
314	Złotoria	40-44	18	37	1. obozowisko – mezolit 2. ślad osadnictwa - halsztat-okres lateński	
315	Złotoria	40-44	19	38	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada - halsztat-okres lateński	
316	Złotoria	40-44	20	39	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 2. osada – kultura łużycka 3. osada – wczesne średniowiecze	
317	Złotoria	40-44	21	40	1. ślad osadnictwa - pradzieje	
318	Złotoria	40-44	22	41	1. ślad osadnictwa – neolit 2. osada - halsztat-okres lateński	
319	Złotoria	40-44	23	42	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada - halsztat-okres lateński 3. osada – okres wpływów rzymskich 4. osada – wczesne średniowiecze	
320	Złotoria	40-44	24	91	1. osada – I okres epoki brązu 2. osada - halsztat-okres lateński 3. osada – okres wpływów rzymskich 4. osada – wczesne średniowiecze	
321	Złotoria	40-44	25	92	1. osada – okres wpływów rzymskich	
322	Złotoria	40-44	26	93	1. osada – I okres epoki brązu 2. osada - halsztat-okres lateński	
323	Złotoria	40-44	27	94	1. osada – I okres epoki brązu 2. osada - halsztat-okres lateński	
324	Złotoria	40-44	28	95	1. osada – schyłkowy neolit-I okres epoki brązu 2. osada - halsztat-okres lateński 3. osada – wczesne średniowiecze	
325	Złotoria	40-44	29	96	1. ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich?	
326	Złotoria	40-44	30	97	1. osada – schyłkowy neolit-I okres epoki brązu	
327	Złotoria	40-44	31	98	1. ślad osadnictwa - pradzieje	
328	Złotoria	40-44	32	99	1. ślad osadnictwa - halsztat-okres lateński	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
329	Złotoria	40-44	33	100	1. ślad osadnictwa - pradzieje	
330	Złotoria	40-44	34	101	1. osada – I-III okres epoki brązu 2. osada - halsztat-okres lateński	
331	Złotoria	40-44	2	102	1. ślad osadnictwa – neolit 2. osada - halsztat-okres lateński 3. osada – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	
332	Złotoria	40-44	3	103	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. osada – schyłkowy neolit-I okres epoki brązu 3. osada - halsztat-okres lateński 4. osada – okres wpływów rzymskich	
333	Złotoria	40-44	5	104	1. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych 2. osada - halsztat-okres lateński 3. osada – okres wpływów rzymskich	
334	Złotoria	40-44	4	105	1. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych 2. osada – okres wpływów rzymskich	
335	Złotoria	40-44	36	106	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 2. osada - halsztat-okres lateński 3. cmentarzysko? – okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	
336	Złotoria	40-44	37	107	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 2. ślad osadnictwa - halsztat-okres lateński	
337	Złotoria	40-44	38	108	1. osada – okres wpływów rzymskich	
338	Złotoria	40-44	39	109	1. ślad osadnictwa – neolit 2. osada – okres wpływów rzymskich	
339	Złotoria	40-44	40	110	1. osada – okres wpływów rzymskich	
340	Złotoria	40-44	1	111	1. ruiny zamku – połowa XIV w.	
341	Złotoria	40-44	0	200	1. nieokreślone – okres wpływów rzymskich	Brak lokalizacji
342	Złotoria	40-44	0	201	1. skarb – I okres epoki brązu	Brak lokalizacji
343	Złotoria	40-44	0	202	1. nieokreślone – okres wpływów rzymskich	Brak lokalizacji
344	Złotoria	40-44	0	203	1. cmentarzysko – wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji
345	Złotoria	40-44	0	204	1. nieokreślone - neolit	Brak lokalizacji
346	Złotoria	40-44	0	205	1. nieokreślone – neolit	Brak lokalizacji

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					2. nieokreślone - halsztat-okres lateński 3. nieokreślone – wczesne średniowiecze	
347	Złotoria	40-44	0	206	1. nieokreślone - neolit	Brak lokalizacji
348	Złotoria	40-44	0	207	1. nieokreślone – kultura łużycka	Brak lokalizacji
349	Złotoria	40-44	0	208	1. skarb – III okres epoki brązu (kultura łużycka)	Brak lokalizacji
350	Krobia	40-45	7	1	1. osada – późne średniowiecze	
351	Krobia	40-45	8	23	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
352	Krobia	40-45	9	24	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
353	Lubicz Górny	40-45	1	25	1. ślad osadnictwa – kultura łużycka 2. ślad osadnictwa - halsztat-okres lateński 3. osada – wczesne średniowiecze 4. osada – późne średniowiecze	
354	Lubicz Górny	40-45	2	26	1. ślad osadnictwa – kultura łużycka 2. ślad osadnictwa - halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
355	Nowa Wieś	40-45	1	27	1. osada? - halsztat-okres lateński 2. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 3. osada – późne średniowiecze	
356	Nowa Wieś	40-45	2	28	1. ślad osadnictwa – późne średniowiecze 2. ślad osadnictwa – epoka kamienia	
357	Nowa Wieś	40-45	3	29	1. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
358	Nowa Wieś	40-45	4	30	1. osada – późne średniowiecze	
359	Nowa Wieś	40-45	5	31	1. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
360	Nowa Wieś	40-45	6	32	1. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
361	Nowa Wieś	40-45	7	33	1. osada – późne średniowiecze	
362	Nowa Wieś	40-45	8	34	1. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych	
363	Nowa Wieś	40-45	9	35	1. osada – późne średniowiecze	
364	Nowa Wieś	40-45	10	36	1. osada – późne średniowiecze	
365	Nowa Wieś	40-45	11	37	1. osada – późne średniowiecze 2. ślad osadnictwa - pradzieje	
366	Nowa Wieś	40-45	12	38	1. osada – późne średniowiecze	
367	Nowa Wieś	40-45	13	39	1. osada – późne średniowiecze	
368	Lubicz Dolny	40-45	4	40	1. ślad osadnictwa - pradzieje	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
369	Lubicz Dolny/Grabowiec	40-45	5	41	1. nieokreślone – neolit 2. osada – późne średniowiecze	
370	Lubicz Dolny	40-45	6	42	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 3. osada – późne średniowiecze	
371	Lubicz Dolny	40-45	7	43	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
372	Lubicz Dolny	40-45	8	44	1. nieokreślone - pradzieje	
373	Lubicz Dolny	40-45	9	45	1. osada – późne średniowiecze	
374	Lubicz Dolny	40-45	10	46	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
375	Lubicz Dolny	40-45	11	47	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
376	Lubicz Dolny	40-45	12	48	1. krzemienica - mezolit	
377	Lubicz Dolny	40-45	13	49	1. obozowisko - neolit	
378	Lubicz Dolny	40-45	14	50	1. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych 2. ślad osadnictwa - halsztat-okres lateński	
379	Lubicz Dolny	40-45	16	52	1. ślad osadnictwa - neolit	
380	Lubicz	40-45	18	53	1. osada – wczesne średniowiecze, VII w.	Brak lokalizacji
381	Lubicz	40-45	0	54	1. znalezisko luźne - mezolit	Brak lokalizacji
382	Małgorzатовo	40-45	0	55	1. osada – neolit (kultura amfor kulistych) 2. osada – neolit (kultura pucharów lejkowatych)	Brak lokalizacji
383	Lubicz	40-45	0	56	1. osada – wczesne średniowiecze, VI-VII w.	Brak lokalizacji
384	Lubicz	40-45	0	57	1. cmentarzysko – kultura pomorska	Brak lokalizacji
385	Lubicz	40-45	0	58	1. znalezisko luźne – wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji
386	Lubicz	40-45	0	59	1. cmentarzysko - ?	Brak lokalizacji
387	Nowa Wieś	40-45	0	60	1. grób – wczesna epoka brązu (kultura iwieńska)	Brak lokalizacji
388	Brzozówka	40-45	0	61	1. znalezisko luźne - neolit	Brak lokalizacji
389	Nowa Wieś	40-45	0	62	1. grób - halsztat	Brak lokalizacji
390	Lubicz Dolny	40-45	26	63	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia	
391	Lubicz Dolny	40-45	18	64	1. krzemienica 2. osada – kultura pucharów lejkowatych	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
					3. ślad osadnictwa – schyłkowy neolit-I okres epoki brązu	
392	Lubicz Dolny	40-45	19	65	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
393	Lubicz Dolny	40-45	20	66	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński	
394	Lubicz Dolny	40-45	21	67	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
395	Lubicz Dolny	40-45	22	68	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
396	Lubicz Dolny	40-45	23	69	1. ślad osadnictwa - mezolit	
397	Lubicz Dolny	40-45	24	70	1. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych 2. ślad osadnictwa – późne średniowiecze 3. ślad osadnictwa – czasy nowożytnie	
398	Lubicz Dolny	40-45	25	71	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia	
399	Nowa Wieś	40-45	14	72	1. ślad osadnictwa – pradzieje 2. osada – późne średniowiecze- czasy nowożytnie	
400	Nowa Wieś	40-45	15	73	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – kultura amfor kulistych? 3. ślad osadnictwa – epoka kamienia 4. osada – wczesne średniowiecze 5. osada – późne średniowiecze	
401	Nowa Wieś	40-45	16	74	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia	
402	Nowa Wieś	40-45	17	75	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu	
403	Kopanino	40-45	8	76	1. ślad osadnictwa - halsztat-okres lateński	
404	Kopanino	40-45	9	77	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada - halsztat-okres lateński(kultura łożyczka)	
405	Złotoria	40-45	42	78	1. osada – kultura pucharów lejkowatych 2. osada - halsztat-okres lateński	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
406	Złotoria	41-44	44	13	1. osada – okres wpływów rzymskich	
407	Grabowiec	41-44	19	14	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada - halsztat-okres lateński (kultura łużycka) 3. osada – okres wpływów rzymskich	
408	Grabowiec	41-44	20	15	1. ślad osadnictwa – neolit 2. osada - halsztat-okres lateński 3. osada – czasy nowożytnie	
409	Złotoria	41-44	35	16	1. osada - halsztat-okres lateński	
410	Kopanino	41-44	21	17	1. ślad osadnictwa – pradzieje 2. osada – czasy nowożytnie	
411	Grabowiec	41-44	5	18	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada – epoka brązu-halsztat (kultura łużycka?) 3. ślad osadnictwa	
412	Grabowiec	41-44	14	19	1. ślad osadnictwa – późny okres lateński-okres wpływów rzymskich 2. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze?	
413	Grabowiec	41-44	9	20	1. ślad osadnictwa – pradzieje 2. osada – wczesne średniowiecze	Stanowisko dodane aktualizacją GEZ
414	Grabowiec	41-44	16	21	1. ślad osadnictwa – schyłkowy neolit-I okres epoki brązu 2. ślad osadnictwa - halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa -okres wpływów rzymskich	
415	Grabowiec	41-44	17	22	1. osada – czasy nowożytnie	
416	Grabowiec	41-44	18	23	1. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
417	Grabowiec	41-44	3	24	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada - halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
418	Grabowiec	41-44	2	25	1. osada – I okres epoki brązu 2. osada - halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich	
419	Grabowiec	41-44	4	26	1. ślad osadnictwa - pradzieje	
420	Grabowiec	41-44	1	27	1. osada – kultura łużycka	
421	Grabowiec	41-44	22	36	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. osada – czasy nowożytnie	
422	Kopanino	41-44	43	37	1. ślad osadnictwa – halsztat-okres lateński	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
423	Grabowiec	41-44	23	38	1. ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich	
424	Grabowiec	41-44	24	39	1. ślad osadnictwa - mezolit	
425	Kopanino	41-45	1	1	1. osada – schyłkowy neolit/ I okres epoki brązu 2. ślad osadnictwa – czasy nowożytnie 3. nieokreślone - ?	
426	Kopanino	41-45	2	2	1. osada – schyłkowy neolit/ I okres epoki brązu 2. osada – późne średniowiecze- cz. nowożytnie	
427	Kopanino	41-45	3	9	1. ślad osadnictwa - halsztat-okres lateński	
428	Złotoria	41-45	41	10	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych 2. osada - halsztat-okres lateński 3. osada – okres wpływów rzymskich 4. ślad osadnictwa – czasy nowożytnie 5. nieokreślone - ?	
429	Kopanino	41-45	4	11	1. ślad osadnictwa – epoka brązu (kultura łużycka) 2. ślad osadnictwa – czasy nowożytnie	
430	Kopanino	41-45	5	12	1. ślad osadnictwa – kultura łużycka 2. nieokreślone – pradzieje 3. osada – czasy nowożytnie	
431	Kopanino	41-45	6	14	1. ślad osadnictwa – schyłkowy neolit/ I okres epoki brązu	
432	Grabowiec	41-45	7	15	1. osada – kultura pucharów lejkowatych 2. ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze	
433	Kopanino	41-45	6	16	1. ślad osadnictwa - neolit	
434	Grabowiec	41-45	8	17	1. ślad osadnictwa – schyłkowy neolit/ I okres epoki brązu 2. ślad osadnictwa - halsztat-okres lateński 3. ślad osadnictwa – późne średniowiecze 4. ślad osadnictwa -?	
435	Grabowiec	41-45	9	20	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia	
436	Grabowiec	41-45	10	21	1. ślad osadnictwa – epoka kamienia 2. osada – późne średniowiecze- czasy nowożytnie	

Lp.	Miejscowość	AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja obiektu/bliższa chronologia	Uwagi
437	Grabowiec	41-45	11	22	1. ślad osadnictwa – kultura pucharów lejkowatych	
438	Grabowiec	41-45	12	23	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu	
439	Grabowiec	41-45	13	24	1. ślad osadnictwa – I okres epoki brązu 2. ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze 3. ślad osadnictwa – czasy nowożytne 4. nieokreślone - ?	
440	Kopanino	41-45	7	66	1. ślad osadnictwa - halsztat-okres lateński	

Źródło: Gminna ewidencja zabytków

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 87 ust 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292; zm.: Dz. U. z 2025 r. poz. 1168 i poz. 1673 oraz z 2026 r. poz. 483) Wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. W myśl art. 87 ust. 3 i 4 ww. Ustawy, gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków i ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubicz na lata 2026-2030 otrzymał pozytywną opinię Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków pismem z dn. 13.05.2026 r. (znak: WUOZ.T.WZN.5120.3.1.2026.MK) w związku z powyższym przyjęcie niniejszej uchwały jest zasadne.

Przewodniczący Rady Gminy

Marcin Różycki